
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

SİLİVRİ KENTSEL SİT ALANI KORUMA SORUNLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arzu KURUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAYIS 2023

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

1. Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
2. Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
3. Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
4. Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
5. Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

Bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Arzu KURUN

25/04/2023

SİLİVRİ KENTSEL SİT ALANI KORUMA SORUNLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

(Yüksek Lisans Tezi)

Arzu KURUN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2023

ÖZET

Kentsel sit alanlarında koruma faaliyetlerinin olumlu sonuçlanabilmesi, koruma sorunlarının doğru tariflenmesi ile mümkün olabilir. 21. yy. başından itibaren tartışma çerçevesi genişleyen kentsel koruma anlayışı, kentsel alanların sorunlarına yönelik tespitlerin, kapsamlı analiz verileri ile desteklenmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Kentsel sit alanlarının kendine özgü nitelikleri doğrultusunda çeşitlilik gösteren sorunların tespit süreci, hangi analizlerin yapılacağının ve analizlerin nasıl değerlendirileceğinin kararı ile açıklık kazanabilir. Bu aşamada, koruma yaklaşımının belirlenmesi ve alan verilerinin bir arada değerlendirilebileceği bir analiz yöntemi ile ilişkilendirilmesi, tespit sürecinin sınırlılıklarını ortaya koyması açısından önemli görülmektedir. Tezin konusunu, coğrafi konumu gereği, tarih boyunca İstanbul metropolünün etkisi altında kalmış bir ilçe olan Silivri merkezinde yer alan kentsel sit alanı oluşturmaktadır. Bölge, 1993 yılında kentsel sit ilan edilmiş ve Koruma Amaçlı İmar Planı 2017 yılında onaylanmıştır. Alanda, özellikle 1980'li yıllardan sonra, yapısal, sosyolojik ve çevresel ölçekte görülen değişim, koruma sorunlarının çeşitlenmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Silivri Kentsel Sit Alanı, koruma açısından değerlendirilmesi gereken özgün sorunlar barındırmaktadır. Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarının tespit edilmesi amaçlanan çalışmada, alana ilişkin veriler SWOT analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. SWOT analizi, iç ve dış etkilerden kaynaklanan fırsat ve tehditlerin bir arada değerlendirilmesine olanak sağlayan bir araç olarak ele alınmıştır. Bu değerlendirme sonucunda, bölgeye ilişkin fırsat ve tehditlerin, güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde ele alınan SWOT analizinin sunduğu bütüncül değerlendirme yaklaşımının, Türkiye'de yürürlükte olan güncel Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı yönetmeliği kapsamında tariflenen analiz çalışmalarına katkı sağlayacak bir bakış açısı sunacağı düşünülmektedir.

Bilim Kodu	:	80106
Anahtar Kelimeler	:	Kentsel koruma, Kentsel analiz, Silivri Kentsel Sit Alanı, SWOT analizi
Sayfa Adedi	:	179
Danışman	:	Doç. Dr. Esra ÖZKAN YAZGAN

AN ASSESSMENT ON THE CONSERVATION PROBLEMS OF SİLİVRİ URBAN SITE

(M. Sc. Thesis)

Arzu KURUN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

May 2023

ABSTRACT

Positive results of conservation activities in urban protected areas can only be possible with the correct definition of conservation problems. Since the beginning of the 21st century, the understanding of urban conservation, whose discussion framework has expanded since the beginning, emphasizes the necessity of supporting the determinations of the problems of urban areas with comprehensive analysis data. The process of identifying the problems, which vary in line with the unique characteristics of the urban sites, can be clarified by the decision of which analyzes will be made and how the analyzes will be evaluated. At this stage, determining the conservation approach and associating it with an analysis method in which the field data can be evaluated together is considered important in terms of revealing the limitations of the detection process. The subject of the thesis is the urban protected area located in the center of Silivri, a district that has been under the influence of the Istanbul metropolis throughout history due to its geographical location. The area was declared an urban site in 1993 and the Conservation Development Plan was approved in 2017. The structural, sociological and environmental changes in the area, especially after the 1980s, have led to the diversification of conservation problems. In this context, Silivri Urban Protected Area has unique problems that should be evaluated in terms of protection. In the study, which aims to determine the protection problems of the Silivri Urban Site, the data related to the area were evaluated by associating them with the SWOT analysis method. SWOT analysis has been considered as a tool that allows the evaluation of opportunities and threats arising from internal and external effects together. As a result of this evaluation, it is aimed to determine the opportunities and threats, strengths and weaknesses of the region. It is thought that the holistic evaluation approach presented by the SWOT analysis, which is considered specifically for Silivri Urban Site, will provide a perspective that will contribute to the analysis studies described within the scope of the current Conservation Implementation Development Plan regulation in force in Turkey.

Science Code : 80106
Key Words : Urban analysis, Urban conservation, Silivri Urban Site, SWOT analysis
Page Number : 179
Supervisor : Assoc. Prof. Esra ÖZKAN YAZGAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında danışmanlığımı üstlenen, bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan, akademik gelişimime katkı sağlayan değerli danışmanım Doç. Dr. Esra Özkan YAZGAN'a göstermiş olduğu sabır ve özveriden dolayı teşekkür ederim. Çalışma sürecimde desteklerini esirgemeyen ve beni cesaretlendiren arkadaşlarım Şehriban ÇELEBİ ve Duygu ALBAYRAK ve mesai arkadaşlarım Ezgi BEKDEMİR, Bayram KILINÇ, Sadettin BAĞDATLI ve Ercüment ARSLANTAŞ' a teşekkür ederim. Ayrıca her konuda en büyük destekçilerim olan ve bana daima cesaret veren sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ ix

ŞEKİLLERİN LİSTESİ x

RESİMLERİN LİSTESİ xi

HARİTALARIN LİSTESİ xiii

SİMGELER VE KISALTMALAR xv

1. GİRİŞ 1

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Kentsel Koruma Düşüncesinin Gelişimi 9

2.2. Türkiye'de Kentsel Koruma 15

2.3. Kentsel Koruma Sürecinde Sorunların Tespiti ve Analizi 19

3. SİLİVRİ İLÇESİ VE SİLİVRİ KENTSEL SİT ALAN 25

3.1. Silivri İlçesi'nin Genel Özellikleri 25

3.2. Tarihsel Süreç 26

3.2.1. Bizans öncesi 29

3.2.2. Bizans dönemi 31

3.2.3. Osmanlı dönemi 33

3.2.4. Cumhuriyet dönemi 35

3.3. Fiziksel Özellikler 37

3.3.1. Coğrafi konum ve doğal çevre 37

3.3.2. Arazi kullanımı ve yerleşim dokusu 39

Sayfa

3.3.3. Ulaşım 41
3.4. Sosyolojik Durum 43
3.4.1. Nüfus nitelikleri 43
3.4.2. Sosyo-ekonomik durum 46
3.4.3. Yerleşim tercihleri 46
3.5. Silivri Kentsel Sit Alanı 48
3.5.1. Kentsel doku 50
3.5.2. Anıtlar 53
3.5.3. Silivri kentsel sit alanına yönelik koruma faaliyetleri 76
4. SİLİVRİ KENTSEL SİT ALANI KORUMA SORUNLARI 89
4.1. Alan Çalışması Aracılığıyla Elde Edilen Veriler 89
4.2. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT Analizi 101
4.2.1. SWOT analizine dayalı tespitler 101
4.2.2. SWOT analizi 132
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 137
KAYNAKLAR 143
EKLER 151
ÖZGEÇMİŞ 178

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 1.1. Analiz yöntemi..... 7

Çizelge 2.1. 1990'dan itibaren koruma ideolojileri 13

Çizelge 2.2. Çağdaş Koruma İdeolojileri Alanında Çağdaş Yaklaşımların Kapsamları 15

Çizelge 2.3. Stratejilere göre analiz başlıkları, metot ve analiz araçlarına ilişkin tablo. 21

Çizelge 2.4. İçsel Analizler için SWOT analizinin Doratlı yorumu 23

Çizelge 3.1. Silivri İlçesi genel verileri 39

Çizelge 3.2. Sayım yıllarına göre Silivri'nin nüfus değişimi..... 43

Çizelge 3.3. 2021 yılına ait Silivri ilçesi sanayi tesisi verileri 46

Çizelge 3.4. Anıtsal yapılar..... 54

Çizelge 3.5. Sur kalıntıları 55

Çizelge 3.6. Silivri'de koruma faaliyetlerinin gelişimi..... 76

Çizelge 3.7. Analiz Föyü Mevcut Durum Analizleri..... 82

Çizelge 3.8. İşlev diyagramı 83

Çizelge 4.1. Çalışma kapsamında hazırlanan analizler..... 102

Çizelge 4.2. Silivri Sur İçi Bölgesi'nde yer alan sokakların isimleri..... 109

Çizelge 4.3. Silivri ilçesi yapı stoku verileri..... 115

Çizelge 4.4. Silivri ve Silivri Kentsel Sit Alanı'na ilişkin akademik yayınlara örnekler..... 125

Çizelge 4.5. Kuzey Marmara kıyılarında 1500'lü yıllara kadar kaydedilen depremler.. 129

Çizelge 4.6. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT analizi – İçsel Analizler 133

Çizelge 4.7. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT analizi – Dışsal Analizler..... 133

Çizelge 4.8. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT matrisi 134

Çizelge 4.9. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT matrisi değerlendirmesi..... 135

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 3.1. Silivri İlçesi alan kullanımı 41

Şekil 3.2. Tescil durumu grafiği 53

Şekil 3.3. Piri Mehmet Paşa Cami ve külliyesi..... 61

Şekil 3.4. Semavi Eyice'nin Apokaukos Sarnıç ve Kilisesi'nin Plan Çizimleri..... 62

Şekil 3.5. Tescil durumu 82

Şekil 3.6. Bina kullanımı grafiği..... 83

Şekil 3.7. Kat adedi verileri grafiği..... 84

Şekil 3.8. Tüm alan bina yapım cinsi grafiği 85

Şekil 3.9. Tüm alan bina durumu grafiği 86

Şekil 3.10. Doluluk boşluk grafiği..... 87

Şekil 4.1. Tescilli sivil mimarlık örneklerine ilişkin föy 91

Şekil 4.2. 2022 yılı hâlihazır harita üzerinde 2018 ve 2022 yılı tescil verilerinin karşılaştırılması 100

Şekil 4.3. İşlevsel ilişkiler diyagramı..... 114

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 3.1. Renklendirilmiş Silivri Hava Fotoğrafı, 1961 36

Resim 3.2. Silivri Hava Fotoğrafı, 1970, Silivri Belediyesi Arşivi. 37

Resim 3.3. Bulgar işgali sırasında çekilmiş Selymbria Kalesi doğu hattı duvarları ve dairesel planlı burç 57

Resim 3.4. Feridun Dirimtekin'in 1965 tarihinde çizdiği Silivri Surları 57

Resim 3.5. Orta Kapı, 1912-13, Cemal, Kozanoğlu Arşivi. 58

Resim 3.6. 1912 yılında Rodina'da (Родина) yayınlanmış kartpostal 59

Resim 3.7. Piri Mehmet Paşa Cami 60

Resim 3.8. Apokaukos Sarnıcı içinden bir fotoğraf..... 63

Resim 3.9. Sarnıç yapısının günümüzdeki durumu 63

Resim 3.10. 158 ada 1 parselde yer alan hamam 64

Resim 3.11. 22 ada 3 parselde yer alan hamam 65

Resim 3.12. J. Salmon'un Eski Silivri Gravürü, 18.Yy 66

Resim 3.13. Hagios Spyridon Kilisesi Restore edilmeden önceki ve sonraki hali 67

Resim 3.14. 1910lar, Balkan Savaşı sırasında fotoğrafta sur kalıntıları arkasındaki kilise görülebilmektedir..... 68

Resim 3.15. Semavi Eyice'nin Apokaukos Kilisesi'nin Plan Çizimi 69

Resim 3.16. Alexios Apokaukos Kilisesi yıkılmadan önceki durumu 69

Resim 3.17. Aziz Nektorios ve sokaktan yıkılmadan önceki evinin görünümü 72

Resim 3.18. Boğluca Deresi üzerindeki 2 gözlü köprü, 1961 yılı hava fotoğrafı..... 74

Resim 3.19. Silivri Sultan Süleyman (Mimar Sinan) Köprüsü..... 75

Resim 3.20. 1960'lı yıllarda Yoğurthane yapıları 76

Resim 4.1. Yüksek nitelikli yapılar 92

Resim 4.2. Orta nitelikli yapılar..... 92

Resim 4.3. Düşük nitelikli yapılar 93

Resim 4.4. Tescili kaldırılan yapılar 98

Resim **Sayfa**

Resim 4.5. Restorasyon ve rekonstrüksiyon uygulamaları..... 98

Resim 4.6. Belirgin hasar gören yapılar..... 98

Resim 4.7. Fotoğraf verileri ile 2018 ve 2022 yılı yapısal durum karşılaştırması..... 99

Resim 4.8. Falez üstünde yer alan kentsel sit alanının deniz cephesinden görünümü.... 131

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 3.1. Silivri'nin Konumu 25

Harita 3.2. Silivri'nin ilçe sınırları..... 26

Harita 3.3. Trakya buluntu yerleri haritası..... 27

Harita 3.4. Buluntu yerleri haritası 28

Harita 3.5. HCL metodu ile analizi yapılan araştırma sahası 28

Harita 3.6. Doğu Trakya yollarında Selymbria'nın Via Egnatia (M.Ö. 2 Yy) yolu üzerindeki yeri 29

Harita 3.7. Anastasios Suru..... 32

Harita 3.8. Silivri Haritası..... 34

Harita 3.9. Silivri ve Büyükçekmece ilçelerinin yerleşme yoğunluğu haritası..... 40

Harita 3.10. Silivri İlçesi etki alanı ve kentsel kademelenme..... 40

Harita 3.11. Bağlantı yolları haritası..... 41

Harita 3.12. T.C.D.D. Genel Müdürlüğü 2022 yılı Demiryolu Güzergâhı 42

Harita 3.13. Silivri ilçesinde mahallelere göre ikinci konut yoğunluğu 47

Harita 3.14. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Via Militaris ve Via Egnatia'da gezgin konaklama yolları. 49

Harita 3.15. Silivri İlçesi Sit Alanları Haritası (Silivri Belediyesi Arşivi) 50

Harita 3.16. Çalışma Alanı Sınırı ve Kentsel Sit Alanı Sınırı Hava Fotoğrafı 51

Harita 3.17. Silivri surları 2019 yılı durumu (Çiçek, 2019)..... 56

Harita 3.18. Hagios Spridon Kilisesi'nin tahmini konumu..... 71

Harita 3.19. Anastasios Suru..... 73

Harita 3.20. Silivri Merkez Kentsel Sit ve Selymbria Antik Kenti Nekropolü III.Derece Arkeolojik Sit Alanı KAUİP 79

Harita 3.21. Kentsel ve arkeolojik sit alanları 79

Harita 3.22. Silivri Kentsel Sit Alanı..... 80

Harita 4.1. Kentsel sit alanı içinde planlanan bir proje örneği..... 112

Harita **Sayfa**

Harita 4.2. 2022 yılı Çevre Düzenleme Raporunda Silivri 116

Harita 4.3. Avrupa yakasında önerilen gelişme alanları 116

Harita 4.4. Silivri Merkez Kentsel Sit ve Selymbria Antik Kenti Nekropolü III.Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Sınırı 121

Harita 4.5. Silivri Merkez Kentsel Sit Alanı ve Çevresi 122

Harita 4.6. 2021 yılı sur kalıntılarının 2017 yılı tescil durumu ile kıyaslanması 126

Harita 4.7. Silivri İlçesi Vs 30 Dağılımı Haritası 130

Harita 4.8. Hareket Tipine Göre Kütle Hareketleri Lokasyon Haritası 131

Harita 4.9. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT analizinin çakıştırılmış grafik modeli 136

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
KAUİP	Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı
KVKK	Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu
SWOT	Strength Weak Opportunity Threat
UNESCO	United Nations Educational, Scientific Cultural Organization

1. GİRİŞ

Kültürel miras değeri taşıyan kentsel alanların, çevresiyle beraber oluşturduğu tarihsel, belgesel, estetik, ekonomik değerler ile birlikte korunabileceği düşüncesi, koruma deneyimlerinin sonucu olarak günümüzde kabul görmektedir. Kentsel alanların, güncel sorunlar karşısında nasıl korunacağı ve koruma faaliyetlerinin niteliği, değerlerin ve bu değerlerin geçmişten getirdiği kültürel hafızanın doğru anlaşılmasına bağlıdır. Koruma faaliyetinin başarısı ise, kentsel alanların günümüzde ve gelecekte karşılaşacağı etkileşimlerin ve bu etkileşimler sonucu doğabilecek değişimlerin öngörülebilmesi ile mümkün olabilir.

Farklı kültürel miras değerlerinin birlikteliğinden oluşan kentsel sit alanları, koruma açısından çok yönlü bir yaklaşımı gerekli kılar. Kentsel sit alanlarının, fiziksel niteliklerine yönelik tespitlerin yapılması, koruma çalışmalarının ilk aşamasını oluşturmaktadır. Ancak kentsel sit alanları, fiziksel bozulmalar ve kayıplar ile sınırlandırılamayacak sorunlar barındırmaktadır. Sorunlar, sosyal, ekonomik koşullar, fiziksel ve çevresel etkiler gibi birçok bileşenin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, koruma ancak kentsel sit alanlarına ilişkin çok boyutlu sorunların analiz edilmesi, analizlerden ve sorunlara yönelik iyileştirmelerin planlama aşamasına aktarılması ile başarıya ulaşabilmektedir.

Koruma sorunlarının tespit edilmesi, farklı uzmanlık alanları aracılığıyla elde edilen verilerin bir arada değerlendirildiği bir süreçtir. Alana ilişkin verilerin çeşitliliği, sorunların analizler yardımıyla sınıflandırılmasını gerektirmektedir. Kentsel sit alanlarının koruma sorunlarının kapsamlı ve açık tariflenmesi ve bu doğrultuda geliştirilecek çözüm önerileri, uygulanabilir koruma faaliyetleri için belirleyici nitelikte olacaktır. Bu kapsamda çalışma, Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarının bir analiz metodu ile ele alınmasına yönelik hazırlanmıştır.

Problem tanımı

Kentsel sit alanlarında, koruma sorunlarının tespit edilmesi, bölgelerin taşıdığı değerlerin, güncel dış baskıların ve hem bölgesel hem de ülke genelinde yaygın görülen koruma problemlerinin birlikte ele alınması ile mümkün olabilir. Farklı etkiler altında açığa çıkan koruma sorunlarının güncel koruma tartışmaları doğrultusunda çözümlenmesi, koruma

planlamasının etkili olabilmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda, koruma sorunlarının çağdaş koruma yaklaşımları doğrultusunda bir analiz süreci ile ilişkilendirilerek ele alınması ve değerlendirmelerin güncel sorunları açığa çıkaracak şekilde sunulması çalışmanın çıkış noktasıdır.

Tezin konusunu oluşturan Silivri Kentsel Sit Alanı, kentsel koruma açısından özgün sorunlar barındırmaktadır. İstanbul iline bağlı Silivri ilçesi, Anadolu'nun Avrupa bağlantı hattı üzerinde yer alan, yüzölçümü açısından metropolün ikinci büyük ilçesidir. Tarihsel süreç boyunca ve günümüzde İstanbul'un birçok açıdan kaynak ihtiyacının sağlandığı bir bölgedir. İlçe, metropol gölgesinde varlığını sürdürürken, yerleşim merkezi olma niteliğini kazanmıştır.

Silivri Kentsel Sit Alanı, Silivri'nin tespit edilen ilk kentsel yerleşim izlerinin bulunduğu ilçe merkezindedir. Marmara Denizi'nin kuzeyinde, yüksek bir falez üzerinde konumlanan kale bölgesi ile çarşı bölgesinin küçük bir kısmını kapsayan alan, konut ve ticaret işlevleriyle yaşayan bir kentsel sittir. Özellikle metropol komşuluğu nedeniyle artan kontrolsüz büyüme ve sosyolojik açıdan hızlı değişimler, yerel ve çevresel kaynaklı problemlere neden olmakta ve bu durum kentsel sit alanı ve sur içi bölgesini etkileyerek problemlerin çerçevesini genişletmektedir. Kentsel sitin güncel durumu, çalışmanın problem tanımı açısından özgün bir değerlendirme imkânı sunmaktadır.

Silivri'de, koruma çalışmaları 1964 yılında, yapı ölçeğinde tescil işlemleri ile başlamıştır. Türkiye genelinde koruma faaliyetleri açısından erken bir dönem olarak görülebilecek bu başlangıç, bölgenin kültürel miras değerlerine yönelik farkındalığın sağlanması açısından önemli bir adımdır. Bölgenin kültür varlıklarının tespit ve tescil süreci 70'li ve 80'li yıllarda artmış ve 1993 yılında kentsel sit sınırları belirlenerek kentsel korumanın yasal süreci başlamıştır. 2017 yılında Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Onaylanan plan kapsamında bölge ve yapı ölçeğinde kararlar yasal çerçeveye taşınmıştır. Bu süreç içinde İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından imar planına ek olarak, Cephe Uygulama Yönetmeliği hazırlanması talep edilmiş ve Silivri Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü'nün kontrolünde 2018 yılı içinde Cephe Uygulama Yönetmeliği hazırlanmıştır. Yönetmelik 2019 yılında kurul tarafından onaylanmıştır. Cephe Uygulama Yönetmeliği kapsamında Silivri Kentsel Sit Alanı içinde yer alan tüm yapılara ilişkin analizler ile sit alanının yapısal nitelikleri tariflenmiştir.

Silivri Kentsel Sit Alanı koruma sorunlarının tespit edilen analiz içerikleri ile değerlendirilmesi, çalışmanın sınırlılıklarının belirlenmesi açısından önemlidir. Alana ilişkin verilerin bütüncül olarak ele alınarak çözümlenmesi, koruma sorunlarının çok yönlü bir bakış çerçevesinde değerlendirilmesine imkân sağlayabilir.

Koruma sorunlarının tespiti aşamasındaki analiz süreci, barındırdığı çoklu veri nedeniyle karmaşık bir çalışma alanıdır. Analizlerin sınıflandırılması öncelikli problem alanı olarak görülmektedir. Sorunların, belirlenen bir koruma yaklaşımı çerçevesinde tespit edilmesi, sınıflandırmaya imkân sağlayarak, veri dağınıklığının oluşmasına engel olabilir. Bu doğrultuda, güncel koruma yaklaşımlarının genel olarak, hangi stratejik yönelime vurgu yaptığı önemli görülmektedir.

Korumanın yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe taşınması 1960'lı yıllardan itibaren uluslararası çerçevede kabul görmüş, bu anlayış ile 20. yy. sonlarında, yapılı çevre ve doğal çevrenin sürdürülebilirliği anlamında yeni açılımlar yaratılmış ve 21.yy başından itibaren kapsamı gelişmiştir. Günümüzde çağdaş koruma yaklaşımları, koruma planlamasının, sürdürülebilirlik, kültür turizmi, yaşayan miras ve tarihi kentsel peyzaj tanımları çerçevesinde ele almaktadır (Zeayter ve Mansour, 2018). Birbiri ile ilişkili olan bu kavramların, koruma planlamasına katılması ve uygulama süreçlerine yansıması, güncel planlama tartışmalarını yönlendirmektedir (Bellibaş ve Tanyeli, 2021; Labadi, Giliberto, Rosetti, Shetabi ve Yildirim, 2021).

2021 yılında ICOMOS tarafından hazırlanan "Miras ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" rehberinde, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesine dâhil edilmesi için çok yönlü bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmıştır. Hazırlanan rehber, 17 madde ile çağdaş koruma yaklaşımını ifade etmektedir (Labadi ve diğ., 2021). Bir yerin fiziksel, bilimsel, manevi ve sosyal yönleriyle tüm değerlerinin soyut ve somut olarak bir bütün olarak korunması, günümüzün koruma hedefi olarak vurgulanmaktadır (Bellibaş ve Tanyeli, 2021). Bu yaklaşım, koruma sorunlarının bütünleşik bir değerlendirme ile ele alınması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Koruma sorunlarının bütünleşik olarak değerlendirilmesine yönelik yöntem araştırmaları kapsamında, stratejik planlamanın ön koşulu olarak görülen bir analiz yöntemi olan SWOT (Strenght (güçlü yönler), Weaknesses (zayıf yönler), Opportunities (fırsatlar) ve Threats

(tehditler)) analizinin temel ilkeleri irdelenmiştir. Yöntemin, kentsel koruma kapsamında uygulanan örnekleri incelenmiştir. SWOT analizi, Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarına yönelik analizlerin çok yönlü yorumlanabilmesi için bir araç olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın amacı

Silivri Kentsel Sit Alanı koruma sorunlarını çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde ele alarak bölgenin güncel durumuna ilişkin tespitler yapmak ve geleceğe yönelik strateji geliştirme aşamasına analitik veri sağlamak çalışmanın öncelikli amacıdır.

Kentsel sit alanlarında karşılaşılan koruma sorunlarının tespiti çok yönlü bir çalışmayı gerektirmektedir. Günümüzde resmi süreçte yürütülen Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planlarının içeriğinde yer alan analiz çalışmaları, koruma sorunlarının tespiti açısından kapsamlı veriler sunmaktadır. İmar planlarında tarihi çevre, kültürel ve doğal miras, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı, teknik altyapı, sosyal donatı, yapı ve sokak dokusu, mülkiyet yapısı, ulaşım, dolaşım sistemi, örgütlenme biçimi ve benzerlerine ilişkin gerekli etütler kent bütünü ile ilişkilendirilerek yapılmaktadır. Kentsel koruma hedeflerine ulaşılması açısından, yönetmelikte yer alan analiz başlıklarının, çağdaş koruma yaklaşımları gözetilerek genişletilmesinin ve verilerin bütünleşik olarak ele alındığı bir yorumlama yönteminin gerekliliği düşüncesi ile Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarının stratejik analiz süreçleriyle ilişkilendirilmesi çalışmanın diğer bir amacıdır.

Bu amaç doğrultusunda, Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarının analizler doğrultusunda tespit edilmesinin ardından, analiz verilerinin bütüncül değerlendirilmesi amacıyla SWOT (Strenght (güçlü yönler), Weaknesses (zayıf yönler), Opportunities (fırsatlar) ve Threats (tehditler)) analizi hazırlanmıştır.

Araştırmanın önemi

Uluslararası ölçekte kentsel sit alanlarında koruma planlaması, 1960'lı yıllardan itibaren gelişim göstermektedir. 1970'lerden bu yana Türkiye, dönemsel değişimlere uyum sağlamış ve koruma uygulamaları için uluslararası yönergeleri benimsemiş ve ulusal mevzuatının bir parçası olarak yürürlüğe sokmuştur (Özgönül, 2015). 1983 yılında, 2863 Sayılı "Kültür ve

Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile kentsel sit alanlarında Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı hazırlanması işi resmi olarak yerel ve merkezi yönetimlerin sorunluluk alanına dâhil olmuştur. (Kejanlı, 2007) Yaklaşık 40 yıllık bir süre içinde birçok kentsel sit alanına ilişkin hazırlanan planlar, sit alanlarına ilişkin planlama ve müdahale sürecini değiştirmiştir ancak kentsel sit alanlarında yaşanan kayıpların önüne geçilememiştir.

Bu bağlamda, Koruma Amaçlı İmar Plan'larına yönelik analiz ve sentez çalışmalarının güncel kentsel koruma tartışmaları çerçevesinde geliştirilen kavramlar ve yaklaşımlar aracılığıyla yeniden ele alınması kentsel korumanın amacına ulaşabilmesi için önemlidir.

Çalışma, Silivri İlçesi'nin sürekli ve hızlı değişimi nedeniyle kentsel sit alanında gözlemlenen koruma sorunlarının güncel tartışmalar çerçevesinde belirlenen stratejik bir yaklaşım kapsamında analiz edilmesi ve SWOT analizi yöntemi ile bütüncül bir bakış açısı sunması açısından önemli taşımaktadır. Çalışmanın, kentsel sit alanlarının koruma sorunları arasındaki ilişkileri ortaya çıkararak, kentsel koruma planlamasına faydalı bir açılım yaratma potansiyeli taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırmanın yöntemi

Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarını tespit edilmesine yönelik hazırlanan çalışmada, öncelikle Silivri'nin tarihsel sürecini takip edebilmek ve çevresel niteliklerini tespit edebilmek amacıyla literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasında bölgenin günümüzdeki karakterinin oluşmasındaki tarihsel faktörler irdelenerek, coğrafi özelliklerin kentin oluşum ve değişim sürecine etkileri irdelenmiştir.

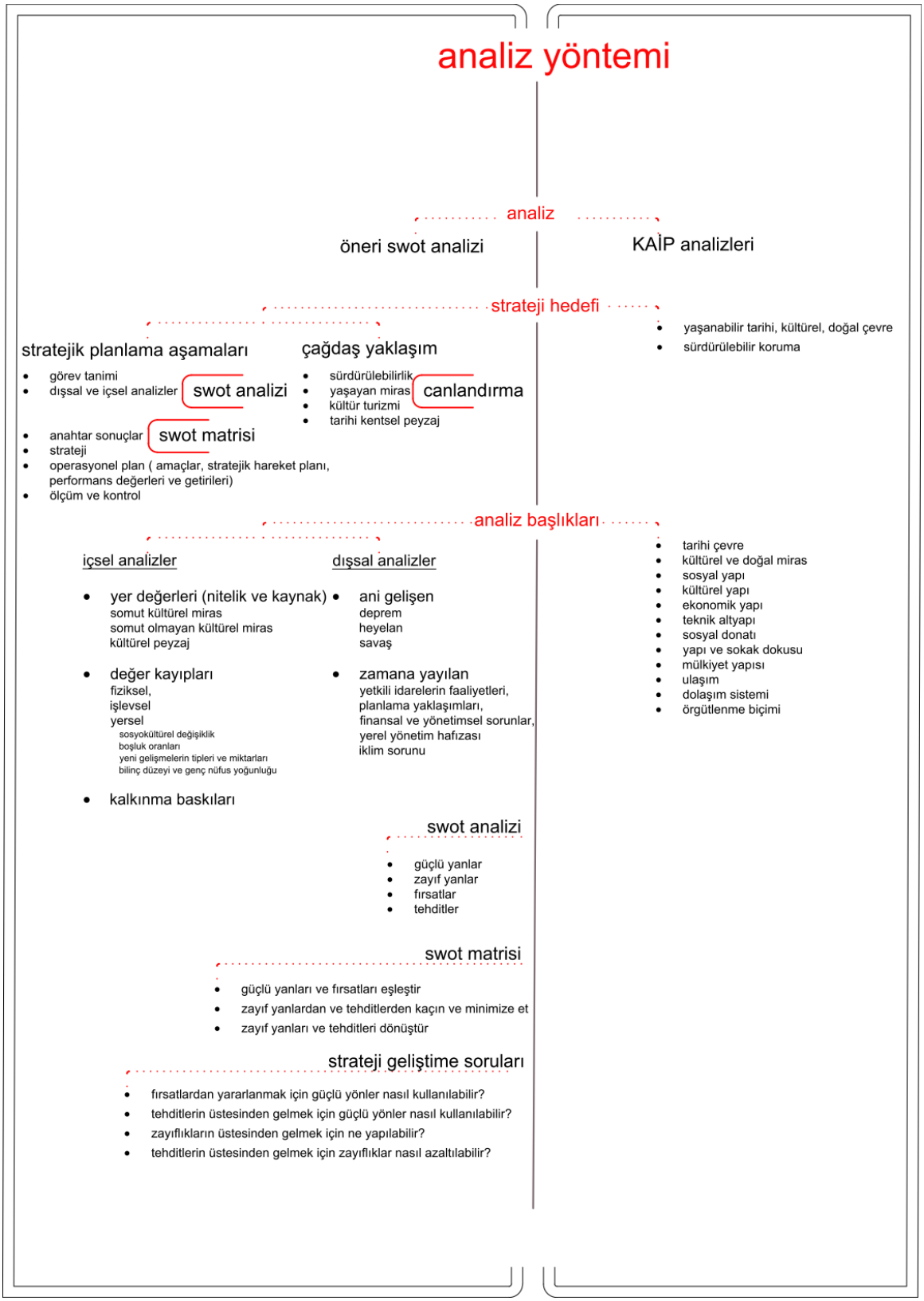
Silivri Kentsel Sit Alanı'nın karakteristik özelliklerinin değişiminin belirlenmesi amacıyla, yerleşimin kentsel sit alanı ilan edildiği 1964 yılından itibaren yürütülen tespit ve koruma çalışmalarına yönelik arşiv araştırmaları gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı ve Plan Notları çalışmanın analiz sürecinde değerlendirilmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planı doğrultusunda, Silivri Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü kontrollüğünde 2019 yılında hazırlanan Cephe Uygulama Yönetmeliği verileri, bölgenin yapısal karakterinin tespit edilmesi açısından önemli bir kaynak niteliğindedir.

Literatür ve arşiv araştırmaları doğrultusunda elde edilen verileri güncellemek amacıyla 2022 yılında alan çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Alan çalışmaları, kentsel sit alanı sınırları içinde yer alan 75 adet sivil mimarlık örneği ile sınırlandırılmıştır. Sivil mimarlık örneği yapılara ilişkin tespitler, çalışmanın eklerinde sunulan analiz föylerine aktarılmıştır.

Analiz sürecinin koruma sorunlarını tespit etmek amacıyla planlamaya dahil edilmesi, güncel çalışmalarda uygulanan bir yöntemdir. Tez kapsamında, Silivri Kentsel Sit Alanı, alan verilerinin analiz başlıkları ile sınıflandırılmış ve SWOT analizi yöntemi ile ilişkilendirilerek, koruma sorunlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarının hangi alan verileri doğrultusunda tespit edilebileceği çalışmanın analiz başlıklarının belirlenmesi aşamasında önemlidir. Analiz başlıkları belirlenirken, genel hatlarıyla çağdaş kentsel koruma yaklaşımları ve örnek alan çalışmalarında uygulanan analiz süreçleri incelenmiştir. Koruma sorunlarının sınıflandırılması aşamasında belirlenen analiz başlıkları, Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde yorumlanmış ve alana özgü başlıklar eklenerek analizler hazırlanmıştır.

Çalışmada, kentsel sit alanına ilişkin veriler, literatür taraması, arşiv araştırmaları ve alan çalışması doğrultusunda elde edilmiştir. Alan verileri analiz sürecinde bütünleşik olarak değerlendirilmiş ve bölgenin güncel koruma sorunları tespit edilmiştir. Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunlarının tespitinin ardından, farklı disiplinlerde strateji geliştirmek amacıyla faydalanılan SWOT analizi yönteminin kentsel sit alanlarından uygulanan örnekleri incelenerek, analiz verileri ile SWOT analizi denemesi yapılmıştır.

Çizelge 1.1. Analiz yöntemi

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Günümüzde kentsel ölçekli koruma yaklaşımı, koruma düşüncesinin kademeli olarak gelişiminin sonucudur. 1960'lı yıllardan itibaren uluslararası çerçevede yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe taşınan koruma anlayışı, 20. yy. sonlarında, yapılı çevre ve doğal çevrenin sürdürülebilirliğine yönelik kavramlar aracılığıyla yeni açılımlar yaratılarak genişlemiştir. Çalışmanın bu bölümünde, kentsel korumanın tarihsel süreçte gelişimi genel hatlarıyla incelenmiş ve çağdaş koruma yaklaşımlarının koruma sorunlarının tespiti aşamasında analiz sürecine nasıl yansıtılması gerektiği açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.1. Kentsel Koruma Düşüncesinin Gelişimi

Venedik Tüzüğü (1964) ile ilk olarak gündeme gelen kentsel koruma anlayışı, 1970'li yıllardan itibaren, kademeli olarak gelişmekte ve fiziksel çevreyle beraber, sosyal çevre ve somut ve soyut tüm değerleri barındıran bir koruma anlayışına doğru evrilmektedir (Bellibaş ve Tanyeli, 2021). Genel bir değerlendirme ile kentsel korumanın 1970'li yıllarda gündeme alınmasının nedeni, İkinci Dünya Savaşı sürecinde yaşanan büyük yıkım ve ardından gelen modern kentleşme hareketi sonucu birçok Avrupa kentinin neredeyse yeniden inşa edilmesi olarak görülmektedir. Savaşın ardından, gelişen ekonominin sonucu olarak hayat standartlarının yükselmesi talebi, bu yıkımın devamlılığını sağlamıştır. Tarihi kent dokularının eskimiş ve yıpranmış görünümüne kentsel yenileme yöntemiyle müdahale girişimleri, 1960-1970 yılları arasında şehircilik politikası olarak birçok kentte uygulanmıştır (Turgut ve Enlil, 2010).

Çeşitli etkenler ile oluşan kentleşme hareketleri tarihi doku kaybının boyutlarının süreç içinde algılanmasını sağlamıştır. Venedik Tüzüğü ile tekil ve anıtsal yapılara yönelik olarak ortaya çıkan koruma bilincine ek olarak kentsel koruma düşüncesi uluslararası ölçekte kültürel miras alanlarının korunması yaklaşımına dâhil edilmiştir. Tüzüğün birinci maddesinde kentsel ölçekte koruma anlayışına ilişkin tanımlama şu şekildedir;

– "Tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar. "(Venedik Tüzüğü, 1964)

Bu yaklaşım, geniş kentsel alanların korunması düşüncesini ve koruma uygulamalarının kentsel ölçekte değerlendirilmesini mümkün kılan önemli bir adımdır. Tüzükte ayrıca; görsel olarak ihtişamlı ve değerli yapıların yanı sıra, sıradan ve basit niteliklerde bir araya gelmiş yapı topluluklarının da kültürel miras kavramına dâhil edilmesi tavsiyesi dikkat çekmektedir (Erder, 1977; Kuban, 2000).

Kentsel korumanın yeni tarifi ile uluslararası ölçekte koruma faaliyetleri, yıkımları yasaklayan, özgün işlev ve değerlerin korunmasını amaç olarak benimseyen, sınırlılıkları kesin bir şekilde tarif eden uygulamalara yönelmiştir. Bu yönelim toplu yıkımları önlemekle beraber, kısıtlayıcı bir çerçevenin oluşmasına neden olmuş ve pasif koruma olarak nitelendirilen yaklaşımı doğurmuştur. Dolayısıyla kentsel koruma düşüncesi, kavramsal olarak kabul görmüş ve merkezi ve yerel yönetimlerin yasal süreçlerine girmiş olmasına rağmen, hem kullanıcı açısından hem de kullanım ve gelişim değerleri açısından negatif etkileri olan uygulamalara neden olmuştur (Kuban, 2001).

Koruma düşüncesinin evrimi, 20. yy'ın son çeyreğinde hızlı bir gelişim süreci geçirmiştir.1975 yılı, Avrupa Mimarlık Mirası yılı olarak belirlenmiş ve çeşitli toplantı ve kongreler yapılmış, koruma açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi'nde, bütünleşik koruma alanında önemli başlıklar ortaya atılmıştır (Dinçer, 2019). Sözleşmenin birinci maddesinde "Üstün bir öneme sahip olmasalar da, birbirinden farklı dönemleri ve stilleri uyumlu bir bütünlük şeklinde bir araya getiren yapı gruplarının yarattıkları atmosfer, sanatsal bir nitelik taşır. Bu nedenle bu tür dokuların da korunması gerekir." ifadesi yer almaktadır (Web-02). Sivil mimari örneklerinin bir arada korunmalarının kentsel bütünlüğü görünür kılabileceği ve bu nedenle korunması gerekli değerler arasına alınması gerekliliği bu madde ile ifade edilmiştir. Sözleşmenin yedinci maddesinde ise başka bir önemli kentsel koruma yaklaşımı ön plana çıkarılmıştır. "Köhnemiş kent merkezlerine ve kırsal yerleşmelere yapılacak müdahalelerin bir sosyal adalet ruhu içinde ele alınmasının toplumsal bir zorunluluk olduğu ve bu tür miras alanlarında yaşamakta olan yoksul kesimlerin yerlerini terk etmek zorunda kalmamaları gerektiği " ifadesi yer almaktadır. Bu madde ile soylulaşmayı engellemek adına politika geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Sözleşmede ayrıca, bütünleşik korumanın gerçekleştirilebilmesi için, yasal, yönetsel, finansal ve teknik düzenlemelerin önemi ve aynı zamanda devletlerin bu altyapıyı geliştirmesi gerektiği belirtilmiştir (Web-02). Aynı yıl

sunulan Amsterdam Bildirgesi'nde kentsel koruma düşüncesinin kapsamının genişlediği görülmektedir (Web-04).

1985 yılında, Avrupa Konseyi Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, 1975 yılından sonra koruma alanında gündeme getirilen içeriği güncelleyici niteliktedir. Sözleşmede mimari miras tanımı 3 madde şeklinde sınıflanmıştır. Özellikle 2. Maddenin korunması gerekli bina grupları tanımında yer alan ifade önemlidir. Maddenin içeriğinde "Topoğrafik olarak tanımlanabilecek birimleri oluşturmaya yeterince uygun olan ve tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer, kentlerde veya kırsal bölgelerdeki mütecanis bina grupları" tanımı yer almaktadır. Bu tanımlama, Venedik Tüzüğü ile kentsel alanların koruma kapsamına alınmasının ardından, kırsal bina gruplarının kültürel miras olarak değerlendirilmesi anlamında önemlidir (Web-09).

1994 tarihli Nara Özgünlük Konferansı, koruma kavramlarının 20. yüzyılın sonunda ulaşmış oldukları anlamlar ve içerdikleri yaklaşımları topluca ele alması açısından önemlidir. UNESCO, ICCROM, ICOMOS işbirliği ile Japon hükümeti Dış İşleri Dairesi ile Nara Valiliği tarafından düzenlenen konferansta, küreselleşme baskısının kültür varlıkları ve koruma konusunda en önemli tehdit unsurları oldukları vurgulanmıştır (Dinçer, 2019).

1995 yılında kültürel peyzaj kavramı Avrupa Konseyi tavsiye kararında ilk defa gündeme getirilmiştir. Kararda, üye devletlerin kültürel sit alanlarının gelişmesini peyzaj politikaları kapsamında ele almasını ve kararın ekinde sunulan ilkeler doğrultusunda, değerlendirmeleri tavsiyesinde bulunulmuştur (Dinçer, 2019). Konsey kararında ön plana çıkan kültürel peyzaj kavramı, bir 'varlık'tan ziyade bir 'bakış'ı ifade eden kavramsal bir inşa olarak tanımlanmaktadır. Özellikle bağlamı kendisinden çok daha geniş coğrafyalara yayılan arkeolojik alanları korunması açısından önemli bir yaklaşımdır (Bellibaş ve Tanyeli, 2021).

Koruma yaklaşımlarında somut olmayan kültürel mirasa ilişkin tanımlama, 1997 yılı UNESCO Genel Konferansı kararları doğrultusunda 1998 yılında hazırlanan program ile açıklanmıştır. Bu programda ayrıca, çeşitliliğin kültürel anlamda korunmasının ve üretiminin kültürel kimlik açısından gerekliliği vurgulanmıştır (Web-10).

Geleneksel mirasın 1999 yılında ICOMOS'un yayımladığı Geleneksel Mimari Miras Tüzüğünde koruma çerçevesinin genişlediği ve geleneksel miras ile bir arada korunması önerilen niteliklerin değerlendirilmiştir. Tüzüğün koruma ilkelerinin 5. maddesinde "Geleneksel miras yalnız somut biçimler, kütleler, strüktürler ve mekânlardan oluşmaz, bunların kullanılış ve algılanış biçimlerini, gelenekleri ve onlara bağlı elle tutulamayan ilişkileri de kapsar." ifadesi ile geleneksel dokunun somut olmayan miras ile bütünlüğüne vurgu yapılmaktadır (Web-12).

Avrupa Konseyi Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, 2000 yılında kültürel peyzaj kavramını gündeme getirerek kavramın niteliklerini detaylandırmaktadır. Sözleşme kapsamında kültürel peyzaj tanımlaması doğal veya insan üretimi ile oluşmuş alanlar olarak yapılmıştır ve doğal sit alanlarından ayrıştırılmıştır (Dinçer, 2019).

2005 tarihli Avrupa Konseyi Kültürel Mirasın Toplum için Değeri Konulu Çerçeve Sözleşmesi'nde, demokrasinin ve hukukun üstünlüğü ve insan haklarına ilişkin idealler ve ilkeler de miras tanımına dâhil edilmiştir. Korumanın insan ve değer odaklı açılımını vurgulayan bu sözleşmede, yeni bir miras tanımlaması yapılmış ve kültürel çeşitliliğin sürdürülebilirliğinin sağlanması aşamasında kültürel mirasın etkisi tariflenmiştir (Dinçer, 2019).

2014 yılında ICOMOS tarafından yayımlanan kültürel mirasın ve peyzajların barışçıl ve demokratik toplumları desteklemek için taşıdığı değere ilişkin ilke ve tavsiyeler bildirgesinde "Peyzajların, geçmiş kuşakların yaşayan hafızası olmaları ve gelecek kuşaklara somut ve somut olmayan bağlantılar sağlayabilecek olmaları dolayısıyla, kültürel mirasın ayrılmaz bir parçası olduğu kabul ediyoruz. Kültürel miras ve peyzaj, toplulukların kimliklerinin vazgeçilmez bir unsurudur ve biyolojik çeşitliliğin de korunmasını güvenceye alan geleneksel uygulamalar ve bilgiler üzerinden yaşatılmalıdır." ifadesi, koruma düşüncesine peyzaj kavramının dahil edilmesi ve değer bütünlüğü içinde ele alınması anlamında önemlidir (Web-11).

Bu gelişmelerin ardından, 21. yy. içinde koruma anlamında kabul gören yaklaşımlar, sürdürülebilirlik, kültür turizmi, yaşayan miras ve tarihi kentsel peyzaj tanımları çerçevesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar, ulusal ve uluslararası ölçekte koruma projelerine ve yasal sürece yansıtılmıştır (Zeayter ve Mansour, 2018).

Çizelge 2.1. 1990'dan itibaren koruma ideolojileri (Zeayter ve Mansour, 2018)

Stage description	Time Reference	Ideologies	Conservation Approaches	Initiators	Characteristics
Globalisation Period	1990		Traditional Continuity-Planning and Management approach-international and universal ownership	– ICOMOS-Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage-Lausanne	– Heritage Management (ICAHM) established – Conservation with different disciplines – Global archaeological heritage management principles
	1994	Sustainable approach		– European Conference-Aalborg charter	– Creative, local, balance in: – conserving natural capital of cities, – enhancing quality of life, – sustaining land using and mobility – Using of renewable energy sources
	1999	Cultural tourism approach Façadism		– ICOMOS-II Burra Charter-International Cultural Tourism Charter-Mexico – English Heritage	– Management of cultural heritage places – Participation – The retention of a front wall while developing a new behind
	2001	Sustainable Culture Tourism approach		– US/ICOMOS International Symposium	– Managing Change: Sustainable Approaches to the Conservation of the Built Environment
	2010		Communal Participatory approach	– ICOMOS New Zealand Charter	– The Conservation of Places of Cultural Heritage Value
	2011	Living Heritage Approach		– ICCROM	– Long-term sustainability in safeguarding heritage – Empowered community engaged in decisions making
		Historic Urban Landscape		– UNESCO Recommendation on the Historic Urban Landscape	– Broader territorial and landscape context – Layering and intertwining of cultural and natural values over time

2021 yılında ICOMOS tarafından hazırlanan "Miras ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" rehberi, kentsel korumanın güncel bakış açısını sunması açısından önemlidir. Rehberde, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesine dahil edilmesi için çok yönlü bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmıştır. Hazırlanan rehber, 17 madde ile çağdaş korumanın sürdürülebilir kalkınma çerçevesine dâhil olmasına yönelik güncel yaklaşımı ifade etmektedir (Labadi, 2021). Araöz kültürel miras yönetimi açısından yürütülen faaliyetler ile sürdürülebilir kalkınma arasında köprü kurmak için çeşitli yenilikçi fikirler ve potansiyel araştırma konuları ortaya konulması gerekliliğini vurgulamaktadır (Araoz, 2011).

Günümüz koruma ideolojileri arasında yer alan, yaşayan miras kavramının 20. yy.'ın sonlarında, kentsel korumanın tartışma konularından olan canlandırma eylemi ile ilişkilendirilmesi mümkündür. Kentsel koruma alanlarında canlandırma stratejisi kısaca;

“Tarihi mahallelerin dokusu tarafından sunulan hizmetler ile çağdaş ihtiyaçlar arasındaki uyumsuzluğun uzlaştırılabileceği süreç” olarak tanımlanmıştır (Heath, Oc, ve Tiesdell, 1996). Kentsel dokuların, sadece fiziksel bozulma nedeni ile değil, aynı zamanda problemi derinleştiren sosyal ve ekonomik koşullar nedeniyle yoğun hasar ve yıkımlarla karşı karşıya olması, canlandırmaya yönelik korumanın önemini açığa çıkarmaktadır. Çoğunlukla, kentsel ölçekli müdahalelerle, kaybedilen kültürel mirastan habersiz, strateji geliştirmeden yürütülen çalışmalar ve uygunsuz yeniden yapılanma çalışmaları, kentsel alanlara ciddi zararlar vermektedir (Doratlı, 2005).

Kültürel mirasın, ekonomik değeri olan ve kâr elde edilebilecek bir meta olarak görülmesi, kentsel alanlarda görülen diğer bir risk faktörü olarak 21 yy. başından itibaren tartışma alanına girmiştir (Araoz, 2011). Neo-liberal ekonomik uygulamaların, küreselleşmenin ve ticarileşmenin birleşik etkileri, kültürel mirasın tüketilebilir bir deneyim olarak yeniden konumlanması riskini açığa çıkarmıştır (Orbaşli, 2017). Dolayısıyla canlandırmaya yönelik koruma faaliyetlerinin koruma değerleri çerçevesinde ele alınması gerektiği açıktır.

Kültürel miras alanlarının değerlerinin, zamana ve mekâna göre değişmesi, koruma ve canlandırmanın güncel bir tartışma konusudur. Koruma alanlarına atfedilen değerlerin değişimi ve demografik ve teknolojik değişikliklere paralel olarak gelişen dinamik yapısı nedeniyle, koruma stratejileri dinamik yapıda olmalıdır (Araoz, 2011). Küreselleşme, post-modernist yaklaşımlar, tüketimin artması, kültürel mirasın korunmasını ve canlandırma stratejilerini de etkilemiştir. Bu süreçte, koruma alanlarında, hangi mirasın korunacağının, nasıl korunacağının ve özgünlük tarifinin değişimi sonucunda, küresel ölçekte, mevcut koruma pratiğini sorgulayan yeni yaklaşımlar ortaya konulmuştur (Orbaşli, 2017).

Tarihi kentsel mahallelerin yeniden canlandırılması aşamasında, hem fiziksel dokunun yenilenmesi hem de binaların ve alanların aktif ekonomik canlanması hedef olarak görülmektedir. Fiziksel koruma pratikleri, çekici, bakımlı bir yapılı çevre ile kısa vadede olumlu sonuçlanmasına karşın, uzun vadede, ekonomik canlanma hedeflerinin gerçekleşmesi sürdürülebilirliği sağlamak acısından önemlidir. Kamusal alanın sürdürülebilir olması için yapılı alanın yaşaması gerekliliği, koruma faaliyetlerinin erken dönemlerinden itibaren önerilmiştir (Heath ve diğ., 1996). Tiesdell ayrıca; “… tarihi mahalleleri canlandırma sürecinde, tarihi mirası ve yer duygusunu çağdaş, ekonomik, politik ve sosyal taleplerle bütünleştirmek gerekir. “ vurgusunu yapmaktadır (Heath ve diğ., 1996).

Ekonomik dinamiğin bir parçası olan tarihi kentsel alanlar, yerleşimin bütünüyle karşılıklı ilişki içindedir. Dolayısıyla koruma aşamasında şehrin tamamıyla ilişkili bir konu olarak ele alınmalıdır. Bu nitelikte bir koruma faaliyeti, sadece korumanın katı ve alışılmış kurallarını değil aynı zamanda canlandırmayı, iyileştirmeyi ve geliştirmeyi de amaçlamalıdır (Heath ve diğ., 1996).

Koruma düşüncesinin son 20 yıllık süreçte birbiri ile ilişkili dört kavram çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Sürdürülebilirlik, kültür turizmi, yaşayan miras, tarihi kentsel peyzaj kavramları uygulama faaliyetleri açısından yönlendirici niteliktedir (Zeayter ve Mansour, 2018) (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Çağdaş Koruma İdeolojileri Alanında Çağdaş Yaklaşımların Kapsamları (Zeayter ve Mansour, 2018)

Conservation ideology	Analysis factors									
	Selectivity		Authenticity/Integrity					Sustainability		
	Historic Values	Aesthetic Values	Truthfulness of the internal unity	Credibility of information's source and documentary evidence	Functional integrity avoiding museumization	Avoiding replication to enhance visual quality	Social context and living tradition	Environmental sustainability	Economical sustainability	Social sustainability
Sustainable conservation	1	0	0	1	1	0	1	1	1	1
Cultural tourism	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0
Living heritage	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Historic urban landscape	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Notes: (1) Factor taken into consideration by the ideology.
(0) Factor not confirmed in the aims of the ideology.

Kentsel sit alanlarında koruma sorunlarının çağdaş yaklaşımın ön plana aldığı değerlendirme başlıkları ile ele alınması, etkili bir koruma yaklaşımı için gereklidir. Kentsel alanlara ilişkin analiz süreçlerinin bu doğrultuda geliştirilmesi, sorunların tespiti aşamasında yön verici nitelikte olacaktır.

2.2. Türkiye'de Kentsel Koruma

Kentsel koruma sorunları, birçok koruma alanı için ortak tehditler sonucu oluşmakla beraber, ülke ve bölge ölçeğinde değerlendirilmesi gereken farklı yönlerde karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde kentsel ölçekli koruma sürecinin genel hatlarıyla incelenmesi, koruma

sorunlarının ele alınması aşamasında yönetimsel ve yasal sürecin takip edilmesi açısından önemlidir.

Türkiye'de kültürel mirası yapılı tarihi çevre ile bir bütün olarak koruyabilme yaklaşımı için gerekli yasal çerçeve 1970'li yıllardan sonra gündeme gelmiştir. Resmi olarak, 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü'nün Türkiye'deki düzenlemelere etkisi doğrultusunda gerçekleşmiştir (Kejanlı, 2007). Ancak 1960'lı ve 1970'li yıllarda, birçok Avrupa ülkesinde görüldüğü gibi Türkiye'de de hızlı bir kentleşme sürecinin gündeme geldiği ve dolayısıyla korumaya kavramsal bakışın gelişmesine rağmen yoğun kentsel kayıpların yaşandığı bir dönem yaşandığı söylenebilir (Güçhan ve Kurul, 2009).

1972 yılında 6785 sayılı yasaya ek olan 1605 sayılı imar yasasında, " tarihi değeri olan anıtsal ve sivil mimarlık ürünlerinin korunmasının yanı sıra, bunlar ile bir bütünlük teşkil etmek üzere korunması gerekli çeşme, eski sokak ve meydancık" tanımlaması yapılarak, korumanın bir bütün içinde ele alınması fikrinin ön plana alındığı görülmektedir. Ancak kentsel korumaya yönelik ilk ciddi yaklaşım, 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı Eski Eserler Yasası'dır. Bu kanunla, sit kavramının detaylı tanımlaması yapılmış ve tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit kavramlarının kapsamları belirlenmiştir (Kejanlı, 2007).

1983 yılına kadar, kültürel mirasın yasal kontrolörü olan GEEAYK, 1976 tarihli 8891 sayılı kararı ile kentsel sit kavramını kabul etmiştir ve bu karar ile kentsel sit alanları yasal çerçeveye dahil edilmiştir. Aynı kararda kentsel sit kavramı detaylı olarak tanımlanmıştır (Zeren, 1981).

Türkiye, 1982 yılında Anayasa değişikliği ile her alanda olduğu gibi koruma alanında da yeni bir sürece girmiştir. 1982 Anayasası'nın ardından 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2863 sayılı kanun, ekleri ile halen yürürlükte olan koruma kanunudur.

2863 sayılı yasa, kentsel sit alanlarının korunması açısından önemli planlama yaklaşımları sunmuştur. Kanunda kentsel sit, tabii sit, arkeolojik sit ve tarihi sit kavramları ayrı ayrı tanımlanmış ve kentsel sit alanlarında Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanma zorunluluğu getirilmiştir (Kejanlı, 2007). Yasa ile koruma yaklaşımı bütünlüklü ve kapsamlı bir alan olarak tanımlanmış ve planlama süreçleri korumanın bir aracı olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca, koruma alanlarına ilişkin yetki ve sorumluluk Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan Kültür Bakanlığı'na bağlı koruma kurullarına aktarılmıştır (Özdemir, 2005).

Günümüzde kültür mirasının korunması yönetimsel açıdan ağırlıklı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın sorumluluğunda olmakla beraber, Orman ve Çevre Bakanlıkları ve Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde sürdürülmektedir (Özdemir, 2005).

Türkiye'de 1990'lı yıllara kadar koruma açısından yasalar ve ilkeler dünyadaki örnekler ile büyük farklılık göstermemektedir. Yürürlükte olan yasaların yüksek yaptırımları, özellikle kentsel ölçekte gözle görünür kayıpların yaşanmasına engel olamamıştır. Bu olumsuz durum, 2000'li yıllara gelindiğinde Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin etkileri ile yeni yasal düzenlemeleri gerekli kılmıştır. Bu düzenlemeler, korumaya ilişkin evrensel bir bakış açısıyla yerel bir yaklaşım oluşturma çabalarını ortaya çıkarmıştır. Koruma alanında uluslararası ölçekte sözleşmelerde ve belgelerde değinilen, ancak Türkiye için yeni denebilecek kavramların yasal süreçlere dahil edilmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlama süreci 2006 yılında 720 sayılı ilke kararı ile yasada tanımlanarak içeriği ifade edilmiş ve planın hazırlanması ve onaylanmasının sonunda uygulamada yaşanan problemler giderilmeye çalışılmıştır. Planların hazırlanması süreci için yerel yönetimlerde istihdam edilecek koruma sürecini takip edecek bürolar kurulmuştur. Ayrıca, bu dönem aralığı korumada ekonomik destek açısından yeni olanakların değerlendirildiği bir süreçtir (Özdemir, 2005).

Özetle, 1970'lerden bu yana Türkiye, bütünlüklü bir koruma politikası oluşturmak için sürekli kavram ve işleyiş önerileri sunmuş, uluslararası mevzuatı benimsemiş ve gerekli organizasyonu oluşturmuştur. Özgönül, Türkiye'nin Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi'ne katılımının üzerinden geçen kırk yıla ilişkin değerlendirmesinde aşağıdaki konulara değinmiştir (Özgönül, 2015).

- Kültürel mirasın korunması genel olarak halk tarafından tam olarak benimsenmemiştir ve bu nedenle çoğunluk, korumanın kamu yararına yönelik kısıtlamalar içeren ana yönlerinden birini göz ardı etmektedir. Bunun nedenlerinden biri, mevzuatın yapıcı olmaktan çok yasaklayıcı olmasıdır. Koruma kararlarındaki katı bürokratik tutum ve şeffaflık eksikliği bu iklime katkıda bulunmaktadır.

– Mimari mirasın korunması, şehir ve bölge planlamasının temel amaçlarından biridir; ancak uzun yıllar korumanın bütünleşmiş korumanın bir sorunu olduğu gerçeği göz ardı edilmiştir. Sadece fiziksel çözümler üretilmiş, korumanın sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları tam olarak tanımlanmamış ve uygulanmamıştır.

– Kurumsallaşma yetersizdir ve mimari mirasla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili kilit kurumlar arasındaki koordinasyon ve işbirliği düzeyi yeterli değildir.

– Koruma sektöründeki yatırımlar çoğunlukla devlet tarafından finanse edilmektedir. Özel sektör katılımı, hızlı kârlara bağlıdır ve bu nedenle, turizm ve eğlencenin itici güç sağladığı girişimler, geleneksel tarihi çevrelerin fiziksel ve sosyal ortamını korumada başarısız olmuştur.

2013 yılında, Türkiye'de korumaya ilişkin yasal sürecin değerlendirilmesi amacıyla Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi yayımlanmıştır. Bildirgede;

– Türkiye, kültürel miras açısından evrensel düzeyde zenginlik ve çeşitliliğe sahip bir ülkedir. Bu durum, Türkiye'ye uluslararası düzeyde bir sorumluluk yükler. Bu nedenle, koruma sürecinde yer alan tüm kadroların, koruma alanına ilişkin ulusal çerçevenin yanı sıra, uluslararası gelişme ve kararları bilmesi ve bir uzlaşma ve iletişim zeminde buluşması gereklidir. Türkiye, Avrupa Konseyi ve UNESCO'nun birçok kararını onaylamış; Venedik Tüzüğü (1964), Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi (1972), Avrupa Mimari Mirası Koruma Sözleşmesi (1985), Avrupa Arkeoloji Mirasının Korunması Sözleşmesi'ni (1992) yasallaştırarak iç hukuk belgesi haline getirmiştir. Ancak, Osmanlı döneminden beri günümüze yasal ve örgütsel düzenlemelere sahip olan Türkiye'de koruma alanını düzenleyen kimi yasa ve yönetmelikler korumayı doğrudan ya da dolaylı olarak tehdit eden nitelikte hükümler içermektedir.

– …Sürdürülebilir gelişme çerçevesinde mimari mirasın işlevlendirilmesi, yaratıcılığın ve ekonomik çekiciliğin önemli bir bileşeni olduğunu göstererek toplumda yaşam kalitesinin yükseltilmesini sağlayacak; aynı zamanda toplumsal bütünleşmenin ve karşılıklı anlayışın temin edilmesinde önemli bir rol üstlendiğini gösterecektir. Mimari miras sadece ekonomik değere bağlı bir meta olarak görülmemeli, bu eserler kültür varlığı olmalarını sağlayan tüm değerleriyle birlikte ele alınmalıdır. Mimari mirasın korunmasına yönelik eylemler, bu varlıkların değerlerini ve niteliklerini göz önüne alan en üst düzeyde uygulama standardına ulaşmalıdır. Bu nedenle koruma uygulamaları sadece gerekli eğitimi almış, yeterli bilgi ve deneyime sahip kişilerce gerçekleştirilmelidir. Bu husus, koruma sürecinin planlama, projelendirme ve uygulama aşamalarında görev alacak her tür kurum ve kişi için de geçerli olmalıdır ifadeleri yer almaktadır. (Web-03)

Özgönül, güncel koruma politikalarına ilişkin değerlendirmesinde, ICOMOS Türkiye'nin Mimari Mirasın Koruma Bildirgesi'nin önemini vurgulamakta ve tartışmanın ilerletilmesini, kültürel mirasın kültürel politikalardaki yerinin tariflenmesini, korumadaki bütünleştirici

yaklaşımların ve halkın koruma sürecine katılımının kapsamlı olarak tartışılmasına olanak sağlandığını vurgulamaktadır (Özgönül, 2015).

2.3. Kentsel Koruma Sürecinde Sorunların Tespiti ve Analizi

Kentsel koruma alanlarında karşılaşılan koruma sorunlarının tespiti, bölgelerin fiziksel yapısının, çevresel niteliklerinin, sosyolojik durumunun, merkezi ve yerel yönetim faaliyetlerinin bir arada değerlendirilmesi gereken geniş ve kapsamlı bir çalışma alanıdır. Fiziksel, çevresel, ekonomik ve sosyolojik niteliklerin bir arada ele alınması gereken tespit sürecinde, öncelikle alan verileri doğrultusunda alan analizleri sınıflandırılmalıdır. Analiz sürecinde içsel ve dışsal analizler, alt başlıklar ile detaylandırılarak, koruma sorunları ile ilişkilendirilmelidir.

Kentsel koruma alanlarına ilişkin örnek incelemelerinde, İngiltere, Fransa ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde kentsel canlandırma uygulamalarının birçok olumlu örneği ile karşılaşılmaktadır. Nottingham, Glasgow, Paris, Manosque ve Bologna örnekleri üzerinden canlandırma yaklaşımlarını değerlendiren Doratlı, bu örneklerin başarısının, stratejik yaklaşım ile ilgili verilen doğru karara ve uygulamaların hem kurumsal hem de finansal önlemler alınarak, gerekli yasal, mali kararların uygulanmasına bağlı olduğunu vurgulamaktadır (Doratlı, 2000). Canlandırma stratejisi ile yürütülen koruma faaliyetlerinin olumlu sonuçlanabilmesi, stratejinin, koruma sorunlarının tespit sürecinden önce kararlaştırılmasıyla mümkün olmaktadır.

Zeayter ve Mansour, çağdaş koruma ideolojilerinin değerlendirme faktörlerini üç başlık altında incelemiştir. Seçicilik (yer değerleri) , özgünlük-bozulmamışlık ve sürdürülebilirliğe yönelik analizler, koruma yaklaşımlarının ana başlıkları olarak değerlendirilmiştir. Geniş bir çerçeve ile ele alınan bu analiz süreci, koruma yaklaşımlarının çeşitlenmesi ile farklı içeriklere odaklanmaktadır.

Kentsel sit alanlarında günümüzde uygulanan planlama süreçlerinin, kentsel sorunlara içten dışa baktığını ve alan problemlerini tanımlamada yetersiz kaldığını belirten Doratlı, geliştirilen stratejinin, sorunların anlaşılması için dıştan içe bakan bir mantık ile gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Canlandırmaya yönelik geliştirilen stratejik planlamanın analiz sürecinde, alanın yerel değerlerinin, çağdaş, ekonomik, politik ve sosyal

şartları ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Doratlı, Hoskara, ve Fasli, 2004).

Tiesdell, canlandırma stratejisi açısından tarihi kentsel dokunun ekonomik hareketliliğin parçası olarak ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Kentsel koruma alanlarının nadiren kendi iç ekonomisini yaratabildiğini ve aktif kent merkezi ile ilişki içinde olduğunu, dolayısıyla koruma alanlarının diğer kentsel alanlar ile bir bütün olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu değerlendirme, canlandırma stratejisi geliştirme aşamasında bir arada değerlendirilmesi gereken alan niteliklerinin çerçevesini genişletmektedir. Tiesdell, canlandırma tanımı içinde, analiz sürecine etki edecek üç bağlamsal özelliği vurgulamaktadır. Bunlar; yer değerleri, işlev ve değer yitimi sonucu eskime ve kalkınma baskılarının yoğunluğudur (Heath ve diğ., 1996). Doratlı, tarihi kentsel çevrelerde uygulanan canlandırma stratejilerinin başarılı uygulamalara dönüşmesinin, Tiesdell'in vurguladığı bu üç niteliğin doğru bir biçimde saptanması sayesinde gerçekleşebileceğini ileri sürmektedir (Doratlı, 2000) (Çizelge 2.3).

Doratlı, Kıbrıs'ta yer alan Nicosia Kentsel Sit Alanı örneği özelinde, kentsel koruma alanlarında geliştirilecek strateji modelini ve analiz sürecini kapsamlı bir çalışma ile sunmuştur. Bu çalışmada öncelikle, analiz aşamasına açıklık kazandırmak için analiz başlıklarını doğal çevre, yapılı çevre ve sosyo-ekonomik çevre çerçevesinde Moughtin'in SWOT analizi başlıklarına göre belirlemiş ve verilerin elde edilme yöntemini ve kaynak materyalleri belirlemiştir. Bu doğrultuda Doratlı, öncelikle Moughtin'in yapılı çevre özelinde geliştirdiği SWOT analiz yöntemini Nicosia Kentsel Sit Alanı örneği özelinde uygulamıştır. Moughtin'in SWOT modelinin içeriğinin çok geniş olduğu yorumuyla, sınırlandırılmış yeni analiz başlıkları öneren Doratlı, Tiesdell'in yer değerleri, işlevsellik ve değer yitimine ilişkin sınıflaması üzerinden Nicosia Kentsel Sit Alanı'nın içsel analizlerini SWOT modeline uyarlamıştır.

Çizelge 2.3. Stratejilere göre analiz başlıkları, metot ve analiz araçlarına ilişkin tablo (Doratlı ve diğ., 2004)

ANALYSIS TOPICS				TECHNIQUES & METHODS	TOOLS
Analysis of the Natural Environment	Topographical features			Surveying techniques	Maps Tables Charts Digrams
	Soil				
	Landscape- Vegetation Plantation - Flora / Fauna				
	Water				
	Climatical Features				
Analysis of the Man-made (Built) Environment	Physical analysis	Locational analysis		Documentary research	Maps
		Historical analysis		Documentary research	Data collected from books, maps, documents; Inventory forms can also be used to document buildings, streets, etc. of historic value
		Urban pattern analysis	Form of development	Morphological analysis	Maps 3D drawings
			Solid-void relations	Figure – Ground analysis	Maps Street silhouettes 3D proportionate or scaled sketch drawings Photographs
			Street pattern; Urban spaces in terms of their quality, enclosure, character, activities	Linkage theory	
			Elements of the area such as paths, nodes, edges, landmarks and districts	Lynch analysis	Maps Photographs 3D sketch drawings
			The gap sites and vacant plots of land, streets or spaces requiring definition or redefinition	Lost space analysis	Maps Photographs
		Architectural evaluation		Site surveying	With sketch and measured drawings and photographing; information gathered on tables, inventory forms for all buildings
		Technical infrastructure		Documentary research	Maps and reports
	Functional analysis	Accessibility / Permeability / Traffic Circulation		Traffic and transportation survey	Maps
		Functional distribution		Landuse survey	Maps presented with appropriate coloring and technique
Analysis of the Socio-economic Environment	Demographic structure of the citizens, users of / within the area			Questionnaire survey Interviews	Tables Graphs Bar-charts
	The existing economic activities and employment pattern				
	The existing laws and regulations			Documentary research	Documents Laws, regulations
	The current local authority/government policies				
	The official and non-official stakeholders in conservation activities			Interviews Questionnaire survey	Tables Graphs Bar-charts

Stratejik yaklaşımda öncelikli adım, tarihi kentsel bir çevrenin değerlerinin doğru tanımlanması, korunması gereken niteliklerin, kaçınılması ve ortaya çıkarılması gereken olumlu-olumsuz etkilerin belirlenmesidir. Çalışma kapsamında, Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunları, analiz başlıkları doğrultusunda değerlendirilecektir.

SWOT analizi

Kentsel Sit Alanlarının koruma sorunlarını, sorunların karşılıklı ilişkisini ve etkileşimini açığa çıkarmaya yönelik çalışmalar, birçok verinin bütünleşik olarak değerlendirilmesini gerektirdiğinden karmaşık bir analiz süreci içermektedir. Bu kapsamda kullanılan yöntemlerden biri, çoklu verinin bir arada değerlendirilmesine yönelik, farklı disiplinlerin strateji geliştirmek amacıyla kullandığı SWOT analizi yöntemidir.

SWOT analizi yöntemi, 21. yy. itibariyle farklı disiplinlerde stratejik planlama için ön şart kabul edilen bir yöntemdir. İlk kez 1960'lı yılların sonlarında, Harward ve çeşitli Amerikan üniversitelerinin işletme fakültelerinde, işletme ve politika araştırma alanlarında kullanılmıştır (Gürbüz, 2010). Yöntem birçok disiplinde stratejik karar alma aşamasında analiz yöntemi olarak tercih edilmektedir. Ayrıca stratejilerin çerçevesini belirleme aşamasında temel alınmaktadır.

Kentsel koruma alanında strateji geliştirme aşamalarında, SWOT analizi metodu, koruma hedefli alan çalışmalarına uyarlanabilecek bir kapsam sunmaktadır (Doratlı ve diğ., 2004). SWOT analizi yöntemi, kimi araştırmacılar tarafından "hızlı ve kirli" bir yöntem olarak tanımlanmış olmasına karşın, kentsel koruma alanlarının potansiyellerinin açığa çıkarılmasında güçlü bir araç olarak görülmektedir (Cuesta, 1999).

Kentsel koruma ölçeğinde değerlendirildiğinde, SWOT analizi yöntemi ile bölgelerin güçlü ve zayıf yönleri, tehdit ve fırsat faktörleri belirlenmektedir. Bu nitelikler kentsel koruma açısından aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır;

- Güçlü yanlar; alanın kapasitesi, koruma ve canlandırma amaçlarına ulaşmada etkili nitelikleri,

- Zayıf yanlar: koruma ve canlandırmaya ulaşmayı engelleyecek hata ya da kusurlar, sınırlılıklar,

- Fırsatlar: çevredeki elverişli şartlar

- Tehditler: koruma stratejisine zarar verebilecek, çevredeki elverişsiz şartlar (Doratlı, 2004)

Tarihi kent merkezlerinde, koruma ve canlandırma stratejisi geliştirmek için analitik bir metot uygulanması gerektiğini savunan Doratlı, çalışmasında, Nicosia Sur İçi Kentsel Sit Alanını değerlendirmiştir. Analiz başlıklarını kendi yorumu ile güncelleyen Doratlı, içsel ve dışsal analiz verilerini iki ayrı değerlendirme alanı olarak ayrıştırmıştır. İçsel analiz değerlendirmelerini alan için geliştirilen yeni SWOT modeliyle, dışsal analiz

değerlendirmelerini standart SWOT modeli ile sunmuştur (Doratlı ve diğ., 2004) (Çizelge 2.4).

Çizelge 2.4. İçsel Analizler için SWOT analizinin Doratlı yorumu (Doratlı, 2004)

<table>
<tr><td colspan="2">BÖLGELER →</td><td colspan="4">TARİHİ KENTSEL ÇEVREDEKİ ALANLAR</td></tr>
<tr><td colspan="2">YER DEĞERLERİ
OBSOLESCENCE
KALKINMA BASKILARININ YOĞUNLUĞU ↓</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="3">YER DEĞERLERİ</td><td>kültürel kimlik</td><td colspan="4" rowspan="11">SWOT
güçlü ve zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler</td></tr>
<tr><td>enderlik</td></tr>
<tr><td>kaynaklar</td></tr>
<tr><td colspan="2">FİZİKSEL DEĞER KAYBI
(yapısal durum)</td></tr>
<tr><td colspan="2">İŞLEVSEL DEĞER KAYBI
(doku ile kullanım farkı)</td></tr>
<tr><td rowspan="7">YERSEL DEĞER KAYBI</td><td>mülkiyet dokusu</td></tr>
<tr><td>sosyal kompozisyondaki değişiklikler</td></tr>
<tr><td>arsa&bina değerleri</td></tr>
<tr><td>kira oranları</td></tr>
<tr><td>boşluk oranı</td></tr>
<tr><td>uygunsuz kullanımlar</td></tr>
<tr><td>yeni gelişme</td></tr>
<tr><td colspan="2">KALKINMA BASKILARININ YOĞUNLUĞU</td></tr>
</table>

SWOT analizi çalışmalarında, analiz verileri, SWOT matrisine aktarılarak yorumlanmaktadır. Analiz verilerinin değerlendirme aşamasında kullanılan matris tekniği, bölgesel fırsat ve tehditleri bir arada sunarak, bütünleşik bir yorumlama yapılmasına olanak sağlamaktadır (Dealtry, 1992; Duran ve Özdil, 2018).

SWOT analizi yönteminin kentsel koruma alanında kullanılması konusunda detaylı bir tartışma sunan Doratlı, SWOT ile ilgili yorumunda, SWOT'un düzgün bir şekilde kullanılmadığı takdirde, yeniden canlandırma için uygun stratejik yaklaşımı belirleme sürecinde güvenilir olmayan girdiler oluşturabileceğini vurgulamıştır. Ancak SWOT'un tanımlayıcı bir alıştırma gibi görünmesine rağmen, stratejik karar verme sürecinde göz ardı edilemeyecek bir role sahip olduğunu belirtmiştir. SWOT modeli hakkında diğer bir eleştiri konusu SWOT matrisi aracılığıyla analize dâhil edilen konuların, nadiren kesin olarak nesnel veya basitçe ölçülebilir göstergelere uygun olup olmadığıdır. Doratlı bu durumu analizin bir zayıflığı olarak görse de, literatürde orijinal SWOT yönteminin genel bir eleştirisi olduğunu belirtmiştir.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda, SWOT analiz yönteminin çeşitli sakıncalar barındırmasına karşın, koruma sorunlarının değerlendirilmesine sağlayacağı katkı önemli görülerek, Silivri Kentsel Sit Alanı'na uyarlanmıştır.

3. SİLİVRİ İLÇESİ VE SİLİVRİ KENTSEL SİT ALAN

Silivri Kentsel Sit Alanı, Silivri ilçesinin merkezinde, limana komşu kıyı bölgesindedir. Yüksek bir falez üzerine konumlanan kentsel sit, hem denizden hem de çarşı bölgesinden kot farkı ile ayrışmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle Silivri ilçesinin genel özelliklerine değinilmiştir. İlçenin tarihsel, fiziksel ve sosyolojik niteliklerine ilişkin tespitlerin ardından kentsel sit alanının yapısal karakteri sunulmuştur. Kentsel dokunun genel nitelikleri ve anıtların ve sivil mimarlık örneklerinin nitelikleri yer değerlerinin açığa çıkarılması anlamında belirleyici niteliktedir.

3.1. Silivri İlçesi'nin Genel Özellikleri

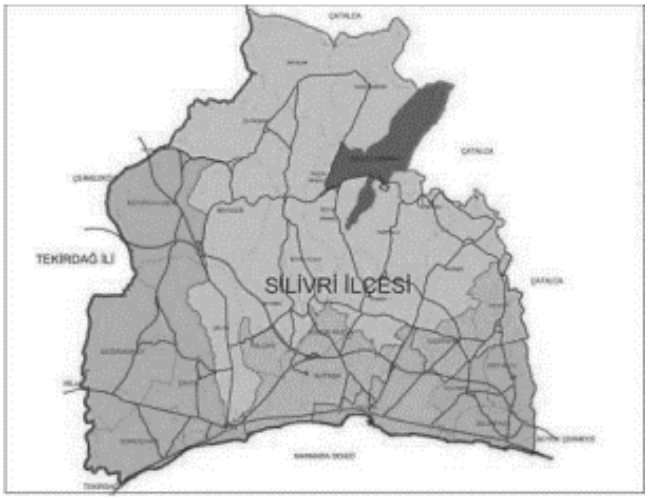
İstanbul iline bağlı bir ilçe olan Silivri, Avrupa anakarasının Anadolu'ya doğru uzanan Trakya Bölgesi sınırları içinde, Marmara Denizi'nin kuzey hattının ortalarında yer alan bir kıyı yerleşimidir. Silivri, 2022 yılı Harita Genel Müdürlüğü verilerine göre, 858 km² yüzölçümü ile Çatalca'dan sonra İstanbul metropolünün en büyük ikinci ilçesidir. Güneydoğu yönünde, günümüzde neredeyse İstanbul ile birleşmiş olan Büyükçekmece ilçesine, batıda Tekirdağ iline, kuzey ve doğu yönlerinde Çatalca ilçesine komşudur (Harita 3.1).

Harita 3.1. Silivri'nin Konumu

1924 yılında İstanbul'a ilçe olarak bağlanmıştır. Bu tarihten günümüze kadar Belediye teşkilatı olan bir ilçe olarak yönetilmiştir. 2004 yılına kadar müstakil bir Belediye olan Silivri'nin yetki alanı merkez ile sınırlanmış, 2004 yılında 5216 sayılı Büyükşehir yasası ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sınırlarında dâhil edilmiştir. Bu yasa ile birlikte bazı köyler de Silivri Belediyesi'nin yetki alanına alınmıştır. 2009 yılında 5747 sayılı yasa ile Silivri

İlçesi'ndeki 7 belde Belediyesi kapatılmış ve Silivri'ye mahalle olarak bağlanmıştır. Böylece Silivri Belediyesinin sınırları ilçe sınırlarına kadar ulaşmıştır (Harita 3.2). Günümüzde, 86.881 ha alana yayılmış alan içinde, 22 mahalle ve 13 köy bulunmaktadır (KAUİP, 2017).

Harita 3.2. Silivri'nin ilçe sınırları (Web-08)

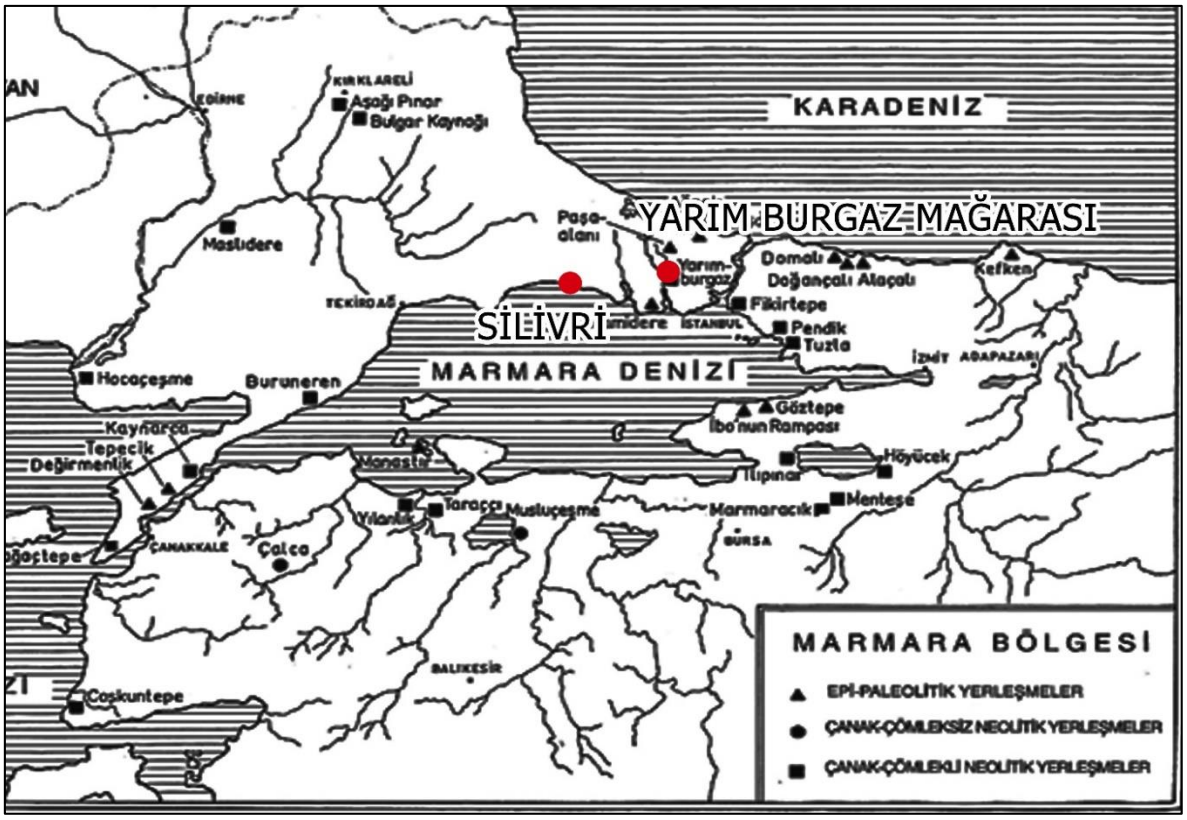
3.2. Tarihsel Süreç

Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan ulaşım güzergâhı üzerinde Trakya Yarımadası'nda yer alan Silivri, tarihte birçok medeniyetin varlığını sürdürdüğü bir yerleşim bölgesidir. İstanbul'un başkent olduğu Bizans dönemi, bölgenin yerleşim dokusu açısından belirgin bir kırılma noktasıdır. Bizans öncesi dönemlere ilişkin de yaşam izleri barındıran Silivri'nin, Bizans döneminde İstanbul'u batıdan gelen tehditlere karşı koruyan sınır karakolu niteliği devam etmiş ve özellikle Kaleiçi bölgesin kent merkezi niteliği kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu ve ardından Cumhuriyeti Dönemi'nde, kent merkezinin konumu değişmekle beraber, tarihi kent merkezi varlığını sürdürmüştür.

Silivri yerleşimine ilişkin kayıtlarda, çoğunlukla Selymbria veya Selybria isimlerine rastlanmaktadır. Silivri adının kökeni konusunda farklı görüşler olmakla birlikte yoğun kullanımın Selymbria olduğu ve bu adın kelime kökünün Thrak dilinden geldiği varsayılmaktadır (Akkaya, 1984).

Silivri ilçesinin yer aldığı Trakya Bölgesi, farklı coğrafi bölgelerin ortasında kalması sebebiyle, tarihin farklı dönemlerine ilişkin belge niteliğinde verilere ulaşılabilecek, arkeolojik buluntular anlamında zengin bir bölgedir. Tekirdağ yakınlarında açığa çıkarılan

Yatak Kuştepe ve Balıtepe buluntu yerleri, Paleolitik çağ izlerini takip etmek açısından önemli kaynaklar oluşturmaktadır. (B. Dinçer ve Slimak, 2016)(Harita 2.4) Neolitik ve Kalkolitik Çağ'da da yerleşim izleri görülen Yarım Burgaz Mağaralarının keşfi, sadece kıta bağlantısının tespiti için değil, dünya insanlık tarihi için önemli bir keşif olarak kabul edilmiştir (Ünsal, 2019) (Harita 3.3).

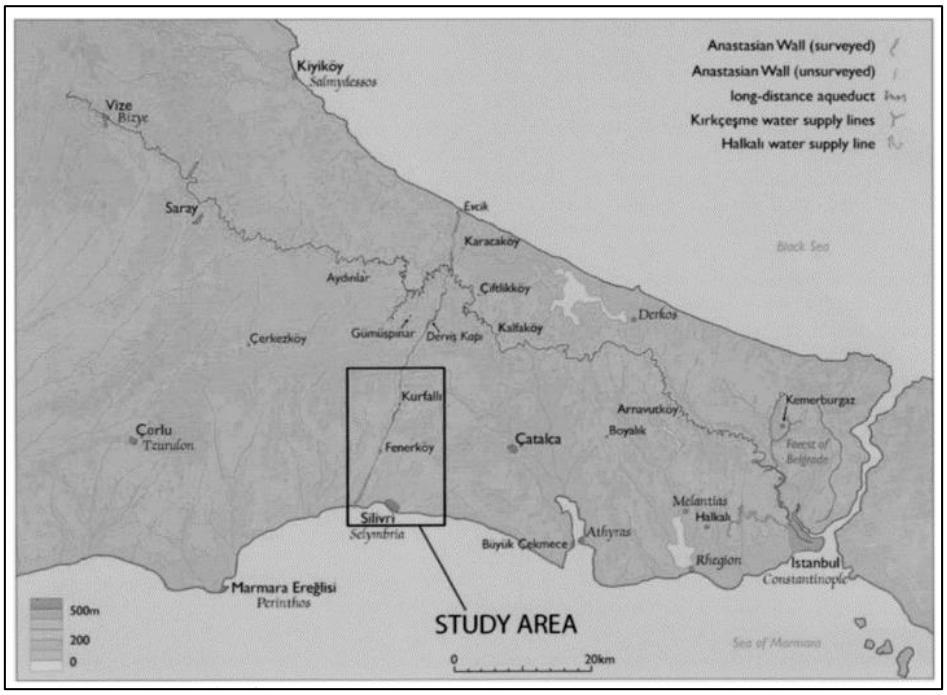
Harita 3.3. Trakya buluntu yerleri haritası (Özdoğan, 2016)

Bölgede 1869/70 yıllarından itibaren tarihöncesine ilişkin araştırmalar aralıklı olarak devam etmekte, 1986 yılından itibaren, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Prehistorya Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Özdoğan'ın bilimsel danışmanlığında İstanbul Arkeoloji Müzeleri başkanlığında yürütülmektedir (Aydıngün, 2016).

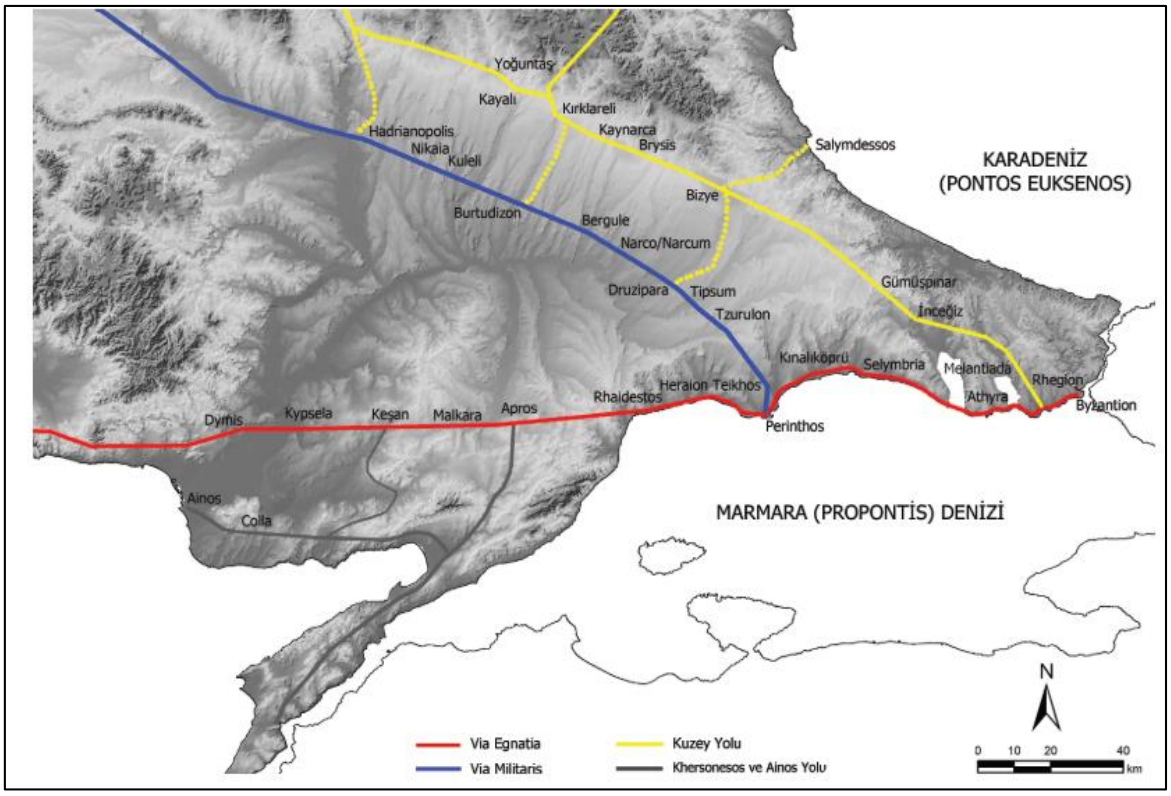

Harita 3.4. Buluntu yerleri haritası (Dinçer ve Slimak, 2016)

Silivri ilçesinde 2009 yılında yürütülen tarihsel peyzaj karakterizasyonu (HCL- Historic Landscape Characterisation) çalışması ile elde edilen veriler ışığında bölgenin zaman derinliğinin tahmin edilenden fazla olduğu görülmektedir (Crow ve Turner, 2009) (Harita 3.5). Bu çalışma bölgede arkeolojik verileri, eski haritaları, belgeleri ve güncel coğrafi gerçeklikleri bir arada değerlendirerek, tarihsel coğrafyanın bütünleşik bir gösterimini sunmaktadır (Bellibaş ve Tanyeli, 2021).

Harita 3.5. HCL metodu ile analizi yapılan araştırma sahası.(Crow ve Turner, 2009)

Harita 3.6. Doğu Trakya yollarında Selymbria'nın Via Egnatia (M.Ö. 2 Yy) yolu üzerindeki yeri (Karaca, 2020)

Silivri ilçesi ve ilçenin içinde yer aldığı Trakya bölgesi, savaşlara, askeri istilalara, siyasi müdahalelere ve nüfus değiş tokuşlarına maruz kalmıştır. Ancak bu yıkımlara karşın, bölgede zaman derinliği açısından birçok kaynak verinin halen var olduğu ve bölgenin önemli bir tarihsel çerçeveye sahip olduğu görülmüştür (Crow ve Turner, 2009).

3.2.1. Bizans öncesi

Silivri İlçesi'nin yerleşim tarihinin tespitine yönelik olarak yapılan çalışmalarda elde edilen en erken veriler M.Ö. 1200'lü yıllara aittir. Akkaya, bu tarihten M.Ö. 700'lü yıllara kadar Anadolu'nun karanlık döneminde, farklı kökene ait toplulukların bölgede yerleşmiş olduğunu ve bu yıllarda, bir Yunan kolonisi olan ve Megara'dan gelen halkların yerleşmiş halklarla karşılaştığını belirtmiştir (Akkaya, 1984). Akkaya ayrıca, Silivri adının kökeni hakkında yaptığı araştırmalar sonucunda, bu bölgede yerleşimin Megara kolonisi öncesinde de var olduğu sonucuna varmıştır. Megara kolonisi, Byzantion dönemine kadar varlığını sürdürmüş bir kolonidir ve İstanbul ve çevresinde yapısal olarak yerleşim izleri okunabilmektedir ve kaynaklarda farklı dönemlerde farklı tarih aralıkları vermelerine karşın ortak noktaları, Megaralı kolonistlerin MÖ 7. yy'a tarihlenen Büyük Kolonizasyon

Dönemi'nde, Byzantion'u kurduklarıdır (Lordoğlu, 2019). Ayrıca Mansel, Megarahlar'ın, İzmit yöresinde Asatakos'u kuran Khalkedon'a karşılık olarak, Selimbria (Silivri) şehrini kurduklarını belirtmiştir (Mansel, 1999).

M.Ö.1. yy. içinde yaşamış olan coğrafyacı Strabon, Selymbria'nın Byzantion ile Perintos ortasında bir bölgede, oldukça yüksek bir tepeliğin üstünde yer aldığını belirtmiştir. (Doğan, 2009) Heredotos, M.Ö. 6. YY içinde Pers istilaları ile karşılaşan bölge hakkında bilgi vermekte ve Selymbria'dan bahsetmektedir (Heredotos, 2015). Bir dönem Pers hâkimiyetinde olan bölge M.Ö 5. yy. içinde Atinalıların Trakya'ya düzenledikleri seferler sonucunda el değiştirmiş ve Byzantion ile beraber "Attika-Delos Deniz Birliği" nin üyesi olmuştur (Akkaya, 1984).

Bu dönem aralığında, Selymbria'ya ilişkin diğer önemli bir bilgi, Atina vergi listelerinde görülmektedir. M.Ö. 5. yy.a tarihlenen bu belgelerde Selymbria'nın 6 talent vergi verdiği ve bu vergi oranının dönemin Chalcedon (Kadıköy) vilayeti ile neredeyse aynı olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Selymbria'nın M.Ö. 5. yy.da deniz ulaşımında faaliyet gösteren önemli bir bölge niteliğinde olduğu söylenebilir (Gündüz, 2015).

Geç dönem antik kaynaklarında, M.Ö. 7. yy.da Megara kolonisi tarafından kurulduğu öngörülen Byzantion Devleti, günümüz İstanbul yerleşim bölgesinde varlığını sürdürmüş ve döneminde Silivri (Selymbria) için çekim merkezi olmuştur (Lordoğlu, 2019). Dönem devletlerine göre daha hızlı gelişen ve merkezileşen Byzantion Devleti, her türlü kaynak teminini gerçekleştirdiği ve Avrupa Kıtası'na açılımını sağlayan antik yol üzerinde yer alan diğer yerleşimler ile tarih boyunca ilişkilerini devam ettirmiştir. Coğrafi gereklilikler ve sosyal ve ekonomik sebepler dolayısıyla, günümüzde de İstanbul etkisinde olan Silivri'nin bu niteliği, antik dönem ve öncesinden itibaren devam etmektedir.

Roma İmparatorluğu döneminde, Selymbria'ya ilişkin yeterli kaynak yoktur. Özellikle Selymbria isminin Roma İmparatorluğu'na ait yol listelerinde bulunmaması, döneminde bu bölgeye yeterince önem verilmediğini düşündürmektedir. Ancak bölgede tespit edilen bazı eserlerin Roma dönemine tarihlenmesi, Romalıların da bölgede yerleştiklerini kanıtlamaktadır (Akkaya, 1984).

Selymbria, M.Ö. 7. yy.dan M.Ö. 2. yy. ortalarına kadar bir şehir yerleşkesi olarak varlığını sürdürmüştür. Bu tarihten sonra, Byzantion ve Perinthos şehirlerinin merkezileşmesi ile bir dönem önemini kaybetmiş ve bir köy yerleşkesine dönüşmüştür. Ancak, Byzantion'un, 395 yılında Konstantinopolis ismiyle Doğu Roma İmparatorluğunun başkenti olmasından sonra tekrar önem kazanmaya başladığı kaynaklarda görülmektedir (Sayar, 1994). Selymbria, M.S. 357 yılından itibaren Byzantion hâkimiyetine girmiştir (Akkaya, 1984).

Eyice, Selymbria Kalesi'nin, Byzantion'un başkent olduğu 4. yy.da, Avrupa'dan gelebilecek saldırılara önlem olarak ön karakol niteliği taşıyan bir castrum olduğunu ileri sürmektedir. (Eyice, 1964) Latince kale anlamına gelen castrum, Roma döneminde askeri kamplara verilen isimdir ve dik açılı bir plan kurgusu olan, kare ya da kareye yakın formlu, surlarla çevrili, merkezinde birbirini dik olarak kesen iki ana cadde bulunan Roma koloni kentlerine verilen isimdir. Bu tanımlamaya göre, Selymbria şehrinin bir castrum olduğu kabul edilebilir (Saltuk, 1997). Ayrıca, kalenin kapladığı alanın, şehir suru olarak değerlendirilebilecek büyüklükte olmaması ve surların çevresinde hendek bulunmaması bu görüşü desteklemektedir (Akkaya, 1984). Silivri'nin günümüzde de varlığını kısmi şekilde sürdüren sur duvarlarının Bizans öncesi bir dönemde de var olabileceği ileri sürülmekte ancak günümüzdeki kalıntıları Bizans dönemine tarihlendirilmektedir (Çiçek, 2019; Dirimtekin, 1965).

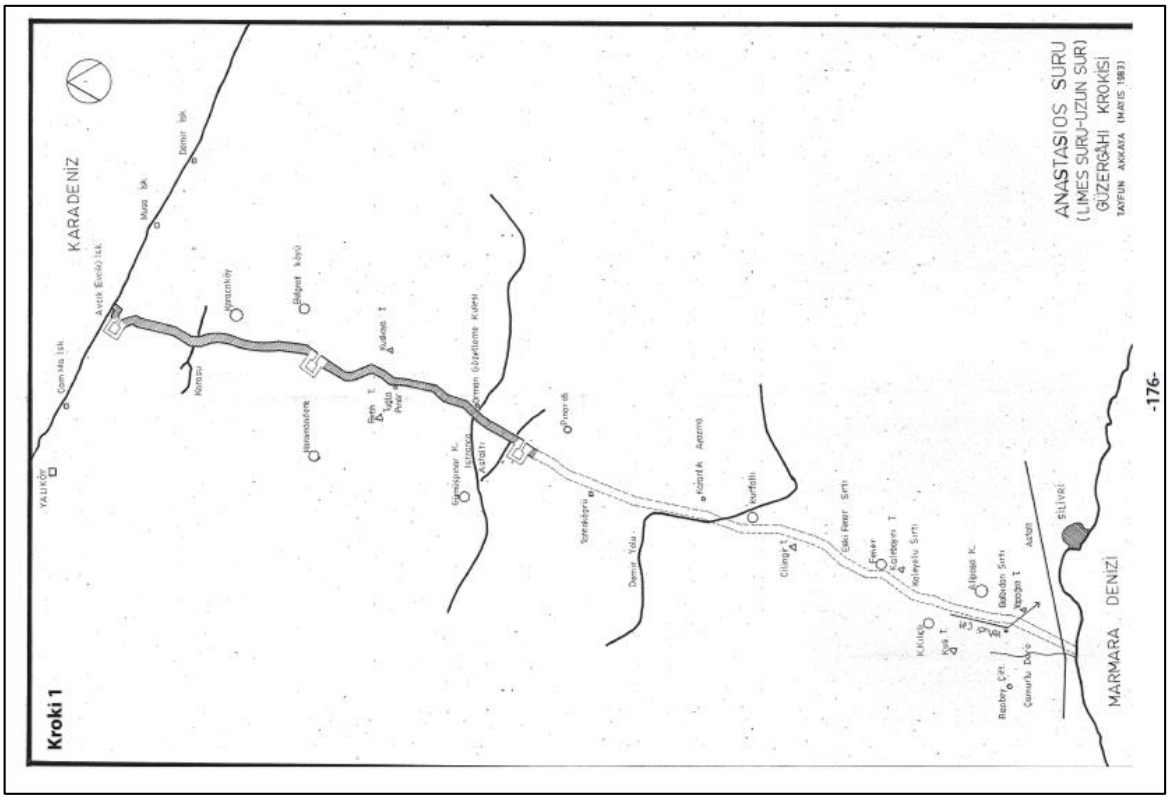
3.2.2. Bizans dönemi

Günümüzde Silivri Sur İçi Bölgesi'nde karşılaşılan arkeolojik kalıntılar, çoğunlukla Bizans dönemine tarihlenmektedir. Dolayısıyla, Bizans döneminde bölgede yoğun, nitelikli ve dönemini yansıtan bir yapılaşma kültürünün olduğu söylenebilir. Silivri yerleşkesinin sınırları içinde yer alan sur duvarları ve halen varlığını koruyan sarnıç yapısı, Bizans döneminin, önemli anıtsal yapılarıdır.

Silivri bölgesinin, Bizans döneminde öncelikle savunma amaçlı olarak ön plana çıktığı görülmektedir. M.S. 330 yılında Byzantion (İstanbul), Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olmuştur. Bölge tarih boyunca konumu ve doğal zenginlikleri dolayısıyla birçok dış istilalara maruz kalmıştır. Bu istilaların önlenmesi amacıyla kenti çevreleyen kara ve deniz surlarına ek olarak Trakya bölgesinden gelecek müdahalelere önlem alınması amacıyla yeni kaleler yaptırılmış ve var olan kaleler onarılmıştır. Bizans döneminde Selymbria kalesi,

Byzantion’a yakın olması ve ileri karakol vazifesi görmesi nedeniyle stratejik olarak önemli görülmüş ve korunmuştur (Akkaya, 1984).

Bizans döneminde inşaatı gerçekleştirilen Anastasios Suru, 491-518 yılları arasında Bizans imparatoru olan I. Anastasios'un, İstanbul'u Trakya yönünden gelen akınlara karşı korumak amacıyla inşa ettirdiği bir koruma duvarıdır (Schuchardt, 1901). Karadeniz'den Marmara Denizine kadar uzanmaktadır. Bu surun güney ucu Silivri’nin batısında yer almaktadır. Günümüzde neredeyse yok olmuş olan bu duvar, Limes Suru ya da Uzun Sur olarak da anılmaktadır (Karakaya, 2014) (Harita 3.7).

Harita 3.7. Anastasios Suru (Akkaya,1984; Koltuk ve Sağlamçubukcu, 2011)

Bu sistemde inşa edilen uzun sur duvarları, Roma askerî mimarisine özgü savunma yapılarıdır. Anastasios Suru da, İmparatorluğun eyalet sınırlarını belirleyen sur duvarlarının bir örneğini oluşturur (İmparator Hadrianus’un İngiltere’nin kuzeyinde, Traianus’un Dobruca’da inşa ettirdiği uzun sur duvarları gibi). Anastasios Suru’nun işlevi, başkenti, sur dışı yerleşim yerlerini ve su sistemlerini tehdit edebilecek saldırıları engelleme görevi görmekti (Eyice, 1993). M.S. 555 yılında, Selymbria ve civarının çok büyük bir deprem

felaketine maruz kaldığı ve Justinianus'un talimatıyla kalenin ve Anastasios surlarının yeniden onarıldığı kaynaklarda yer almaktadır (Akkaya, 1984) (Harita 3.7).

Bizans döneminde, Selymbria'nın savunma bölgesi nitelikleri dışında ticari anlamda da geliştiği görülmektedir. Bu durum, imparator I. Justinianus'un Çin'de ortaya çıkan ve dünyada önemli bir ticari ürün olan ipek üretiminin Selymbria 'da yapılması talimatıdır. Bölgeye bol miktarda dut ağacı ekilmiş ve ipek böcekçiliği yapılarak, ipek üretilmiştir. Bu üretim, ticari olarak Selymbria'nın önemini artırmıştır ve 10. yy.da Selymbria zengin bir ticaret merkezi olmuştur (Doğan, 2009). Kale içi bölgesinde halen Böcekhane adıyla anılan sokağın varlığı, ipek böceği üretimine ilişkin bir kanıttır.

Selymbria kasabası, Bizans döneminde önemini daima korumuş, sayfiye yeri olarak da tercih edilmiştir. Dönem içinde imparatorların Selymbria Kalesi içinde ikamet ettikleri bilinmektedir. Avrupa ile bağlantı yolları üzerinde bulunan güçlü kalesi ile Byzantion'un ileri karakolu olarak büyük önem taşımaktadır. Anastasios Suru sınırları içine alınmış olması da, Selymbria'nın stratejik öneminin kanıtıdır (Akkaya, 1984).

3.2.3. Osmanlı dönemi

Osmanlı Beyliği'nin 1299 yılında kurulmasından sonra Bizans İmparatorluğu toprakları içinde olan Trakya bölgesine baskıları başlamıştır. Selymbria'nın ilk defa Osmanlı hâkimiyetine girmesi İmparator V.Ioannes (1332-1391) döneminde olmuştur ancak hâkimiyet kısa sürede tekrar Bizans eline geçmiş, Selymbria 1453'de İstanbul'un fethedilmesinden üç gün sonra kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Akkaya, 1984).

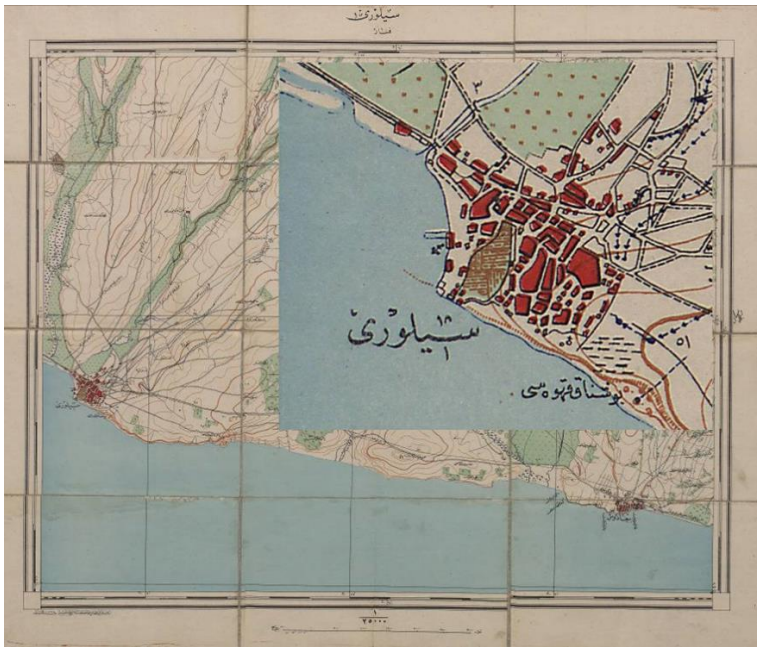
Bölgeye yerleşen Türkler, öncelikle Silivri kale içi bölgesini ikamet olarak tercih etmişler, ancak daha sonra sahil bölgesini yaşamaya elverişli bularak kale içini terk etmişlerdir. Bu nedenle, Silivri'de Osmanlı yerleşimi izlerinin çoğunluğu, sur dışında inşa edilmiş ancak bu yapılaşmanın izleri günümüze ulaşamamıştır. Sur içi bölgesinde ise, Bizans Dönemi kiliselerinin cami işlevine dönüştürülerek kullanıldığı görülür (Akkaya, 1984).

Osmanlı Dönemi'nde, Silivri yerleşimi, İstanbul'a yakınlığından ve sahil şeridinde yer almasından dolayı çoğunlukla mesire yeri olarak kullanılmış ve İmparatorluğun önde gelen isimleri bu bölgede mülk edinmeyi tercih etmişlerdir.

Osmanlı hâkimiyetinde 470 yıl varlığını sürdüren Silivri, bu süreçte dönemsel yönetim krizleri dışında önemli bir değişim ile karşılaşmamıştır. Fetihten sonra yaklaşık 30-40 adet Türk aile sur içine yerleştirilmiş ve sur içinde yer alan Apakaukos Kilisesi Fatih Sultan Mehmet'in fermanı ile Fatih Cami adıyla camiye çevrilmiştir. Sur içinde Yahudi, Rum ve Ermeni halkı ikamet etmeye devam etmiştir. 1799 yılında Kallinikos Kallimahos önderliğinde bir Rum İlkokulu, 1849 yılında bir diğer Rum Okulu, 1859 yılında ise bir Rum Kız Lisesi inşa edildiği kayıtlarda görülmektedir. 1890'lı yıllarda yaklaşık 2000 nüfusu barındıran 380 adet Rum hanesinin var olduğu ve kasabanın en varlıklı aileleri oldukları kayıtlarda görülmektedir (Akkaya, 1984). Türk hanelerinin kırsal yaşama yönelik tercihleri dolayısıyla, sur içi bölgesi gayrimüslimlerin yerleşim bölgesi olma özelliğini Cumhuriyet Dönemi'ne kadar devam ettirmiştir (KAUİP, 2017).

Bölgede yaşanan önemli depremlerde İstanbul kadar, Silivri'nin de büyük yıkımlara uğradığı kayıtlarda tespit edilebilmektedir. Özellikle surların yıkıldığı ve onarımların yapıldığı kaynaklarda yer almaktadır (Akkaya, 1984).

Birinci Dünya Savaşına kadar aralıksız olarak Osmanlı hâkimiyetinde olan Silivri, etnik kökeni farklı toplulukların yerleşim alanı olmuştur. 19. yy sonunda Kırım Harbi sonrasında, yerleşim alanlarından uzaklaştırılan Tatar Türklerinin bölgeye yerleştiği görülmektedir.

Harita 3.8. Silivri Haritası, (Web-07)

İstanbul'un batı yönüne doğru taşra sınırının Küçük Çekmece 'den başladığı ve günümüzde olduğu gibi, Osmanlı döneminde de İstanbul'a yoğun göçlerin yapıldığı görülmektedir. Bu durumun önüne geçilmesi için, 1725 yılında bir ferman çıkarıldığı kaynaklarda yer almaktadır. Fermanda göçün engellenmesi ve göç etmeye çalışanların, Silivri ve Çekmeceler'e gelmeleri halinde geçişlerinin yasaklanması ve geri çevrilmeleri emredilmiştir. Bu ferman İstanbul'un nüfus yoğunluğunun artması konusundaki endişelerin Osmanlı Döneminde de var olduğunu göstermektedir (Akkaya, 1984).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Silivri yerleşiminde görülen yapılaşmalar, sur dışında büyümeye yol açmıştır. (Harita 3.8) Genel olarak bakıldığında, sur içinde yerleşik nüfusun tarihi merkezi muhafaza ettiği ve sivil mimarlık anlamında niteliği düşük olmakla beraber özgün yapılaşma karakterini koruduğu söylenebilir. Bu tür yapılaşma, tez kapsamında değerlendirmeleri sunulan analizlerde de görüldüğü gibi, halen varlığını sürdürmektedir.

Balkan Savaşı ile birlikte, bölgenin siyasi gerginliği başlamıştır ve 1912 yılında Bulgar saldırıları sonucu Silivri yoğun tahribata uğramıştır. Birçok yapı yıkılmış ve yaşanmaz hale gelmiş, cami mescit gibi dini yapılar da bu saldırıda yok olmuştur. 1920 yılında Yunan kuşatması ardından İtalyan kuşatması ile 1. Dünya Savaşı'nın büyük yıkımları Silivri'yi savaştan yoğun etkilenen bir yerleşim haline getirmiştir. 1922 yılından sonra tekrar Türk hâkimiyetine giren Silivri, yerleşik halkın hareketliliği bakımından önemli bir değişime maruz kalmıştır.

3.2.4. Cumhuriyet dönemi

20. yy'ın ilk yılları Silivri bölgesi için işgal süreçleri ile tanımlanabilir. 1. Dünya savaşında, aralıklarla Bulgar, Yunan ve İtalyan işgaline uğrayan bölge, 1 Kasım 1922'de tekrar Türk hâkimiyetine girmiştir (Akkaya, 1984). Bu süreç nüfus hareketleri ve işgalcilerin yıkımlarıyla Silivri için zor bir dönemdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından yönetimsel bir istikrar süreci başlamış, ancak mübadelenin etkileri ve yapısal kayıplar uzun süre devam etmiştir.

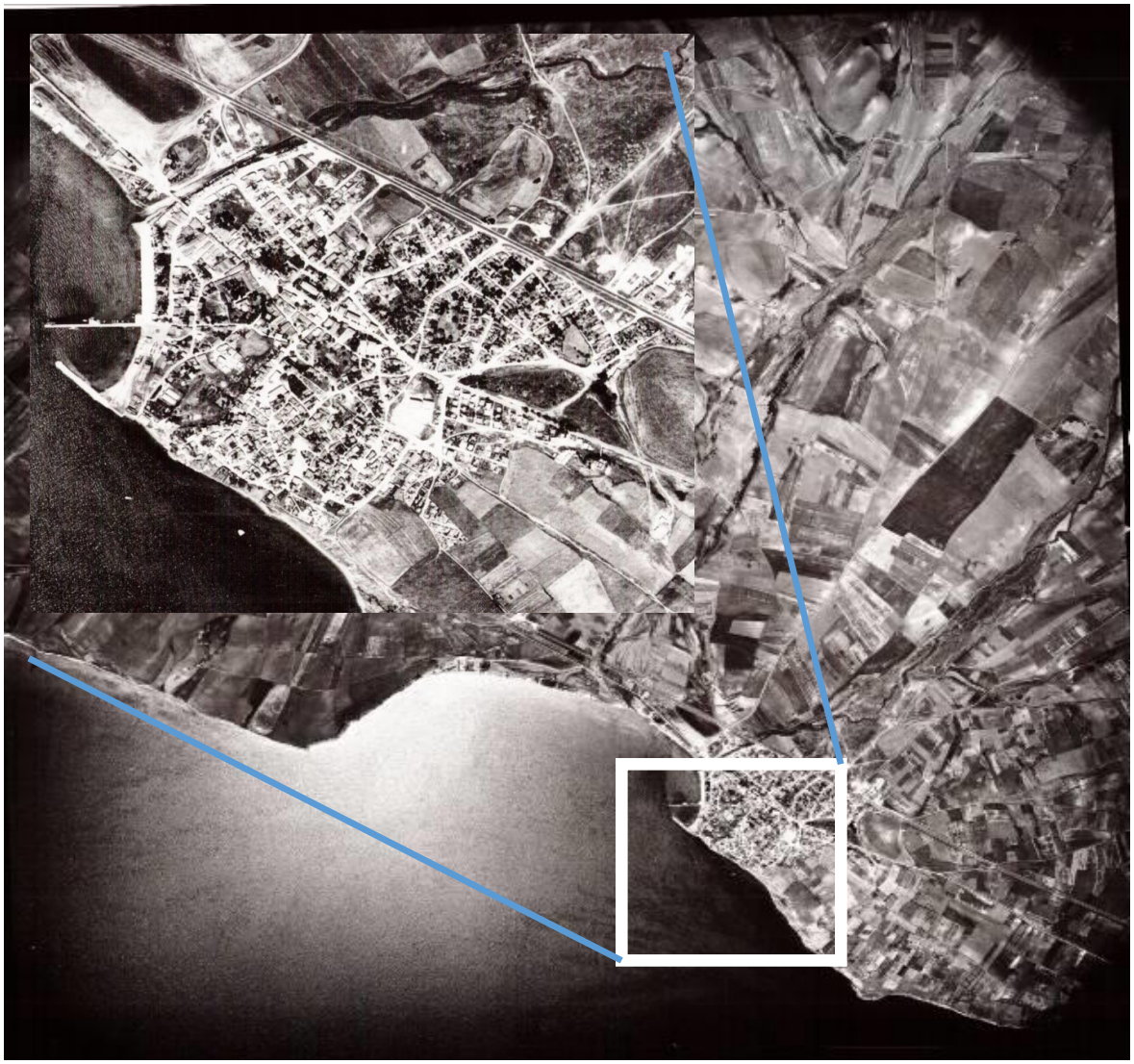
Cumhuriyet dönemi, Silivri ve çevresinde, nüfus mübadelesinin etkileri ile başlamıştır. 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan'da imzalanan nüfus mübadelesine ilişkin protokolde, Silivri

nüfusunun büyük bir kısmı Yunanistan'a göç etmiş, Yunanistan topraklarında yaşayan Türk-Müslüman halk ise Silivri'ye yerleşmiştir.

Resim 3.1. Renklendirilmiş Silivri Hava Fotoğrafı, 1961 (Silivri Belediyesi Arşivi)

Geçmişte olduğu gibi, Cumhuriyet Dönemi'nde de bir sayfiye bölgesi olma özelliğini koruyan Silivri, turizm ve tarıma dayalı endüstrisiyle gelişme göstermiştir. 1930'lu yıllarda nüfusunda belirgin bir düşüş yaşanan Silivri'de 1980'lere kadar nüfus artışında önemli bir ivme gözlenmemiştir. 1980'ler ve 1990'lardaki nüfus artışı sonucu çarpık yapılaşma nedeniyle sur içi bölgesi dokusu hızla bozulmuştur (Akkaya, 1984).

Resim 3.2. Silivri Hava Fotoğrafı, 1970, Silivri Belediyesi Arşivi.

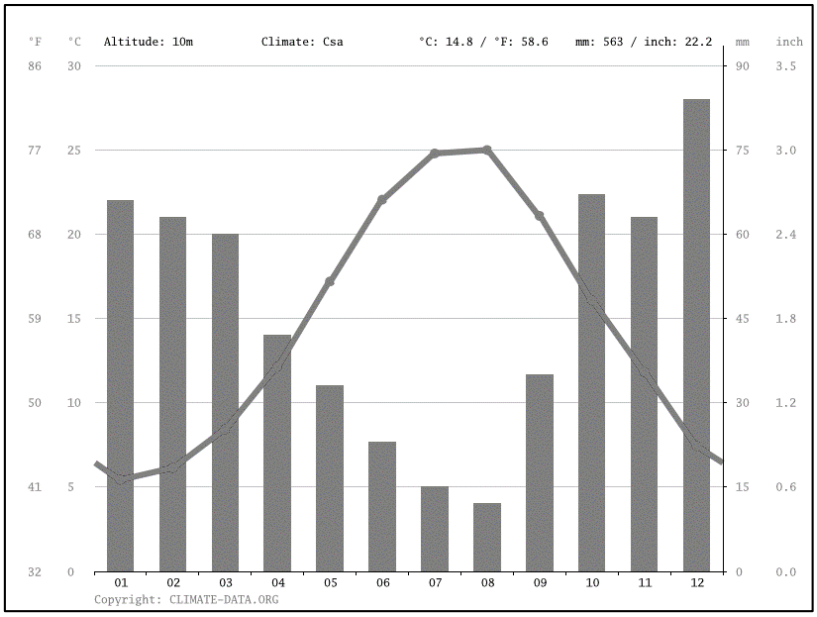
3.3. Fiziksel Özellikler

3.3.1. Coğrafi konum ve doğal çevre

Marmara denizi ve çevresi, coğrafi ve iklimsel yönleriyle yaşamaya elverişli şartların meydana gelmesi sonucu, insan topluluklarının tarih boyunca yerleşmek için tercih ettiği bir bölge olmuştur. Silivri ilçesinin yer aldığı Trakya Bölgesi'nin Marmara Denizi'ne sınırı olan kıyı şeridi, plato kenarları ile sınırlanır (Okay ve diğ., 2007). Bu kıyı şeridi buzul dönemin bitiminden sonra, günümüzden 12.000 yıl öncesinde Çanakkale Boğazı'nın eşik seviyesine ulaşmasının ardından, Karadeniz sularının da akmaya başlaması ile ve ayrıca akarsular etkisi ile zaman içinde yaklaşık olarak günümüzdeki sınırlara ulaşmıştır (Eriş ve Çağatay, 2011).

Bölgede kıyı hattında yükselen Ganos Dağı 945 m yüksekliğe sahiptir ve denizden dik bir duvar gibi yükselmektedir (Okay ve diğ., 2007). Sahil şeridi niteliğindeki alçak bölgelerde ise, yay biçiminde, karadan fazla içeriye girmeyen körfezler vardır. Silivri Körfezi, hem yüksek falezleri, hem de akarsu deltasında bulunan sahil şeridi ile bölgenin fiziki karakterini yansıtan bir coğrafi konuma sahiptir. İlçenin denizden yükseklik seviyesi 100m -200m aralığındadır. Arazi koşulları düşünüldüğünde, Silivri ilçesi, yerleşim, ulaşım, hayvancılık ve tarım faaliyetleri açısından uygun koşulları barındırmaktadır (Üçoş 2017).

Silivri'de Akdeniz ile Karadeniz iklimi özellikleri görülmektedir. Karadeniz bölgesine yakınlığı nedeniyle, kışlar daha sert, yaz ayları ise Karadeniz iklimi koşullarına göre kuraktır (Sertkaya Doğan, 2011) (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Silivri İlçesi aylara göre yıllık yağış grafiği (2022)

Yıllık ortalama sıcaklık değeri, 14,8 °C ve yıllık ortalama yağış değeri 563 mm'dir. İklim koşullarının uygunluğuna bağlı olarak ilçenin bitki örtüsü çeşitlilik göstermektedir (Üçoş 2017). İklim koşullarının uygunluğu, bölgede tarım faaliyetlerinin oldukça yoğun bir şekilde sürdürülmesine imkan sağlamıştır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Silivri İlçesi genel verileri (İstanbul Valiliği, 2021)

Toplam Alan	Yerleşik Alan	Nüfus	Riskli Alan	Orman Alanı	Tarım Alanı	Sit Alanı	Askeri Alan	Rezerv Yapı Alanı	Havza Alanı
ha	ha	kişi	ha	ha	ha	ha	ha	ha	Ha
86 952	8 054	193 680	-	28 205	44 589	1 614	26	5	20 883

Silivri ilçesi, kuzey Anadolu fay hattına yakın bir bölgede konumlanmaktadır. Dolayısıyla bölgede tarih boyunca çok büyük depremler görülmüştür. İstanbul Valiliği verilerine göre bölgede gerçekleşen son büyük deprem 5.8 büyüklüğünde 26.09.2019 tarihinde kaydedilmiştir. Bölgenin yoğun nüfusu ve ulaşım ağlarında yaşanabilecek problemler, deprem sonrası tedbirlerinin artırılmasını gerektirmektedir. Özellikle sahil bölgelerinde alüvyon kalınlığının fazla olması ve zeminin sıvılaşmaya müsait olması, bölgenin büyük bir depremden yoğun şekilde etkilenmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla, deprem konusu, coğrafi yapı açısından belirleyici bir faktör olduğu gibi, sosyal ekonomik ve yaşam standartları açısından da önemli bir konudur.

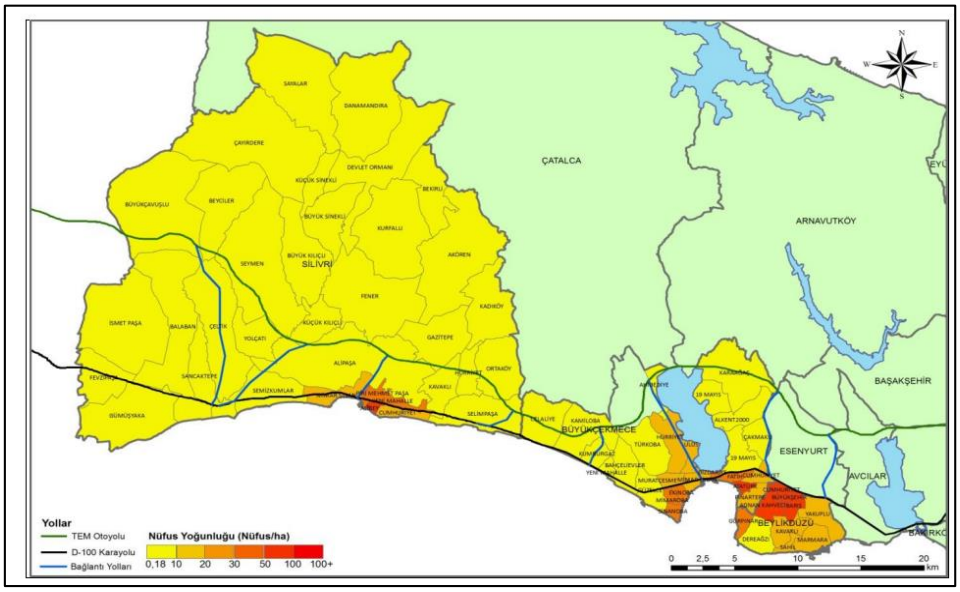
3.3.2. Arazi kullanımı ve yerleşim dokusu

Silivri'ye ilçe ölçeğinde bakıldığında sınırlar içinde yer alan arazinin çok büyük kısmının kırsal alan olduğu görülmektedir. Yerleşim kıyı şeridinde yoğunlaşmakta, iç bölgeler ise tarım ve hayvancılığın yapıldığı kırsal alan niteliğini korumaktadır (Üçoş 2017).

Yerleşim merkezinin doğu ve batı bandında alt kentsel bölgeler yer almaktadır. Bu yerleşim dokusu günümüzde sanayi yapılaşmasının çoğalması sonucu artan nüfusun etkisiyle hızla büyümekte, son dönemlerde yaşanan gelişmeler ile alt bölgeler merkez ilçeye eklemlenerek genişlemektedir. (Harita 3.9).

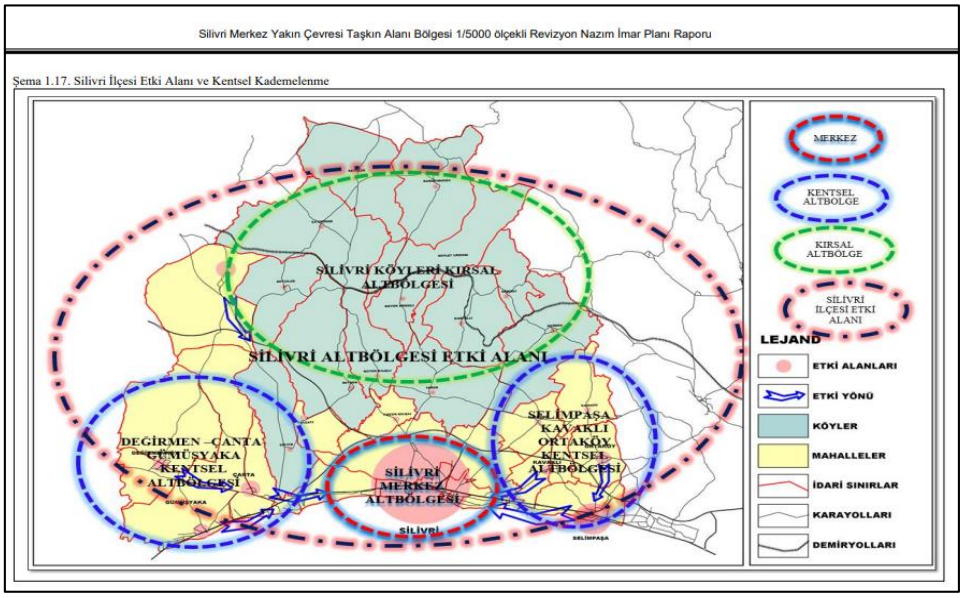
Sanayileşmenin konut yerleşimi üzerindeki etkileri 1960'lı yıllardan itibaren görülmektedir. Bu süreçte oluşan yerleşimler, ikincil konut bölgeleri olarak adlandırılmaktadır. İkincil konutları, yılın belli zamanlarında kullanılan ve barınma dışında turizm ve dinlenme amaçlı kullanılan konut tipi olarak tanımlamak mümkündür. 1970'ten sonra ikinci konutların şehrin ekonomik hayatında etkili olduğu görülmektedir. Silivri'de ikinci konutların ortaya çıkması ve gelişmesinin en önemli nedeni olarak mesafe bağlamında İstanbul gibi büyük bir metropole yakın olması gösterilebilir. Kentin ilk kurulduğu tarihten günümüze İstanbul'dan Edirne'ye ve oradan Avrupa'ya açılan önemli bir ulaşım güzergâhı üzerinde yer alması ikinci

konutların yoğunlaşmasına yol açmıştır. Diğer taraftan Büyükçekmece Tekirdağ kıyı bandının sakinliği, doğal güzellikleri ve topoğrafyanın uygunluğu da bölgenin ikinci konut alanı olmasını kolaylaştırmaktadır (Yasak ve Doğan, 2018). Günümüzde ise, bu ikincil konutların sabit yerleşim olarak kullanılmaya başladığı görülmektedir.

Harita 3.9. Silivri ve Büyükçekmece ilçelerinin yerleşme yoğunluğu haritası (Ayhan, 2017)

Silivri, tarım kapasitesi olarak İstanbul için çok önemli bir kaynak niteliğindedir. Ancak, yakın dönem sanayileşme gelişmelerine bakıldığında, bu durumun değişime uğramaya başladığı ve sanayileşmenin tarım alanlarının yerini almaya başladığı görülmektedir.

Harita 3.10. Silivri İlçesi kentsel kademelenme (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022)

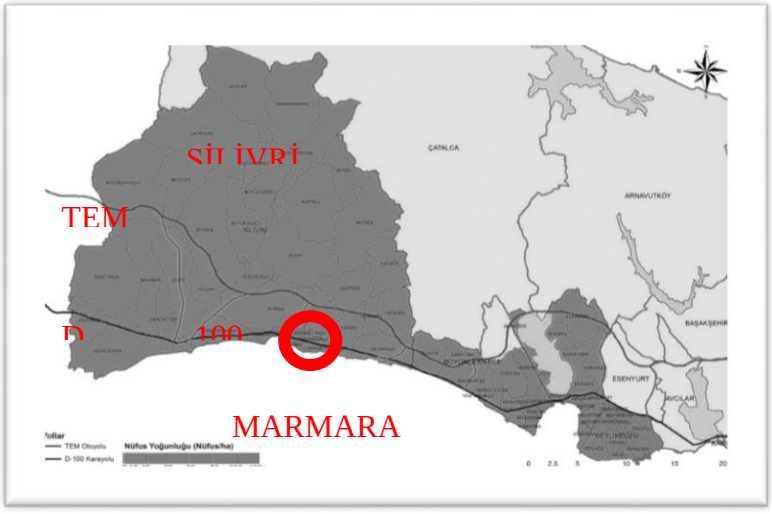

Şekil 3.2. Silivri İlçesi alan kullanımı (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022)

Üçoş, kırsal nüfusun durumunu; "Silivri'de 2008 yılına kadar önemli miktarda kırsal nüfus yer alırken 6 Mart 2008 tarihinde çıkarılan kanunla Büyükşehir sınırları içindeki ilk kademe belediyeleri kaldırılmış ve bunun sonucunda TUIK verilerine göre 2007 yılında % 50,3 olan kırsal nüfus oranı 2008 yılında % 10,4 oranına düşmüştür" şeklinde belirtmiştir (Üçoş 2017).

3.3.3. Ulaşım

Silivri, Avrupa'yı İstanbul'a bağlayan demiryolu, karayolu ve deniz yollarının üzerindedir. İlçe, İstanbul ile ulaşım bağlantılarını E-5 ve TEM karayolları ve İstanbul-Edirne demiryolu ile kurmaktadır (Web-08; Ayhan, 2017) (Harita 3.11)

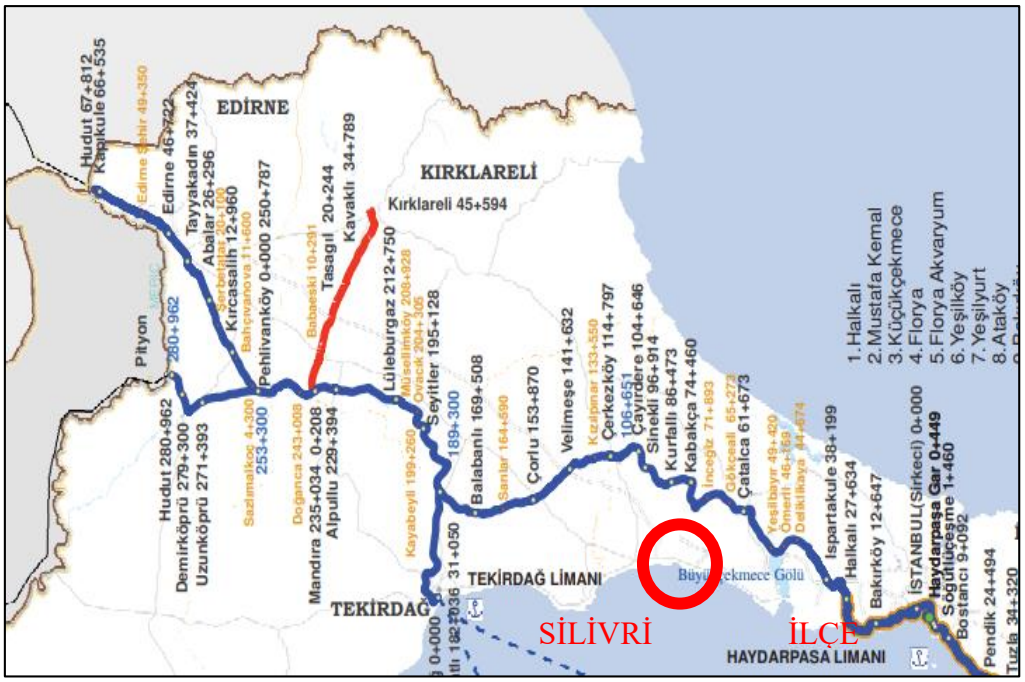

Harita 3.11. Bağlantı yolları haritası(Ayhan, 2017)

Silivri'nin 1980'lerden sonra hızlı büyümesinin nedenlerinden sayılan ve E-5 karayolu olarak da bilinen D100 Karayolu, 1970'li yıllarda bugünkü görünümünü almıştır. Kuzeyden

geçen TEM Otoyolu ise 1992 yılında sonlandırılmıştır (Ayhan, 2017). Bu iki karayolu Büyükçekmece Gölü'nün iki yanından geçerek Celaliye, Kamiloba ve Selim Paşa ve Kavaklı üzerinden Silivri'ye bağlanırlar ve batıya doğru yine Silivri'ye bağlı Çanta ve Büyükçavuşlu üzerinden il sınırlarını terk ederler (Harita 3.11). Bu bakımdan Silivri İstanbul'un lineer gelişiminin bir devamı niteliğinde ve metropolün saçaklanma alanı içinde yer almaktadır. Bu alan özellikle E-5 karayolu ile Marmara Denizi kıyısı arasında Silivri koyunun çevresinde bölgesel bir merkez niteliği kazanmıştır. Silivri ilçe merkezinin doğu ve batısında birinci konut alanlarının yer aldığı bir çekirdek, bu çekirdeğin iki yanında ise kıyıya paralel uzanan ve batı kesiminde daha yoğun bir yapılaşmaya sahne olan ikinci konut alanları yer almaktadır (Web-08).

İstanbul Sirkeci Garı başlangıç noktası olan ve Trakya'yı Avrupa'ya bağlayan demiryolu hattı, 1870'li yıllarda tamamlanmıştır (Kanberoğlu, 2018). Silivri'nin kuzeyinden geçen bu hat, Silivri merkezine bağlantılı değildir (Harita 3.12). Günümüzde de, Edirne İstanbul arasında hizmet veren tren hattı,Silivri için genel planlamalarda devre dışı bırakılmış görülmektedir.

Harita 3.12. T.C.D.D. Genel Müdürlüğü 2022 yılı Demiryolu Güzergâhı ("TCDD Demiryou Haritası," 2022)

Silivri, kara ve demir yolu dışında deniz yolu ulaşımına da açık bir bölgedir. Ancak, Dünya örneklerinde de görüldüğü gibi, kıyıya paralel denizyolu taşımacılığı, karayoluyla rekabet edememektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022; Üzmez, 2006).

3.4. Sosyolojik Durum

3.4.1. Nüfus nitelikleri

Tarihsel süreç içinde Silivri'de, nüfus açısından belirgin değişimler görülmüştür. Nüfus miktarında yaşanan değişimlerin en önemli nedeni, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve eski Yugoslavya gibi Balkan ülkelerinden, tüm Trakya'ya olduğu gibi, Silivri'de de etkisi görülen göçlerdir. Balkan savaşları ile göç hareketi daha da belirginleşmiştir. (Doğan, 2009)

Çizelge 3.2. Sayım yıllarına göre Silivri'nin nüfus değişimi (Doğan, 2009)

	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007
Silivri	22790	24583	26426	28191	28588	33231	35380	37443	40106	53032	55625	77599	108155	125364

Tarcan'ın, nüfus mübadelesi hakkında verdiği detaylı bilgiye göre, Silivri'nin nüfusu, 1935 yılında 22790 iken, 1950 yılında 28191'e çıkmıştır. Yaklaşık %23 oranında gerçekleşen bu büyüme, Balkanlar'dan gelen göçlerle açıklanabilir (Doğan, 2009). Göçler 1950'li yıllardan sonra da devam etmiş, özellikle 1980'li yıllardan sonra hem iç hem dış göç ile ilçenin nüfusu hızla değişmiştir. 1950 yılı verileri ile 1985 yılı verileri kıyaslandığında nüfusun 28191'den 55 625'e çıktığı görülür. 2000 yılı nüfus verilerinde ise 15 yıllık bir süreçte bölge nüfusunun neredeyse iki katına çıkarak 108155 kişiye ulaştığı görülür. Bölgede en hızlı nüfus artışı, 1985 ile 2000 yılları arasındadır (Çizelge 3.2).

2007 yılında 125364 kişiye çıkan nüfus miktarının, 1950 yılı itibariyle, yaklaşık %350'lik bir oran ile arttığı görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye genelinde nüfus %236.9 oranında artmıştır. Bu durum bölgenin nüfus artışının Türkiye nüfus artış oranın oldukça üstünde olduğunu göstermektedir (Üçoş 2017).

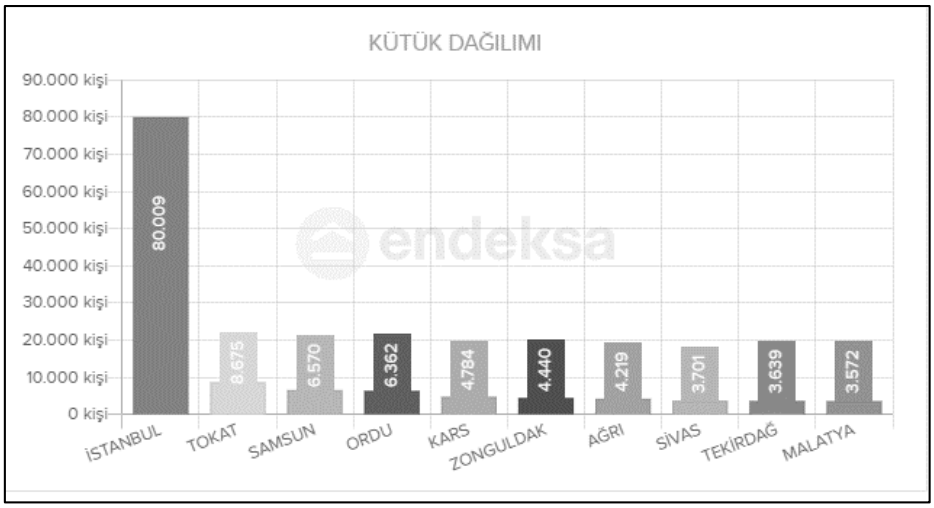
Doğan, Silivri nüfusunda 2007 yılına kadar yaşanan artış ile ilgili yorumunu aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.

– Bu son derece hızlı artış, 1950 sonrası hız kazanan sanayileşme hareketlerinin bir yansımasıdır. Bu dönemde başlayan ve halen devam etmekte olan sanayileşme hareketleri tüm Türkiye'de olduğu gibi araştırma sahasının da gelişmişlik düzeyini arttırırken, beraberinde yaşanan göç hareketleriyle birlikte özellikle büyük şehirlerde ve yakın çevresinde şehirsel nüfus artışını hızlandırmıştır. İstanbul gibi bir metropole 60 km

> mesafede olan Silivri de, bu hızlı sanayileşme hareketlerinden payını almıştır. Zaten aşırı kalabalıklaşmış olan ve üzerindeki her türlü baskının yoğun bir şekilde hissedildiği büyük şehirler ile metropoliten alanların çevrelerinin belirli bir doygunluğa erişmesi ve hatta bir tıkanma noktasına gelinmesi, sanayi sektörünün bu alanlar dışında yer almasına neden özellikle sanayi ve tekstile dayalı fabrikaların Silivri çevresinde kurulması, yeni iş imkanlarının doğmasıyla birlikte cazip bir göç alanı da oluşturmuştur. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi 1985 2000 yılları arasında özellikle Bulgaristan'dan gelen yurttaşlarımız da Silivri'de şehirsel nüfusun artmasında büyük rol oynamışlardır (Doğan, 2009).

2011 yılı TUİK verilerinde, 86.881 hektarlık alanı kapsayan Silivri ilçesinde, kentsel alanda 132.264, kırsal alanda 12.517 kişi olmak üzere toplam 144.781 kişilik bir nüfusun ikamet ettiği görülmektedir. Dönem itibariyle tespit edilen nüfusun İstanbul içindeki payı ancak %1 civarındadır (KAUİP, 2017). Günümüzde ise, 4 Şubat 2022 tarihli TÜİK verilerine göre, 15 milyon 840 bin 900 kişi olan İstanbul nüfusunun 209.000 bin nüfus ile %1'lik nüfusu barındırmaktadır. Dolayısıyla, Silivri'de İstanbul ile eş zamanlı bir nüfus artışı görüldüğü söylenebilir.

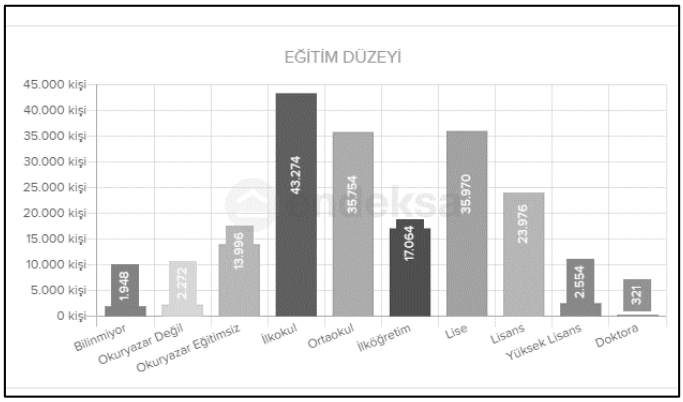
2017 yılı KAUİP plan notlarında, Silivri merkez ilçede yaşayanların %22'sinin en az 40 yıldır burada ikamet ettiği ve alanın yaklaşık %60'ı nüfusunun en az 20 yıldır bu bölgede yerleşik olduğu tespit edilmiştir. Güncel verilere göre, Silivri nüfusunun %50'sinden fazlası, iç göç ile gelen nüfustur. Göçlerin çoğunluğu İç Anadolu, Kuzey Anadolu ve Doğu Anadolu illerindendir. Bölgenin nüfus karakterini belirleyen bu durum, kentsel koruma açısından önemli bir veridir.

Şekil 3.3. Silivri'nin göç aldığı yurt içi yerleşmeleri (Endeksa)

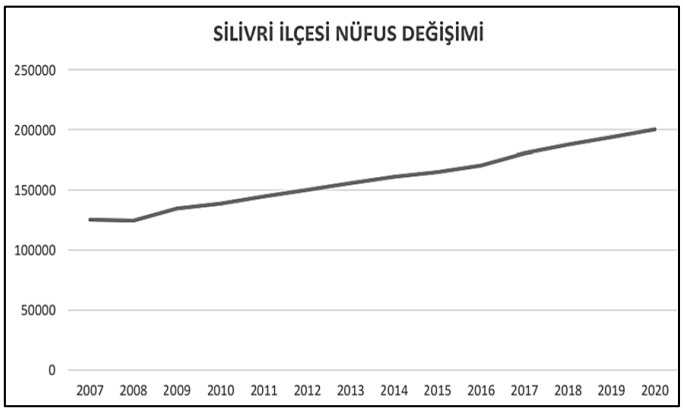
Silivri'nin nüfus değerlerinin tespit edilmesi aşamasında eğitim durumuna ilişkin veriler, 2017 yılı KAUİP notlarından alınmıştır. Notlarda yer alan eğitim düzeyi verileri aşağıdadır.

– Plan kapsamında yapılan anket sonuçlarında Silivri Merkez ve Selymbria Antik Kenti Nekropol Alanında yapılan eğitim durumu anketinden elde edilen verilere bakıldığında; %34,7'sinin ilkokul mezunu olduğu ve %18,35'inin lise/meslek okulu mezunu olduğu belirlenmiştir. Anket kapsamında; bir okulu bitirmemiş ama okuryazar olanların oranı %15,93 iken, ortaokul mezunlarının oranı %9,1'dir. Alanda yapılan anket verileri içinde %6,97'lik bir oranı ise üniversite mezunları oluşturmaktadır. Sosyal yapıda dikkat çeken bir diğer sonuç ise alan içinde %7 oranında engelli aile bireylerinin varlığına ilişkindir (KAUİP, 2017).

Şekil 3.4. Nüfus eğitim düzeyi grafiği (Endeksa)

2022 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Çevre Düzenleme Projesi raporunda, Silivri'nin İstanbul'da yeni gelişimin en yoğun yaşanacağı bölgelerden olduğu belirtilmiştir. (Raporu, 2022) Dolayısıyla, önümüzdeki süreçte Silivri'de nüfusun artan bir ivme ile çoğalacağı açıktır.

Şekil 3.5. 2007 yılı sonrası nüfus değişimi grafiği (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022)

3.4.2. Sosyo-ekonomik durum

2017 yılında onaylanan Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı anket sonuçlarına göre nüfusun ekonomik yapısı incelendiğinde, halkın yaklaşık %25'inin asgari ücretin altında gelir sahibi olduğu görülmektedir. Ekonomik yapıda dikkat çeken diğer bir durum ise nüfusun %10'unun sosyal güvencesinin olmadığı ve hane halkının %70'inin çalışmadığına ilişkindir (KAUİP, 2017).

2017 yılı verilerine göre, bölgede yaşayan nüfusun ekonomik olarak yetersiz statüye sahip olduğu görülmektedir. Türkiye koşullarında, genel geçer bir durum olarak görünen düşük ekonomik gelir, bölgedeki sanayileşmenin yarattığı ekonomik gelişimin hane halkına yansımadığını göstermektedir. Ekonomik düzeye bakıldığında, yaşayan halkın çoğunluğunun, sanayinin ve tarım sektörünün işçi kadrosunu oluşturduğu düşünülebilir.

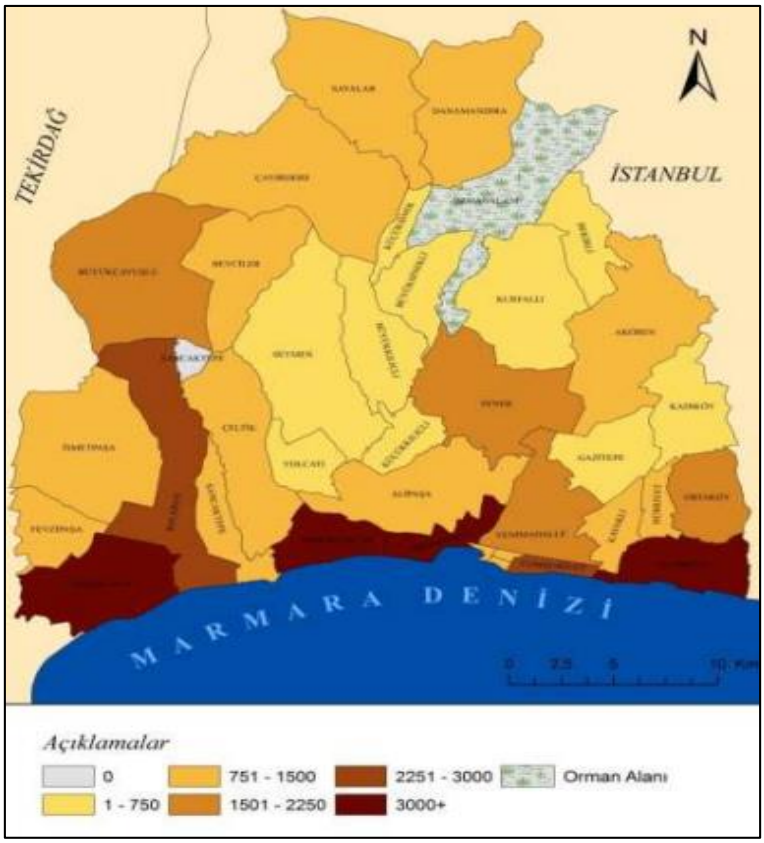
Çizelge 3.3. 2021 yılına ait Silivri ilçesi sanayi tesisi verileri (İstanbul Valiliği, 2021)

İlçeler	Sanayi Tesisi Sayısı	İldeki Payı (%)	İstihdam	İldeki Payı (%)
Silivri	495	1,89	31.838	4,14

3.4.3. Yerleşim tercihleri

Silivri 1960'lı yıllardan önce tarımsal ağırlıklı bir kıyı kasabası iken 1970'den nüfusun hızla artışına sahne olmuştur. Bu dönemde, ticaret sektörünün yarattığı nedenlerle beraber, bölgede ikinci konutlar ve turizm tesisleri de yer almaya başlamıştır. Özellikle, İstanbul'un Anadolu yakasında, sayfiye yeri olarak değerlendirilen Bostancı, Erenköy gibi yerleşmelerin kentin konut ihtiyacına yönelik bölgeler haline gelmesi, 2. konutların Silivri bölgesine doğru kaymasının nedenidir. Ayrıca bu dönem aralığında karayolunun yapımı yazlık konutların gelişimini hızlandırmıştır. Silivri, İstanbul kent merkezine ulaşım ilişkilerinin zayıflığı nedeniyle, son yıllara kadar kıyı kullanımına odaklanılan ikincil konut turizminin alana hâkim olduğu bir bölge olmuştur,

2000'lere kadar ikincil konut turizmine hizmet eden tali bir merkez olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak güncel planlamalara bakıldığında, yerleşimin İstanbul şehrinin potansiyel büyüme alanı içinde kalmasından dolayı, kentin ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirilmesine yönelik eğilim söz konusudur (Yasak ve Doğan, 2018).

Harita 3.13. Silivri ilçesinde mahallelere göre ikinci konut yoğunluğu (Yasak ve Doğan, 2018)

Günümüzde, İstanbul merkezinden uzaklaştırılan sanayilerin çekim alanı içinde kalan Silivri, Marmara Denizi ve kıyı alanının deniz kirliliği vb. etkilerden dolayı kullanılamaz hale gelmesinin de etkisiyle 2. konut karakterinden uzaklaşmıştır. İstanbul'un batı yönüne doğru hızla ilerleyen sanayi ve konut fonksiyonlarının etkisine girerek yeni bir kentleşme sürecine girmiştir. Yerleşmenin biçimlenmesinde önemli faktör olarak görülen Marmara Denizi giderek değerini yitirmektedir. Bölgede, gelişme alanlarının kuzeye kayması sonucu, Silivri'nin tarım toprakları da kentsel fonksiyonların işgaliyle karşı karşıyadır.

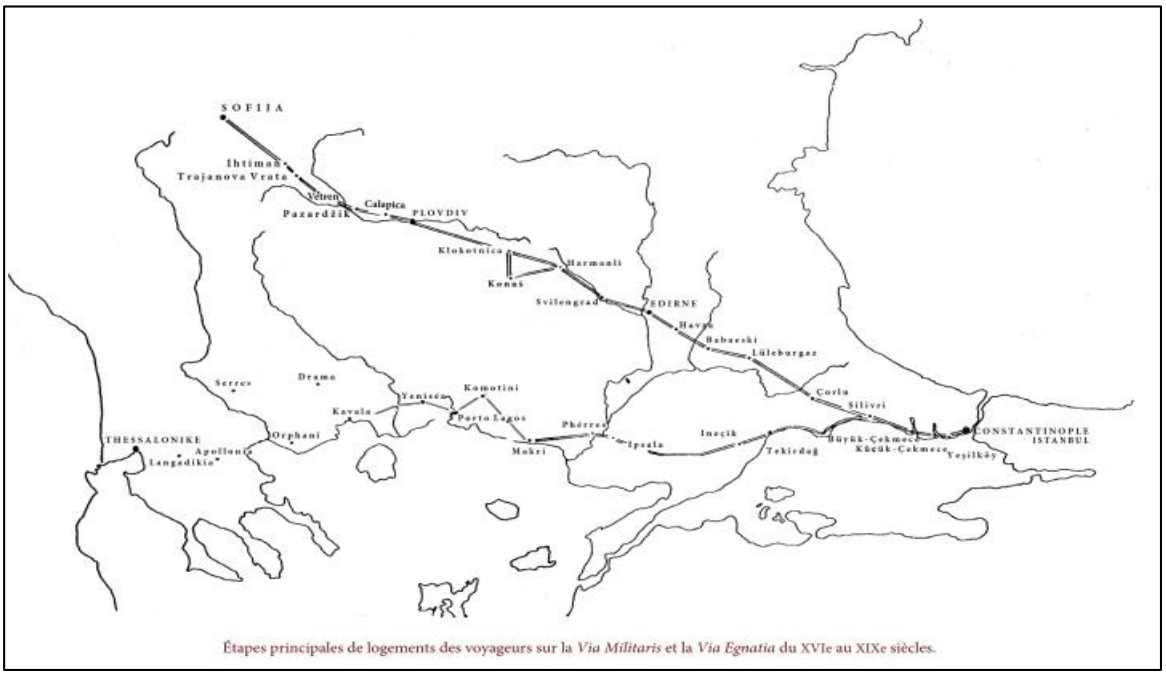
Silivri 1960'lı yıllardan önce tarımsal ağırlıklı bir kıyı kasabası iken 1970'den nüfusun hızla artışına sahne olmuştur. Bu dönemde, ticaret sektörünün yarattığı nedenlerle beraber, bölgede ikinci konutlar ve turizm tesisleri de yer almaya başlamıştır. Özellikle, İstanbul'un Anadolu yakasında, sayfiye yeri olarak değerlendirilen Bostancı, Erenköy gibi yerleşmelerin kentin konut ihtiyacına yönelik bölgeler haline gelmesi, ikincil konutların Silivri bölgesine doğru kaymasının nedenidir. Ayrıca bu dönem aralığında karayolunun yapımı yazlık konutların gelişimini hızlandırmıştır.

1970 yılı sonrası bölgenin yerleşim karakterinin hızlı değişimine karşın, Silivri'de, İstanbul'un tarım alanlarının %56'sı yer almaktadır (Belediye, 2020). İstnabul Büyükşehir Belediyesi'nin hazırladığı Çevre Düzenleme Planı Raporu'nda açıkça belirtildiği gibi, Silivri ve çevresi, İstanbul için gelişme alanı olarak görülmektedir. Ancak bölgenin tarım topraklarının ve yer altı kaynaklarının korunmasının, iklim sorunu da göz önünde alındığında konut ve sanayi yapılaşmasından kaçınılması gerektiği görülmektedir. Ayrıca, bölgenin 1. derece deprem riski taşıması da yapılaşmanın niteliğini belirleyecek diğer bir durumdur (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2022).

3.5. Silivri Kentsel Sit Alanı

Silivri Kentsel Sit Alanı, kent merkezinin güneyinde, Fatih ve Piri Mehmet Paşa Mahalle sınırları içinde 14,95 ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Sit, sur içi bölgesi ve Piri Mehmet Paşa Cami bölgesi olmak üzere iki farklı yapısal ve işlevsel karaktere sahiptir. Sur İçi Bölgesine karakterini veren karakteristik özellikler, sivil mimarlık örnekleri ve bu yapıları çevreleyen büyük bir kısmı yok olmuş sur kalıntılarıdır. Sur İçi Bölgesi, kentin bugünkü merkezine yakın bir konumdadır ancak işlevsel olarak merkezden kopuktur. Piri Mehmet Paşa Cami bölgesi ise cami ve külliye yapıları ve ticaret işlevli dükkânlar ile şehir merkezinin içinde, yeni limana yakın, sur içi bölgesine göre hareketli bir bölgedir. Kentin ilk yapılaşma izleri sur içi yani kale bölgesinde görülmektedir. Osmanlı hâkimiyetinden sonra, merkez, limana yakın çarşı bölgesine kaymıştır.

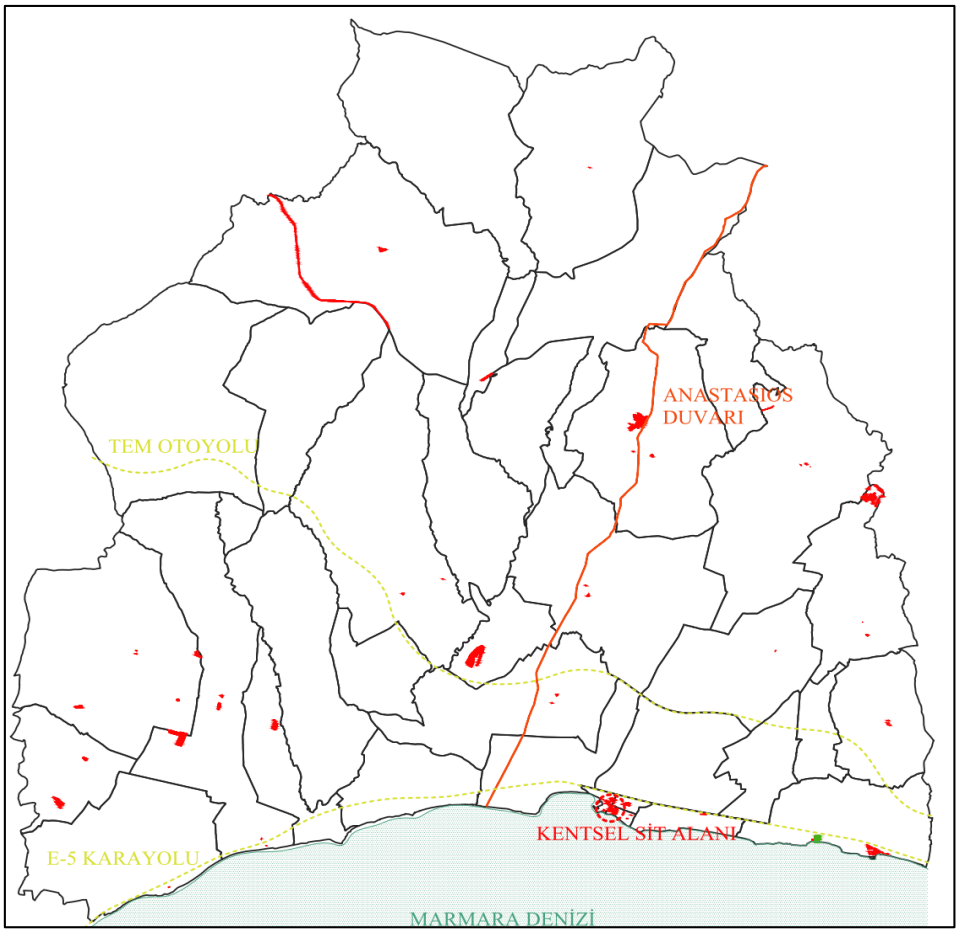
Silivri, anıtsal yapı ve sivil mimarlık örnekleri açısından zengin bir bölgedir. Roma'nın Anadolu bağlantı yollarından olan Via Egnatia yolu üzerinde olmasından dolayı, Silivri'yi farklı dönemlerde birçok gezgin ve seyyah ziyaret etmiştir (Harita 3.14). Seyyah ve gezginlerin aktardığı bilgiler, Silivri'nin dönemsel olarak değişimlere maruz kaldığını, ancak anıtsal yapı açısından her dönem nitelikli bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.

Harita 3.14. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Via Militaris ve Via Egnatia'da gezgin konaklama yolları (Vingopoulou, 2010)

20. yy. başında yaşanan Balkan Savaşları ve 1. Dünya savaşı, Silivri yerleşiminde önemli kayıplar verilmesine neden olmuştur. Bu süreç içinde bölgede var olan kültürel mirasın korunmasına yönelik, yerel halkın faaliyetleri dışında merkezi bir faaliyet görülmemektedir. Balkan savaşları öncesi ve devamında, yerel halktan ileri gelenlerin, bazı taşınır eserlerin müzeye nakline destek olarak ve çeşitli önlemler alarak korumaya yönelik tedbirler aldıkları bilinmektedir. Silivrili un tüccarı Staomoulis, 1925 yılında mübadele gereği Silivri'yi terk ederken koleksiyonu olan 500 parça eseri devlet makamlarına teslim etmiştir (Akkaya, 1984). Ancak bu eserlerin yok edilmesi ya da yurt dışına kaçırılması nedeniyle özellikleri hakkında bilgi sahibi olunamamıştır. M. Zarif Orgun'un ifadesine göre, 1960'lı yıllarda Selymbria'daki tiyatroya ait olduğu anlaşılan döşeme taşları sökülerek bir rıhtım yapımında kullanılmıştır. Yol yapımı ve yeni yapılaşma sırasında da antik döneme ait yapı kalıntılarının büyük tahribata uğradığı bilinmektedir. Sur içi bölgesinde mübadele öncesi yaşayan halkın, çeşitli dönemlerde kendi imkânlarıyla kiliselerde onarımlar yaptırması koruma açısından önemlidir, ancak bu onarımlar ile yenilenen kiliseler de günümüze ulaşamamıştır (Akkaya, 1984).

1950'li yıllarda ve devamında, Feridun Dirimtekin, M. Zarif Orgun ve Semavi Eyice'nin Silivri ilçe merkezi ve sur içi bölgesi hakkında yaptıkları çalışmalar ve yayımladıkları makale ve metinler, günümüz çalışmaları için önemli kaynaklardır.

Harita 3.15. Silivri İlçesi Sit Alanları Haritası (Silivri Belediyesi, 2022)

Silivri'de günümüzde 21 adet arkeolojik 3 adet kentsel olmak üzere toplam 24 adet sit alanı bulunmaktadır (Harita 3.15).Sit sınırları içinde veya bağımsız olarak Silivri genelinde 309 adet taşınmaz kültür varlığı tescillidir (Web-01). İstanbul genelinde 114 adet sit alanından 28'i kentsel 71'i arkeolojik sit alanıdır. İstanbul özelinden bakıldığında Silivri bölgesinin özellikle arkeolojik kalıntılar açısından zengin bir bölge olduğu ve neredeyse İstanbul genelindeki arkeolojik sit alanlarının üçte birinin bu bölgede yer aldığı görülmektedir.

3.5.1. Kentsel doku

Silivri İlçesi Kentsel Sit Alanı, sur içi bölgesi ve Piri Mehmet Paşa Cami ve çevresini kapsamaktadır. Tezin bu bölümünde, Sur içi bölgesi ve Piri Mehmet Paşa Cami çevresini kapsayan Kentsel Sit Alanı'nın yapılaşma karakterine yer verilecektir.

Kentsel Sit Alanı'nın sınırları, İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Kurulu tarafından 1993 yılında, sur içi bölgesini kapsayacak şekilde belirlenmiştir. 2010 yılında

yapılan ekleme ile Piri Mehmet Paşa Cami ve çevresi sit sınırı içine alınacak şekilde genişletilmiştir (Harita 3.16).

Harita 3.16. Çalışma Alanı Sınırı ve Kentsel Sit Alanı Sınırı Hava Fotoğrafı (Halıcı, 2018)

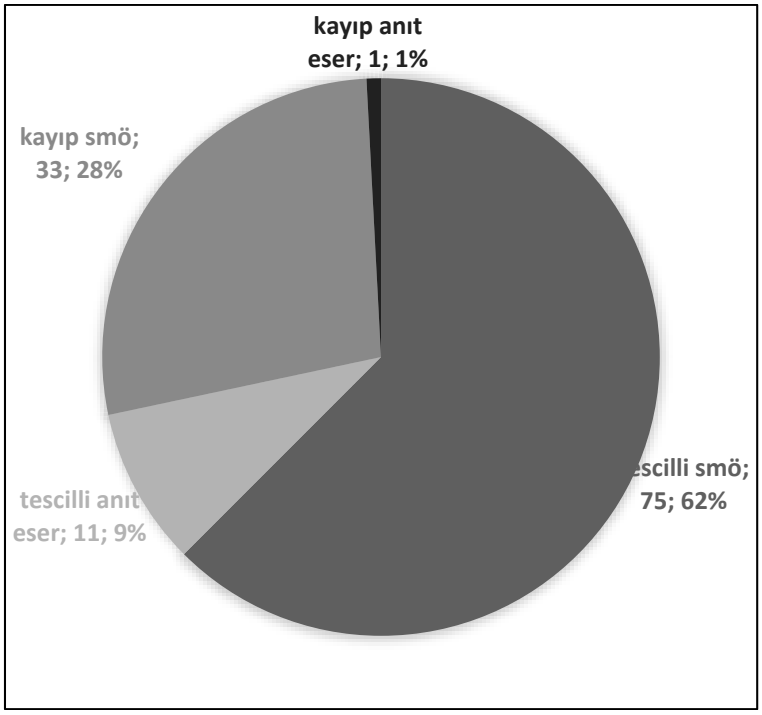
Kentsel Sit Alanı sınırları iki farklı karakterdeki dokuyu barındırmaktadır. Sur İçi Bölgesi, Marmara Denizi kıyısından yükselen bir falezin üzerinde konumlanmıştır. Fatih Mahallesi sınırları içinde olan sur içi bölgesi, batı yönündeki yerleşim alanlarından belirgin şekilde kot farkı ile ayrılmaktadır. Yüksek yapılaşmaların yoğunlaşması nedeniyle, kısmi olarak izleri kalmış sur hizasına yaklaşılmadığı sürece, bölgenin sınırları genel görünürlüğünü kaybetmiştir. Kale içi bölgesine ulaşım sağlanan ve halen yaya ve araç trafiğine açık olarak kullanılan girişler, Tavanlı Çeşme Sokak, Fatih Cami Sokak ve Kırkale Kapısı Sokak üzerindedir. Bu girişler, arşiv kaynaklarından elde edilen verilere göre, , kale surlarının yıkılmadan önce var olan giriş kapılarının bulunduğu yerdedir. Sadece Işıklar Sokağı girişi, yıkılmış sur hattı boyunca devam ederek oluşmuş bir sokaktır. Bu bölge Osmanlı Dönemi'ne kadar yerleşim merkezi niteliğinde olup, Türk yerleşmelerinin sahil şeridini tercih etmesi ile birlikte, merkezi niteliğini kaybetmiştir. Ancak konut alanı özelliğini günümüze kadar devam ettirmiştir.

Piri Mehmet Paşa Cami Bölgesi, aşağı çarşı bölgesidir. Kentsel sit alanı sınırları içinde olan bu bölge, Silivri'nin günümüzde merkezi niteliğinde olan Piri Mehmet Paşa Mahallesi'ndedir. İnşa edildiği dönemde farklı işlevlerin barındığı bir külliye niteliğinde olmasına karşın, hâlihazırda cami ve çevresini kapsayan sınırlı bir alana sahiptir. Tarihsel süreçte külliye yapılarının bir kısmı yok olmuş, bir kısmı da metruk durumdadır.

Silivri Kentsel Sit Alanı'na yönelik belgeleme çalışmasında, literatür ve arşiv araştırması verilerinden faydalanılmıştır. 2017 yılında hazırlanan Koruma İmar Planı kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar, 2018 yılında, Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı doğrultusunda hazırlanan Cephe Uygulama Yönetmeliği'nin envanter raporu, tipoloji raporu ve raporda sunulan istatistikler arşiv verileri olarak sunulmuştur. Envanter raporu ve tipoloji raporları kapsamında hazırlanan analiz föyleri, tüm alan verilerini, tescilli yapılara ilişkin verileri ve tipoloji verilerini belgelemektedir. Analiz föyleri, bölgedeki tüm tescilli ve tescilsiz toplam 708 adet yapı özelinde hazırlanmıştır. Bu yapıların 601 adeti sit alanı sınırları içinde, 107 adeti sit sınırına cephe veren sokaklarda yer almaktadır.

Alanın güncel durumunun tespitine yönelik veriler, tez kapsamında, 2022 yılında gerçekleştirilen alan çalışması aracılığıyla elde edilmiştir. 2022 yılında gerçekleştirilen alan çalışması kapsamında, 75 adet tescilli yapı veya parselin yerinde tespiti ve belgelemesi yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, 2018 yılı envanter ve tipoloji raporlarında yer alan tescilli yapılara ilişkin verilerin güncellenmesidir.

2022 yılı Eylül ayı verileri doğrultusunda kentsel sit alanında, anıtsal yapı, sivil mimarlık örneği, yok olan anıtsal yapı ve yok olan sivil mimarlık örneği olmak üzere 119 adet tescilli yapı ve parsel bulunmaktadır. Ayakta olan tescilli yapılar; 11 adet anıtsal yapı 1 adet yok olan anıtsal yapı, 74 adet sivil mimarlık örneğinden oluşmaktadır. 33 adet sivil mimarlık örneği ise günümüze ulaşmamıştır ve boş yapı parseli niteliğindedir (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Tescil durumu grafiği

Kentsel sit alanı içinde 11 adet tescilli anıtsal yapı yer almaktadır. Bölgenin geneline bakıldığında, az sayıda anıtsal yapı, analiz aşamasında değerlendirilmek üzere ele alınmıştır. Ayrıca, günümüze ulaşamayan anıtsal yapılar ve kentsel sit sınırı dışında yer alan anıtsal yapılar, yer değerlerinin analizi aşamasında önemli bir veri olarak ele alınmış, arşiv araştırmaları doğrultusunda tespiti yapılmıştır.

3.5.2. Anıtlar

Kentsel Sit Alanı sınırları içinde 11 adet tescilli anıtsal yapı bulunmaktadır (Çizelge 3.4). Tescilli anıtsal yapı listesi, çoğunlukla sur kalıntılarının yer aldığı parselleri ve Piri Mehmet Paşa Külliyesi yapılarını kapsamaktadır. 2018 yılında yapılan tespitler doğrultusunda hazırlanan envanter ve tipoloji raporlarında, tescile önerilen parseller ile ilgili eklemeler yapılmıştır.

Çizelge 3.4. Anıtsal yapılar

	CADDE-SOKAK	ADA	PARSEL	YAPI ADI
1.	BAŞKOMUTAN CADDESİ	31	4	PİRİ MEHMET PAŞA HAN YAPISI
2.	BAŞKOMUTAN CADDESİ	31	19	PİRİ MEHMET PAŞA CAMİ VE AVLU
3.	BAŞKOMUTAN CADDESİ	31	47	PİRİ MEHMET PAŞA HAN EK YAPISI
4.	EMİN CADDESİ	146	10	SUR KALINTISI
5.	EMİN CADDESİ	147	1	SUR KALINTISI
6.	FATİH CAMİİ SOKAK	145	29	SUR KALINTISI
7.	HAMAM SOKAĞI	158	1	HAMAM YAPISI
8.	MISRA SOKAK	167	15	FATİH CAMİ VE SARNIÇ YAPISI
9.	NURDAN SOKAĞI	145	28	SUR KALINTISI
10.	PİRİPAŞA SOKAK	22	3	SUR KALINTISI
11.	TAVANLI ÇEŞME SOKAK	22	4_5	SUR KALINTISI

Kentsel sit alanının içinde; günümüzde ayakta olan, süreç içinde yıkılmış olan ve kentsel sit sınırı dışında kalan anıtsal yapılar 3 başlık altında sınıflandırılmıştır. Anıtsal yapılar, bölgenin anıtsal yapı karakterinin ve yer değerlerinin tarif edilmesi amacıyla, tarihsel ve yapısal nitelikleri detaylandırılarak sunulmuştur.

Silivri surları

Silivri'nin ilk surlarının kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Kentin kuruluşu sırasında basit bir sur ile korunmaya alındığı daha sonraki yüzyıllarda bu surların genişletilerek yenilendiği tahmin edilmektedir (Akkaya, 1984). Surlara ait en eski belge,

6.yy'da İmparator Justinyen tarafından yaptırılan Silivri Kalesi'ni onarımı ile ilgilidir. Selymbria ve civarı 555 senesinde meydana gelen büyük bir depremden etkilenmiştir ve 6.yy'da İmparator Justinen (527-565) tarafından Anastasios Suru ve Silivri Kalesi tamir ettirilmiştir. 8.yy.'da da İmparator V. Konstantinos, Silivri Surlarını onartmıştır. Bir sonraki tamir ise İmparator III. Mikhael (842-855) tarafından yaptırılmıştır. Silivri Surları son olarak küçük kıyamet denilen büyük depremden sonra 1509'da II. Beyazıt döneminde onarılmıştır. (Akkaya, 1984)Günümüzde Silivri Surları, batıda Fatih Mahallesi'nin oturduğu şevli yükseltiyi çevrelemekte, kuzeyde günümüzde Fatih Cami Caddesi ve Emin Caddesi, doğuda ise Işıklar Sokak doğrultusunda devam etmektedir. Güneyde ise, denizden eğimle yükselen topoğrafya doğal bir hat oluşturmuş ve bu nedenle güney hattında sur sonlanmıştır.

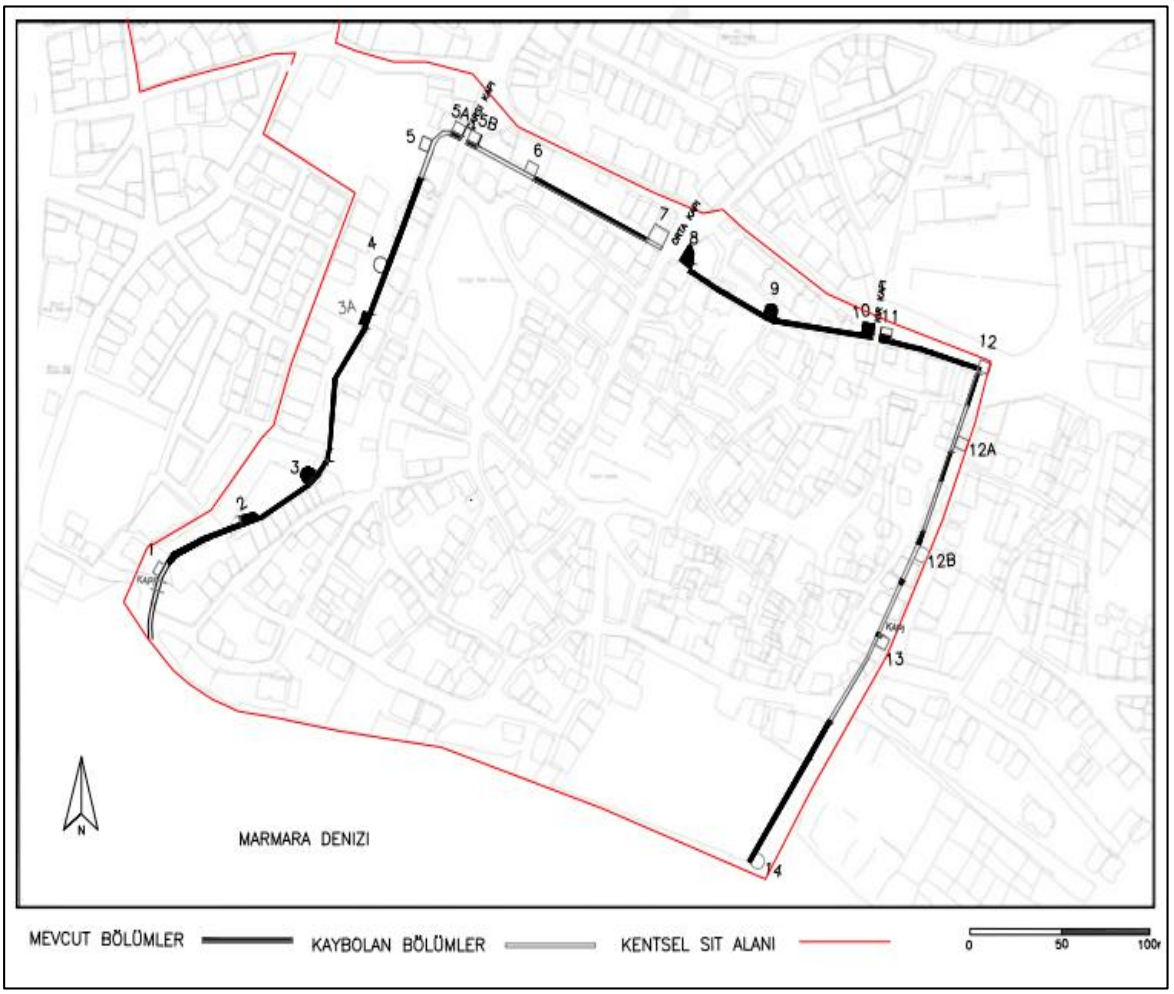
Envanter bilgilerine göre sur kalıntılarının tescil durumu aşağıdaki listede belirtilmiştir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5.Sur kalıntıları

	CADDE-SOKAK	ADA	PARSEL	YAPI ADI
1.	EMİN CADDESİ	146	10	SUR KALINTISI
2.	EMİN CADDESİ	147	1	SUR KALINTISI
3.	FATİH CAMİİ SOKAK	145	29	SUR KALINTISI
4.	NURDAN SOKAĞI	145	28	SUR KALINTISI
5.	PİRİPAŞA SOKAK	22	3	SUR KALINTISI
6.	TAVANLI ÇEŞME SOKAK	22	4_5	SUR KALINTISI

145 ada 28 ve 29 parseller ile 146 ada 10 parsel ve 147 ada 1 parseller üzerinde Silivri surlarının kuzey duvarı kalıntıları yer almaktadır. 148 ada 28 parsel 18.12.2008 gün, 865 sayılı İstanbul I nolu karar ile KTVKBK tarafından I. Grup eser olarak tescil edilmiştir.

22 ada 4-5 parselde yer alan antik duvar kalıntısı ise 13.06.1995 gün 3793 sayılı İstanbul II Numaralı KTVKBK tarafından muhtemel bir antik duvar kalıntısı olarak tescil edilmiştir.

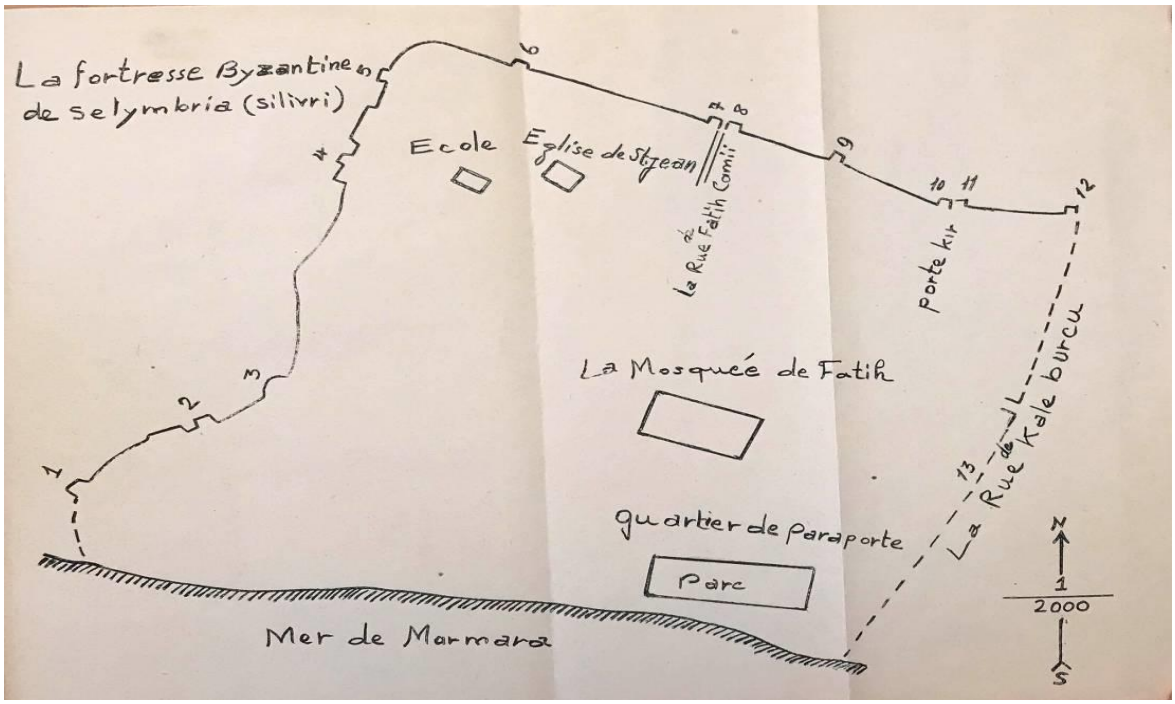
Harita 3.17. Silivri surları 2019 yılı durumu (Çiçek, 2019)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 1890 yılına ait, duvarların yıkılan kısımlarının tamir edilmesine ilişkin bir belge bulunmaktadır. Bir başka belgede de 1895 yılında meydana gelen büyük depremden sonra Silivri Kalesi'nin yıkılan taşlarının kaldırım yapımında kullanılmasının talep edildiğine dair bir bilgi bulunmaktadır (Akkaya, 1984).

Resim 3.3. Bulgar işgali sırasında çekilmiş Selymbria Kalesi doğu hattı duvarları ve dairesel planlı burç (Fotoğraf: Stefan Tchaprachinkov (Стефан Чапрачинков), Bulgaristan Devlet Arşivleri) (Çiçek, 2019)

Silivri Surları, güneybatı köşesi batıya doğru uzanmış bir dörtgen biçimindedir ve güney cephesi, dik bir yar ile denize inen bir kayalık olduğu için bu cephede sur duvarı yoktur. Surların kuzey cephesi 360 metre, doğu cephesi 315 metre, batı cephesi ise 400 metredir. Duvar bulunmayan güney yönü ise güney 440 metre uzunluğundadır (Dirimtekin, 1965).

Resim 3.4. Feridun Dirimtekin'in 1965 tarihinde çizdiği Silivri Surları (Akkaya, 1984)

Dirimtekin, batı cephesindeki surlarda hiçbir kapının görülmediğini bildirmekte, ancak surlar dikkatle incelendiğinde güney cephesinin batı ucunda, şehrin en yüksek noktasında bulunmuş olan iç kalenin yakınında, limanla ilişkili bir kapının olması gerektiğini ifade etmektedir. Şehrin başlıca kapıları kuzey cephede bulunmakta ve Roma İmparatorluğu'nun M.Ö. 2.yy. inşa ettiği, Trakya'dan da geçen Via Egnatia'ya açılmaktaydı (Harita 3.14). Kuzey yöndeki sur duvarının batısında Çarşı Kapısı, ortada Orta Kapı, doğusunda ise Kır Kapısı bulunmaktaydı (Akkaya, 1984). Orta Kapı, günümüzde yok olmuştur ancak bir parçası yüksek apartmanlar arasında harap bir halde bulunmakta ve Abdülgani Mescit Sokağı üzerinde yer almaktadır. Orta Kapı 1940'lı yıllara kadar varlığının sürdürdüğü bilinmektedir. Kır Kapısı bugün birkaç kalıntının dışında yok olmuştur (Çiçek, 2019).

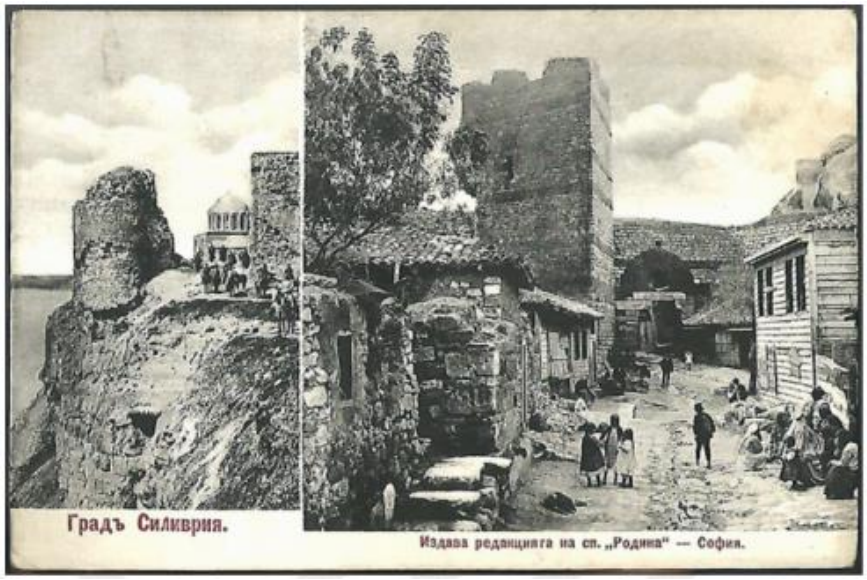
Resim 3.5. Orta Kapı, 1912-13, Cemal, Kozanoğlu Arşivi (Kozanoğlu, 1994)

Batıdaki surlar kayalık üzerine yapılmıştır. Batı yöndeki sur duvarının güney ucundaki burç günümüzde kalıntıları şeklinde olup Dirimtekin'in sur krokisinde 1 nolu burç olarak belirtilmiştir. Dirimtekin, 2 nolu burcun alt bölümünü Paleologos Devri, üst kısımlarını ise II. Beyazıt Devri olduğunu savunmuştur (Akkaya, 1984).

Daha kuzeye doğru devam edildiğinde 8 basık kemerle yapılmış bir sur duvarı bulunmaktadır. 3 nolu burçtan sonra basık kemerlerle yapılmış, alt kısımları ise beş sıra tuğladan meydana gelmiş bir sur duvarının bulunmaktadır. Bu duvar Anastase Stamoulis'in

evine kadar devam etmektedir. Bu ev doğrudan surların üzerine yapılmıştır. Bu binadan sonra surlar dışarıya doğru bir kavis oluşturarak devam eder.

Bugün, surların çoğu üzerine betonarme yapılar inşa edilmiş olduğundan ulaşılamamakta, ayrıca önüne inşa edilen yüksek katlı betonarme binalardan dolayı, batı sur duvarı algılanamamaktadır.

Resim 3.6. 1912 yılında Rodina'da (Родина) yayınlanmış kartpostal (Dinç, 2008)

Sur duvarlarının 22 ada 8 parsel ve 145 ada 24 parsel üzerinde yer alan kalıntılarının tescillenmediği görülmektedir. Günümüzde büyük bir kısmı yok olmuş olan sur kalıntılarının bütüncül olarak korunabilmesi için detaylı belgeleme ve tescil işlemlerinin yapılması gerekmektedir.

Piri Mehmet Paşa Cami

Silivri'de günümüzde ulaşan en önemli Osmanlı Dönemi yapısı Piri Mehmet Paşa Külliyesi'dir. 1518-1523 yılları arasında sadrazamlık yapan Piri Mehmed Paşa'nın inşa ettirdiği külliye, Silivri surlarının batısında yer almaktadır.

31 ada 19 parsel üzerinde Silivri Piri Mehmet Paşa Camisi yer almaktadır. 21.04.1964 tarihli 2322 sayılı GEEAYK kararı ile tescil edilmiştir. 31 ada 4 ve 47 parseller üzerinde 26.10.1993 gün, 3262 sayılı karar ile dönemin İstanbul II nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını

Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiş olan Piri Mehmet Paşa Külliyesi'ne ait yapı kararda "kervansaray" olarak belirtilmiştir.

Pirî Mehmet Paşa Külliye ve Camisi ile ilgili, 747 numaralı defterin 481. sahife ve 315.sıra numarasında kayıtlı Recep 927 tarihli vakfiye metinleri bilgi vermektedir. Akkaya'nın aktardığına göre Evliya Çelebi yapıdan şu şekilde bahsetmiştir:

– "Kara-Pirî Paşa Camii bir minareli, büyük avluludur. İsmi Ulu camidir. Yapanı Yavuz Selim Han vüzerasm-dan ve Hazret-i Ebubekir "Radiyallahu Han'ın" soyundandır. Cemaati çoktur. Dışarı avlusunun mihrap sofası üzerindeki balgamı sütunlar hiçbir diyarda yoktur. İmareti, medresesi, darütta'lim ve çocuk mektebi olup, hep bu mamureler mavi kurşun ile örtülüdürler. Bundan başka cami malumum değil." (Akkaya, 1984)

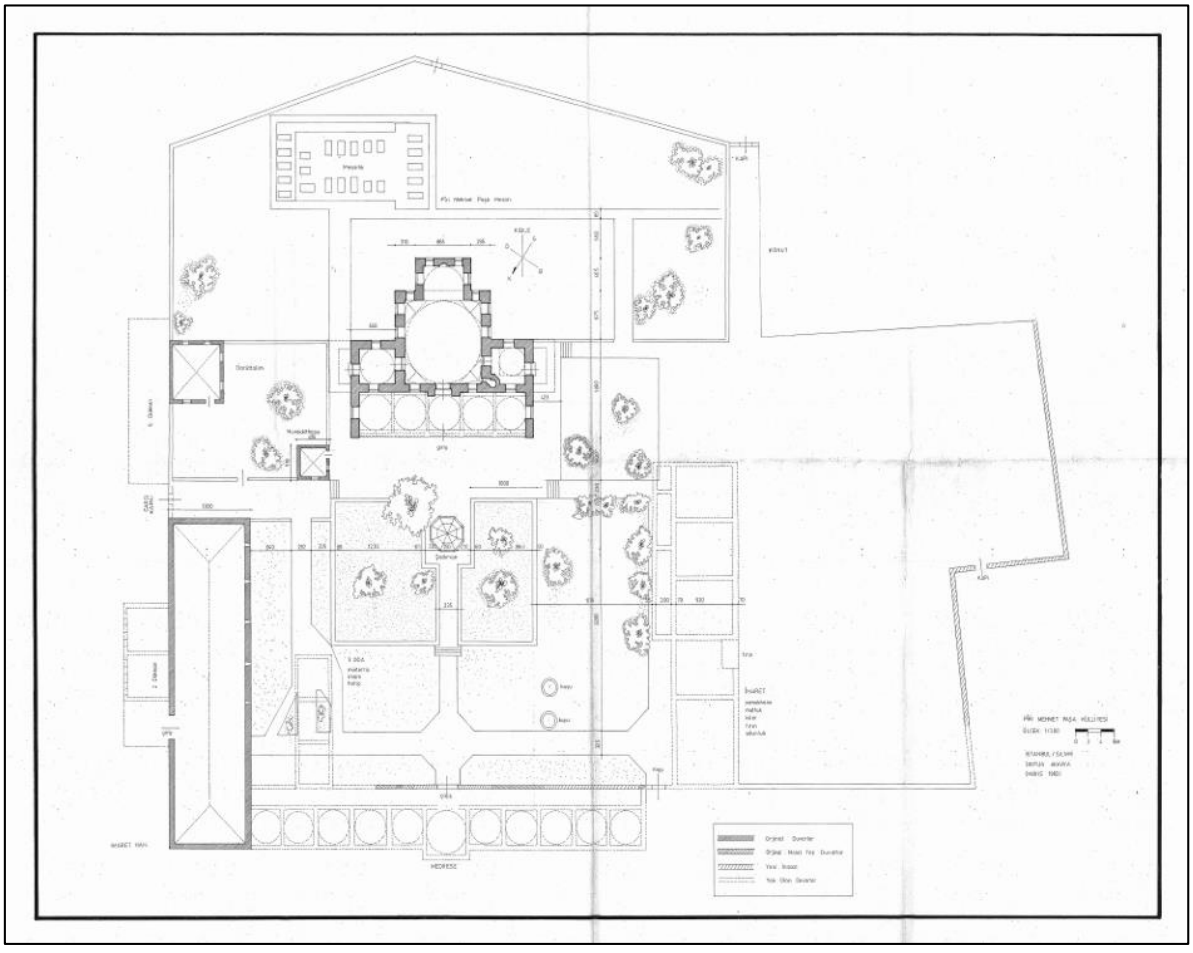

Resim 3.7. Piri Mehmet Paşa Cami (2022)

Caminin mimarının kim olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Akkaya, Pirî Mehmed Paşa Camisi'nin yapım tarihi ile o dönemde baş mimarlık görevi üstlenen isimleri değerlendirmiş. Akkaya'ya göre her ne kadar binanın yapım tarihinin, baş mimar Acem Ali'nin görev dönemine denk geldiği bilinse de kesin olarak yapının mimarı olarak Acem Ali'ye atfetmenin yanlış olacağını söylemektedir. Mimar Sinan'ın ise Hassa Ocağı baş mimarı görevine getirilmeden önce de eserler yaptığı ve üslup olarak da yapının Sinan'ın eserlerini hatırlatmasını, Pirî Mehmed Paşa Camisi'nin bir Sinan eseri olduğunu akla getirdiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Mimar Sinan'a ait eserlerin listesini veren listelerden yalnız Tuhfetü'l-Mimarin'de "Camii Şerif der Silivri" isminin geçtiği bilgisini vermiştir. Yine de

yapının mimarı ile ilgili kesin bir bilgi paylaşmak için daha detaylı araştırma yapmanın gerektiğini bildirmiştir (Akkaya, 1984).

Külliyenin ortasında konumlanan cami, kitabesinde yer alan bilgiye göre 937 (1530) tarihinde inşa edilmiştir. Zaviyeli (tabhaneli) olan caminin ana mekânı tek kubbeli bir örtüye sahiptir. Mihrap yönündeki bölümü ise yarım kubbe tarafından örtülmektedir. Giriş tarafındaki son cemaat mahali ise beş kubbeli birimlerden meydana gelmektedir. Sen cemaatin kuzeybatı cephesinde taş sütunlar üzerindeki kemerler şeklinde klasik dönem üslubi hakimdir. Kese taş duvar örgüyle kagir yapım sistemine sahip caminin kubbeleri kurşun örtüye sahiptir. Caminin minaresi yapının ana mekanı ile son cemaat arasında kuzey batıda yer almaktadır. Akkaya'nın verdiği bilgilere ve üslubuna bakıldığında minarenin 18. yy.'da yenilendiği söylenebilmektedir. Ayrıca 1179 (1765) tarihli tamir kitabesinde de Barok üslubundaki minarenin yapıldığı belirtilmiştir (Akkaya, 1984) (Şekil 3.3).

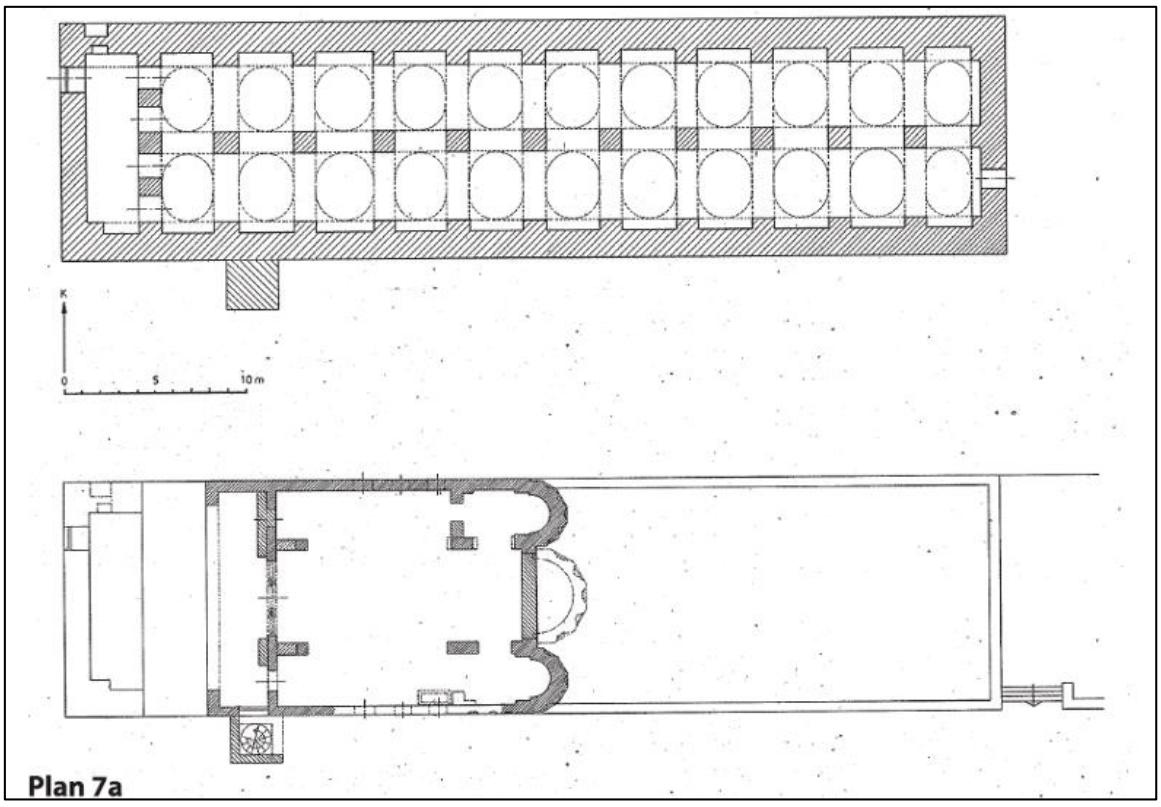

Şekil 3.7. Piri Mehmet Paşa Cami ve külliyesi (Akkaya, 1984)

Restorasyon uygulaması tamamlanan yapı, 2016 yılında tekrar hizmete açılmıştır.

Sarnıç

Sarnıç yapısı, 167 ada 15 parsel parselde yer alan Fatih Cami'nin altında yer almaktadır. Alexios Apokaukos Kilisesi'nin Osmanlı döneminde camiye dönüştürülmesi ile Fatih Camii adını alan yapıdan günümüze duvar kalıntıları ulaşmıştır. Yapının bulunduğu parsel, Fatih Cami ile birlikte, 26.10.1993 gün, 3262 sayılı Kentsel Sit kararını takiben İstanbul II nolu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil edilmiştir. Bu parselde kalıntıların altında yer alan ve Bizans dönemi sarnıcı, alandaki anıt eser niteliği taşıyan yapılardandır.

Şekil 3.8. Semavi Eyice'nin Apokaukos Sarnıç ve Kilisesi'nin Plan Çizimleri (Eyice, 1964)

Resim 3.8. Apokaukos Sarnıcı içinden bir fotoğraf (Eyice, 1964)

Resim 3.9. Sarnıç yapısının günümüzdeki durumu (2022[1])

[1] Kaynak gösterilmeyen fotoğraflar yazara aittir.

Sur içi hamam yapısı

Sur içi bölgesinde, 158 ada 1 parselde yer alan kagir hamam 28.08.1987 gün 3931 sayılı Kültür 1 Numaralı Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil edilmiştir. Yapı ile ilgili detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Günümüzde harap durumda olan yapıya ilişkin herhangi bir onarım bilgisi mevcut değildir. Batı cephesinde üst kotta iki adet pencere ve almaşık taş duvar örgü sistemi dikkat çekicidir. Harap durumdaki doğu kısmında yıkılmış külhan izi algılanmaktadır.

Güncel envanter verilerine bakıldığında, sur içi bölgesindeki su yapılarının çok azının ayakta kaldığı görülmektedir. Henüz ayakta olan hamam yapısı, acil önlem alınarak korumaya alınmalıdır.

Resim 3.10. 158 ada 1 parselde yer alan hamam (2022)

Belediye hamamı

22 ada 3 parselde yer alan hamam 28.09.1993 gün 3216 sayılı kentsel sit kararının ardından anıtsal kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. Yapıya ilişkin herhangi bir belgeye ulaşılamamıştır. Betonarme sistem kullanılarak onarıldığı tespit edilen yapının tescil kararının, yapıya bitişik veya yapının üstüne konumlandığı sur kalıntısından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Resim 3.11. 22 ada 3 parselde yer alan hamam (2022)

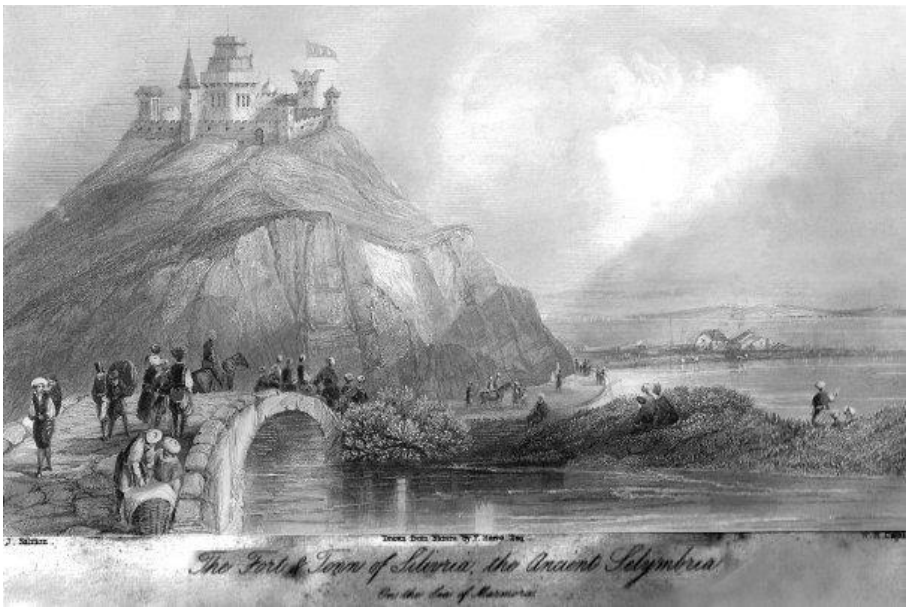
Günümüze ulaşmayan anıtsal yapılar

Silivri kalesi ve Hagios Spyridon kilisesi

Silivri Kalesi ifadesi, kaynaklarda iki farklı sınırı betimler şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bazı kaynaklarda, günümüzde kale park bölgesini kapsayan iç kale bölgesi, bazı kaynaklarda, sur ile çevrili bölge Silivri Kalesi olarak ifade edilmiştir. Çalışma kapsamında Silivri Kalesi ifadesi kale park çevresini kapsayan alanı tanımlamaktadır. Silivri surları ise, sur içi bölgesini çevreleyen ve kentsel sit alanının kısmi sınırları olan sur kalıntılarını ifade etmektedir.

Silivri Kalesi, kentsel sit alanı içinde, sur içi bölgesinin güney doğu köşesinde yer almaktadır. Doğu sur hattının, güney yönde denize uzanan duvarları ile sınırlanmaktadır. Silivri'nin ilk kuruluşunda bir sınır karakolu niteliğinde inşa edildiği düşünülmektedir. Ayrıca bölgeye ait en eski görsel belgelerden olan 18.yy. gravüründe, tepede saraya benzer yapılar etrafındaki bir kale tasvir edilmiştir. Bu alanda 12.yy'a tarihlenen ve eski fotoğraflardan da görülen bir kilisenin var olduğu da bilinmektedir. Günümüzde kale park

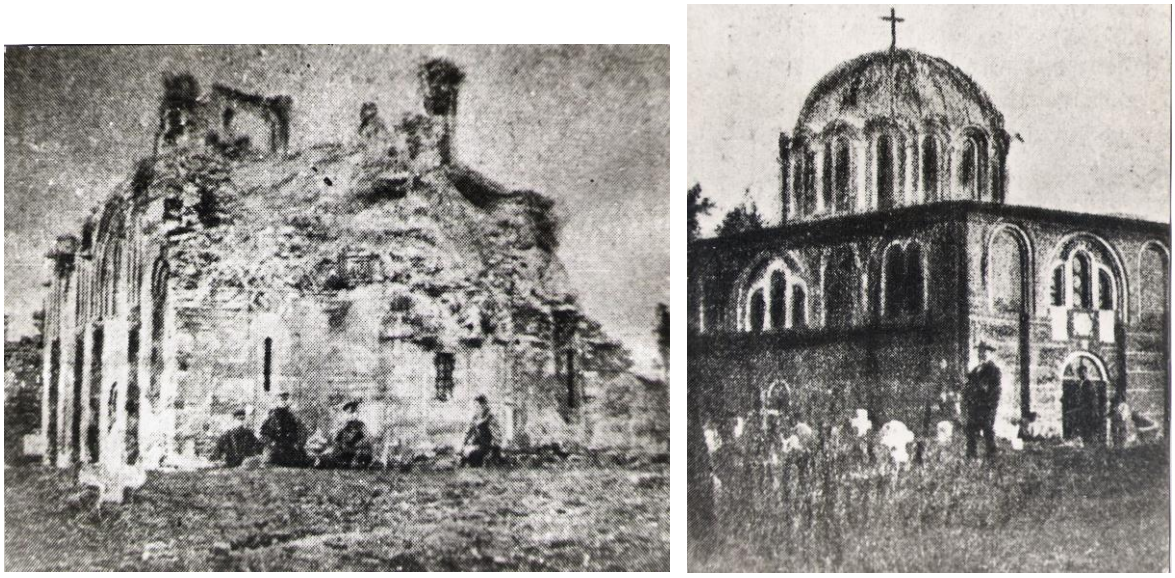
olarak adlandırılan alanda yapılan kazı çalışmalarında, kilise, sarnıç gibi antik yapı kalıntılarına rastlanmıştır. Yapıların savaş sırasında tabya olarak kullanıldığı öngörülmektedir.

Resim 3.12. J. Salmon'un Eski Silivri Gravürü, 18.Yy, (Allom ve Walsh, 1838)

151 ada 25 parsel, günümüzde üzerinde yapı bulunmayan tescilli bir alandır. 21.04.1964 tarihli 2322 sayılı GEEAYK kararı ile tescil edilmesi uygun bulunan parsel üzerinde Silivri Kalesi ve Hagios Spyridon Kilisesi bulunduğu bilinmektedir.

1881 de Silivrili zengin Rumlar bu kiliseyi restore etmek için Mimar Konstantin Mavrides'i görevlendirmişler ve koleksiyoncu Anastase Stamoulis'in bir yazısı, mimarın bir raporu, kilisenin 1878'deki harap halini ve 1881'de restorasyon sonrası halini gösteren iki fotoğraf ile birlikte Thrakika dergisinde yayınlanmıştır. Söz konusu dergide kilisenin 1905'te ibadete açıldığı, kilisenin etrafında Rum Ortadoks cemaatinin mezarlığı bulunduğu ve bu mezarlığın dışında da eski Rum okulunun yer aldığı yazmaktadır. Ayrıca kilisenin hemen yanında koleksiyoncu A. Stamoulis'in Evi ve aile mezarlığı bulunduğu bilgisi yer almaktadır.

Resim 3.13. Hagios Spyridon Kilisesi Restore edilmeden önceki ve sonraki hali (Akkaya, 1984)

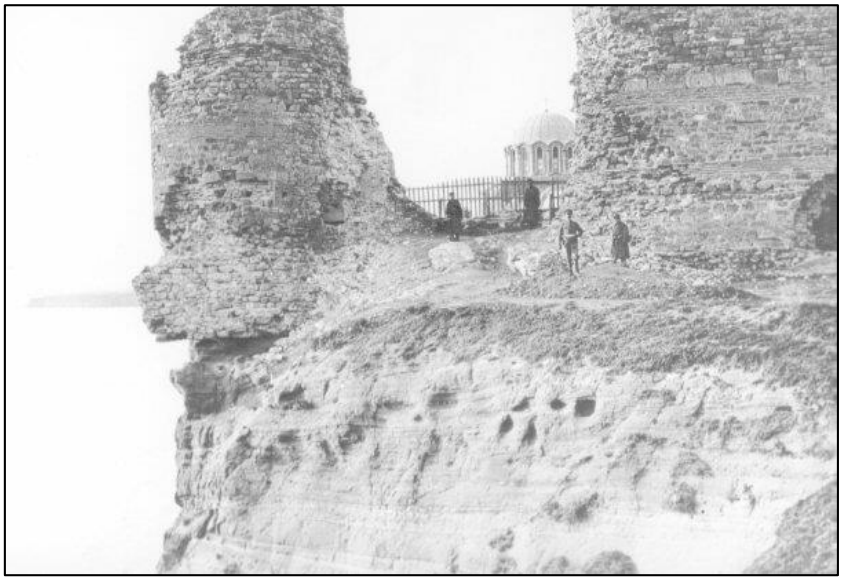
Akkaya, Mavrides'in raporu inceleyerek şu bilgileri aktarmıştır:

– "Geçen yüzyılın sonlarına doğru kubbesi delinmiş ve oldukça harap bir vaziyetteydi. İki büyük depremde tahribata uğramıştı. Dış mimarîsi bakımından Bizans Sanatı'nın geç devrinin özelliklerini gösteriyordu. Yunan Haçı plânlı tipte bir bina olup, ileriye doğru uzayan ve ikonastasis vasıtasıyla naos'tan ayrılan bir bema bölümüne, dışarıya taşkın bir apsis'e, üzeri ahşap çatı ile örtülü bir narthex'e ve bunun üzerinde de gynekaion'a sahipti. Ölçüleri ise şu Resimdeydi: Bema bölümü dahil uzunluk, 14m.35; gen., 9m.20; kubbe kasnağına kadar yük., 6m. 70; kubbe çapı, 5m.20; narthex gen., 2m.25. Kilise iki devir göstermekteydi. Esası VI. yüzyıla ait olup, daha sonra Orta Bizans Devrinde değişikliğe uğramıştı. Naos bölümü X-XII, yüzyıla aitti. Kubbe, dört sütun vasıtasıyla taşınmakta olup, yüksek ve onaltıgen bir kasnağa sahipti." (Akkaya, 1984)

Eyice, ilk yapımı Bizans devrine dayanan Hagios Syridon Kilisesi'nin, Piri Paşa Camii'nin arkasında olduğunu tahmin ettiğini ve geriye hiçbir iz kalmadığını ifade etmektedir. Akkaya ise, O. Feld ve N. Başgelen'in tespitlerin yola çıkarak Turgut Reis İlkokulunun karşısında 65-70 yıl kadar önce bulunan kilisenin Hagios Spyridon Kilisesi olduğunu düşünmüştür.

Yapının yeri ile ilgili farklı görüşler olmakla birlikte, Stamoulis'in yayınlattığı fotoğraftaki yapı ile Balkan Savaşı sırasında çekilen fotoğrafta, surların doğu duvarında yıkılan bölümden dik yamacın hemen üzerinde görülen kilise büyük benzerlik göstermektedir. Ayrıca Kale Park düzenleme projesi ile ilgili 09.03.2006 gün ve 42 sayılı kurul kararında belirtildiği üzere, Prof. Dr Mustafa Sayar'ın 01.11.2004 günlü raporda 12.yy'a tarihlenen

Spridon Kilisesi'nin park içinde aranması gerektiği bilgisini vermiştir. Bu bilgi ve görsel veriler ışığında bu kilisenin Kale Park içerisinde konumlandığı düşünülmektedir.

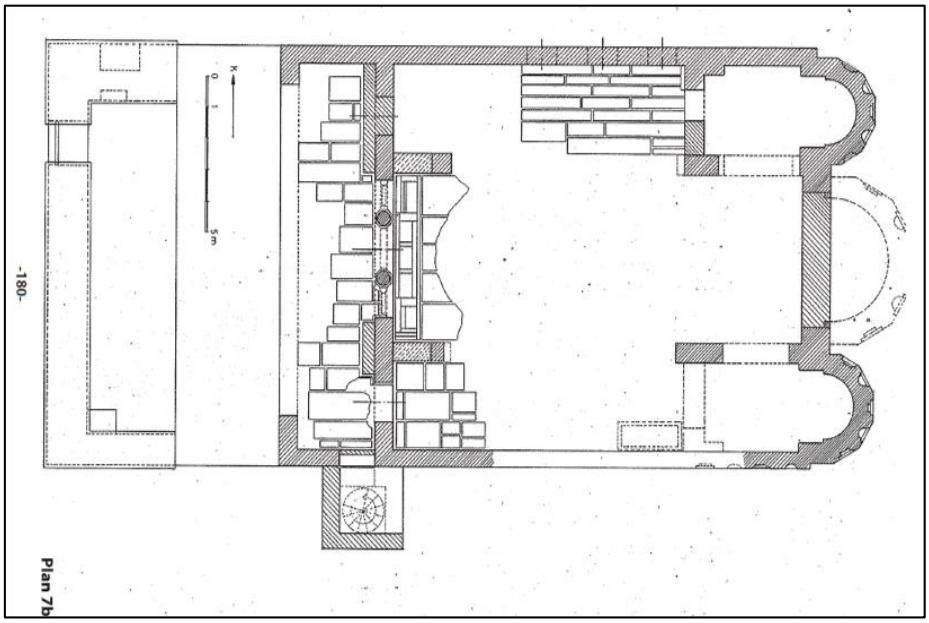

Resim 3.14. 1910lar, Balkan Savaşı sırasında fotoğrafta sur kalıntıları arkasındaki kilise görülebilmektedir (Silivri Belediyesi Arşivi)

Silivri içinde bu iki kilise haricinde pek çok kilisenin bulunduğu bilinmektedir. 17. yy.'da kente gelen gezgin J. Covel, Silivri'de yalnız kale içinde bir zamanlar 22 kilisenin mevcut olduğuna dair bir söylentiyi aktararak 1675'de bunlardan 14'ünün hâlâ mevcut olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kozanoğlu, mübadeleden sonra kalan üç kiliseden birinin camiye çevrilmiş olduğunu daha sonra da köy kooperatifinin ambarı olarak kullanıldığını bildirmektedir. Diğer iki kilisenin ise yıkıldıklarını belirtmiştir. J. Covel'in sayısını 22 olarak verdiği kiliselerden Alexios Apokaukos Kilisesi ve Hagios Syridon Kilisesi dışında, günümüze izleri ulaşamayan kiliselerden Theotokos, Koimesis, Abro Çelebi Ermeni Kiliselerinin isimleri kaynaklarda geçmektedir. Hıristiyan halkın yanı sıra Yahudi nüfusa da sahip olan Silivri'de sinagog yapılarının da bir dönem var olduğu fakat daha sonra Yahudi halkın kentten ayrılması sonrasında bu sinagogların yıkıldığı bilinmektedir (Akkaya, 1984; Kozanoğlu, 1994).

Kilisenin yaptıranı ve büyük ölçüde tamir ettireni 14.yy. Bizans İmparatorluğu'nun önde gelen devlet adamı ve askerlerinden Alexios Apokaukos'dur. Yapı, bulunduğu arazinin eğiminden faydalanılarak, altında bir sarnıç bulunan platform üzerine oturtulmuştur. Akkaya tarafından Bizans dönemine ait olduğu belirtilen sarnıç, dikdörtgen planlı olup iç

ölçüleri 51.50 m. x10 m.dir. Girişindeki tonozlu bölümden sonra duvarlar ve ayaklar tarafından taşınan 22 kubbeli tuğla örgü kagir bir yapıya sahiptir. Sarnıç girişi, daha alt kotta bulunan batı yöndeki sokaktan, kilisenin ise alanın güneyindeki sokaktan sağlanmaktaydı.

Resim 3.15. Semavi Eyice'nin Apokaukos Kilisesi'nin Plan Çizimi (Akkaya, Koltuk, ve Sağlamçubukcu, 2011)

Resim 3.16. Alexios Apokaukos Kilisesi yıkılmadan önceki durumu (Eyice, 1964)

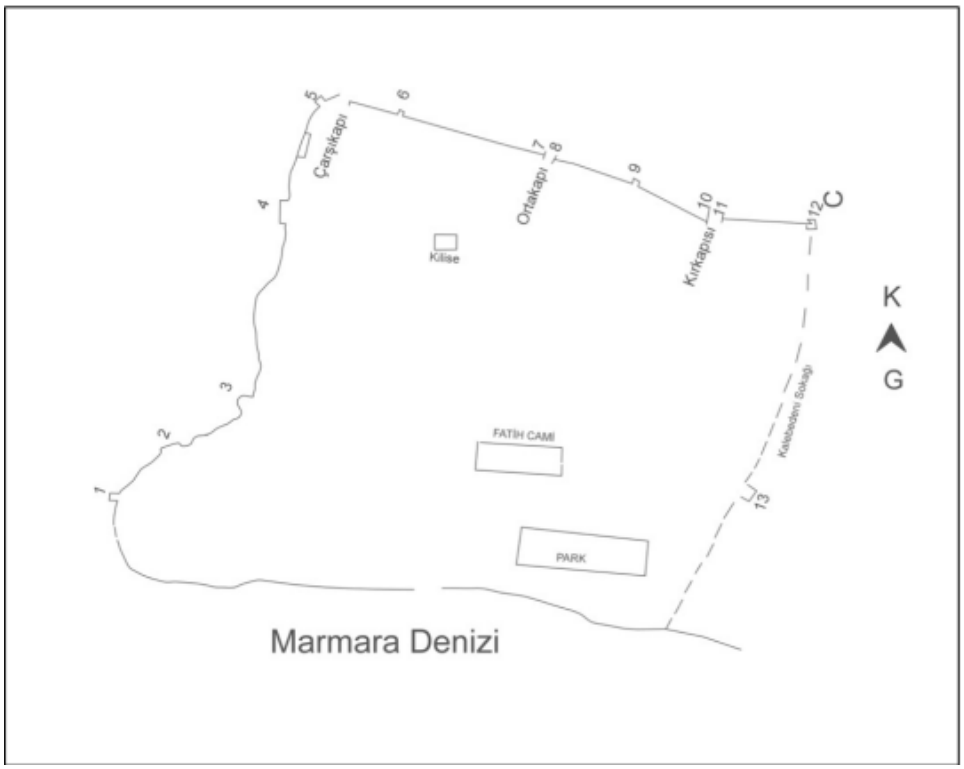
Kırım Savaşı sırasında, 1854 yılında Silivri'den geçen E. Jouve adında bir Fransız, bu eski eseri harap halde gördüğünü yazmıştır. Binanın içinde iki kat halinde yassı, dikdörtgen kesitli payeler ve başlıklar mevcuttur. Bu kilisenin duvarlarında fresklerin bulunduğu, monogramlar ile süslü sütun başlıkları sahip olduğunu, A. Stamulis 1872'de İstanbul Rum Edebiyat Kurumu'na bildirmiştir. Semavi Eyice'nin de belirttiği üzere, J. H. Mordtmann, A. Dumont ve Th. Homolle gibi pek çok araştırmacı, bu monogramlı başlıkları inceleyerek kaleme alınmıştır. 1903 yılında bu başlıkların bazıları İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne getirilmiş ancak menşei olarak yanlışlıkla Selimpaşa'nın eski adı Epibates yazılmıştır (Eyice, 1969).

1453'de İstanbul ve Silivri'nin de fethinden sonra Fatih Sultan II. Mehmed Vakfı olarak Fatih veya Fethiye Camii adı ile camiye çevrilmiştir. Kilise camiye çevrildikten sonra güneybatı köşesi yanında bir minare inşa edilmiştir Gerek Arapça gerek Türkçe vakfiyelerde, İstanbul'daki hayır eserleri arasında yedinci olarak bu camiinin adı görülür. 1651'de bu camiyi ziyaret eden Evliya Çelebi "Kalenin içinde kiliseden yapma Hünkâr Camisi var" diyerek yapıdan Hünkâr Camisi olarak söz etmiştir. Fatih Camii, Silivri'de Türklerin aşağı şehre yerleşmesi ve kale içini Hristiyanlara bırakması üzerine cemaatsiz ve bakımsız kalmış ve daha geçen yüzyıl ortalarında sahipsiz bir harabe haline gelmiştir. Balkan Savaşı, 1. Dünya Savaşı ve işgal yılları da caminin yok olmasını hızlandıran etkenler olmuştur. Fatih Camii 1920'den sonra büyük ölçüde yok olmuştur. Uzun süre duran minaresi de yıktırılarak taşları başka yerlerde kullanılmıştır (Eyice, 1964).

Günümüzde, sarnıcın giriş bölümünün bir kısmı yıkılmış durumdadır. Kilisenin ise doğu yönündeki apsis bölümünden duvar kalıntıları hala alanda görülebilmektedir. Semavi Eyice'nin yıkılıp taşlarının farklı yerlerde kullanıldığından bahsettiği minarenin yerinde günümüzde bir rekonstrüksiyonu durmaktadır. Cami işlevini, Fatih Camii adıyla alanın doğusunda 1980'li yıllarda yapılmış olan betonarme bir yapıda sürdürmektedir. 1980 yılında yeni Fatih Camisi yapılırken, Vakıflar İdaresi sarnıcı restore etmiştir.

Ortodoks başpiskoposluğu binası (Metropolitlik)

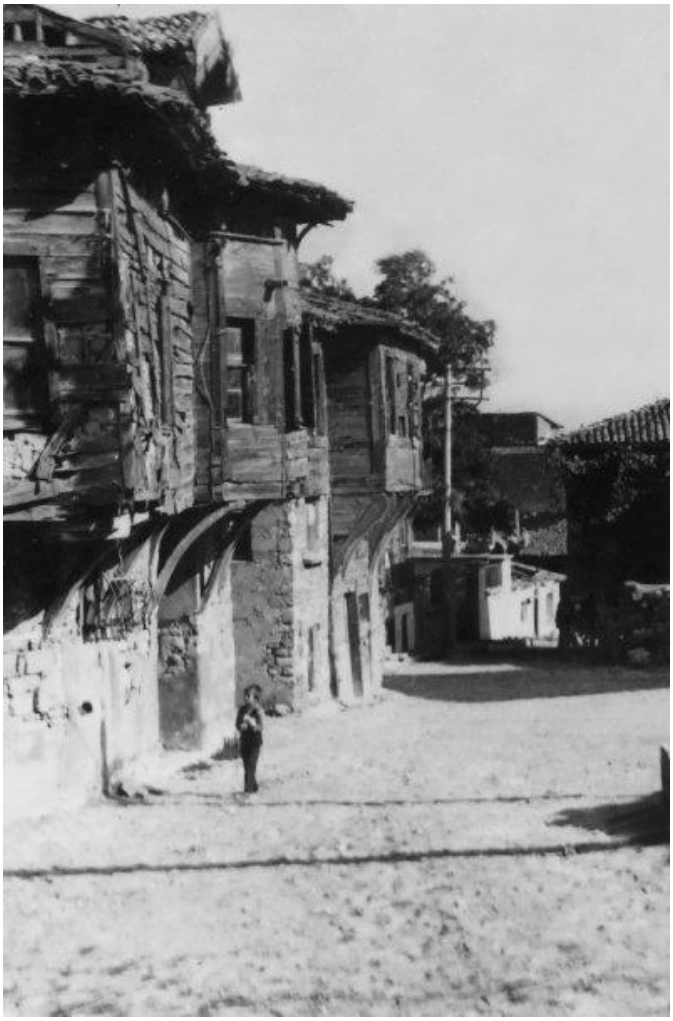
Dini hizmete mahsus olan ve sur içinde yer alan bu yapı günümüze ulaşamamıştır. Yapı, işlevini kaybetmesinin ardından bir süre Turgut Reis İlkokulu olarak kullanılmıştır. Ancak, yeni ilkokul inşası sırasında Metropolitlik yapısının kalıntıları tamamen kaldırılmıştır.

Harita 3.18. Hagios Spridon Kilisesi'nin tahmini konumu (Dirimtekin, 1965)

Aziz Nektorios evi

Aziz Nektorios, 1 Ekim 1846'da Silivri'de Anastasios vaftiz adıyla dünyaya gelmiştir. Dini okullara gitmek ve para kazanmak amacıyla İstanbul ardından Sakız Adası'na gitmiştir. Çok önemli dini konumlara gelen Aziz 1920'de Atina'da yaşamını yitirmiştir. Aziz Nektorios'un babası tarafından 1840 yılında inşa ettirilen ahşap ev, Tavalı Çeşme Sokak ile Fethi Elmaz Sokağı kesişiminde yer almaktadır. Günümüze yalnızca kagir zemin duvarlarının bir bölümü ulaşan yapı, mübadele sonrasında boş kalarak harap duruma gelmiş ve sonrasında yıkılmıştır. Yunanlı Rumlar tarafından her yıl ziyarete edilen yapının kalıntıları büyük ilgi görmektedir.

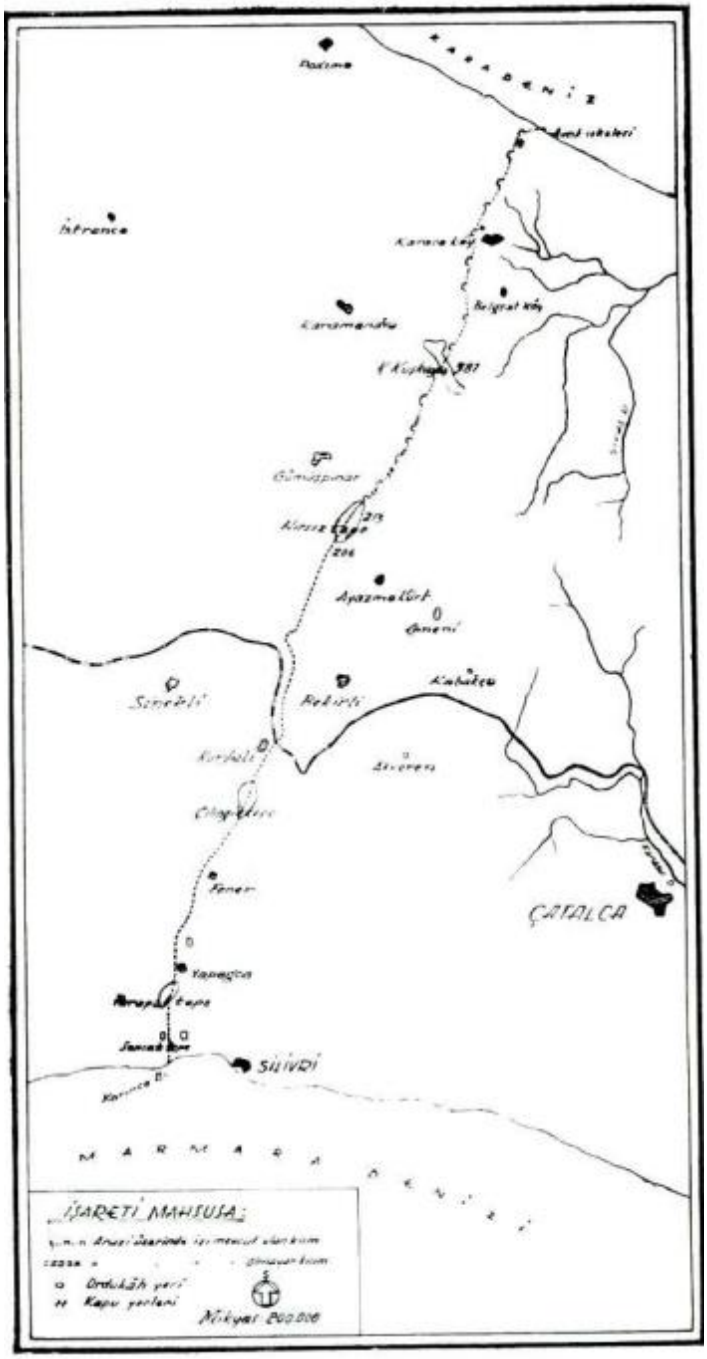

Resim 3.17. Aziz Nektorios ve sokaktan yıkılmadan önceki evinin görünümü (Silivri Belediyesi Arşivi)

Sit dışı anıtsal yapılar

Anastasios suru

Bizans İmparatoru I. Anastasios'un (491-518) İstanbul'u Trakya yönünden gelen akınlara karşı korumak üzere yaptırılan Anastasios Suru, Karadeniz'den Marmara Denizine kadar uzanmaktadır. Bu surun güney ucu Silivri'nin batısında yer almaktadır. Limes Suru ya da Uzun Sur olarak da anılmaktadır (Akkaya, 1984).

Harita 3.19. Anastasios Suru (Dirimtekin, 1948)

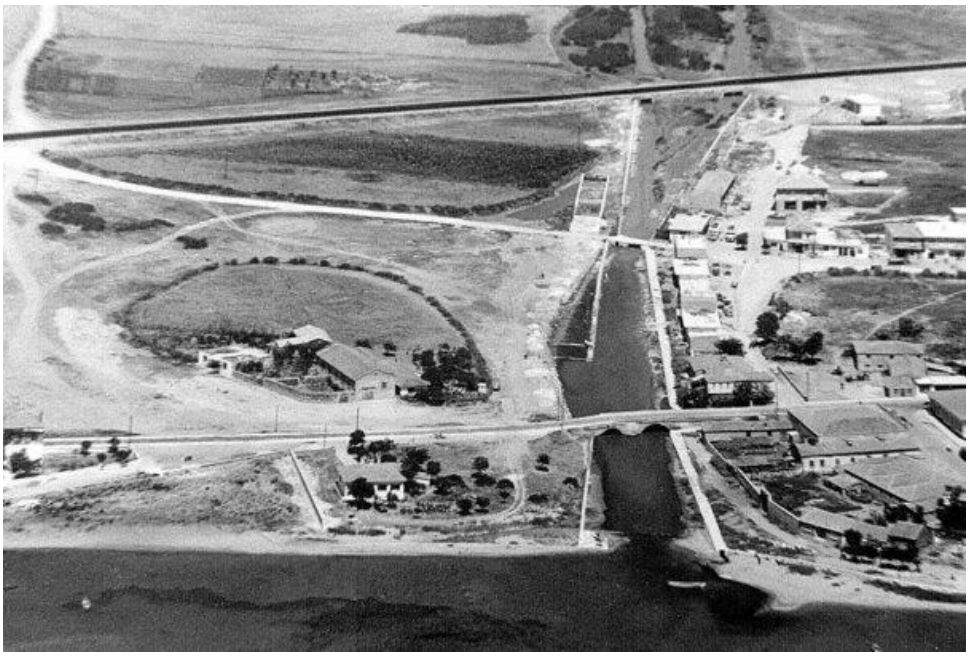
Evliya Çelebi ise, eski İstanbul surlarının bir köşesi, Kara-deniz sahilinde Terkos kalesi için: "Silivri ile Terkos kalesinin arası 11 saat olup oradan Silivri kalesine gelinceye kadar yedi kat kale duvar ve yedi kat hendek hisar bir yer görülür.” demek suretiyle bu surlardan bahsetmektedir (Dirimtekin, 1948).

Sur yapısı ile ilgili Crow tarafından 2005 yılında yapılan çalışma ile kısmi belgeleme yapılmıştır (Crow, 2005). Büyük bölümü yok olmuş olan sur yapısının 2022 yılı içinde

tamamen belgelendiği bilgisi Belediye yetkilileri tarafından sözlü olarak belirtilmiştir. Sur yapısın kapsamlı bir çalışma ile sunulması, yerleşimin karakteri ve değerlerinin tariflenmesi açısından önemlidir.

Köprüler

Slivri Kentsel Sit Alanı dışındaki Osmanlı dönemine ait köprüler dikkat çekmektedir. Silivri surlarının batısında Karılar Deresi (Boğluca Dere) ve Silivri Çayı üzerinde 2 taş köprü bulunmaktadır. Köprülerin yer aldığı yolun ismi günümüzde İnönü Caddesi'dir. Boğluca Deresi üzerindeki köprü 2 gözlü olup tarihi ve yaptıranı hakkında yeterli veriye ulaşılamamaktadır. Silivri Çayı üzerindeki uzun köprü ise kaynaklarda Mimar Sinan eserlerinden birisi olarak belirtilmektedir.

Resim 3.18. Boğluca Deresi üzerindeki 2 gözlü köprü, 1961 yılı hava fotoğrafı (Silivri Belediyesi Arşivi)

Silivri Sultan Süleyman ya da Mimar Sinan Köprüsü olarak anılan köprü, Osmanlı İmparatorluğu'nun iki eski başkenti olan İstanbul-Edirne yolunun üzerinde, , padişah ordularının Balkanlar'a geçiş güzergâhında bulunmaktadır. Kitabesi bulunmamakla birlikte, "Koca Sinan, Yaşadığı Çağ ve Eserleri" adlı kaynakta 1568 yılında yapımına başlandığı belirtilmektedir. Bununla beraber Mimar Sinan'ın yapmış olduğu yapıların listesini veren Tuhfet'ül Mimarin'de Mimar Sinan eserleri arasında ismi geçmektedir. Silivri Çayı (Fener

Deresi – Sülüklü Dere) üzerine 348 metre uzunluğundaki köprü, 32 kemer göz olarak planlanmıştır. Küfeki ve kalker türü taşlar kullanılarak inşa edilen kagir köprü Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından 1988 yılında onarılarak araç trafiğine kapatılmıştır, günümüzde yayalar tarafından kullanılabilmektedir.

Resim 3.19. Silivri Sultan Süleyman (Mimar Sinan) Köprüsü (2022)

Yoğurthane yapıları

Silivri'de tarım ve hayvancılığa bağlı olarak gelişen süt ve süt ürünleri imalatının bir ayağı da yoğurt üretimi olmuş, Silivri yoğurdu ülke çapında tanınır hale gelmiştir. 1940 tarihli Silivri Yoğurtçuluğu adlı çalışmasında Zeki Öztanrısever, Silivri'de 19. yüzyılın sonlarında üretilmeye başlanan yoğurdun geçen birkaç on yılın ardından üreticilerinin bir kısmını Türkiye ile Yunanistan arasında gerçekleşen mübadele sonucu kaybettiğini belirtmiştir. Ancak Drama, Nasliç, Selanik, Serez gibi bölgelerden kasabaya gelenlerin ve kasaba yerlilerinin bu sanatı öğrenmesi ile yoğurt üretiminin sürekliliğini koruduğu görülmektedir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde bulunan Silivri ve yoğurtçuluğa dair belgeler, 1317-1323 (1899-1905) yıllarına tarihlendiğinden, Silivri bölgesi özelinde 20. yüzyılın ilk yıllarında yoğurt imalatının devam ettiği anlaşılmaktadır.

Resim 3.20. 1960'lı yıllarda Yoğurthane yapıları (Silivri Kentsel Tasarım Müdürlüğü Arşivi)

3.5.3. Silivri kentsel sit alanına yönelik koruma faaliyetleri

Silivri'de gerçekleştirilen koruma faaliyetleri, 1964 yılından itibaren devam etmektedir. Çalışmanın bu aşamasında, Silivri'de koruma sürecinin gelişimi ve koruma planlama yaklaşımlarına ilişkin değerlendirmeler sunulacaktır.

Çizelge 3.6. Silivri'de koruma faaliyetlerinin gelişimi

SİLİVRİ'DE KORUMA FAALİYETLERİ	TARİH	AÇIKLAMA
YAPISAL ÖLÇEKTE İLK TESCİL	24.01.1964	SEMAVİ EYİCE'NİN HAZIRLADIĞI RAPOR DOĞRULTUSUNDA 34 FARKLI YAPI VE YAPI TOPLULUĞU TESCİLLENMİŞ
SUR İÇİ BÖLGESİ KENTSEL SİT İLANI	28.09.1993	SİLİVRİ İLÇESİ SUR İÇİ BÖLGESİ KENTSEL SİT İLAN EDİLMİŞ VE KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI HAZIRLAMA SÜRECİ BAŞLATILMIŞ
KAİP SINIRLARININ GENİŞLETİLMESİ (NEKROPOL)	18.09.1997	NEKROPOL ALANI KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI SINIRLARINA DAHİL EDİLMİŞ
KAİP SINIRLARININ GENİŞLETİLMESİ (PİRİ MEHMET PAŞA CAMİİ VE ÇEVRESİ)	08.07.2010	PİRİ MEHMET PAŞA CAMİ VE ÇEVRESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI SINIRLARINA DAHİL EDİLMİŞ
KAİP ONAYI	23.06.2017	KORUMA AMAÇLI UYGULAMA İMAR PLANI ONAYLANMIŞ (KURUL TARAFINDAN CEPHE UYGULAMA YÖNETMELİĞİ HAZIRLANMASI GEREKLİLİĞİ İLETİLMİŞ)
CEPHE UYGULAMA YÖNETMELİĞİ HAZIRLANMA SÜRECİ	2018	SİLİVRİ BELEDİYE BAŞKANLIĞI KENTSEL TASARIM MÜDÜRLÜĞÜ İDARESİNDE MAYA MİMARLIK PLANLAMA MÜH. VE İNŞ. TİC. LTD. ŞTİ. TARAFINDAN CEPHE UYGULAMA YÖNETMELİĞİ HAZIRLANMA SÜRECİ
CEPHE UYGULAMA YÖNETMELİĞİ ONAYI	07.03.2019	CEPHE UYGULAMA YÖNETMELİĞİ ONAYLANMIŞ

1964 yılı tescilleri

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 2322 sayılı 29 Ocak 1964 tarihli kararı ile Silivri'de 34 adet farklı kültürel miras tescillenmiştir. Bu tescil kapsamında, önceden yapılan çalışmalar doğrultusunda, özellikle anıtsal nitelikli yapıların ve yüksek nitelikli sivil mimarlık örneklerinin tescillendiği görülmektedir. Bu kararda 34 farklı yapı ile ilgili karar verilmiştir. Ancak yapıların büyük kısmı yıkılmış olarak tespit edilmiş, karar aşamasında GEEAYK görüşü alınarak yapılaşma kararı verileceği notu düşülmüştür.

1993 yılı kentsel sit kararı

Silivri bölgesinde 1964 yılı itibariyle birçok yeni tescil kararı alınmıştır. 1983 yılında 2863 sayılı koruma kanununun yürürlüğe girmesi, tescil faaliyetlerini hızlandırmıştır.

1993 yılında, 28.09.1993 tarihli, 248 sayılı kararda;

…08.06.1993 gün, 3086 sayılı kararı ile genel sınırları saptanarak imar uygulaması durdurulan Suriçi bölgesinde, Kurulumuz raportörlerince yapılan ön tespitlerin değerlendirilmesi sonucu, bu alanın kentsel sit alanı ilan edilmesine ve bu alandaki meri imar planı uygulamasının durdurularak, mevcut tarihsel ve kültürel değerleri ortaya çıkaracak olan, koruma amaçlı uygulama imar planının ivedilikle Belediyesince hazırlatılmasına, en geç bir ay içinde geçici dönem yapılanma koşullarının saptanarak Belediyesine iletilmesine … ayrıca evvelce yapılan ve onanan imar uygulama planında mevcut sur ve burçların yeterli saptamalarının yapılmaması nedeni ile uygulamada bazı tahribatların yapıldığı görüldüğünden, söz konusu sur ve burçların Kültür Bakanlığınca gerçek bir saptamasının yapılıp, en kısa süre içinde (Koruma Amaçlı İmar Planının yapılmasını engellemeyecek bir süre içinde) Kurulumuza getirilmesinin istenmesine, …… oy birliği ile karar verildi.

ifadeleri yer almaktadır. Bu kararda, kentsel sit kararı ile birlikte Koruma Amaçlı İmar Planı, geçiş dönemi yapılanma koşulları, yeni tesciller ve özellikle sur yapısı ile ilgili tespitler önemlidir.

1997 yılı nekropol alanının plana dahil edilmesi

Silivri Kentsel Sit Alanına komşu olan Nekropol alanı 18.09.1997 tarihinde 4593 sayılı karar ile 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmiştir. İlanın ardından 16.10.1997 tarihli 4629

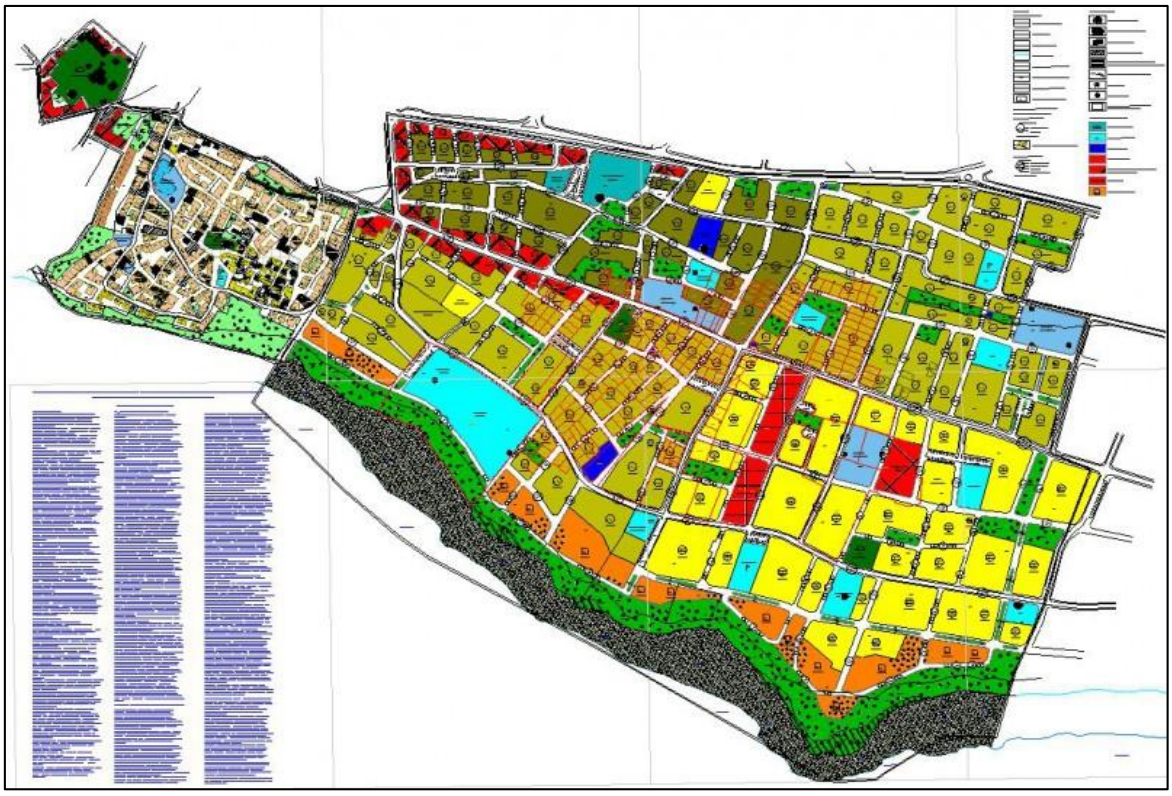
sayılı karart ile sit alanının Koruma Amaçlı İmar Planının hazırlanması talep edilmiştir. Bu talep doğrultusunda Nekropol alanı kentsel sit ile beraber Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamına alınmıştır. 2017 yılında onaylanan imap planında nekropol alanının planlamasına yönelik kararlar yer almaktadır.

2010 yılı Piri Mehmet Paşa Camii ve çevresinin kentsel sit alanına dahil edilmesi

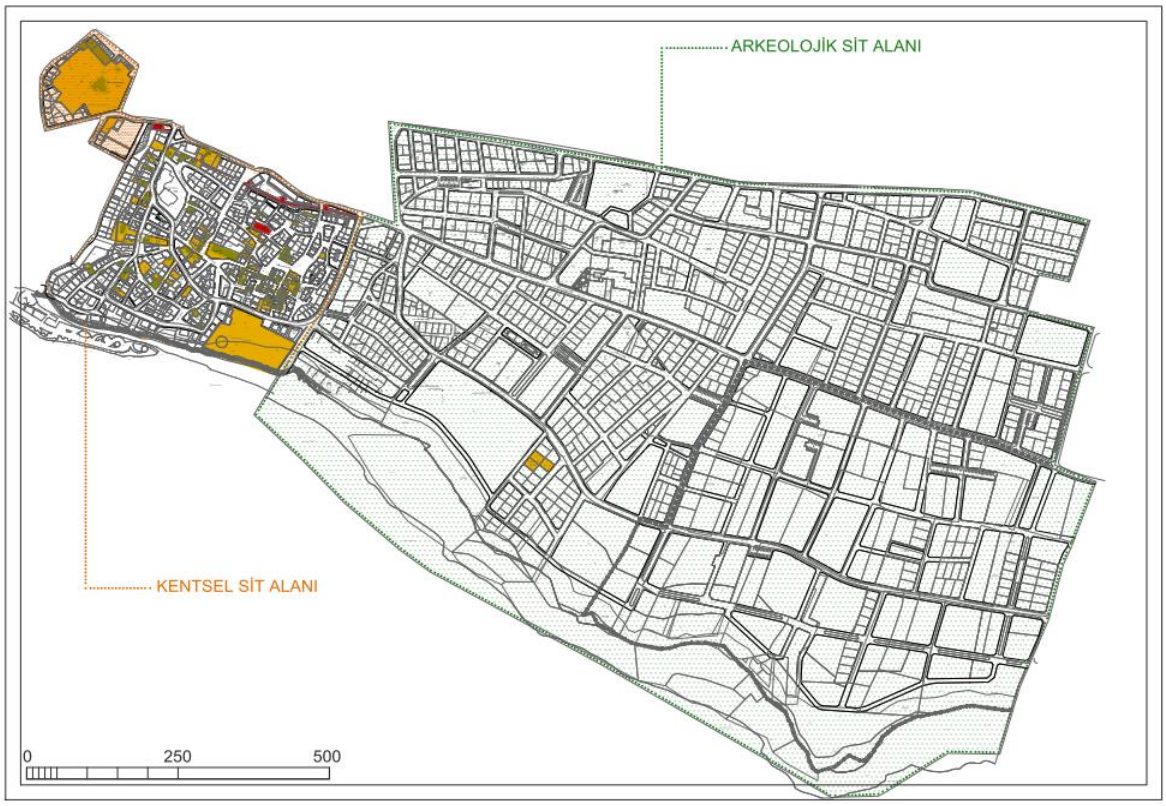
Silivri Kentsel Sit Alanı'nın sınırları 1993 yılında yapılan tespitler ve kurul kararı doğrultusunda sur içi bölgesi ile sınırlandırılmıştır. Devam eden süreçte, çarşı bölgesinde yer alan Piri Mehmet Paşa Külliye yapıları ve Cami yapısı ile çevredeki dükkan yapıları sit alanı sınırları içine dâhil edilmiştir.

Çalışma konusu olan, Silivri Kentsel Sit Alanı, 28.09.1993 tarih ve 3216 sayılı karar ile tescil edilmiştir (Dinçer, Enlil ve Evren, 2009). 2017 yılında onaylanan KAUİP notlarında, tescil ve onaya ilişkin süreç aşağıdaki gibi tariflenmiştir.

– "Silivri İlçesi Kentsel Sit Alan sınırı, İstanbul II. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 28.09.1993 tarih ve 3216 sayılı kararıyla; Selymbria Antik Kenti Nekroplü'ne ait alan sınırı ise İstanbul II. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 18.09.1997 tarih ve 4593 sayılı kararıyla belirlenmiştir. 08.07.2010 gün ve 1254 sayılı kurul kararı ile Silivri Merkez Kentsel Sit Alanı'na 2 hektarlık bir alan daha dâhil edilmiştir. Yapılan son değişikliklerle birlikte Silivri Kentsel Sit Alanı (14,95 ha) ve Selymbria Antik Kenti Nekropol Alanı'nın (105,4 ha) toplamda kapladığı alan 120,35 ha olarak belirlenmiştir. Planlama Alanı 121,75 ha'dır (KAUİP, 2017).

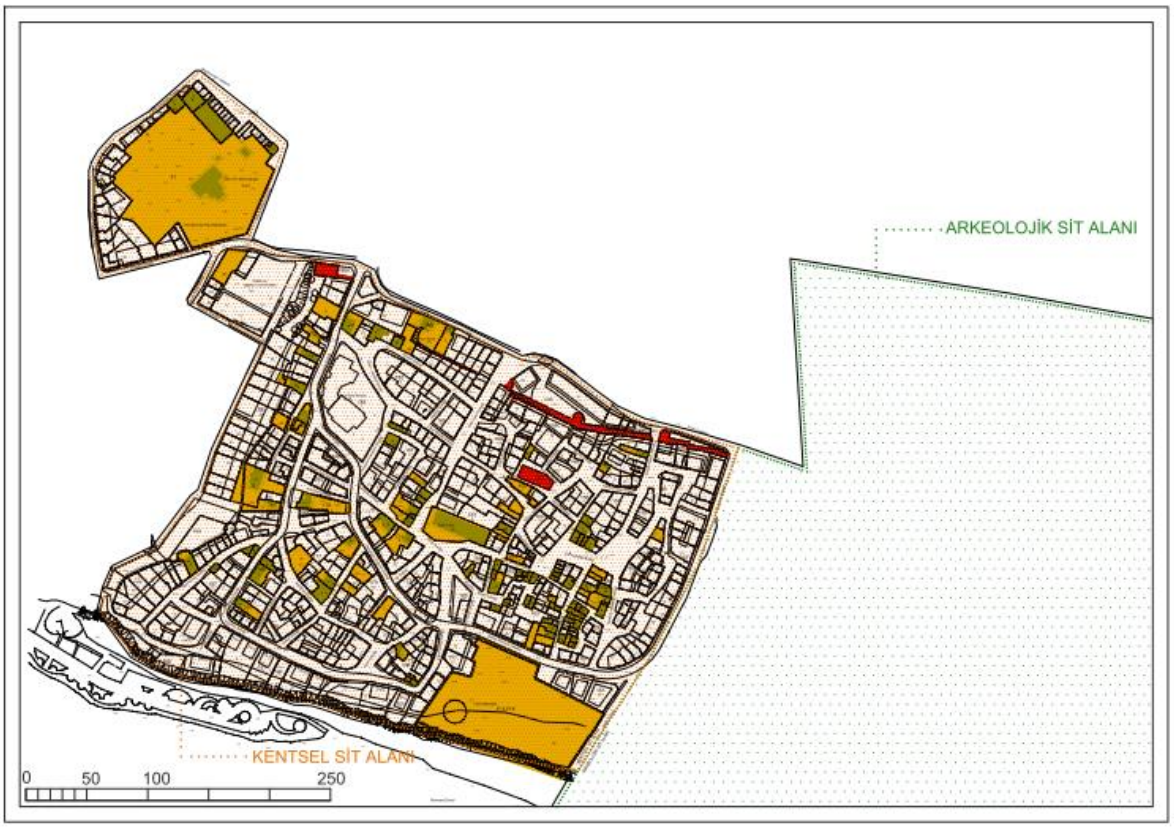

Harita 3.20. Silivri Merkez Kentsel Sit ve Selymbria Antik Kenti Nekropolü III.Derece Arkeolojik Sit Alanı KAUİP (KAUİP, 2017)

Harita 3.21. Kentsel ve arkeolojik sit alanları (Cephe Uygulama Yönetmeliği, 2019)

Kentsel Sit Alanı, Fatih Mahallesi'nin bir kısmını ve Piri Mehmet Paşa Mahallesi'nin sınırlı bir alanını kapsamaktadır. Silivri Kentsel Sit Alanı sınırları içinde 119'u tescilli olmak üzere, 601 adet yapı yer almaktadır. 119 adet tescilli yapının 11 adedi tescilli anıt eser, , 75 adedi sivil mimarlık örneği, 33 adedi kayıp tescilli sivil mimarlık örneğidir.

Harita 3.22. Silivri Kentsel Sit Alanı (Cephe Uygulama Yönetmeliği, 2019)

Bölgede yer alan arkeolojik kalıntıların bir kısmının 20. yy.'ın başlarında yoğun tahribata uğradığı görülmektedir. Arkeolojik alanın III. derece arkeolojik sit olarak onanmasından dolayı yeterli koruma sağlanamamıştır. Bu konu ile ilgili Ahunbay, arkeolojik alanlarda koruma sorunlarını değerlendirdiği makalesinde Silivri Arkeolojik Sit Alanı'nın durumunu şu şekilde açıklamıştır.

– Arkeolojik alanların derecelendirilmesinin doğru yapılmaması, sitlerin hak ettikleri değerden daha aşağı derecelendirilmesi durumunda, kayıpların artması kaçınılmazdır. III . derece olarak nitelen¬ dirilen sit alanlarının imara açılması sonucunda sitin bütünlüğü yitirilmekte, etkin bir koruma sağlanamamaktadır. Örneğin Silivri'de nekropol bölgesi III . derece arkeolojik sit olarak nitelendirildiğinden, hazırlanan imar planı nekropol alanın da yapılanmaya hak tanımıştır. İnşaat yaptırmak isteyen parsel sahipleri Kurul'a başvurarak temel kazısı için sondaj izni almakta, Arkeoloji Müzesi'nin denetiminde sondaj çukurları açılmakta, çıkan buluntuların niteliğine göre ilgili bölge koruma kurulu

> durumu değerlendirmektedir. Kazı sonrasında önemli mezarlara rastlandığında orta ya çıkan kalıntıların yerinde korunmasına karar verilmekte, küçük buluntular müze ortamına taşınarak parselde yeni bir bina yükselmektedir.

Ahunbay'ın değindiği gibi, Silivri merkezinde yer alan kentsel ve arkeolojik sit alanlarının, günümüzde de aktif ve nitelikli şekilde korunduğu söylenemez. Resmi anlamda tescil ve tespit işlemlerinin başlatılması ve sürdürülmesi, korumanın önemli bir aşaması olmasına karşın, gerekli tedbirler alınmadığı sürece, somut miras üzerinde ardından somut olmayan miras ve çevre değerleri ölçeğinde kayıplar ve tahribatlar devam edecektir.

2019 yılı cephe uygulama yönetmeliği

Silivri Kentsel Sit alanına ilişkin Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nın 2017 yılında İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanması aşamasında, Cephe Uygulama Yönetmeliği hazırlanması karara eklenmiştir. Bu karar doğrultusunda 2018 yılında Silivri Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü yönetiminde Cephe Uygulama Yönetmeliği hazırlamasına ilişkin çalışmalar başlatılmıştır.

Çalışmada, kentsel sit sınırları içinde yer alan tüm yapılara ilişkin alan verileri yer almaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında 2018 yılı envanter ve tipoloji raporları hazırlanmıştır. Kapsamlı bir çalışma sunan bu yönetmelik ve ekleri, 2018 yılı analizlerini alan çalışması doğrultusunda belgelemiştir. Alan çalışmalarında bölgede yer alan yapıların tescil durumu, zemin kat kullanımı, üst katlar kullanımı, kat adedi, bina yapım cinsi, bina durumu, mülkiyet, doluluk-boşluk, parsel konumu, parsel kullanımı verileri sunulmuştur.

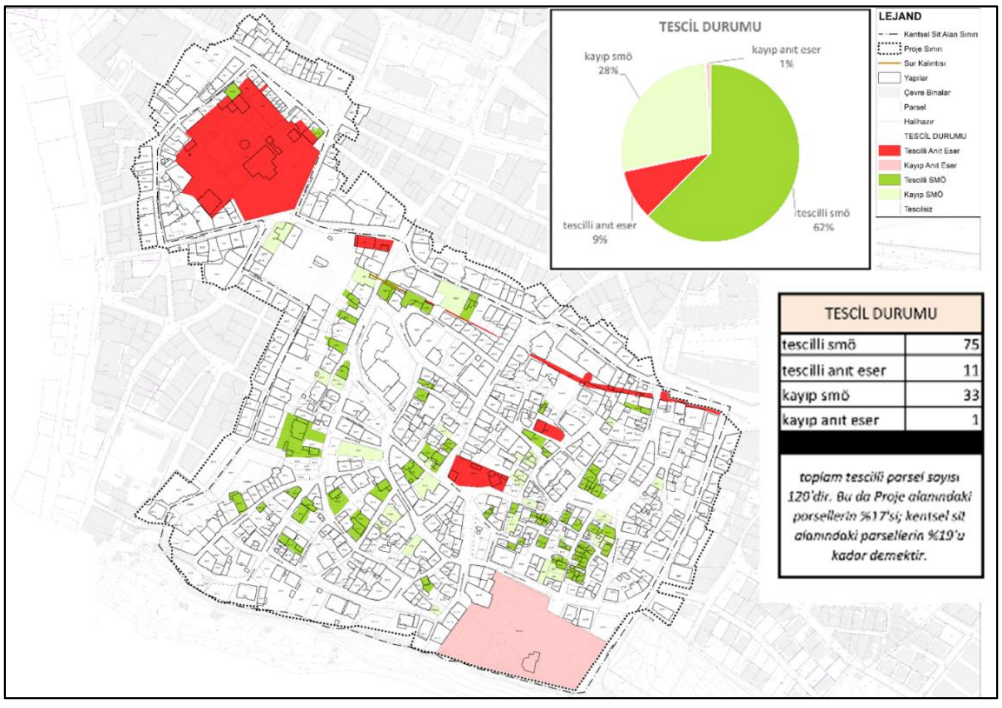
Çalışmanın bu aşamasında, araştırmanın konu alanı hakkında 2018 yılına ilişkin hazırlanan alan verileri, koruma sorunlarının tespiti aşamasında değerlendirilmek üzere, detaylı olarak alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Çizelge 3.7. Analiz Föyü Mevcut Durum Analizleri

MEVCUT DURUM ANALİZLERİ																
	TESCİL DURUMU	TESCİLLİ					TESCİLSİZ					ÖNERİLEN				
	ZEMİN KAT KULLANIM	KONUT	TİCARET	DİNİ	EĞİTİM	KÜLTÜR	RESMİ	SAĞLIK	HİZMET	BAHÇE	...	...	..	..	..	..
	ÜST KATLAR	KONUT	TİCARET	DİNİ	EĞİTİM	KÜLTÜR	RESMİ	SAĞLIK	HİZMET	..						
	KAT EDEDİ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	10+				
	BİNA YAPIM VİNSİ	AHŞAP KARKAS		YIĞMA-KAGİR		BETONARME	AHŞAP +KAGİR			AHŞAP+ BETONARME		KAGİR+ BETONARME		...		
	BİNA DURUMU	İYİ			ORTA		KÖTÜ			HARAP		YIKILMIŞ				
	MÜLKİYET	ÖZEL			BELEDİYE		VAKIF			HAZİNE		...				
	DOLULUK-BOŞLUK	DOLU					BOŞ									
	PARSEL KONUMU	KÖŞE					ORTA									
	PARSEL KULLANIMI	BİTİŞİK NİZAM					GERİ ÇEKİLMİŞ					BAHÇELİ-MÜSTAKİL				
	YAPI TESCİLSİZ İSE KAUİP'A UYGUNLUĞU	...			....		RUHSAT DURUMU			...		...				
	TABAN ALANI KULLANIMI															
	TOPLAM İNŞAAT ALANI KULLANIMI															

Tescil durumu

2018 yılı verilerine göre çalışma alanında 708 adet yapı bulunmaktadır. Yapıların 601'i kentsel sit alanı sınırları içinde, 107'si sit sınırları dışında, sit alanına cephe veren sokaklarda yer alan yapılardır. Kentsel sit alanı içinde, 119 adet tescilli yapı veya parsel yer almaktadır. 1964 yılından itibaren tescilleme işlemi devam etmektedir. Süreç içinde, aynı zamanda bazı yapılar yıkılarak kayıp tescilli yapı statüsünde sadece parselleri korunmaktadır. Günümüzde tespit edilen tescilli yapı oranı, alandaki yapı yoğunluğunun %17'sidir (Şekil 3.9).

Şekil 3.9. Tescil durumu (Halıcı, 2018)

İşlev

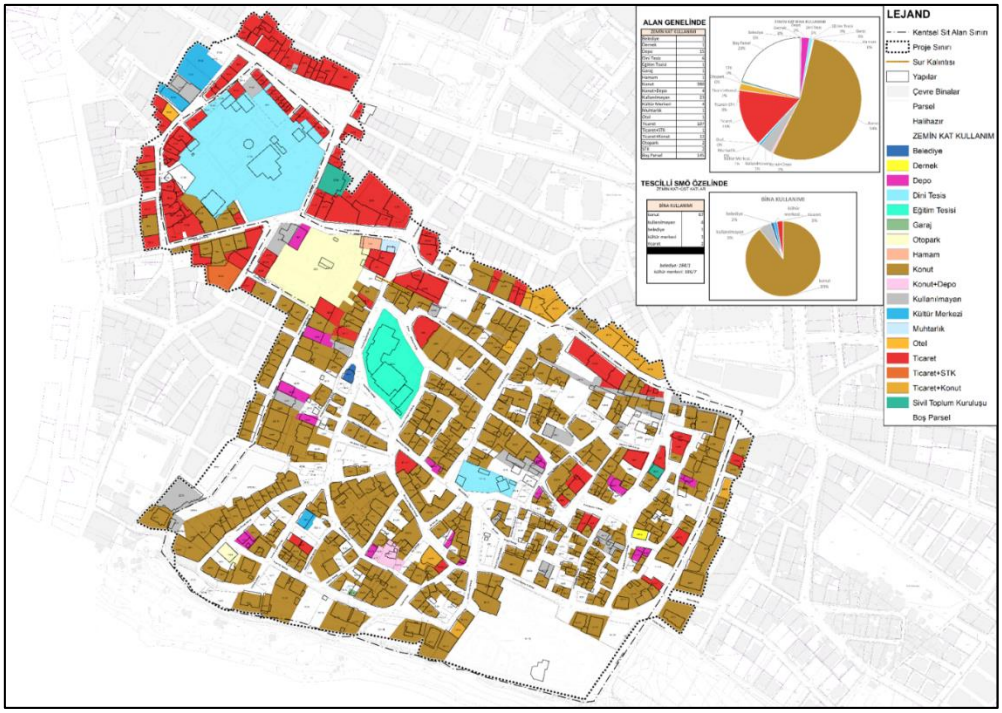
Fonksiyon analizi çalışması ile alandaki yapıların kullanım amaçları saptanmıştır. Yapıların zemin kat kullanımları değerlendirilen analizde, hizmet, eğitim, konaklama, ticaret, konut gibi fonksiyonlar bulunmaktadır.

Çizelge 3.8. İşlev diyagramı

İŞLEV	Belediye	Dernek	Depo	Dini Tesis	Eğitim Tesisi	Garaj	Hamam	Konut	Konut+Depo	Kullanılmayan	Kültür Merkezi	Muhtarlık	Otel	Ticaret	Ticaret+STK	Ticaret+Konut	Otopark	STK	Boş Parsel
ADET	1	1	15	6	1	1	1	381	4	22	4	1	1	107	1	12	2	2	145
ORAN	0,001	0,001	0,021	0,008	0,001	0,001	0,001	0,538	0,006	0,031	0,006	0,001	0,001	0,151	0,001	0,017	0,003	0,003	0,205

Çalışma alanında bulunan 708 yapının %53'ünün konut olarak kullanıldığı, %15'inin ticaret işlevi ile kullanıldığı, %20 oranında yapının işlevinin olmadığı tespit edilmiştir (Şekil 3.8).

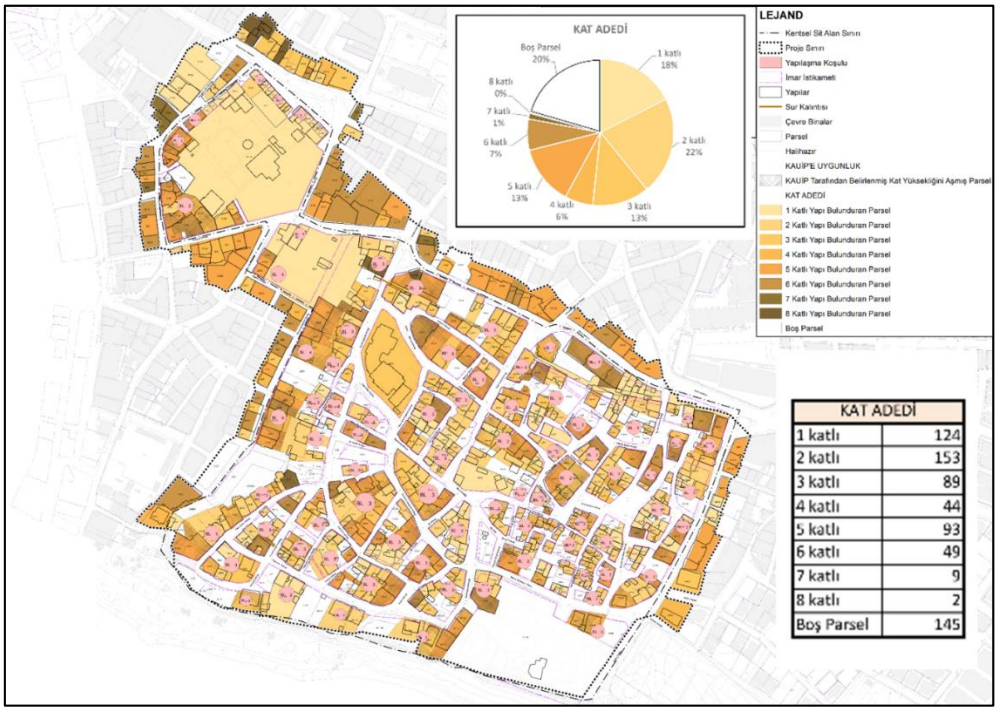
İşlev verilerine tescilli yapılar özelinde bakıldığında; çalışma alanındaki 75 adet mevcut tescilli yapının %67'sinin konut, %2'sinin ticaret, %5'inin işlevsiz olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3.10. Bina kullanımı grafiği (Halıcı, 2018)

Kat adedi

Bölgede yer alan tüm yapıların kat adedi incelendiğinde, bölgenin çoğunlukla az katlı yapılardan oluştuğu görülmektedir. Yapıların çoğunluğu 2 katlıdır. 1 katlı yapılar %18, 5 katlı yapılar %13 oranındadır.

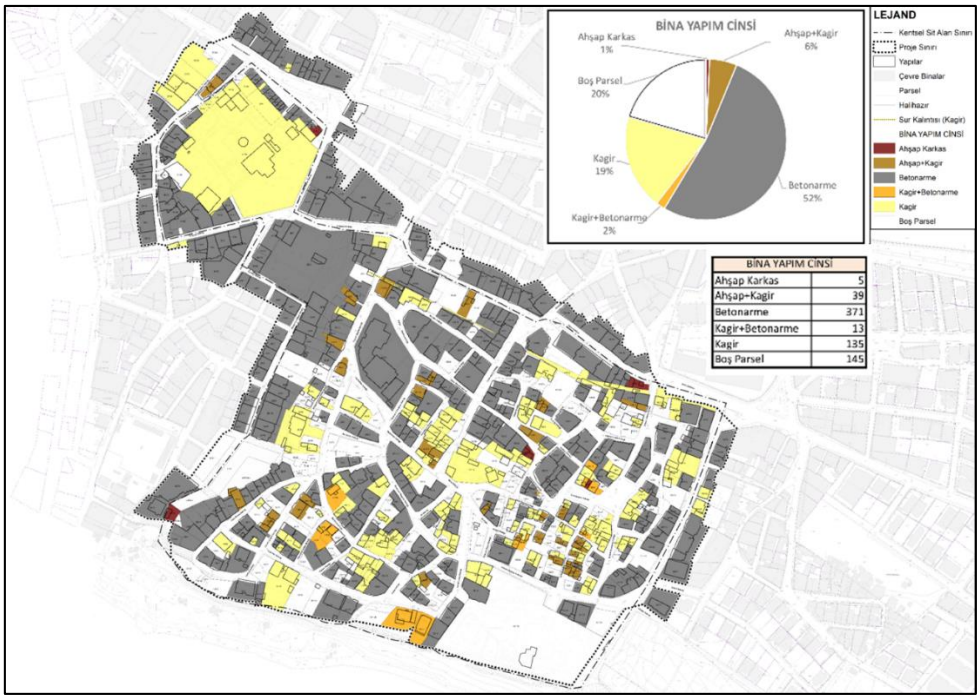
KAT ADEDİ	
1 katlı	124
2 katlı	153
3 katlı	89
4 katlı	44
5 katlı	93
6 katlı	49
7 katlı	9
8 katlı	2
Boş Parsel	145

Şekil 3.11. Kat adedi verileri grafiği (Halıcı, 2018)

Kat adedi verilerine tescilli sivil mimarlık örneği yapılar özelinde bakıldığında, yapılaşmanın büyük kısmının 2 katlı yapılardan oluştuğu görülmektedir. Alandaki 75 adet tescilli yapının %51'i 2 katlı, %19'u bodrum+2 katlıdır. Diğer yapıların %17'si 3 katlı, yaklaşık %5'i bodrum+1 katlı, %4'ü 1 katlı, %3'ü 5 katlı, %1'i 1 katlıdır.

Yapım sistemi

2018 yılı verilerine göre kentsel sit alanında çoğunlukla betonarme yapıların yer aldığı görülmektedir. Alandaki 708 adet yapıdan 372 adedi betonarme yapıdır. Betonarme yapıların çalışma alanında yer alan tüm yapıların içindeki oranı %53'dür (Şekil 3.5).

Şekil 3.12. Tüm alan bina yapım cinsi grafiği (Halıcı, 2018)

Sivil mimarlık örneği 75 adet tescilli yapıya bakıldığında, yapıların %47'sinin kagir+ahşap, %40'ının kagir yapı olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre tescilli SMÖ yapıların %47'si kagir+ahşap yapım sisteminde inşa edilmiştir. Tescilli SMÖ yapıların %40'ı ise kagir bina yapım cinsine sahiptir. Çalışma alanında yer alan 11 adet tescilli anıt eser yapıya bakıldığında, 22 ada 3 parselde yer alan betonarme hamam dışındaki anıtların kagir yığma yapım cinsinde olduğu tespit edilmiştir. Silivri ilçesi geneline bakıldığında ise ülke genelinde olduğu gibi yapılaşmanın ağırlıklı olarak betonarme olduğu görülmektedir.

Bina durumu

Cephe Uygulama Yönetmeliği'nin bina durumuna ilişkin envanter çalışmasında tüm yapıların ve ayrıca tescilli sivil mimarlık örneği yapıların fiziksel durumlarının tespit edilmiştir. Yapılar iyi, orta, kötü harap ve yıkılmış olarak derecelendirilmiştir.

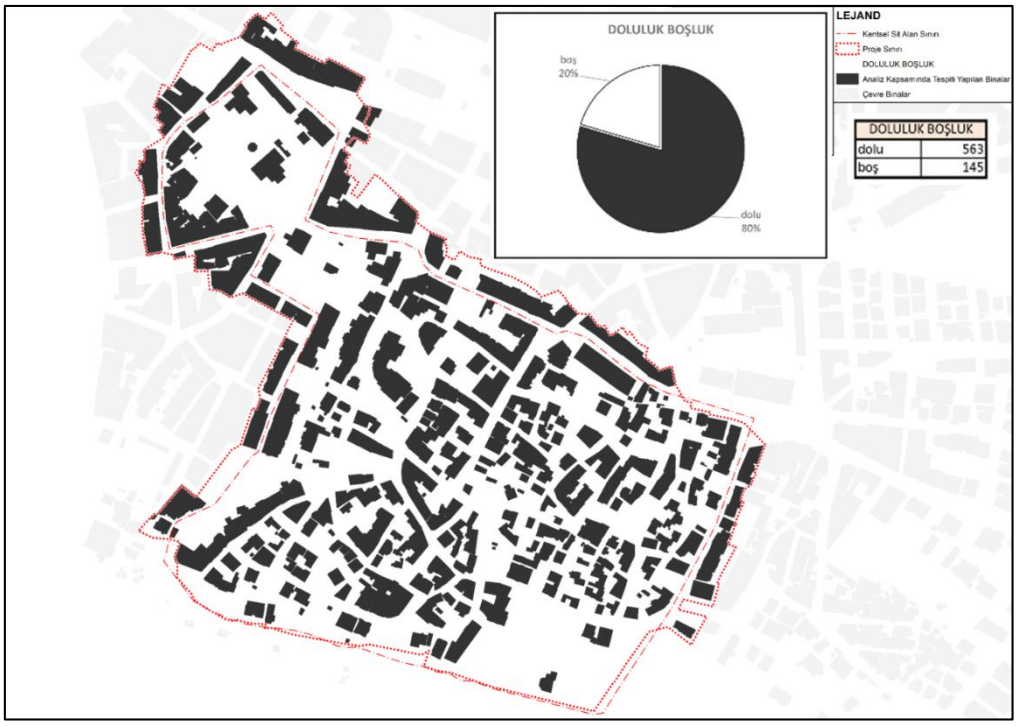
Şekil 3.13. Tüm alan bina durumu grafiği (Halıcı, 2018)

Tescilli sivil mimarlık örneği yapılar özelinde bakıldığında, yapıların çoğunlukla iyi ve orta durumda olduğu görülmektedir.

Silivri Kentsel Sit alanındaki yapıların çoğunlukla 1990'lı yıllardan sonra inşa edildiği ve betonarme yapım sistemi ile inşa edildiği ve yapıların büyük bir bölümü iyi ve orta nitelikli olarak tespit edilmesinin yeni yapılaşma nedeniyle olduğu görülmektedir.

Dolu-boş oranları

Doluluk boşluk analizi, yapı-sokak, cadde, meydan, boş parsel gibi boş alanların birbirine oranlarının tespiti için hazırlanmıştır. Alanın %20'si boş, %80'i dolu olarak tespit edilmiştir. Meydan, park gibi açık alanların az olması, sokakların dar olması ve boş parseller nedeniyle boşluk oranının durumu açıklanabilir.

Şekil 3.14. Doluluk boşluk grafiği (Halıcı, 2018)

2018 yılında hazırlanan Cephe Uygulama Yönetmeliği, kentsel sit alanının 2018 yılına ilişkin alan verilerinin sunulması açısından önemli bir kaynak veridir. Çalışma kapsamında Yönetmeliğin ekleri olan envanter ve tipoloji raporları kaynak veri olarak değerlendirilmiş ancak yönetmeliğin öneri aşamaları çalışma kapsamına alınmamıştır.

4. SİLİVRİ KENTSEL SİT ALANI KORUMA SORUNLARI

Kademeli olarak gelişmiş bir kentsel yerleşim olan Silivri, son yüz yıl içinde, özellikle 1980'li yıllarda, yapılaşma baskıları sonucunda hızla değişime uğramıştır. 21. yy.dan itibaren yaşanan değişimin, hem yapısal ölçekte hem de sosyolojik ve çevresel ölçekte etkili olduğu görülmektedir (Dinçer ve Slimak, 2016; Dinçer ve Akın, 1994).

Çalışmanın bu aşamasında, Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunları, farklı analiz başlıkları altında sunulan alan verileri doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Analizler, içsel ve dışsal analizler olmak üzere iki sınıf altında incelenmiştir. İçsel analizler, alanın mevcut değerlerinin özetlenmesini, fiziksel, işlevsel, sosyolojik ve ekonomik değerlerde yaşanan kayıplardan kaynaklı sorunları ve kalkınma baskılarına sonucu oluşan koruma sorunlarını kapsamaktadır. Dışsal analizler, zamana yayılan ve ani gelişen etkiler olarak ayrılmıştır. Zamana yayılan faktörler, bölgede yerel ve merkezi idareler tarafından gerçekleştirilen, koruma konusundaki planlama yaklaşımlarını ve genel olarak Türkiye'de gerçekleştirilen yasal dayanakları ve yasal sürecin işlerliğine ilişkin değerlendirmeleri ve bu bağlamda karşılaşılan sorunları kapsamaktadır. Zamana yayılan diğer bir koruma sorunu iklim krizi etkisidir. Ani gelişen etkiler ise yerel yönetimde yaşanan değişiklikleri ve bu değişimlerin koruma açısından yarattığı sorunları, deprem ve heyelan gibi ani doğal felaketleri ve savaş etkisinden kaynaklı koruma sorunlarını kapsamaktadır. Analizlerde, verilerin SWOT analiz yönteminde kullanılması amacıyla, koruma sorunlarının tespit edilmiş ve bu tespitlerin koruma açısından güçlü ve zayıf yönleri ve tehdit ve fırsat unsurları bir arada değerlendirilmiştir.

4.1. Alan Çalışması Aracılığıyla Elde Edilen Veriler

Tescilli kültür varlıklarının niteliklerinin tespiti, bölgenin genel karakterinin analiz edilmesi açısından önemli bir veri teşkil etmektedir. Tescilli sivil mimarlık örneği yapıların güncel durumunun belirlenmesi amacıyla, 2022 yılı Eylül ayı içinde alan çalışması yapılarak mevcut durum tespitleri yapılmış ve 2018 yılından günümüze kadar alanda gerçekleşen değişimler tespit edilmiştir. Alan çalışması kapsamında güncel analiz föyleri hazırlanmış, yapıların niteliklerine ilişkin tespitler yapılmıştır (Şekil 3.13).

Alan çalışması kapsamında, sivil mimarlık örneklerine ilişkin tespitler, genel veriler ve tipolojik veriler olmak üzere iki ana başlıkta toplanmıştır.

Genel veriler 5 farklı özelliği içermektedir.

1. Nitelik

2. Özgün durum

3. Hasar durumu

4. Hasar tipi

5. Değerler

Tipolojik veriler, 5 farklı özelliği içermektedir.

1. Parsel içi konum

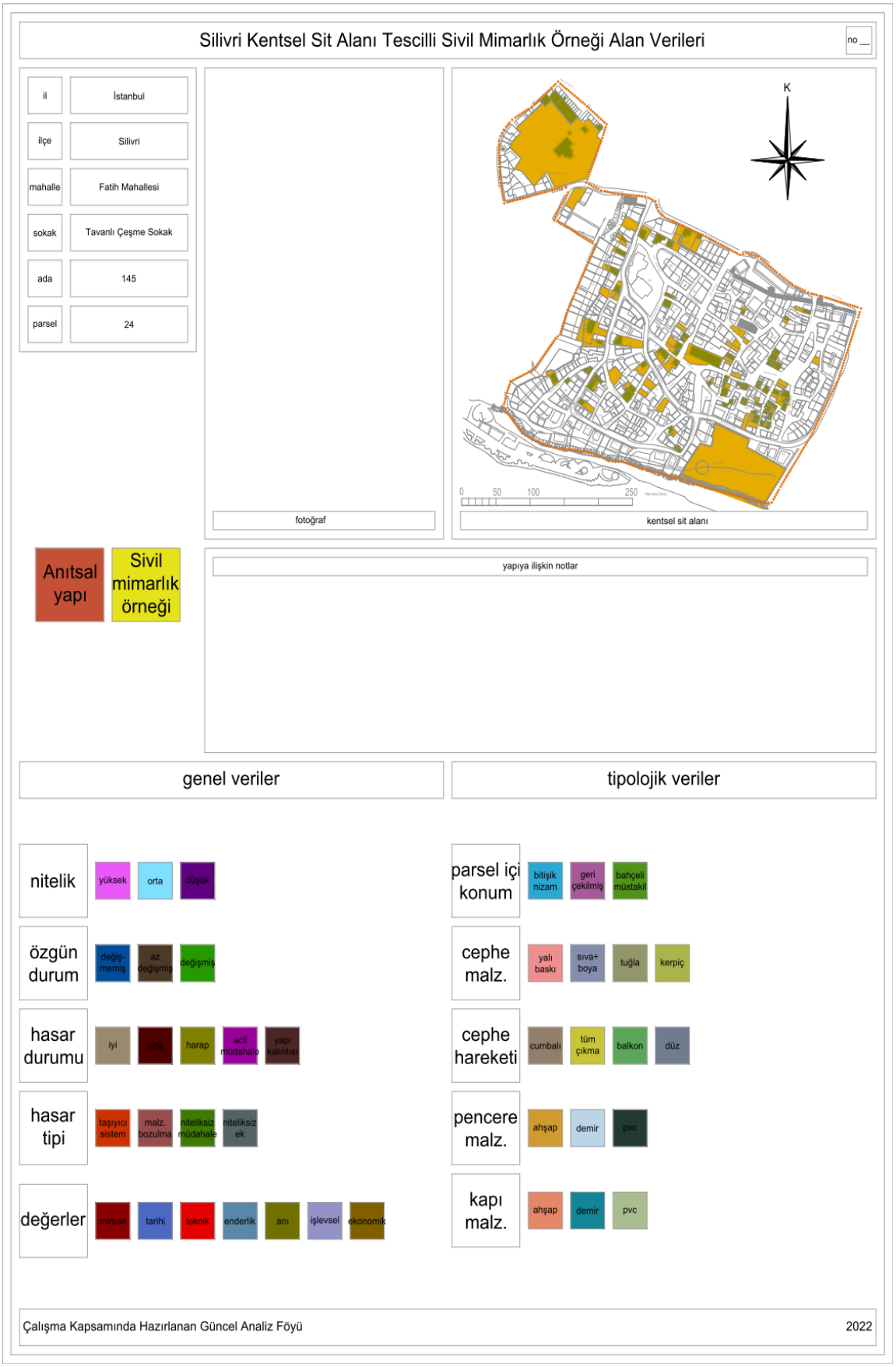
2. Cephe malzemesi

3. Cephe hareketi

4. Pencere malzemesi

5. Kapı malzemesi

Kentsel Sit Alanında 601 adet parsel yer almaktadır. 601 parselden, 120 adet parsel tescilli, 481 adet parsel tescilsizdir. Çalışmanın bu aşamasında, kentsel sit alanı dokusunu oluşturan 75 adet sivil mimarlık örneği yapıya ilişkin veriler sunulmuştur. Ayrıca, çalışma alanında 33 adet günümüze ulaşmayan sivil mimarlık örneği yer almaktadır. Bu yapıların tescilleri parsellere aktarılmıştır.

Şekil 4.1. Tescilli sivil mimarlık örneklerine ilişkin föy (Yazar tarafından hazırlanmıştır,2022)

Genel veriler

Nitelik

Kentsel sit alanı içinde yer alan sivil mimarlık örneği yapılar nitelik açısından 3 gruba ayrılmıştır. Eski eser niteliği yüksek, geleneksel taşıyıcı sistem ve malzemeye sahip, bir mimari üsluba göre inşa edilmiş ve bezeme ve yapım tekniği bakımından özel detaylar içeren yapı grubu olarak belirlenmiştir. Bu gruptaki yapılar genelde cumba ya da çıkma şeklinde cephe hareketine sahip, kat silmeleri, payanda-eli böğründe, özgün kapı pencere oranları ve malzemelerine, parmaklık, korkuluk, füruş gibi yapı elemanlarına sahiptir.

Resim 4.1. Yüksek nitelikli yapılar

Eski eser niteliği orta, geleneksel taşıyıcı sistem ve yapı malzemesiyle inşa edilmiş, yapılar olarak gruplanmıştır. Bu yapılar, mimari elemanlarının malzeme ve oran özellikleriyle karakteristik nitelikler barındırmakla birlikte üslup özellikleri ve bezeme bakımından yalın bir mimari kurguya sahiptir.

Resim 4.2. Orta nitelikli yapılar

Resim 4.3. Düşük nitelikli yapılar

Eski Eser Niteliği Düşük, dönemin yapım teknikleri ve malzemesi kullanılarak inşa edilmiş olan bu yapılarda, tipolojik cephe özellikleri, mimari üslup ya da bezeme gibi özelliklere rastlanmamaktadır.

Yapılan tespitlerde, bölge içinde yer alan sivil mimarlık örneklerinin 28 adedi yüksek nitelikli 26 adedi orta nitelikli 21 adedi düşük niteliklidir.

Özgünlük durumu

Özgünlük durumu analizinde, sivil mimarlık örneği yapıların taşıyıcı sistemleri, yapı malzemeleri, cephe oranları ve yapı elemanlarının özgünlük durumlarına göre tespit gerçekleştirilmiştir. Bu tespitler doğrultusunda, çalışma alanında yer alan tescilli yapılar, değişmemiş, az değişmiş, çok değişmiş olarak üç gruba ayrılmıştır.

Kentsel sit alanında, 75 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapının yaklaşık %60'ı taşıyıcı sistemi, malzeme ve cephe kurgusu az oranda değişmiş şekilde orta korunmuşluk düzeyine sahiptir. 75 yapının % 17'si korunmuşluk durumu iyi düzeyde olup özgünlüğünü büyük oranda korumuş olan yapılardır. 75 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapının %23'ü ise kötü korunmuşluk durumunda olup taşıyıcı sistemi, malzeme ve cephe kurguları tamamen değişime uğramıştır.

Hasar durumu

Hasar durumu tespitleri için sivil mimarlık örneği yapıların fiziki durumları, cephe özellikleri bakımından ele alınmıştır. Bu analizde yapılar 5 gruba ayrılmıştır. Bu gruplarda

kültür varlığının mevcut fiziki durum tespiti ihtiyaç duyduğu müdahale türüyle eşleştirilerek derecelendirilmiştir. Sivil mimarlık örneği yapıların hasar durumları aşağıdaki gruplar ile sınıflandırılmıştır.

1. İyi (periyodik bakım): Bu yapılar yakın dönemde kapsamlı restorasyon geçirmiş olan yapılardır. Yapılar, kapsamlı onarım geçirdiğinden, zaman içerisinde oluşacak hasarlara karşı periyodik bakım ile önlem alınması gerekmektedir.

2. Orta (basit onarım) : Bu grupta yer alan yapılar, her ne kadar müdahale geçirmiş olsa da, malzeme bozulmaları vb. hasarlar söz konusudur ve basit onarıma ihtiyaç vardır.

3. Harap (restorasyon): Kötü-harap olarak gruplandırılmış yapıların taşıyıcı sistemleri ve malzemeleri büyük oranda hasar görmüştür. Bu gruptaki yapılar, kapsamlı restorasyon gerektirmektedir.

4. Acil müdahale: Bu gruba giren yapılar, yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Terk, hava koşulları, bakımsızlık gibi nedenlerde yapı bütünlüğü bozulmuş, yıkılması durumunda da çevre için tehlike arz eden bu yapılara, güvenlik önlemleri alınarak acil müdahale edilmesi gerekmektedir.

5. Yapı Kalıntısı: Çalışma alanında 33 adet kayıp sivil mimarlık örneği barındıran parsel bulunmaktadır. Bu yapılar terk, bakımsızlık, doğal afet ya da insan eliyle yıkım gibi nedenlerle yakın zamanda ya da daha önce yıkılmışlardır. Bu gruba giren parsellerin bazılarında temel seviyesinde duvar kalıntılarının varlığı görülebilmektedir. Bazı parsellerde ise yapı izleri gözle görünür şekilde olmayıp, kalıntılara ulaşabilmek için yüzey araştırması yapılması gerekmektedir.

Alan verileri doğrultusunda; 4 adet yapının iyi durumda olduğu, 11 adet yapının basit onarıma ihtiyaç duyduğu, 50 adet yapının harap durumda olduğu ve kapsamlı restorasyon uygulamasına ihtiyaç duyduğu, 10 adet yapının ise acilen müdahale görmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Hasar tipi

Çalışma alanındaki tescilli yapılar üzerinde yapılan alan tespitlerinde hasar tiplerinin tespit edilmesi, kentsel koruma açısından geleceğe yönelik önemli bir değerlendirme sunmaktadır. Yapılarda karşılaşılan hasarlar şu şekildedir;

1.Taşıyıcı sistem

2.Malzeme Bozulması

3.Niteliksiz müdahale

4.Niteliksiz ek

Bu hasarlar yapılarda, bozulma türünün doğası gereği genellikle bir arada bulunmaktadır. Örneğin taşıyıcı sistem sorunu olan yapıda, taşıyıcı ahşap ve taş malzemelerin bozulması kaçınılmazdır. Yapılarda en çok tespit edilen hasarlar %40 malzeme bozulmaları ile %42 uyumsuz onarım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Taşıdığı değer

Tescilli sivil mimarlık örneklerinin taşıdığı değerler belirlenirken, aşağıdaki ölçütler baz alınmıştır.

- Mimari
- Tarihi
- Teknik
- Enderlik
- Anı
- İşlevsel
- Ekonomik

Bu değerlerin tespit edilmesi, bölgenin karakterinin tariflenmesi açısından önemlidir.

Tipolojik veriler

Parsel içi yapı konum

Parsel kullanımı analizi ile yapıların parsel içerisindeki konumlanmaları ile ilgili veriler ortaya konmuştur. Silivri Kentsel Sit Alanı içerisinde, dokuyu oluşturan 75 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapının 53 adedi bitişik nizamlı, 11 adet yapı arka bahçeli, geriye kalan 11 yapının ise 2 adeti ön bahçeli, 7 adedi yan bahçeli, 2 adedi ayrık nizamlıdır. Bu verilere göre, sit alanının yapılaşma karakterinin bitişik nizamlı olduğu görülmektedir.

Cephe malzemesi

Tüm alan verilerinde, yapım sistemi başlığı altında detaylı tarif edilen analiz tablosu verilerine göre, tescilli sivil mimarlık örneklerinden, kâgir bodrum-zemin kat üzeri ahşap karkas yapılarda, zemin kısmının sıva üzeri boyalı olduğu, ahşap karkas üst bölümün ise yalı baskısı şeklinde ahşap kaplamalı olduğu tespit edilmiştir.

Kagir yapım sistemine sahip olan yapıların cepheleri de büyük oranda sıvalı ve boyalıdır. Yapıların kullanım sürecinde en çok müdahale gören bölümü olan boya katmanlarının da sıklıkla özgün rengin değiştirildiği düşünülmektedir. Yine kagir yapılarda özgün durumda çoğunlukla açık renk tonlarının tercih edildiği anlaşılmaktadır. Sıvalı ve boyalı kagir örneklerin yanı sıra ahşap karkas arası taş-kerpiç dolgu, ateş tuğlası gibi malzemelerin sıvasız olarak bırakıldığı örneklerle de karşılaşılmaktadır.

Cephe hareketleri

Yapılan analizler neticesinde, kentsel sit alanında yer alan tescilli sivil mimarlık örneklerinin çoğunlukla 2 ve bodrum+2 kata sahip oldukları, kat adedi verilerinde tespit edilmiştir. Özgün niteliği yüksek tek katlı yapılarda cephe hareketi görülmemekle beraber, alan genelinde yer alan 2 katlı ve bodrum+2 katlı yapılarda 2. kat kullanımlarında yoğun olarak kütlesel çıkma yer aldığı görülmektedir. Bu durum yukarıda tariflenen sokak cephesi genişliğine bağlı olarak değişim göstermektedir. Cephe hattı geniş yapılarda çıkma formunun cumba şeklinde uygulandığı görülmektedir.

Cephe hareketleri, parselin bitişik nizam veya köşe parsel olması durumuna göre değişim göstermektedir. Köşe parsellerde cumba çıkma ve balkon şeklinde oluşan cephe hareketlerine daha sık rastlanmaktadır.

Pencere nitelikleri

Pencere malzemesi analizinde, Silivri Kentsel Sit Alanı içerisindeki tescilli sivil mimarlık örneği yapılarındaki doğrama malzemeleri araştırılmıştır. Alanda tescilli yapılarda 2 tip doğrama malzemesi ile karşılaşılmıştır, ahşap ve pvc. Son dönem müdahaleleri ile eklenen pvc doğrama malzemesi dışında yapıların özgün ahşap doğramalı pencerelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Kapı nitelikleri

Pencere malzemesinde olduğu gibi, kapı malzemesinde de özgün olmayan durumlar ortaya çıkmıştır. Ahşap, demir malzemelerin yanı sıra, çelik- alüminyum gibi farklı malzemelerdeki kapılar da metal kapı olarak sınıflandırılmıştır. Kapısı günümüze ulaşamayan tescilli yapılar ise kayıp nitelik olarak tabloya eklenmiştir.

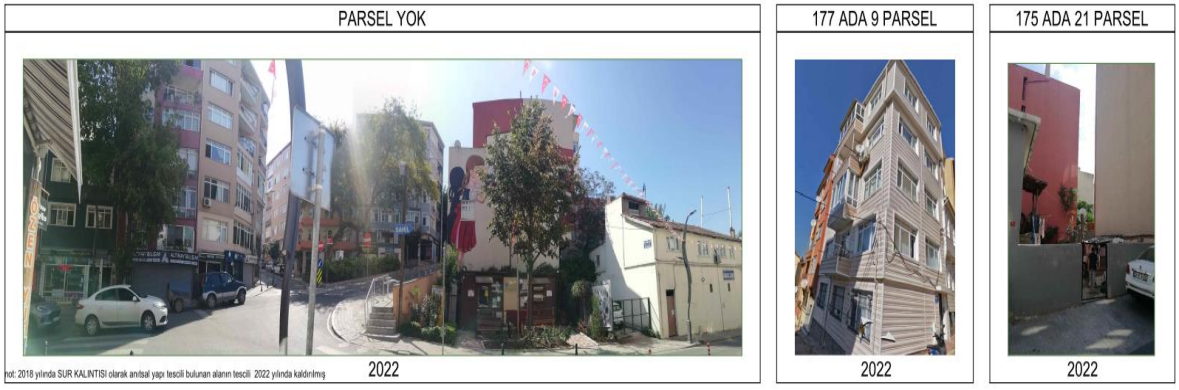
Bu analiz değerlendirildiğinde 75 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapının %56'sında ahşap kapı bulunduğu tespit edilmiştir. Yapıların %44'ünde ise özgün kapıların demir, pvc gibi kapılar ile değiştirildiği görülmektedir.

<u>2018 ve 2022 yılı alan çalışması verilerinin karşılaştırması</u>

Silivri Kentsel Sit Alanındaki 2018 ve 2022 yılı tescilli yapı verileri kıyaslandığında yapı ölçeğinde değişiklikler tespit edilmiştir. Bu süreç içinde tescillenen yapı ve parseller, tescili düşen yapılar, restorasyon ve rekonstrüksiyon uygulamaları ve belirgin hasar gören yapılar, güncel harita verisi üzerinde gösterilmiştir. (Ek.12)

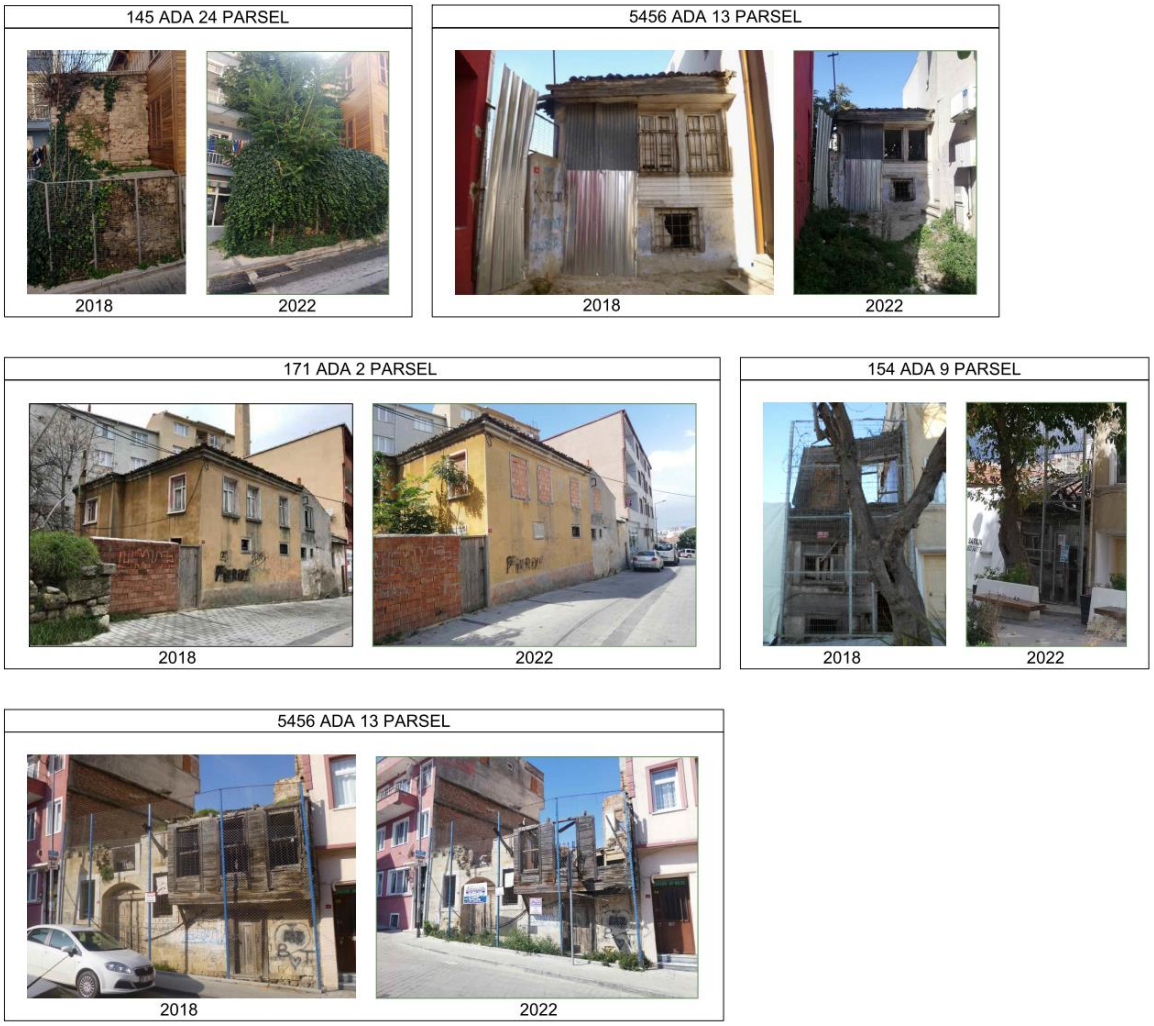
Resim 4.4. Tescili kaldırılan yapılar

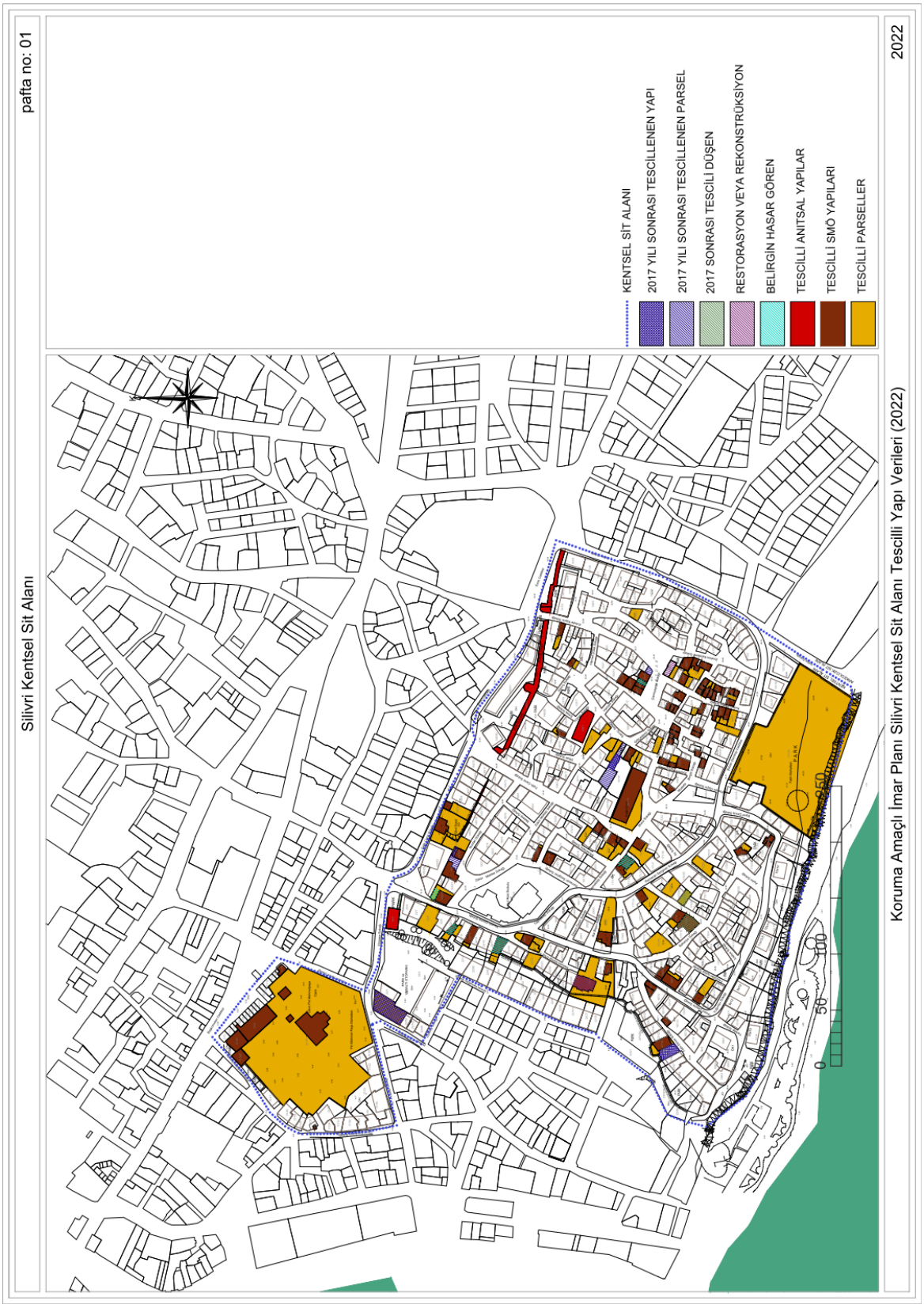
Resim 4.5. Restorasyon ve rekonstrüksiyon uygulamaları

Resim 4.6. Belirgin hasar gören yapılar

Resim 4.7. Fotoğraf verileri ile 2018 ve 2022 yılı yapısal durum karşılaştırması

Şekil 4.2. 2022 yılı hâlihazır harita üzerinde 2018 ve 2022 yılı tescil verilerinin karşılaştırılması (Yazar tarafından hazırlanmıştır)

4.2. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT Analizi

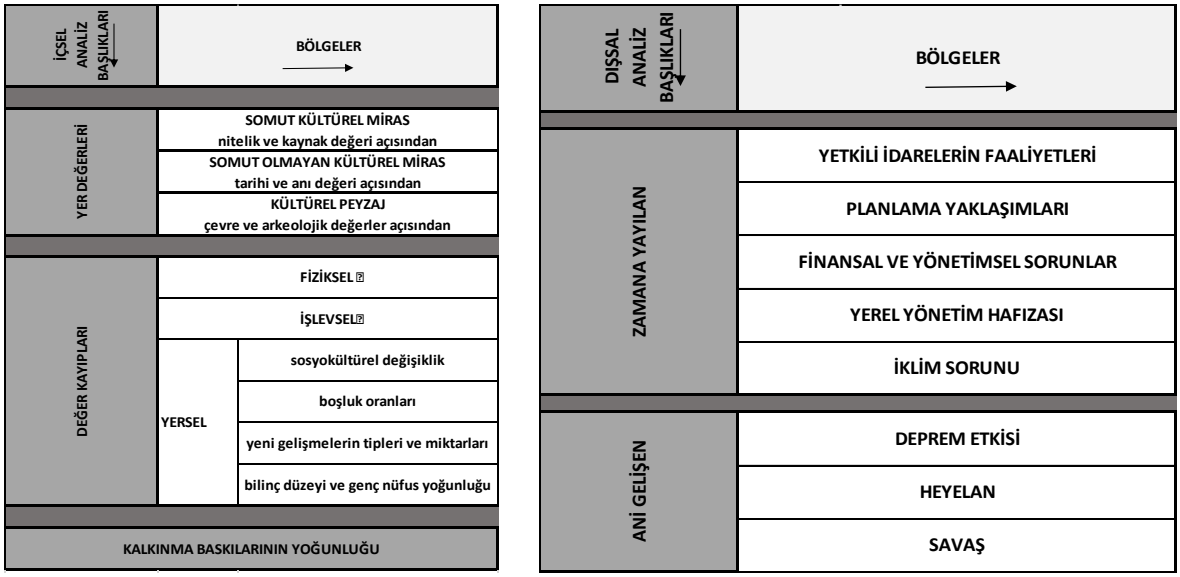
4.2.1. SWOT analizine dayalı tespitler

Silivri Kentsel Sit Alanı'nın SWOT analizinde, bölgeye özgü yerel nitelikler göz önüne alınarak, örnek SWOT modellerindeki başlıkların bir kısmı ihmal edilmiş, bölgeyi tanımlamak açısından gerekli görülen bazı analiz başlıkları eklenmiştir. Geliştirilen SWOT ile Silivri Kentsel Sit Alanının bölgesel değerlerine ve yerel ve çevresel sorunlarına değinilmiştir.

Silivri Kentsel Sit Alanı'nın içsel analizlerinde yer değerleri başlığı altında, somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras ve kentsel peyzaj değerlerine yer verilmiştir. Değer kayıpları, fiziksel, işlevsel ve yersel değer kayıpları olarak üç başlık altında ele alınmıştır. Kalkınma baskıları, birçok kentsel sit alanında olduğu gibi Silivri'de de analiz sürecinde ele alınması gereken ve koruma sorunları ile ilişkilendirilmesi gereken bir konudur. Dışsal analizler; zamana yayılan ve ani gelişen faktörler olarak iki ayrı sınıflama içinde ele alınmıştır. Dışsal analizler kapsamında, yerel yönetim hafızası, iklim sorunu, deprem etkisi ve heyelan etkisi ile Silivri bölgesinin jeopolitik konumu nedeniyle savaş etkisi başlıkları analiz aşamasına eklenmiştir.

Analiz verileri doğrultusunda hazırlanan alt başlıklar, SWOT analizi tablosunda sunulmuştur. Ayrıca Silivri özelinde hazırlanan çalışmada, dışsal analiz başlıkları SWOT matrisine dâhil edilerek değerlendirilmiştir.

Çizelge 4.1. Çalışma kapsamında hazırlanan analizler

İçsel analizler

İçsel analizler, bölgenin iç dinamiklerinin tespit edilmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu başlık altında, Silivri Kentsel Sit Alanı'na özgün nitelikler ve yersel sorunlar ele alınmıştır.

Yer değerleri

Somut kültürel miras

Silivri Kentsel Sit Alanı, Sur İçi Bölgesi ve Piri Mehmet Paşa Cami ve çevresindeki ticari yapıları kapsamaktadır. Alan içinde 601 adet parsel yer almaktadır. 2022 yılı verilerine göre sit sınırı içinde; 11 adet anıtsal yapı ve 74 adet sivil mimarlık örneği bulunmaktadır.

Bölgenin yapısal değerleri açısından bakıldığında, sit alanının kale bölgesinde yer alan sur duvarı kalıntıları, Silivri yerleşiminin çok katmanlı dokusunun algılandığı en önemli yapısal izdir. Yoğun olarak kaybedilmiş olmasına karşın özgün kalıntıların varlığı, bölgenin tarihsel sürecini algılamak açısından önemli bir veridir. Sur duvarı kalıntıları, tarihsel bellek açısından enderlik ve kültürel kimlik değerini muhafaza etmektedir. Sur kalıntıları, koruma açısından öncelikli değerlendirilmesi gereken ve bölgeye değer katan güçlü bir yapısal izdir.

Kentsel sitin alt bölgesinde yer alan Piri Mehmet Paşa Külliyesi ve çevresi, bölgenin niteliğini belirleyen diğer bir anıtsal yapı topluluğudur. Kısmi kayıplara rağmen varlığını korumakta ve halen toplanma mekânı olarak aktif şekilde kullanılmaktadır. Yapının inşa edildiği döneme ilişkin taşıdığı mimari nitelikler enderlik değerini barındırırken aynı zamanda kültürel kimlik açısından da önemli bir değere sahiptir. Cami ve külliye yapıları, kültürel kimlik ve enderlik değerleri açısından bölgenin güçlü yönlerindendir.

Alan içinde yer alan tescilli sivil mimarlık örneği yapıların özgünlük nitelikleri farklılık göstermekle beraber, birlikte oluşturdukları kentsel doku bölgenin koruma açısından değerini belirleyen bir faktördür. Alan verileri kapsamında, sivil mimarlık örneklerinin özgünlük niteliklerini sınıflamak açısından üç farklı özgünlük değeri saptaması yapılmış ve niteliksel olarak %28 oranında özgün nitelikli yapı tespit edilmiştir. Bölgede özgün niteliğini kaybetmiş yapılar yoğun olmakla birlikte yapılar, kültürel kimlik açısından bütünlük oluşturmaktadır. Dolayısıyla tescilli sivil mimarlık örneklerinin oluşturduğu kentsel doku, bölgenin kültürel miras nitelikleri bağlamında güçlü yönüdür ve koruma açısından belirleyici bir niteliktedir.

Kentsel sit alanı, işlevsel açıdan çarşı ve konut bölgesi olmak üzere iki faklı karaktere sahiptir. Piri Mehmet Paşa Mahallesi'nde yer alan külliye yapıları ve çevresi, Silivri'nin ticaret merkezidir ve işlevsellik açısından aktif bir bölgedir. Kale bölgesi ise halen konut işlevi ile kullanılmakta ve mahalle niteliğini korumaktadır. Her iki bölge de işlevsel olarak devamlılığı olan ve kültürel miras nitelikleri açısından olumlu ve güçlü özelliklerdir.

Bölgede yer alan sivil mimarlık örneklerinin neredeyse tamamı konut işlevindedir. Yaşayan kentsel sit, koruma açısından güçlü bir nitelik sunmaktadır ancak bölgede yer alan %53 oranındaki niteliksiz betonarme yapılaşma, aynı zamanda bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. İşlevsel kaynak açısından değerlendirildiğinde, kentsel dokuyu olumsuz yönde etkileyen çok katlı yapıların konut kaynağı olarak görülmesi koruma açısından uygun bir yaklaşım değildir. Konut kapasitesi anlamında bölgede yer alan ve tescilli olmayan yapıların %39'unun kat yükseklikleri imar planına uygun değildir. KAUİP notlarında, bu yapıların ömürlerini tamamladıktan sonra yıkımlarının gerçekleşmesi planlanmıştır. Bölgenin konut kaynağı olarak görülmesi, uzun vadede koruma açısından dikkate alınması gereken bir tehdit unsurudur.

İşlevsel değerlendirmede önemli görülen diğer bir konu nüfus değişimidir. Bölgenin nüfus değişimine bakıldığında, kentsel sit ve arkeolojik sit alanlarının bir kısmını içine alan Fatih Mahallesi'nde yaşayan yerleşik nüfusun, 2017 yılı itibariyle sayısal olarak düşüşe geçtiği görülmektedir. Bu durum kentsel sit ve arkeolojik sit alanında gerçekleştirilen KAUİP neticesinde gelen yapılaşma yasakları ile ilgili olabileceği gibi, yerleşimin daha çok sanayi bölgelerinin bulunduğu iç kesimlere ve yeni toplu konut alanlarına dağılması ile ilgili olabilir. Yakın dönem içinde bölgede nüfus artışının yaşanmaması kentsel koruma anlamında tercih edilen bir nitelik olmasına karşın, bölgenin terkedilme ihtimali, uzun vadede risk olarak görülebilir. Sınırlı sayıda sivil mimarlık örneğine sahip olan kentsel sit alanı, konut yerleşimi anlamında kaynak gösterilemeyecek niteliktedir. Dolayısıyla, bölge konut kaynağı anlamında zayıf, aynı zamanda ilerleyen süreçte yaşam alanı olma niteliğini kaybetme durumu açısından riskli olarak değerlendirilmiştir.

Silivri Kentsel Sit Alanı içinde yer alan mevcut veya günümüze ulaşamayan anıtsal yapılar, somut kültürel miras açısından farklı nitelikte değerler barındırmaktadır. Sur içi bölgesinde yer alan, "Kale Park" alanı, tarihsel peyzaj açısından değerlendirildiğinde önemli bir kaynak veridir. Silivri ile ilgili tarihsel araştırmalarda bölgenin gravürleri kale bölgesini vurgulamakta ve surlar ile çevrilmiş deniz ve kara yönüne hâkim karakterini sembolik değer olarak ön plana çıkarmaktadır. Bu tip kale yerleşimleri Anadolu'nun kıyı şeritlerinde görülebilen bir özgün yapılaşma tercihini ifade etmektedir. Roma döneminde, Anastasious surlarının arkasında, İstanbul akınlarının önlenmesi amacıyla inşa edilmiş ilk dış sur yapısı zamanla yerleşim karakterine bürünmüş ve kale bölgesi bu yerleşimin iç kalesi niteliğinde varlığını sürdürmüştür (Eyice, 1978). Bu yapılaşma karakteri, anıtsal değer taşımakla beraber, hem coğrafi hem tarihsel açıdan bölgenin enderlik değerini de ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla kale bölgesi tarihsel peyzaj anlamında bölgenin güçlü yönlerinden kabul edilmiştir.

Sur içi bölgesinde yer alan sarnıç yapısı, enderlik değerine sahip diğer bir anıtsal yapıdır. Bu yapı, duvar dokusu ve mimari karakteri ile Bizans dönemi uygulama teknikleri anlamında kaynak teşkil etmektedir. Günümüzde sarnıç yapısı atıl durumdadır. Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Silivri Belediyesi arasında yapılan protokol ile yapının projelendirme süreci belediye tarafından yürütülmektedir.

Sarnıç yapısının üstünde yer alan Apokaukos Kilisesi apsis izi Semavi Eyice'nin ifadelerinde yıkılan kilisenin izlerinin algılanması açısından 1964 lü yıllarda açığa çıkarılmış ve Fatih Cami olarak kullanılan yeni yapı, sarnıç yapısının üst hizasına gelmeyecek şekilde doğu yönüne doğru kaydırılarak inşa edilmiştir (Eyice, 1964). Sarnıç yapısının onarım sürecine ilişkin olarak, Silivri Belediyesi'nin 2021 faaliyet raporunda, sarnıcın üstünde yer alan ve yapısal olarak risk taşıyan cami yapısının kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürütüldüğü belirtilmiştir. Sarnıç yapısı, mimari karakteri ve işlevi göz önüne alındığında, bölgenin kültürel kimlik ve enderlik değeri açısından güçlü yönlerindendir.

Sur içi bölgesinde yer alan ve atıl durumda olan Hamam Yapısı, tescilli anıt eser niteliğindedir. Yapı ile ilgili yazılı veya görsel veriye ulaşılamamıştır. Hamam dış duvar dokusu almaşık düzendedir ve yapım tekniği açısından niteliklidir. Günümüzde atıl durumda olan yapı, restorasyonu yapılarak yeniden işlevlendirilmesi durumunda bölgenin kültürel kimliğine katkı sunma potansiyeli taşımaktadır.

Somut olmayan kültürel miras

Değer odaklı koruma yaklaşımı, korunacak alanların somut olmayan tarihi niteliklerine de odaklanmayı gerektirmektedir. Bu anlamda bölgenin değer yaratımı sürecinde tarihsel veriler önemli kaynaklardır.

Silivri tarihine bakıldığında, ilçenin Megaralılar döneminde yerleşim alanı olarak tercih edildiği ancak günümüzdeki yerleşim statüsünü Bizans döneminde kazandığı görülmektedir. Bizans döneminde bir sınır karakolu niteliğinde, Anastasios sur duvarının Marmara Denizi bitişinde yer alan bu yerleşme, İstanbul'un her daim koruyucu kalesi olmuştur. Bizans'ın çöküşe geçtiği dönemde, İstanbul dışında geriye kalan son kale olması, bölgenin niteliğini anlamak açısından önemlidir. Bu durum, bölgenin tarihsel bağlamını belirlemede önemli bir başlangıç noktasıdır ve vurgulanması gereken bir miras niteliğindedir. Silivri ilçesi ile ilgili yapılan arkeolojik çalışmalar ve sanat tarihi araştırmaları, bu değerin açığa çıkarılmasına katkı sağlamaktadır. Günümüzde bölge ile ilgili yapılan çalışmalar akademik düzeyde yürütülmekte ancak kentsel koruma anlamında gerekli etkiyi oluşturamamaktadır. Bölgedeki arkeolojik kaynakların durumu, halen nitelikli korumanın gerçekleşmemesi, somut mirasın kaybolması dışında, anlam değerinin de kaybolmasına yol açmaktadır.

Dolayısıyla tarihte İstanbul'u koruyan bu kalenin somut olmayan kültürel hafızası, bölgenin zayıf yönü olarak değerlendirilebilir.

Covel'in 1675 yılında sur içinde 14'ü ayakta 22 adet kilisenin varlığından bahsetmesi, kale içi bölgesinin dini bir merkez niteliği taşıdığını göstermektedir (Akkaya, 1984). Akkaya, bu bilginin abartılmış olduğunu ancak, dini merkez niteliğinden kaynaklı birçok kilise barındırdığını ifade etmiştir. Günümüzde bu kiliselerden, Osmanlı döneminde camiye çevrilen ancak günümüzde sadece temel izleri görülebilen Apokaukos Kilise'si algılanabilmektedir. Halkın nezdinde önemli yer tutan bu nitelik, mübadele sonrasında tamamen yok olmuştur. Somut olmayan miras değerlendirmesinde kaybedilmiş bir nitelik olarak görülebilir.

20. Yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan büyük mübadele, toplumsal açıdan önemli bir kırılma noktası olmuştur. Mübadele, Silivri'nin sosyal karakterinin çözümlenmesi açısından önemlidir. Mübadele öncesinde bölgede yaşayan yerli halk ile ilgili Venelin Ganev'in izlenimleri dikkat çekicidir. 20 Aralık 1912 – 15 Ocak 1913 tarihleri arasında, Marmara kıyı bölgesine düzenlediği bilimsel geziyle bölgedeki eski eserlere ilişkin raporlar hazırlayan Bulgar bilim adamı, Silivri'de ilginç bir durumla karşılaşır. Raporunda, kültür ve görgü düzeyi yüksek olan yerli halktan ve eski eserlerin korunması için büyük emek, epeyce masraf ve beceriyle özel koleksiyon oluşturan un tüccarı Stamulis'e ilişkin detaylar vermiştir. Bu dönemde eski eserlerin çoğunun Sofya'daki müzeye taşındığı kaydedilmiştir (Mevsim, 2014). Dolayısıyla, mübadele öncesinde Silivri'de yaşayan yerli halkın, siyasi ön yargı olmadan yeniden değerlendirilmesi, bölgenin karakterinin ifade edilmesi açısından güncel bir bakışla ele alınması gereken bir konudur.

Mübadele derneğinin, yaşanan bu hızlı göçün bıraktığı izleri hatırlatmak ve bölgenin anı değerini güçlendirmek anlamında çaba gösterdiği görülmektedir. Günümüzde havuzlu meydan olarak adlandırılan bölgede, rekonstrüksiyonu yapılan bir yapı, mübadele evi olarak kullanılmak üzere ayağa kaldırılmaktadır. Ayrıca, anı değeri dışında, bu sosyo-kültürel değişim, dil alanında ve yerel sanat alanlarında kendini göstermektedir. Bölgeye mübadele sonucu gelen halk, uzun süre kendi dillerini değiştirmekte zorlanmış ve Türkçe ve Rumca dillerinin karıştırarak kullanmıştır. Silivri'nin Müslüman halkı yeni gelen mübadilleri benimsemekte güçlük çekmiş ve onlara, latince kökenli vatansever anlamına gelen "Patriyot" ismini vermişlerdir (Tarcan, 2020). Günümüzde bu karma dilin ve patriyot

halkının karakteri tarihsel olarak bilinmekte ancak yaşatılamamaktadır. Güncel olarak aktif görünen Silivri Tarihi Kültürel Mirası Koruma Eğitim Ve Araştırma Derneği patriyot kültürünü hatırlatmak amacıyla toplantılar düzenlemektedir. Bu derneğin, kültürel mirasa ilişkin hassasiyeti koruma ve canlandırma açısından gerekli ve değerli bir çabadır.

Kültürel peyzaj

20. yy. sonlarında Carl Ortwin Sauer'ın ortaya koyduğu kültürel peyzaj kavramı, doğal alanları biçimlendirmede insan aktivitelerinin dönüştürücü etken olarak yarattığı üretimi tariflemektedir (Bellibaş ve Tanyeli, 2021; Kayserili, 2010). Coğrafya biliminden türeyen bu kavram, korumanın güncel yaklaşımına yön vermektedir. Kültürel peyzaj alanlarına ilişkin yürütülen çalışma örneklerinin öncelikli amacı, yerin sahip olabileceği mimari, arkeolojik, estetik, tarihsel, bilimsel ve sosyal değerleri, yaşayan yerli halkın da katıldığı paydaşlar ile beraber tespit etmektir. İlerleyen süreçte de, açığa çıkarılan değerlerin yerel ölçekte veya ulusal ve evrensel değere sahip olmasına göre değişen koruma mekanizmalarının yorumları ile planlama eylemlerine öncülük edecek bilgi üretilmesi amaçlanır (Bellibaş ve Tanyeli, 2021).

Kültürel peyzaj kavramı açısından, Silivri ilçesi ve çevresi zengin bir altyapıya sahiptir. Trakya yarımadası ölçeğinde arkeolojik araştırmalar ile tespit edilen paleolitik dönem yaşam izleri, Trakya'yı yaklaşık olarak orta hattan kuzeyden güneye bölen Roma'nın koruyucu duvarı Anastasios suru ve Silivri ölçeğinde kentsel sit alanları ve arkeolojik kalıntılar, bölgenin kültürel peyzaj değerleridir. Bölgede 2009 yılında Turner ve Crow tarafından yürütülen tarihi peyzaj karakterizasyonu çalışması yer değerlerinin çevre bağlamı içinde ele alınması açısından önemlidir. 2021 yılında Tanyeli ve Bellibaş'ın makalelerinde, Türkiye'de henüz yasal statüye girememiş olan kültürel peyzaj kavramının, HCL (Historical Landscape Characterisation) çalışmaları ile koruma planlaması sürecine dâhil edilmesinin önemi vurgulanmaktadır (Bellibaş ve Tanyeli, 2021).

HCL çalışması, Silivri merkez ilçeyi de sınırları içine alacak şekilde, Anastasios Sur Duvarı'nın doğu yönünde 60 km'lik bir mesafeyi kapsamaktadır. Coğrafi verilerle, arkeolojik verilerin bir arada belgelenmesini ve bölgenin kültürel peyzaj değerlerini açığa çıkarmayı amaçlayan bu çalışma ile Silivri çevresinin varsayılandan daha fazla bir zaman derinliği barındırdığı ve yürütülecek planlama çalışmalarında bu ipuçlarının önemli bir veri

sunacağı vurgulanmıştır. HCL çalışması Türkiye'de gerçekleştirilen 2 pilot çalışmadan biri olarak koruma planlamasında değerlendirilmesi gereken önemli bir veridir ve kültürel peyzaj bağlamında bölgenin taşıdığı güçlü nitelikleri ortaya koymaktadır (Crow ve Turner, 2009).

Değer kayıpları

Silivri ilçesi günümüzde İstanbul'a yakınlığı nedeniyle gelişen sanayi işlevi, tarım işlevi konut işlevi ve kısmi olarak turizm işlevi ile metropolün parçasıdır. Birçok açıdan İstanbul'un kaynak merkezidir. Fiziksel ve sosyolojik kimlik anlamında değişimlere uğramış olan bölgenin tarihsel süreç içinde yaşadığı değer kayıpları, Kentsel Sit Alanı çerçevesinde görünür niteliktedir.

Fiziksel kayıplar

Kentsel koruma alanında, öncelikli olarak fiziksel kayıplar algılanmaktadır. Özellikle Silivri sur içi bölgesindeki anıtsal yapıların ve Piri Mehmet Paşa Mahallesi'ndeki Türk yerleşimlerinin yoğun olduğu konut alanlarının kaybı dikkat çekici ölçeklerdedir. Fiziksel kayıplar, deprem, zaman tahribatı gibi doğal etkiler ile oluşabildiği gibi, savaş, göç, kültürel kimlik değişimleri, sanayileşme gibi insan etkileri ile de oluşabilir. Belirgin şekilde fark edilen fiziksel kaybın, bölgenin kimliğinin kaybolması riskine neden olduğu açıktır.

Kentsel sit alanı ölçeğinde, resmi kayıtlı tescilli yapılar özelinde bakıldığında, toplam 120 adet tescilli yapıdan 33 adet yapı, 1964 yılı sonrası kayıtlara geçmiş ancak günümüzde yıkılmış yapılardır. Ancak, resmi açıdan kayıp olarak kayda geçirilen yapılar, bölgedeki fiziksel kayıpları belirtmede yetersiz kalmaktadır.

Tarihsel kaynaklara ve alan ile ilgili yapılmış akademik çalışmalara bakıldığında anıtsal yapıların çok büyük kısmının günümüzde yer almadığı görülmektedir. Alan verileri kapsamında tespitleri yapılan kayıp anıtsal yapılar, bölgenin yapısal kimliğinin tarihsel süreç içinde yoğun olarak yok olduğunu göstermektedir (Akkaya, 1984).

İki farklı niteliğe sahip olan kentsel sit alanı fiziksel kayıplar anlamında sur içi bölgesinde ve Piri Mehmet Paşa bölgesinde farklı nitelikler göstermektedir. Sur içi bölgesinde, özellikle anıtsal yapılarda kayıp yaşanmış, Piri Mehmet Paşa Cami bölgesinde ise anıtsal yapılara ek olarak Osmanlı dönemi sonrası özellikle Türk yerleşimlerinin olduğu kentsel doku tamamen

yok olmuştur. Fiziksel kayıplar alana ilişkin koruma sorunları açısından belirleyici niteliktedir.

İşlevsel kayıplar

Silivri Kentsel Sit Alanı işlevsel açıdan aktif şekilde kullanılmaktadır. Hem Sur İçi Bölgesi, hem de Piri Mehmet Paşa bölgesi terkedilmiş nitelikte değildir. Sur içi bölgesinde konut işlevi, alt çarşı bölgesinde ticaret işlevi ile kullanıma devam etmektedir. Ancak bölge karakterini belirleyen bazı özgün ticari işlevlerin ve sembol niteliği taşıyan anıtsal yapıların yok olması işlevsel kayıp açısından dikkat çekicidir.

Fiziksel kayıplar başlığı altında değinildiği gibi, özellikle Sur İçi Bölgesi'nde kaybedilen anıtsal yapılar, bölgenin çok kültürlü dokusunu ve aynı zamanda dini merkez niteliği sonucu oluşan toplanma işlevinin kaybolmasına neden olmuştur.

Sur İçi Bölgesi'nde yer alan sokak isimleri işlevsel nitelikler açısından bilgi vermektedir. Sokak isimleri incelendiğinde; toplam 41 adet sokaktan 15 adet sokak isminin işlev belirttiği görülmektedir. Günümüzde mevcut olan Fatih Cami Sokağı dışında, diğer 14 sokak isminde yer alan işlevler yok olmuştur. Geçmişte bölgede böcekhane, yoğurtçu gibi üretim yapılarının, sarnıç, kuyu, hamam ve çeşme gibi su yapılarının varlığı sokak isimleri aracılığıyla anlaşılmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Silivri Sur İçi Bölgesi'nde yer alan sokakların isimleri

• Tavanlı Çeşme Sokak	• Fethi Elmas Sokak	• Yarbaşı Sokak
• Fatih Camii Sokak	• Emin Caddesi	• Işıklar Sokak
• Nurdan Sokak	• Mektep Sokak	• Zükür Mektep Sokak
• Böcekhane Sokak	• Ethem Öpçin Sokak	• Ata Biçen Sokak
• Feyzullah Işıklar Sokak	• İclaliye Sokak	• Sur Sokak
• Aydın Sokak	• Eşref Çavuş Sokak	• Ay Sokak
• Mısra Sokak	• Hüseyin Öpçin Sokak	• Taşmektep Sokak

Çizelge 4.2. (devam) Silivri sur içi bölgesinde yer alan sokakların isimleri

• Dibek Sokak	• Erbaş Sokak	• Külhan Sokak
• Hamam Sokak	• Sarnıç Sokak	• Hikmet Çolak Sokak
• Soğukkuyu Sokak	• Çamlıçeşme Sokak	• Gökçedeniz Sokak
• Fatihçeşme Sokak	• Kırıkkale Kapısı Sokak	• Kalebedeni Sokak
• İbrahimKandemir Sokak	• Ortaçeşme Sokak	• Şaban Demiray Caddesi
• Ahmet Kemalbey Sokağı	• Havuzlu Meydan	• Kale Park
• Yoğurtçu Sokak	• Ramazan Sezginer Sokak	

İşlevsel değer kayıpları göz önüne alındığında, konut ve ticaret işlevi dışında, özgün niteliklere sahip işlevlerin de yok olduğu görülmektedir. Bu durum, analiz kapsamında zayıf yön olarak vurgulanmıştır.

Yersel kayıplar

Sosyokültürel değişiklik

Silivri ilçesi, tarihsel süreç boyunca, İstanbul'a bağlı bir yerleşim bölgesi olmuştur. Günümüzde de İstanbul'un çoklu kaynak temini için önemli bir ilçe yerleşimi konumundadır. Bu durum, Silivri ilçesini farklı açılardan etkilemektedir. Resmi nüfus verilerine göre 16.000.000 u geçmiş olan İstanbul nüfusu, sınır ilçeleri de içine alacak şekilde büyümeye devam etmektedir (İstanbul Valiliği, 2021).

Cumhuriyet öncesi dönemde, geçmişinden farklı bir sosyolojik karakterlere bürünmüş olan Sur İçi Bölgesi, 20. yüzyıl başlarında mübadele sürecini yaşamış ve bu durum bölgenin yerleşik nüfusu açısından önemli bir kırılma noktası olmuştur (Tarcan, 2020). Ancak günümüzdeki hızlı kentleşme sonucu oluşan göçler, mübadele kaynaklı sosyo-kültürel değişimi neredeyse gölgelemektedir.

Kente göçlerin küresel bir sorun olduğu 21. yüzyılda, sosyokültürel açıdan yaşanan değişiklikler, kentsel koruma açısından değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gereken önemli bir durumdur. Güncel verilere göre, Silivri nüfusunun yaklaşık olarak %50'sinin

Anadolu'nun farklı il ve ilçelerinden gelmiş olduğu görülmektedir. Yerleşik nüfusun karakterinin ekonomik nedenlerle sürekli değişiyor olması, Silivri Kentsel Sit Alanını etkileyen ve yersel niteliklerinin zayıflamasına yol açan bir durumdur. Kalkınma baskıları başlığında ayrıca değerlendirilecek olan bu durum, var olan yerli kimliğin korunmasını, aynı zamanda oluşabilecek yeni değerlerin gelişimini ve sürekliliğini zorlaştırmaktadır.

Silivri İlçesi'nin 1970'li yıllardan sonra, İstanbul'un sayfiye yerlerinden sayılması, günümüzde şekil değiştirmekle birlikte, uzun dönem 2. konutların ve bu konutlarda yaşayan geçici nüfusun hareketliliğine neden olmuştur. Bu durum, planlama açısından çözüme yönelik yaklaşımları zorlaştırmaktadır. Yazın artan nüfus, kışın yerli nüfusa düşmektedir. Yerli nüfusa göre planlanan altyapı planlaması ilçe genelinde zayıf kalmaktadır (Yasak ve Doğan, 2018).

Kentsel koruma çalışmaları kapsamında, yerli halkın dinamiklerinin tespiti, planlama açısından önemli bir faktördür. Dolayısıyla, yaşanan sosyokültürel değişiklikler, bölgeye yönelik bir tehdit unsuru olarak kabul edilmiştir.

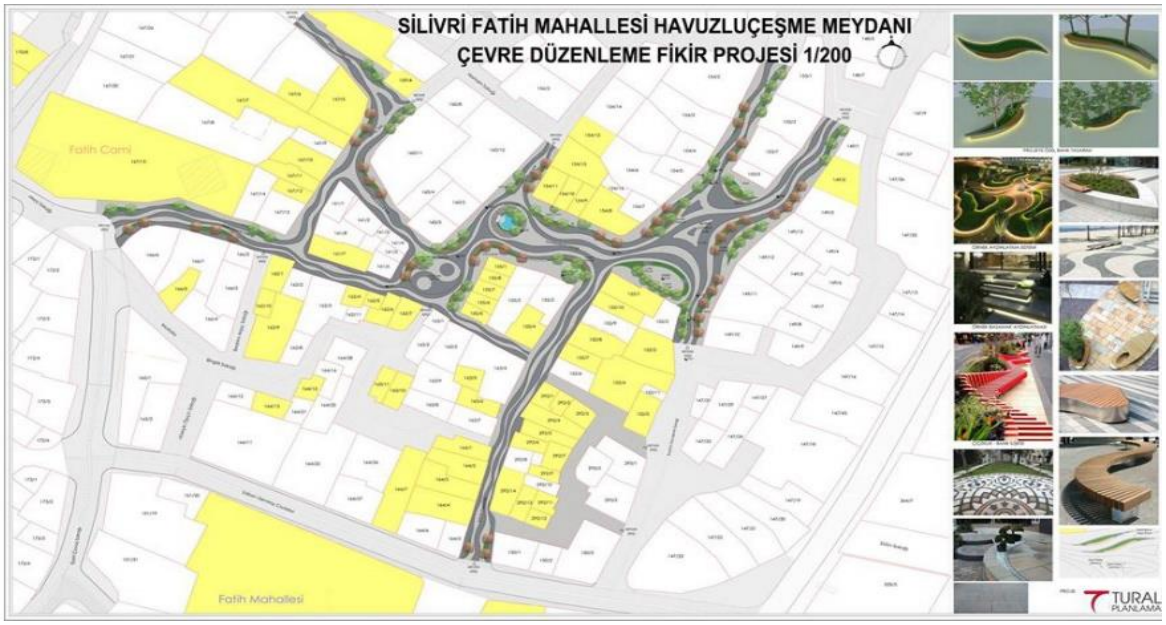
Yeni gelişme tipleri ve miktarları

Silivri Kentsel Sit Alanı iki farklı niteliğe sahip yerleşim karakteri göstermektedir. Sur içi bölgesi konut dokusunun, Piri Mehmet Paşa Cami bölgesi ticari faaliyetlerin yoğunlukta olduğu bölgelerdir.

Piri Mehmet Paşa Cami bölgesinde süregelen ticari faaliyetler, çarşı niteliğindedir. Genellikle yeme içme mekânlarının bulunduğu bu bölge, merkezi olma özelliği nedeniyle özel girişimler için cazip görülebilecek niteliktedir. Kentsel koruma açısından değerlendirildiğinde bu bölgenin stratejik olarak önemini koruması, canlandırma faaliyetlerinin planlanması aşamasında fırsat olarak görülebilir.

Sur İçi Bölgesi'2de, falez üzerinde yer alan Kale Park olarak adlandırılan bölge, sunduğu vista nedeniyle tercih edilmekte ve günübirlik tesis olarak hizmet vermektedir. Yer değerleri analizi kapsamında değerlendirilen Kale Park alanına ulaşım yaya olarak kentsel sit alanının içinden geçilerek sağlanmaktadır. Dolayısıyla bu işlev, bölgenin kentsel dokusunun algılanması açısından fırsat olarak değerlendirilmiştir.

Sur İçi Bölgesinde, yerel yönetimin kontrolünde gerçekleştirilen “Havuzlu Meydan” projesi ve uygulaması, güncel koruma yaklaşımlarını gösteren bir uygulamadır. Bölgenin yerel değerlerinin ve özgün karakterin yorumlanması açısından zayıf nitelikte olan bu proje, gelecekte yapılabilecek planlamaların oluşturacağı tehdidi açığa çıkarmaktadır. Dolayısıyla, yeni planlamaların, koruma stratejisi aşamasında yer değerleri gözetilerek hazırlanmaması, var olan yerel dokuya özgü karakter izlerinin yok olması tehlikesini oluşturmaktadır. Bu durum bölgeye yönelik tehdit olarak değerlendirilmiştir.

Harita 4.1. Kentsel sit alanı içinde planlanan bir proje örneği (Web-06)

Bilinç düzeyi ve genç nüfus yoğunluğu

Silivri ilçesinin genel nüfus değerlendirmelerinde eğitim düzeyinin düşük seviyelerde olması dikkat çekicidir. Kentsel sit alanı özelinde eğitim düzeyine ilişkin kısmi veri elde edilememiştir ancak Silivri geneline ilişkin veriler, bu bölgeye referans olarak alınmıştır. Silivri ilçesi genel nüfus verilerinde, yerleşik halkın %30’unun ilkokul ve ilkokul altı eğitim seviyesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu oran, koruma katılımcılarını bilinçlendirmek açısından yapılacak faaliyetlerde, zorlayıcı bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel sit alanlarında, yerleşik halkın sürece yayılmış köklü bir aidiyet duygusuna sahip olması, koruma stratejilerini geliştirme aşamasında önemli bir noktadır. Ancak, göçlerin yoğun olduğu bölgelerde karşılaşılan sahipsizlik problemi, yerel halkın koruma bilincini

olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, Silivri genelinde ve kentsel sit alanı bölgesindeki göç yoğunluğu bölgenin zayıf niteliği olarak değerlendirilmiştir.

Kentsel Sit Alanındaki eğitim yapılarının azlığı bir diğer dikkat çekici noktadır. Turgut Reis İlkokulu, Sur İçi Bölgesi'nde yer alan tek eğitim kurumudur. Okul öncesi, ortaokul ve lise ve dengi eğitim kurumlarına ilişkin herhangi bir yapı bulunmamaktadır.

Silivri merkez ilçesinde 2 adet üniversite yapısı bulunmaktadır. İstanbul Rumeli Üniversitesi, kentsel sit alanının kuzey doğusunda, merkeze yaklaşık 2 km mesafededir. Diğer bir üniversite yapısı, kentsel sit alanına çok yakın mesafedeki İstanbul Üniversitesi Toplum Hekimliği Uygulama ve Araştırma Merkezi'dir. Merkez, İstanbul Üniversitesi'nin bir ek yapısı olarak hizmet vermektedir ve öğrenci sayısı kısıtlıdır. Genç nüfusun hareketliliği açısından değerlendirildiğinde, üniversite eğitimi düzeyindeki az gelişmişlik durumu, kentsel koruma stratejileri kapsamında zayıf nitelik olarak kabul edilmiştir.

Boşluk oranları

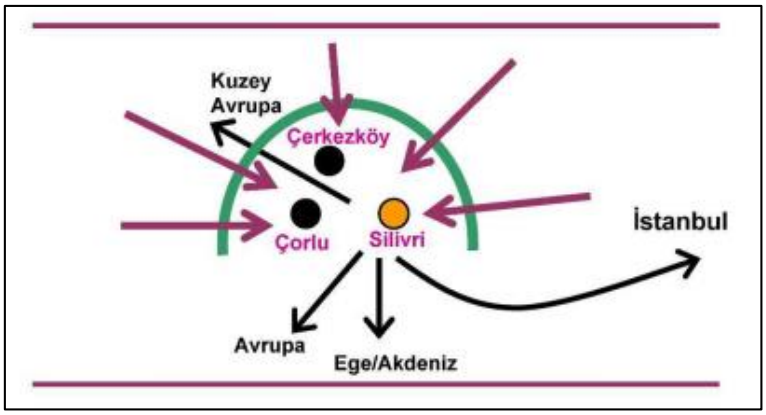
Silivri Kentsel Sit Alanı, 608 adet parsel barındırmaktadır. Doluluk boşluk oranları verileri, mevcut parsellerin 145 adedinin, oran olarak %20 sinin boş olduğunu göstermektedir. Ayrıca 608 adet parselin %3'ü, zemin katları kullanılmayan yapı olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla bölgede toplam %23 oranında parsel alanının kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum, bölgenin gelişim stratejisi aşamasında iki açıdan değerlendirilebilir. Öncelikli olarak, bölgenin terkedilmesi ve yapıların kullanık dışı kalması, koruma anlamında bir tehdit unsurudur. Ancak, bu boşlukların planlama aşamasında özgün yapı dokusuna uygun yeni yapılaşmaları mümkün kılması işlevsel olarak bölgeye değer katabilecek planlama yaklaşımının oluşmasına yol açabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde %23 oranındaki boş alan, fırsat olarak nitelendirilebilir.

<u>Kalkınma baskıları</u>

Silivri, Anadolu'nun Avrupa'ya ulaşım sağlanan ana güzergâh yolları üzerinde olması nedeniyle, ticari anlamda aktif bir konumdadır. Ayrıca ilçenin İstanbul'a yakın olması Türkiye'nin en büyük sanayi oluşumlarının yer aldığı kentle bağlantısının güçlü olmasını

sağlamaktadır. İstanbul'un yüzölçümünün yaklaşık %20 sine sahip olan ilçe, büyük bir alt merkez niteliğindedir.

Silivri ilçesi genelinde 1 merkez, 8 belde belediyesi yer almaktadır. Toplamda 9 belediyenin, 9 ayrı sanayi bölgesi bulunmaktadır. Bölgede imalat anlamında farklı sektörlerde hizmet veren 286 adet sanayi kuruluşu vardır ve gittikçe artan bir ivmeyle bölgede sanayi yatırımları gelişmektedir. Bu durum tesislerde çalışanların konut ihtiyacını da artırmaktadır. Ulaşımın kolaylaşması, İstanbul merkez ilçelerinde çalışanların yaşam alanı olarak Silivri merkez ilçesini tercih etmeleri sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle bölge, yoğun yapılaşma baskısına açık hale gelmektedir. 1980'li yıllarda Türkiye'nin genelini etkileyen serbest piyasa ekonomisinin de sonucu olarak özelleşmeye yapılan plansız destek, Silivri ilçesini geleneksel dokunu olumsuz etkilemiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan kalkınma planlarına ilişkin raporlar incelendiğinde, kentsel koruma yaklaşımlarının bu raporlara dâhil edilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, kalkınma baskıları kentsel dokuya önemli bir tehdit unsuru oluşturmaktadır.

Şekil 4.3. İşlevsel ilişkiler diyagramı (Çevre Düzenleme Raporu, 2022)

Silivri ilçesine yönelik kalkınma baskıları, kentsel sit alanı özelinde değerlendirildiğinde, iki farklı durum karşımıza çıkmaktadır. Piri Mehmet Paşa Cami bölgesi, ticari işleviyle geleneksel çarşı karakterini devam ettirmektedir ancak bu durum yapılaşmanın niteliksizleşmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bölgede yeni gelişmeler hem fırsat hem de tehdit unsuru olarak görülebilir. Ticaret işlevinin aktif şekilde devam ediyor olması fırsat, yerleşim dokusuna yapılan kontrolsüz müdahalelerin artma potansiyeli önemli bir tehdittir.

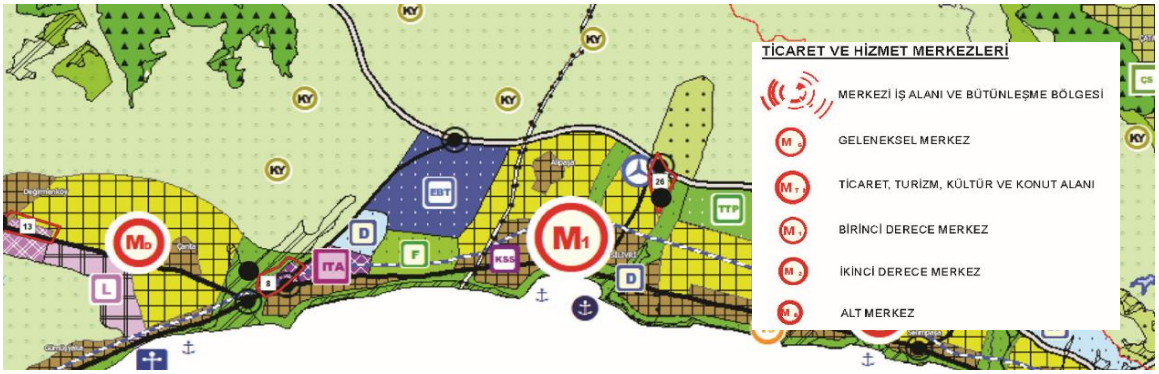
Sur İçi Bölgesi'nde, artan konut ihtiyacı nedeniyle bir baskı olduğu görülmektedir. Silivri ilçesinin en yoğun nüfusa sahip mahallesi, bölgenin kuzey sınırında yer alan Alibey Mahallesi'dir. Bölgede konut ihtiyacının farklı nedenlerle artıyor olması, kentsel sit alanı üzerinde baskı yaratmaktadır. Sit alanı içinde yürürlükteki KAUİP'na uygun olmadığı tespit edilen çok katlı yapılar, en önemli tehdittir. Yerleşik halkın ekonomik kaygılar sonucu çok katlı yapıları tercih etmesi ve kendi müstakil evlerini satması veya kiraya vermesi, bölgenin korunması açısından karşılaşılabilecek diğer bir olumsuz gelişmedir. Sur duvarlarına neredeyse bitişik olan çok katlı konutlar, geçmişten bugüne süregelen yaşanmış baskıların sonucudur. Bu durumun devam etmesi bölgeye yönelik bir tehdittir.

Çizelge 4.3. Silivri ilçesi yapı stoku verileri (İstanbul Valiliği, 2021)

Yapım Yılı			Kat Sayısı			Yapım Türleri					
1980 öncesi	1980-2000 arası	2000 sonrası	1-4 arası	5-8 arası	9-19 arası	Ahşap	Yığma	B.arme	Pref.	Tünel Kalıp	Çelik
1.338	25.292	23.466	47.543	2.400	153	39	8.509	41.287	127	84	50

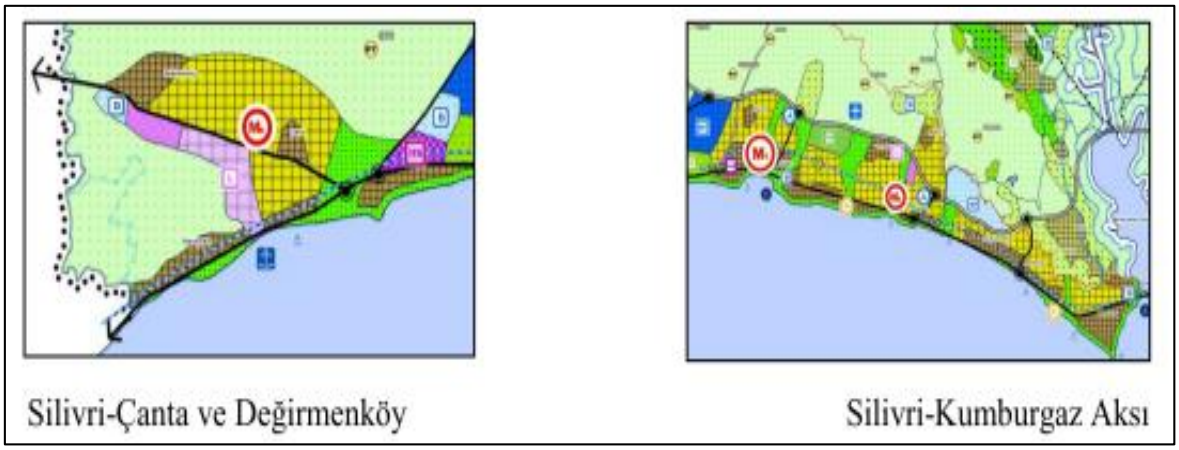
İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Şehir Planlama Müdürlüğü'nün 2022 yılı Tadilatlı Çevre Düzenleme Raporu incelendiğinde, Silivri ilçesinin kalkınma planlarında öncelikli konut yerleşim alanı olarak sunulduğu görülmektedir. Raporda;

– Silivri kent merkezinin etrafında birinci derece merkezin geliştirilmesi uygun görülmüştür. Üst düzey merkez niteliğinde olacak bu merkezin, kentsel yapılanma içinde üniversite, teknoloji geliştirme bölgesi, fuar, kültür ve kongre merkezlerinin yanı sıra turizm alanlarıyla desteklenmesi ve bilgi ekonomilerinin yoğunlaşma alanının çekirdeğini oluşturması hedeflenmektedir. Ulusal ve uluslararası bağlantıların sağlanmasına yönelik üçüncü havalimanı için rezerv alanın da DLH'nin görüşü doğrultusunda bu bölgede (Gazitepe) yer seçmesi uygun görülmüştür. Ayrıca bölge bütününde günübirlik deniz ulaşımı sisteminin geliştirilmesi ve diğer ulaşım sistemleriyle entegrasyonu, hedeflenen bölgesel gelişimin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. (Raporu, 2022)

Harita 4.2. 2022 yılı Çevre Düzenleme Raporunda Silivri

İfadeleri yer almaktadır. Bu planlama yaklaşımı hem fırsat, hem tehdit unsuru olarak görülebilir. Plansız yapılaşma bölge için önemli bir tehdit olmakla beraber, bölgenin değerlendirilmeye alınması bir fırsattır. Ayrıca raporda, sanayinin kontrolsüz gelişimini durdurmak için gelişimin etaplanması ve önceliklerin belirlenmesi koşuluyla sanayi kullanımından farklı kullanımlara (ticaret, hizmet, konut vb.) dönüşmesi kararı alınmıştır. Bölgenin kapsamlı bir planlamaya dahil edilmesi koruma aşamasında olumlu görülerek fırsat olarak değerlendirilmiştir.

Harita 4.3. Avrupa yakasında önerilen gelişme alanları (Çevre Düzenleme Raporu, 2022)

Dışsal analizler

Dışsal analizler, zamana yayılan faktörler ve ani gelişen faktörler olarak üzere iki ayrı alt başlıkta ele alınmıştır.

Zamana yayılan faktörler

Yetkili kurumların faaliyetleri

Silivri Kentsel Sit Alanı'nda, Kültür Bakanlığı, İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Silivri İlçe Belediyesi, İstanbul Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü yetkili resmi kurumlardır.

Bölge, 1997 yılında kentsel sit ilan edilmiş ve dönemsel eklemeler ile sit sınırı genişletilerek 2017 yılında Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı onaylanmıştır. Kentsel sit alanında, 2017 yılına kadar geçiş dönemi yapılaşma koşulları geçerliliğini korumuştur. Onayın ardından İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından imar planına ek olarak, cephe uygulama yönetmeliği hazırlanması talep edilmiş ve Kentsel Tasarım Müdürlüğü tarafından yürütülerek 2019 yılında kurul tarafından onaylanmıştır.

Türkiye genelinde kentsel sit alanları ölçeğinde yürütülen koruma çalışmaları, resmi kurumlar arasındaki koordinasyonun önemini açığa çıkarmaktadır. 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı imar kanunu ile yerel yönetimlere verilen Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nın hazırlanması sorumluluğu, Kültür Bakanlığı tarafından kontrol edilmektedir. Bu değişim özellikle orta ve küçük ölçekli yerel yönetimlerde altyapı ve kadro eksikliklerinden dolayı sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Plan hazırlama sorumluluğunu devralan yerel yönetimlerdeki altyapı yetersizliği, süreçlerin uzamasına ve koruma müdahalelerinin geciktirilmesine neden olmaktadır. 1993 yılında kentsel sit statüsüne alınan Silivri Sur İçi bölgesine ilişkin koruma amaçlı imar planlarının hazırlanmasının yaklaşık 24 yıllık bir sürece yayılması, yukarıdan bahsedilen altyapı eksikliğinin bir sonucu olarak görülmektedir. Merkezi yönetim mekanizmasının sürece dışardan bakışı, projelerin ve uygulamaların değerlendirilmesi aşamasında olumlu görülmektedir. Ancak kurumlar arası iletişimin zayıflığı ve planlamaya ilişkin sorumluluk paylaşımı aşamasında yaşanan aksaklıklar, sürecin uzamasına dolayısıyla koruma uygulamalarının etkinliğinin zayıflamasına neden olmaktadır.

Bölgede 2017 yılında İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından onaylanan Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı günümüzde yürürlüktedir. Bölgenin yoğun kalkınma etkisi altında olması, etkileme geçiş alanının vurgulanmasını

gerekli kılmaktadır. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında 2012 yılında 28232 sayılı resmi gazetede yayımlanan yönetmelikte,

– "Etkileşim-geçiş sahası için; korunması gerekli kültür varlıklarını ve sit alanlarını doğrudan etkileyen, sit bölgeleriyle bütünlük gösteren, daha önceden sit sınırları içindeyken sit sınırları dışına çıkarılmış veya sit sınırları dışında tutulmuş korunacak sokak, meydan, yapı grupları ve benzerlerinin yer aldığı, sit bölgeleri arasında kalmış, sitleri doğrudan etkileyen veya koruma amaçlı imar planlarının hazırlanma aşamasında göz önünde bulundurulması gereken alanlardan olması"

tanımı yer almaktadır. Bu yaklaşıma göre bölgede etkileşim geçiş sahası oluşturarak, sit alanı çevresinden gelen yoğun yapılaşma baskısının önüne geçilmesi sağlanabilir. Bu durum mevcut haliyle, bölgeye yönelik tehdit olarak değerlendirilmiştir.

Silivri Belediyesi 2021 yılı faaliyet raporunda, güncel faaliyetler ile ilgili genel bilgileri sunulmuştur. Faaliyet raporunda ve 2020-2024 stratejik gelişme raporları incelendiğinde, kentsel sit alanı içinde gerçekleştirilen Tarihi Yapılar Birimi'nin yürüttüğü faaliyetler 3 başlık altında verilmiştir.

- "Fatih Mahallesi, 167 ada 15 parselde yer alan tescilli tarihi Sarnıç yapısının yaklaşık maliyeti ve keşifleri hazırlanarak, YİKOB'a bütçe talebi için sunulmuştur. Bütçe onayının devamında "Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon, Mekanik Projeleri ve İhaleye esas keşif dosyalarının hazırlanması işinin hizmet alım ihalesi gerçekleştirilmiştir. Röledeler İstanbul I Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır.

- Fatih Cami'nin hasar tespiti ve yıkımına dair Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden muvafakatların alınarak, söküme dair raporlar hazırlanmış ilgili Koruma Kurulunda onaylatılmıştır. Söküm işleminin uygulamasına dair diğer gerekli işlemler devam etmektedir.

- Kalepark Sosyal Tesislerinin projesinin hazırlanması işi devam etmektedir. Parselde bulunan tüm unsurlar (ağaç, peyzaj unsurları, kent mobilyaları vb.) tescilli/tescilsiz yapılar ve envanterli/envantersiz taş eserler projeye işlenerek ilgili Koruma Kurulunun onayına sunulacaktır."(Belediye, 2021)

Kentsel sit alanında, sivil mimarlık örneklerinin mevcut durumu, bu yapılara ilişkin yeterli tespit ve planlama çalışmasının yapılmadığını göstermektedir. Kamu hibe destekleriyle yürütülen restorasyon projeleri, yapı ölçeğiyle sınırlıdır ve yeterli finans desteği olmadığı için restorasyon uygulamaları gerçekleştirilememektedir.

Türkiye genelinde ve Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde gerçekleştirilen koruma faaliyetlerinin yetersiz olduğu ve geliştirilmek üzere kapsamlı çözümlere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Dolayısıyla, yetkili resmi kurumların koruma ve planlama faaliyetlerinin zayıf olduğu sonucuna varılmıştır.

Planlama yaklaşımları

Kentsel koruma alanında, Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'na ilişkin yönetmeliğin 6. Maddesinin J bendinde;

– "Koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması aşamasında; tarihi çevre, kültürel ve doğal miras, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı, teknik altyapı, sosyal donatı, yapı ve sokak dokusu, mülkiyet yapısı, ulaşım, dolaşım sistemi, örgütlenme biçimi ve benzerlerine ilişkin gerekli etütler kent bütünü ile ilişkilendirilerek yapılır"

tanımlaması yer almaktadır. Kentsel koruma anlayışının, fiziksel onarım ölçeğinden çıkarılarak bölgesel anlamda ekonomik, sosyolojik ve çevre değerlerini kapsayacak nitelikte gelişimi, kentsel korumanın bütüncül bir analiz çalışması ile ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Planlamada bölgesel sınırlılıklara bakıldığında, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 25.01.2017 tarihli, 681 numaralı, "Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları" ilke kararında, kentsel sitin tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi başlığında şu tanımlama yapılmıştır;

– "Kentsel sitler, mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlardır. Kentsel sit alanın bulunduğu çevre içinde korunmasında, geliştirilmesinde etkinlik taşıyan ve kentle bütünleşmesine olanak sağlayacak kararlara konu alanlar ise etkileşim geçiş sahası olarak tanımlanır."

Bu tanımlama, kentsel sit sınırını tariflediği gibi, etkileşim geçiş sahasının gerekliliğini de vurgulamaktadır (Web-05).

Silivri Kentsel Sit Alanı sınırları 1993 yılında, sur içi bölgesini kapsayacak şekilde belirlenmiş, 2010 yılında Piri Mehmet Paşa Cami bölgesinin dahil edilmesiyle genişletilmiştir.

İmar planı hazırlanma sürecinde yapı ölçeğinde konsolidasyona yönelik koruma faaliyetleri devam etmiştir. Belediye Kentsel Tasarım Müdürlüğü, sivil mimarlık örneklerinin Kültür Bakanlığı hibe desteği alma sürecinde yerel halka yönlendirici desteklerde bulunmaktadır. Diğer yandan, doku ölçeğinde sokak sağlıklaştırma projeleri gerçekleştirilmiştir. Ancak bu projeler, sokak zemin kaplamalarının, aydınlatma elemanlarının ve altyapı hizmetlerinin yenilenmesine yönelik uygulamalarla sınırlıdır. Söz konusu uygulamaları, bilimsel bir koruma yaklaşımıyla ele alınmamış olması, bu faaliyetlerin kısmen olumlu ancak kısa vadeli ve geçici önlemler olarak görülmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda, sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında tespit ve belgeleme çalışmalarının yetersizliği,, günümüze ulaşan az sayıdaki özgün değerin yok olmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda sokak sağlıklaştırma projeleri, koruma planlamasına yönelik tehdit olarak kabul edilmiştir.

Koruma amaçlı uygulama imar planının hükümleri ile özellikle sur içi bölgesinde yıkımlar yasaklanmış, yeni uygulamalar engellenmiştir. Bu durum hem yerel halk hem de yerel yönetim faaliyetleri açısından kısıtlayıcı olmuş ve yapısal olarak koruyucu bir önlem olmasına karşın olumsuz etkileri de görülmektedir. Bölgede yaşayan halkın imar planına karşı bakış açısı, koruma yaklaşımının sunacağı değerlerin algılanmasını olanaksız kılmıştır. Bu açıdan bakıldığında, yerel yönetimin, halkı, koruma faaliyetleri ve etkilerine yönelik bilinçlendirme girişimlerinin yetersiz olduğu söylenebilir. Ayrıca, hazırlanan plan notlarında yapılan tespitler ve dolayısıyla sunulan çözüm önerileri yapı ölçeğiyle sınırlı kaldığı için, ekonomik ve sosyolojik gelişmeler ve baskıların tariflenmesi açısından zayıf yön olarak değerlendirilmiştir.

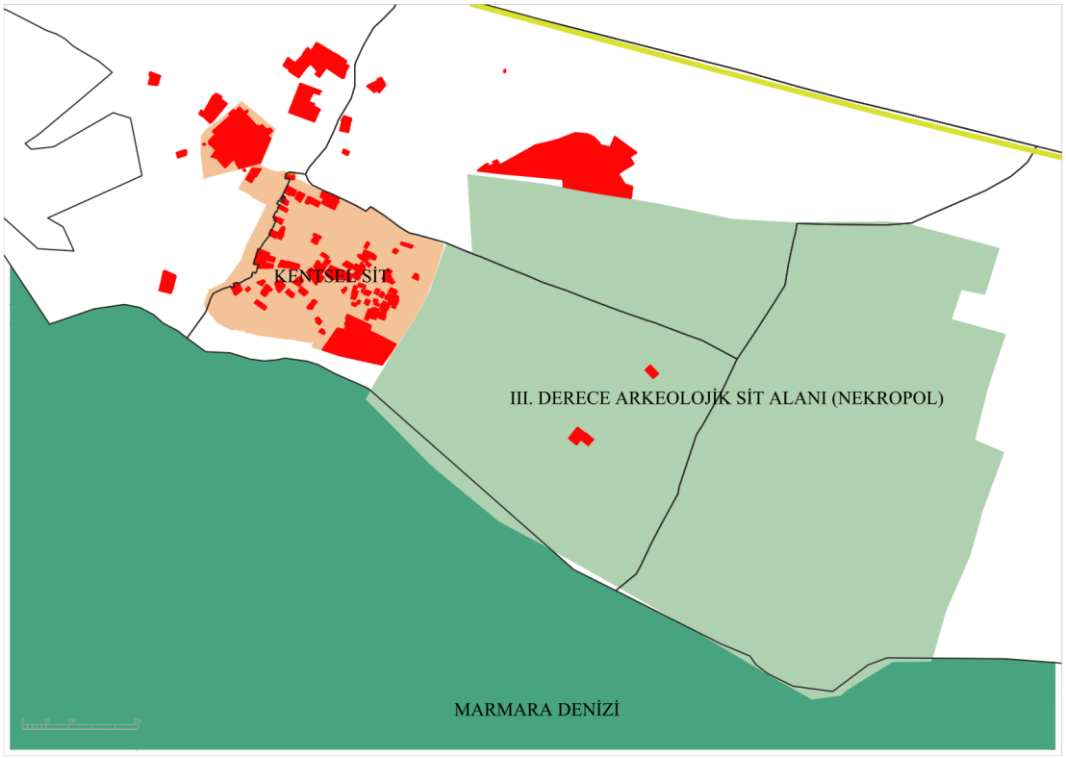
Kültür varlıklarının korunmasına yönelik yasalar planlama yaklaşımına yönelik önemli sınırlayıcılardır. Ancak yeni yasalarda kültürel mirasın gelir elde etme ve siyasi ideolojiyi güçlendirmek amacıyla kullanımına yönelik yaklaşımların oluşması ve koruma planlamalarının siyasileşmesi, küresel anlamda kentsel korumaya yönelik tehdit olarak görülmektedir (Özçakır, Bilgin Altınöz, ve Mignosa, 2018).

Kentsel sit alanı sınırları ve etkileşim geçiş sahası

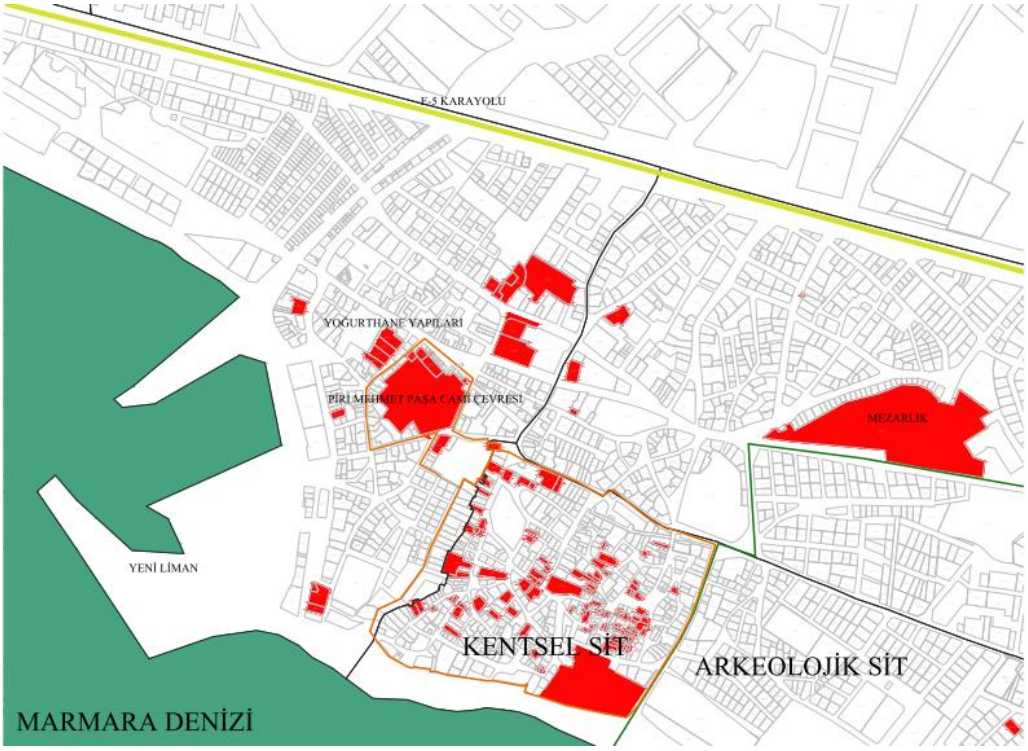
Kademeli olarak genişleyen Silivri Kentsel Sit Alanı 2010 yılında günümüzde yürürlükte olan nihai sınırına ulaşmıştır. Öncelikle sur içi bölgesi, ardından Piri Mehmet Paşa Cami

çevresi kentsel sit sınırları içine dâhil edilmiştir. Bölgede yer alan tescilli anıtsal yapıların bir kısmı, kentsel sit sınırlarına dâhil edilmemiştir. Bu durum kentsel sit alanını yeni yapılaşma açısından tehdit etmekte, aynı zamanda sit alanı dışında kalan tescilli yapıların korunmasını güçleştirmektedir. Cumhuriyet dönemi yapılarının, bölgeye özgü bir yapı türü olan yoğurthane yapılarının ve Osmanlı dönemi sivil mimarlık örneği niteliğindeki yapıların bir kısmının kentsel sit sınırına dâhil edilmemesi, kentsel dokunun özgün değerlerinin kontrolsüz değişimine ve bozulmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda mevcut kentsel sit sınırının koruma sorunları açısından irdelenmesi gerekmektedir.

Silivri Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı notları incelendiğinde, etkileşim geçiş sahası tespiti yapılmadığı görülmektedir. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında 2012 yılında 28232 sayılı resmi gazetede yayımlanan yönetmelikte, etkileşim geçiş sahası tanımlaması detaylı olarak verilmiş ve sit alanları açısından önemi vurgulanmıştır. Kentsel sit alanının mevcut sınırı ve etkileşim geçiş sahasına yönelik tespitlerin yapılmamış olması, geleneksel yerleşim dokusunun yakın çevresinin planlamaya dahil edilmemesi sonucunu doğurmaktadır.

Harita 4.4. Silivri Merkez Kentsel Sit ve Selymbria Antik Kenti Nekropolü III.Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Sınırı (2022 yılı halihazır harita verisi kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Harita 4.5. Silivri Merkez Kentsel Sit Alanı ve Çevresi (2022 yılı hâlihazır harita verisi kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Yerel yönetimin imar planı sonrası yürüttüğü çalışmalar

Koruma Amaçlı İmar Planı'nın 2017 yılında onaylanmasının ardından Cephe Uygulama Yönetmeliği çalışması aşamasında gerçekleştirilen alan çalışması verileri ile tez kapsamında gerçekleştirilen 2022 yılı alan çalışması verileri kıyaslandığında, koruma uygulamalarının sınırlı olduğu görülmektedir. Hazırlanan Cephe Uygulama Yönetmeliği kapsamında da henüz bir uygulama yürütülmemiştir. Bu bağlamda, Koruma İmar Planı kapsamında alınan kararların uygulamaya alınması, bölgenin miras değerlerinin yok olmasının önüne geçilmesi için son derece önemlidir.

Silivri Belediye Başkanlığı Kentsel Tasarım Müdürlüğü, 22.02.2007 tarih ve 26442 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan " Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdari Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik" gereğince 05.05.2014 tarih ve 34 sayılı Silivri Belediye Meclisi'nin kararı ile kurulmuştur. Müdürlük binası sit alanı içinde Tavanlı Çeşme Sokak üzerinde yer alan 184 ada 1 parselde yer alan yapıda devam etmektedir. Kentsel Tasarım Müdürlüğü, çoğunlukla çevre düzenlemesi ve sokak zemin kaplaması yenilemesine yönelik, bütünlük içeremeyen birbirinden kopuk ve noktasal çalışmalar

yürütmektedir. Kentsel sit alanının, çevresel değerler ile birlikte ele alınacak bütüncül çalışmalar ile ele alınması gereklidir.

Koruma faaliyetlerinin, ekonomik olarak desteklenmemesi, Türkiye genelinde birçok kentsel sit alanının karşılaştığı bir problemdir. Bu süreçte, finansal destek göremeyen kentsel sitlerin, kendi finans olanaklarını yaratmak için turizme teşvik edilmesi, kültürel miras alanları için tehdit unsurudur. Koruma faaliyetleri için merkezi yönetim tarafından sağlanan finans desteğinin artırılması, sit alanlarına yönelik tehdit unsurlarının önlenmesi için öncelikli olarak ele alınmalıdır.

Doku içinde yer alan tescilsiz yapılar

Silivri Kentsel Sit Alanı tescilli ve tescilsiz sivil mimarlık örneklerinin bir arada bulunduğu bir alandır. Silivri Kentsel Sit alanı'na ilişkin koruma çalışmalarında, tescilli sivil mimarlık örneklerine komşu olan yapıların ve geleneksel doku ile bütünlük oluşturan ancak tescilli sivil mimarlık örneği niteliği taşımayan yapıların bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Kentsel sit alanının çevre değerleri açısından ele alınması ve sokak, bahçe, meydan vb düzenlemelerin çevre değerlerinin irdelenmesi sonucu oluşacak projeler ile değerlendirilmesi gerekli görülmektedir.

Finansal ve yönetimsel sorunlar

Koruma süreçlerinde merkezi ve yerel yönetime bağlı kurumlar, çeşitli desteklerde bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları, Belediyeler, Koruma Uygulama ve Denetleme Birimleri, Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Valilik gibi kurumlar, kültür varlıklarına yönelik belgeleme, projelendirme ve uygulama aşamalarında farklı yükümlülüklere sahiptir.

Kültür Bakanlığı'nın 13.04.2005 tarihinde resmi gazetede yayımlanan "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik" günümüzde yürürlüktedir (Web-13). Bu yönetmeliğe göre, kültür varlıklarının niteliğine göre, projelendirme ve uygulama safhalarında hibe destekleri verilmektedir. Kentsel sit alanı içinde, belediye arşivinden ulaşılan belgeler doğrultusunda 17 adet tescilli sivil mimarlık örneğinin rölöve

yeniden tasarımlama ve restorasyon projelerinin hazırlandığı görülmektedir. Ancak bu yapılara ilişkin koruma ve restorasyon uygulamaları henüz gerçekleştirilmemiştir.

Yerel yönetim hafızası

Kentsel Sit Alanlarına yönelik koruma çalışmaları, uzman ekiplerin kontrolünde gerçekleştirilecek kapsamlı alan çalışmaları, analiz ve değerlendirme süreçleri ve çağdaş koruma yaklaşımlarının, yerleşimlerin kendine özgü karakterleri doğrultusunda irdelenmesi aşamalarını kapsamaktadır. Bu çalışmaların uygulama süreçlerine yansıtılması, uzmanlar ve yöneticilerin ortak bir platformda iletişimi ile gerçekleştirilebilir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin idari ve teknik kadrolarındaki süreklilik önemlidir. Yönetim kadrosunda ve çalışma ekiplerinde yaşanan değişiklikler, planlama sürecinin aksamasına ve konsantrasyon sorununa neden olmaktadır.

Yerel yönetim seçimleri, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 8. Maddesine göre beş yılda bir yapılmaktadır.

Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde bakıldığında, Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı çalışmaları, 1993 yılında bölgenin kentsel sit olarak ilanından sonra başlamış, 2017 yılında onaylanmıştır. Bu süreç içinde bölgede geçiş dönemi koşulları uygulanmıştır. Bu süreçte Belediye beş farklı yerel yönetim idaresine girmiştir. Kültürel varlık anlamında kayıpların yoğunlaştığı bu aralık, planlama süreci açısından olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Yerel yönetimin kentsel planlama anlamında süreklilik göstermesi planlama açısından önemli görülmektedir. Dolayısıyla, günümüzde, hızlı kentleşme sonucu yaşanan değişiklikler düşünüldüğünde kentsel sit alanlarının planlama süreçlerinin yerel idarelere bağlı olması ve yerel yönetimlerin sürekliliğinin olmaması, sit alanlarında koruma ve koruma planlaması açısından önemli bir tehdit unsurudur.

Akademik çalışmaların yetersizliği

Silivri Kentsel Sit alanının soyut ve somut değerleri ile bölgede yürütülen koruma faaliyetlerinin ele alındığı farklı akademik çalışmalar yürütülmüştür.

Tarihsel Peyzaj Karakterizasyonu çalışması, Silivri'de Anastasia Duvarı'nın doğusundaki yaklaşık 200 km2 alanı kapsayacak şekilde hazırlanmıştır (Bellibaş ve Tanyeli, 2021; Crow

ve Turner, 2009). 2009 yılında tamamlanan çalışma, Silivri Kentsel Sit alanının bağlamının tanımlanması ve çevresel ölçekte sahip olduğu değerlerin açığa çıkarılması açısından önemlidir. Alan için önemli bir fırsat olan bu çalışma, arkeolojik değerler, çevre değerleri somut ve somut olmayan değerler bağlamında koruma süreçlerine dâhil edilmelidir.

Çizelge 4.4. Silivri ve Silivri Kentsel Sit Alanı'na ilişkin akademik yayınlara örnekler (Yazar tarafında hazırlanmıştır,2022)

SİLİVRİ ÖZELİNDE YAPILAN KORUMA ALANINDA DEĞERLENDİRİLEBİLECEK AKADEMİK ÇALIŞMALAR					
NO	HAZIRLAYAN	YIL	TEZ ADI	AŞAMA	BİLİM DALI
1	BETÜL BOZİK	2021	Silivri ve köylerindeki kiliseler üzerine bir araştırma: Değirmenköy koruma projesi	Yüksek Lisans	Mimarlık
2	MUSAB AKDENİZ	2020	Ankara ve Silivri depremselliği ve deprem kuvvetlerinin DBYBHY-2007 ve TBDY-2018 ile karşılaştırılması	Yüksek Lisans	Deprem Mühendisliği
3	MERVE ÇİÇEK	2019	Selymbria (Silivri) Kalesi ve Nekropolü üzerine arşiv belgeleri ışığında yeni değerlendirmeler	Yüksek Lisans	Arkeoloji
4	SEREN DOĞAN	2019	Silivri'de (İstanbul) konut yeri seçimi ve şehir içi hareketlilik	Yüksek Lisans	Coğrafya
5	ERDOĞAN ÖZDİL	2019	Silivri ağzı (Giriş – inceleme – metinler – sözlük)	Yüksek Lisans	Dilbilim
6	ZÜBEYDE ÜÇOŞ	2016	Silivri Şehri'nin gelişimi: Sorunlar ve çözüm önerileri	Yüksek Lisans	Coğrafya
7	BURCU TURAN	2013	Taşkın alanlarında planlama Silivri Boğluca deresi örneği	Yüksek Lisans	Şehircilik ve Bölge Planlama
8	MUHSİNE HANDE DİLBER	2010	Silivri Fatih Mahallesi'ndeki Anastase Stamoulis evi restorasyon projesi	Yüksek Lisans	Mimarlık
9	ZEYNEP ÜZMEZ	2006	İstanbul kıyı alanları yönetimi ve Silivri kıyı alanı stratejik planlaması	Yüksek Lisans	İnşaat Mühendisliği
10	SEÇİL TAŞKIN	2002	Silivri-Selimpaşa kentsel sit alanında tarihsel çevre korumaya yönelik bir araştırma ve 'Küçük Kilise' koruma projesi	Yüksek Lisans	Mimarlık
11	ÜLKÜ ZOROĞLU	2000	Silivri, Kaleiçi Mahallesi, Çarşıkapı, Tavanlıçeşme Sokak'da koruma değerlendirme ve çevre düzenleme projesi	Yüksek Lisans	Mimarlık
12	SÜLEYMAN SABANCI	1995	Ekolojik açıdan turizm yerleşimlerinin kıyı kullanımına etkisi (ikinci konut olgusu-Silivri örneği)	Yüksek Lisans	Şehircilik ve Bölge Planlama
13	MERYEM HAYIR	1991	E-5 karayolunun çevre yerleşmeler üzerindeki etkisi (Mimarsinan-Silivri bölümü)	Yüksek Lisans	Coğrafya
14	TAYFUN AKKAYA	1984	Trakya'da Marmara Denizi kıyısında İstanbul'a bağlı bir liman kasabası selymbria (=Silivri) tarih içindeki gelişimi ve eski eserleri	Doktora	Sanat Tarihi

Arkeolojik alanlara yönelik çalışmalarının yetersizliği

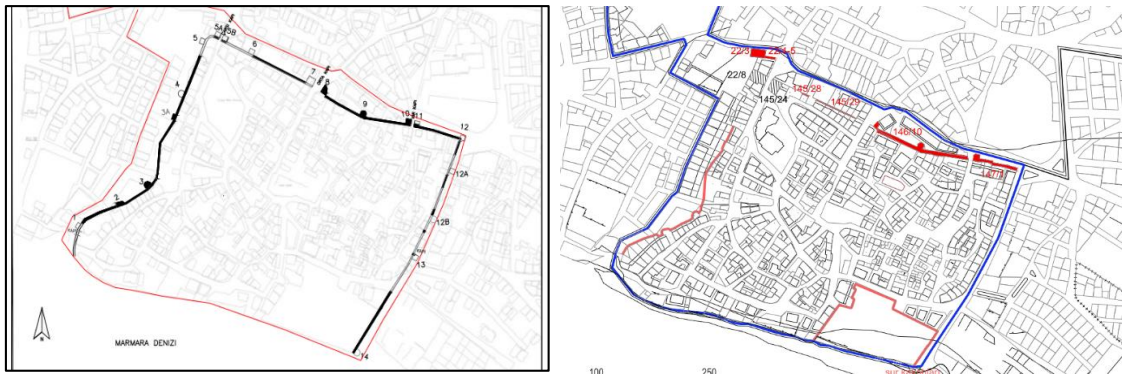
Kentsel sit alanı sınırı içinde bölgenin yapısal ve tarihsel hafızasını korumak açısından sur duvarı kalıntıları en önemli yapı topluluğudur. Arşiv araştırmalarında, sur kalıntılarının büyük bir kısmının tescil edilmemiş olduğu açığa çıkmaktadır. Sur duvarlarının, korunma durumunun yeterli seviyede olmadığı açıktır. Sur kalıntılarının hem kalıntı bazında hem de çevresel olarak korunması, alan çalışmalarının yapılması ve acil önlem alınması gerekmektedir.

Sur kalıntıları, kentsel sit alanının çok katmanlı kimliğinin önemli bir göstergesidir. Dolayısıyla sur kalıntılarının ve kalıntı çevrelerinin tarihsel, belgesel, estetik değerleri göz

önüne alınarak, öncelikle yapısal devamında çevresel olarak planlanması ve acil müdahale önlemleri alınması dikkat çekilmesi gereken bir koruma konusudur.

Kentsel sit alanı, 3. derece arkeolojik sit alanına ile komşudur. Nekropol alanı olan bu bölge, 3. derece arkeolojik sit olması nedeniyle koruma uygulamaları ve tespitler açısından riskli bir durumdadır. Bu bölgenin ve aynı zamanda sur duvarı hattının arkeolojik alan çalışmalarıyla bütünleşik olarak yeniden ele alınması gerekmektedir.

Alan ile ilgili hazırlanan Merve Çiçek tarafından hazırlanan tez çalışmasında, sur duvar kalıntılarının 2021 yılına ilişkin belgelemesi yapılmıştır. Bu belgeleme ile Koruma Amaçlı İmar Planı verileri kıyaslandığında kalıntıların büyük kısmının tescilsiz olduğu görülmektedir. Planda sadece sit alanının kuzey hattında yer alan kalıntılar parselleri ile birlikte tescillenmiş ancak batı yönde yer alan kalıntılar sur envanteri olarak plana işlenmiştir. Batı yönde yer alan sur kalıntılarının üstünde mevcut durumda çok katlı apartmanlar yükselmektedir. Dolayısıyla bu parseller planda yeni yapı olarak belirtilmiştir. Sur duvarlarına ilişkin onarım koruma çalışmalarının gecikmesi bölgeye ilişkin önemli bir koruma sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Harita 4.6. 2021 yılı sur kalıntılarının 2017 yılı tescil durumu ile kıyaslanması (KAUİP harita verisi ve Merve Çiçek'in tez çalışmasında yer alan harita kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.)

İklim değişikliği sorunu

2022 yılında düzenlenen Uluslararası İklim Değişikliği Paneli'nde "Bilimsel kanıtlar kesin olarak göstermektedir ki; iklim değişikliği insan sağlığı ve gezegenin sağlığı için önemli bir tehdittir. Küresel ölçekte uyumlanma ile ilgili daha fazla gecikme yaşanması, yaşanabilir bir

geleceği güvence altına almak için kısa ve hızla kapanan bir aralığı kaçıracaktır." vurgusu yapılmıştır[2] (Kocabaş, 2019).

Küresel bir sorun olarak yakın zamanda önemli yaşamsal değişiklikler yaratacak olan iklim sorunu, 2021 yılında ICOMOS'un Miras Ve Sürdürülebilir Gelişim Hedefleri raporunda ele alınmış ve canlandırma stratejilerine ilişkin 17 maddenin 1 maddesi direk, 4 maddesi ise dolaylı olarak iklim sorununa değinmektedir (Labadi, 2021).

Özellikle Avrupa ülkelerinde uygulamada karşılığını bulan iklim değişikliği sorunu, koruma yaklaşımlarına örnek olarak İngiltere'de hareket kazanmıştır. İngiliz Mirası kurumunun 2008 yılında yayımladığı raporda aşağıdaki açıklama önemlidir.

– Sera gazı emisyonlarını azaltmak için gerekli önlemler alınmaması durumunda, iklim değişiminin doğrudan etkileri kültürel mirasımız da dahil olmak üzere, toplum, ekonomi ve çevre üzerinde büyük olumsuz etkilere sahip olacaktır. Tarihi çevre için önemli etkileri olacak, değişen iklim koşullarına karşı daha dirençli olması için tarihi varlıkların adapte edilmesi gerekliliği ile birlikte, emisyonların daha zararlı olmasını önlemek için çok çeşitli girişimlerde bulunulması gerekmektedir (Kocabaş, 2019).

İklim sorunu ile ilgili 2022 yılında düzenlenen "Kültür, Miras ve İklim Değişikliği Hakkında Küresel Araştırma ve Eylem Gündemi" adlı toplantı 40 ülkeden farklı katılımcı ile ICOMOS ve UNESCO'nun işbirliğiyle düzenlenmiştir. Özellikle örnek alan değerlendirmelerinin ön plana çıktığı toplantı raporunda, iklim krizine önlem amacıyla, kültürel mirasın değerine vurgu yapılmaktadır (Morel ve diğ., 2022).

Zhang, ekolojik ayak izi hakkında aşağıdaki tanımlamayı yapmıştır.

– Ekolojik açıdan ekolojik ayak izi, insan üretimi ve yaşamı tarafından tüketilen çeşitli kaynakları, arazi alanı aracılığıyla ekosistem tarafından sağlanan veya emilen değerlere dönüştürmek, insan faaliyetleri ile ekosistemler arasındaki ilişkiyi nicel olarak incelemenin bir yoludur (Zhang ve Fu, 2019).

İklim sorununun, temel problem olarak görüldüğü çağımızda, kentsel alanlarda ekolojik ayak izinin tespitine ilişkin analitik yöntemlerle tespitler yapılmalıdır. Kültürel miras alanlarının korunması açısından zararlı görülen birçok faktör, dünya ve dolayısıyla iklim için de hızlı ve müdahaleci etkiler doğurmaktadır. Bu konuda, kültürel mirasın iklim krizinin

[2] English Heritage Climate Action Plan 2022–2025 kitapçığında iklim değişikliğinin acil olarak ele alınması gerekliliğine ilişkin not.

yönetilmesi aşamasında, turizm ve rant gözetilmeden ön plana çıkartılması mümkün olabilir. ICOMOS'un 2021 yılında sunduğu, Kültürel Miras ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kitapçığında, kültürel mirasın iklim krizi açısından rolüne de değinilmiştir (Labadi ve diğ., 2021).

İklim değişikliğinin kültürel miras alanlarında değerlendirmeye alınması, Türkiye'de henüz uygulamaya geçmemiş bir alandır. Çalışma alanının, hızla sanayileşen ve tarım alanları yok olan bir bölge olduğu göz önüne alındığında, küresel bir tehdit unsuru olan iklim değişikliğinin, Silivri Kentsel Sit alanı için öncelikli tehdit unsuru olduğu açıktır. Ancak, iklim farkındalığı sonucu, uygulamaya yönelik doğru stratejiler geliştirilmesi halinde, rantlaşmanın önüne geçebilecek, koruma alanlarının yeniden yaşam alanına katılması açısından değerlendirilebilecek bir durumdur. Dolayısıyla iklim farkındalığı, bütün koruma alanlarında olduğu gibi bölgeye yönelik ileriye dönük bir fırsat olabilir.

Ani gelişen faktörler

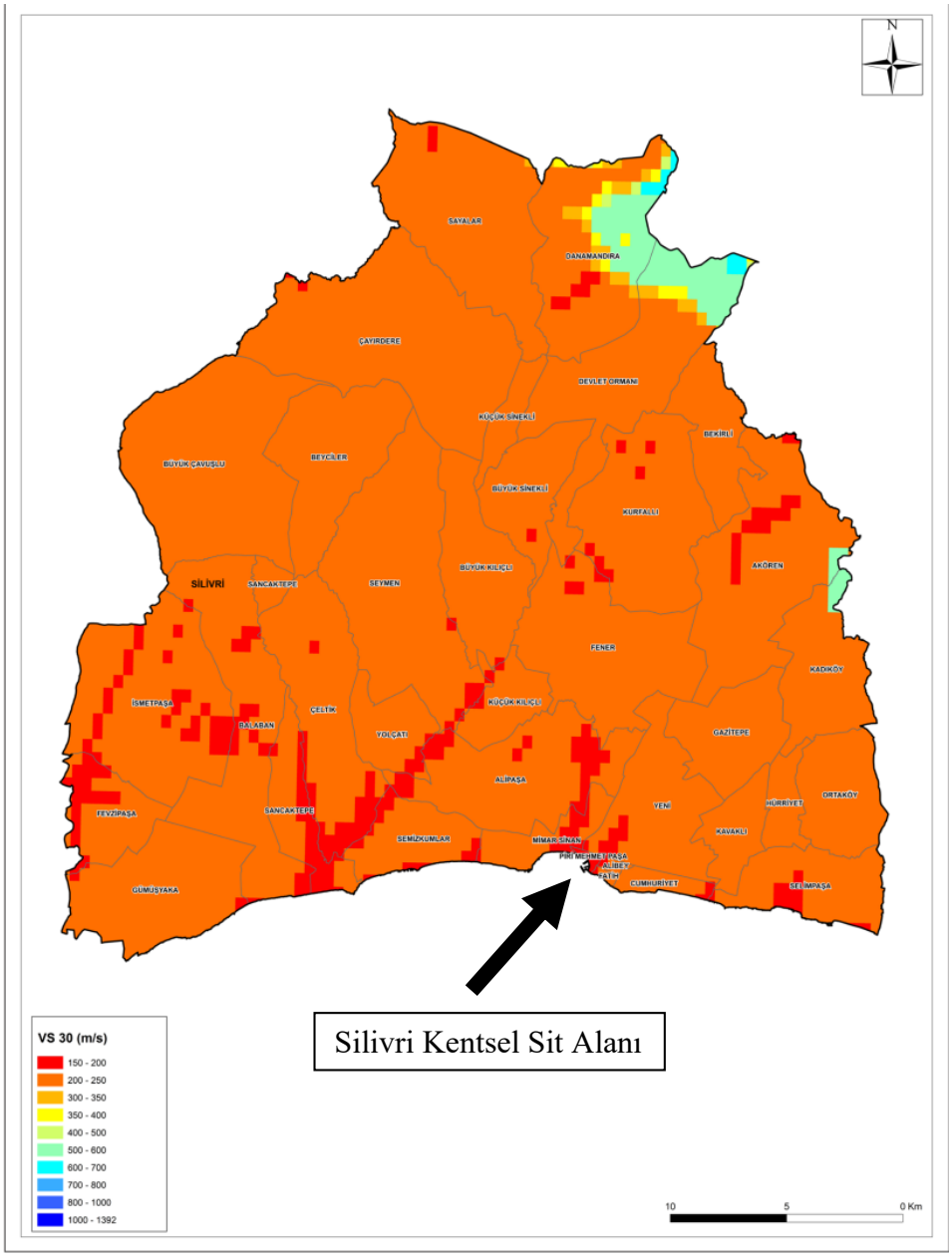
Deprem

Silivri ilçesi, Kuzey Marmara fay hattı üzerinde yer almaktadır. Bölgede, büyük yıkımlara neden olan ve tarihe geçen depremler kaydedilmiştir. Silivri, deprem açısından yüksek riskli bölgeler arasındadır.

Çizelge 4.5. Kuzey Marmara kıyılarında 1500'lü yıllara kadar kaydedilen depremler (Erel, Zabcı, Akyüz, ve Çağatay)

Yıl	Ay	Gün	No	Eo	M	I	Etki
-427	0	0	41.02	27.88	-	-	Perinthos
-282	0	0	40.42	26.68	-	VIII	Gelibolu
93	0	0	40.50?	26.60?	-	VIII	Saros
117	11	10	40.45?	27.90?	-	-	Kapıdağ Yarımadası
138	0	0	40.20?	27.40?	-	VIII	Çanakkale-Bandırma
170	5	3	?	?	-	VIII	Doğu ve Güney Marmara
430	0	0	?	?	-	VIII	İstanbul, Marmara
478	9	25	40.70	29.80	7.3	-	Helenopolis
484	0	0	40.50	26.60	7.2	-	Callipolis (Saros)
543	0	0	?	?	-	-	İstanbul, Kyzikos
557	12	14	40.90	28.30	6.9	-	Silivri
558	0	0	?	?	-	-	İstanbul
715	0	0	?	?	-	-	Marmara Denizi
740	10	26	40.70	28.70	7.1	-	Marmara
860/861	5	23	40.8	28.5	6.8	-	Marmara
989	10	25	40.8	28.7	7.2	-	Marmara
1063	9	23	40.8	27.4	7.4	-	Panio (Tekirdağ yakını)
1296	6	1	40.5	30.5	7.0	-	Bithynia, İstanbul
1343	10	18	40.7	27.1	7.0	-	Trakya, Ganos
1344	11	6	40.41	27.24		IX	Marmara Denizi
1354	3	1	40.32	26.51	7.4	-	Hexamili, Marmara Denizi
1437	11	27	40.11	26.21	-	-	Eceabat, Kuzey Marmara

Marmara Denizi'nin kuzey hattı boyunca, Şarköy - Mürefte - Güzelköy – Tekirdağ - Marmara Ereğlisi - Silivri açıklarından Batı Marmara fay hattı geçmektedir. (Kalafat, 2011) İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kandilli Rasathanesi ortak çalışması olarak Silivri özelinde hazırlanan "Olası Deprem Kayıp Tahminleri" verilerine göre, sur içi bölgesini kapsayan Fatih Mahallesi sınırları içinde, 7.5 şiddetinde deprem senaryosuna göre oluşturulan tahminlerde; çok ağır hasarlı 9, ağır hasarlı 28, orta hasarlı 104, hafif hasarlı 215 yapı tespiti yapılmıştır (Silivri Belediyesi, 2020).

Harita 4.7. Silivri İlçesi Vs 30 Dağılımı Haritası[3] (Silivri Belediyesi, 2020)

Deprem etkisi, Kentsel Sit Alanı için de kaçınılmaz bir tehdit unsurudur. Geleneksel yerleşim dokusuna yönelik deprem risklerinin değerlendirilmesi, alınacak önlemlerin belirlenmesi gerekmektedir.

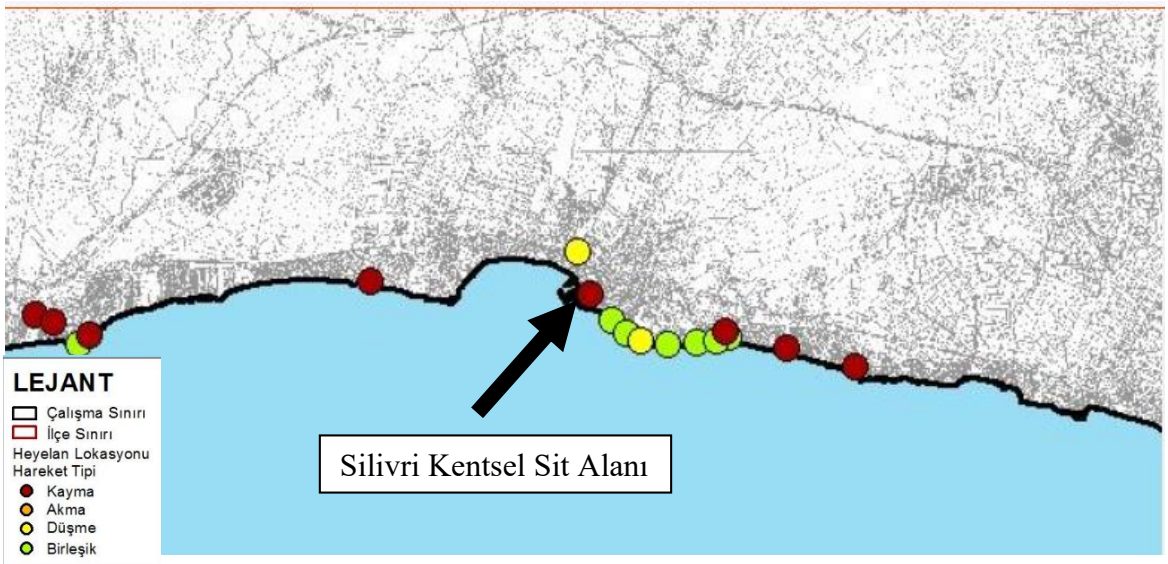
[3] "Bu parametre deprem tehlikesi belirleme kısmında kullanılan yer hareketi tahmin modellerinin bir girdisini teşkil eder ve bu parametre kullanılarak yer hareketi tahminleri doğrudan yüzeyde, yani zemin etkileri yansıtılmış olarak tahmin edilir."

Heyelan

Silivri Kentsel Sit Alanı Sur İçi Bölgesi, Karaburun Falezi üzerinde yer almaktadır. Falez, doğu yönüne doğru uzayarak sonlanmaktadır. Bölge, Kütle Hareketleri Lokasyon Haritası verilerine göre, kayma riski taşıyan bir zemin yapısına sahiptir. Zemin kayması, zemin kütlesinin kayma yüzeyleri veya ince ve yoğun bir makaslama bölgesi boyunca yamaç aşağı hareketi olarak tanımlanmaktadır (Silivri Belediyesi, 2020).

Resim 4.8. Falez üstünde yer alan kentsel sit alanının deniz cephesinden görünümü (Silivri Belediyesi arşivi)

Harita 4.8. Hareket Tipine Göre Kütle Hareketleri Lokasyon Haritası (Silivri Belediyesi, 2020)

Bölgenin deprem ile beraber heyelan açısından da riskli durumu, koruma çalışmalarında dikkate alınması gereken bir durumdur.

Savaş

Silivri ve çevresi, tarihsel süreç içinde birçok savaşa, askeri istilaya maruz kalmıştır. Bölge, jeopolitik konumu gereği, savaş riskini tarihin her döneminde taşımıştır. 1. Dünya Savaşı sürecinde, sırayla Bulgaristan, İtalya ve Yunanistan işgaline uğramıştır. Savaşın yarattığı tahribat, fiziksel tahribat ile sınırlı kalmamış, ani gelişen mübadele ile sosyokültürel değişimler gerçekleşmiştir (İnginar ve Kemaloğlu, 2020).

Günümüzün siyasi gelişmelerinin yönelimi ne şekilde olursa olsun, bölgenin konumu savaş riskini barındırmaktadır. Ani gelişebilecek bir faktör olarak değerlendirilen bu durum, kentsel korumaya yönelik bir risk olarak ele alınmalıdır.

4.2.2. SWOT analizi

Koruma sorunlarının tespitine yönelik bir yöntem denemesi olarak yapılan bu çalışma, alanın temel problemlerini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. SWOT analizi aşamasında yapılan alan çalışmaları ve kaynak araştırmaları sonucu, Silivri Kentsel Sit Alanının bölgesel değerlerine ve yerel ve çevresel sorunlarına değinilmiştir.

SWOT analiz yöntemi ile alan tespitleri, güçlü ve zayıf yönler ve fırsat ve tehdit unsurları göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Bazı analiz başlıklarında, sur içi bölgesi ve Piri Mehmet Paşa Cami bölgesi, farklı niteliklere sahip oldukları için ayrıştırılmıştır. İçsel analizler; yer değerleri, değer kayıpları ve kalkınma baskıları olarak sınıflandırılmıştır. Dışsal analizler; zamana yayılan ve ani gelişen faktörler olarak iki ayrı sınıflama içinde ele alınmıştır.

Çizelge 4.6. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT analizi – İçsel Analizler

İÇSEL ANALİZ BAŞLIKLARI	BÖLGELER →			SİLİVRİ KENTSEL SİT ALANINDA YAPISAL VE FONKSİYONEL OLARAK AYRIŞMIŞ ALANLAR							
				SUR İÇİ BÖLGESİ				PİRİ MEHMET PAŞA CAMİ BÖLGESİ			
YER DEĞERLERİ	SOMUT KÜLTÜREL MİRAS nitelik ve kaynak değeri açısından			sivil mimarlık örnekleri				anıtsal yapı			
				G	Z	F	T	G	Z	F	T
	SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS tarihi ve anı değeri açısından			mübadele - sosyokültürel kompozisyon				mahalle hayatı			
				G	Z	F	T	G	Z	F	T
	KÜLTÜREL PEYZAJ çevre ve arkeolojik değerler açısından			ilçe genelinin çok katmanlı dokusu							
				G		Z		F		T	
DEĞER KAYIPLARI	FİZİKSEL			tüm binaların %48'i iyi durumda - tescilli yapıların %49'u orta ve iyi durumda							
				G		Z		F		T	
	İŞLEVSEL			konut işlevi- anıtsal yapı ve özgün işlevler				çarşı işlevi ve toplanma alanı işlevi			
				G	Z	F	T	G	Z	F	T
	YERSEL	sosyokültürel değişiklik		Silivri genelinde %50 nüfus kütüğü Anadolu'dan göç sonucu gelen nüfus							
				G		Z		F		T	
		boşluk oranları		suriçinde yüksek - çarşı bölgesinde düşük							
				G		Z		F		T	
		yeni gelişmelerin tipleri ve miktarları		kale park - sarnıç yapısı restorasyonu - havuzlu meydan -mübadele evi restorasyonu				yoğurthane yapılarının işlevlendirilmesi			
				G	Z	F	T	G	Z	F	T
		bilinç düzeyi ve genç nüfus yoğunluğu		üniversite düzeyinde eğitim ve eğitim yapıları							
				G		Z		F		T	
KALKINMA BASKILARININ YOĞUNLUĞU				konut işlevi baskısı				ticaret işlevi			
				G	Z	F	T	G	Z	F	T
								G	Z	F	T
								GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT

Çizelge 4.7. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT analizi – Dışsal Analizler

DIŞSAL ANALİZ BAŞLIKLARI	BÖLGELER →	SİLİVRİ KENTSEL SİT ALANI			
ZAMANA YAYILAN	YETKİLİ İDARELERİN FAALİYETLERİ	kurumlar arası bağlantı zayıflığı			
		G	Z	F	T
	PLANLAMA YAKLAŞIMLARI	piyasa odaklı - turizm odaklı			
		G	Z	F	T
	FİNANSAL VE YÖNETİMSEL SORUNLAR				
		G	Z	F	T
	YEREL YÖNETİM HAFIZASI				
		G	Z	F	T
	İKLİM SORUNU				
		G	Z	F	T
ANİ GELİŞEN	DEPREM ETKİSİ	beklenen İstanbul depremi			
		G	Z	F	T
	HEYELAN	sur ve falez			
		G	Z	F	T
	SAVAŞ				
		G	Z	F	T
		G	Z	F	T
		GÜÇLÜ	ZAYIF	FIRSAT	TEHDİT

Koruma sorunları açısından ele alındığında, SWOT analiz tablolarında, zayıf nitelikler ve tehdit unsurlarının yoğunluğu dikkat çekicidir. Yapıların fiziksel olarak iyi durumda olmaması, bölgede yaşanan hızlı ve kontrolsüz sosyo-kültürel değişiklik ve yeni

yapılaşmaların niteliği, yoğunluğu ve kalkınma baskıları tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Sur içi bölgesinde konutların bir kısmının ve az sayıda anıtsal yapının kullanım dışı kalması bölge için sorun niteliğindedir. Nüfus nitelikleri açısından bakıldığında, eğitim düzeyindeki düşüklük, temel bir toplumsal sorun olarak değerlendirilebilir.

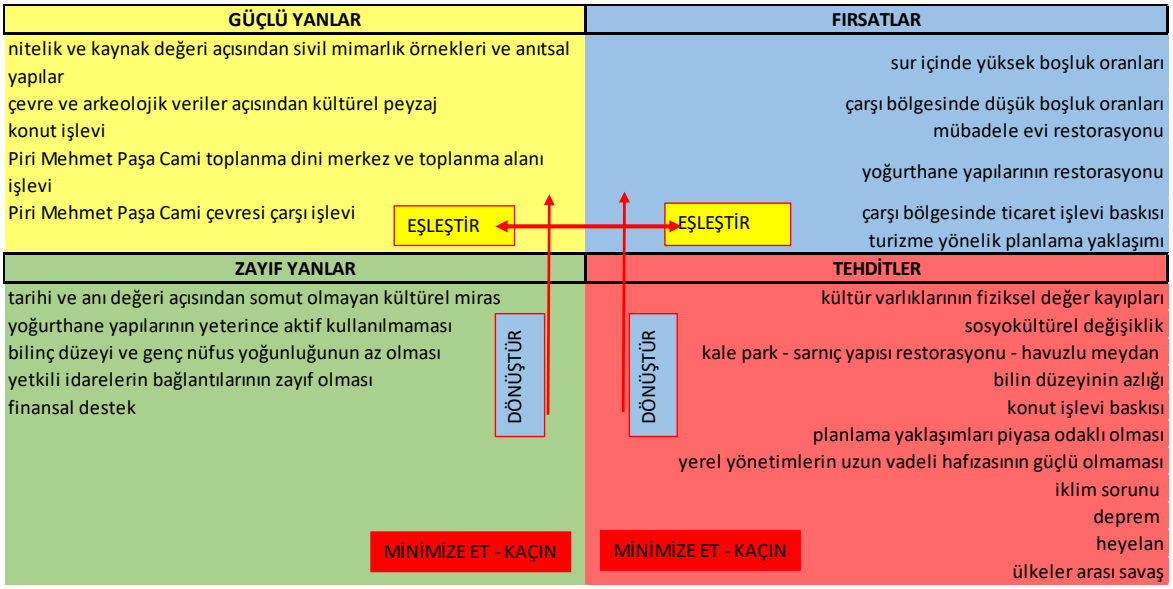
Ani gelişen faktörler, kültürel miras alanlarının ortak problemidir ve geri dönüşü olmayan hasarlar doğurması sebebiyle, koruma açısından öncelikli önlem alanıdır. Zamana yayılan tehdit unsurları ise özellikle sadece fiziksel korumaya odaklanan planlama yaklaşımları ve yerel yönetimlerin kontrolünde gerçekleşen uygulamaların, yönetim değişikliği ile sil baştan ele alınmasıdır.

Çizelge 4.8. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT matrisi

GÜÇLÜ YANLAR	FIRSATLAR
nitelik ve kaynak değeri açısından sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal yapılar	sur içinde yüksek boşluk oranları
çevre ve arkeolojik veriler açısından kültürel peyzaj	çarşı bölgesinde düşük boşluk oranları
konut işlevi	mübadele evi restorasyonu
Piri Mehmet Paşa Cami toplanma dini merkez ve toplanma alanı işlevi	yoğurthane yapılarının restorasyonu
Piri Mehmet Paşa Cami çevresi çarşı işlevi	çarşı bölgesinde ticaret işlevi baskısı
	turizme yönelik planlama yaklaşımı
ZAYIF YANLAR	**TEHDİTLER**
tarihi ve anı değeri açısından somut olmayan kültürel miras	kültür varlıklarının fiziksel değer kayıpları
yoğurthane yapılarının yeterince aktif kullanılmaması	sosyokültürel değişiklik
bilinç düzeyi ve genç nüfus yoğunluğunun az olması	kale park - sarnıç yapısı restorasyonu - havuzlu meydan
yetkili idarelerin bağlantılarının zayıf olması	bilin düzeyinin azlığı
finansal destek	konut işlevi baskısı
	planlama yaklaşımları piyasa odaklı olması
	yerel yönetimlerin uzun vadeli hafızasının güçlü olmaması
	iklim sorunu
	deprem
	heyelan
	ülkeler arası savaş

Analiz verileri doğrultusunda hazırlanan matris, SWOT analizinin açığa çıkardığı güçlü, zayıf, fırsat ve tehdit yönlerinin, bütünleşik olarak ele alınmasını sağlayarak, strateji geliştirme aşamasında alan ile ilgili bütünleşik değerlendirilmeye imkân sağlamaktadır.

Çizelge 4.9. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT matrisi değerlendirmesi

Kültür varlıklarında yaşanan kayıplar bölgeyi etkileyen tehditler arasında ön plandadır. Silivri'nin, İstanbul'un konut ihtiyacı açısından birinci derecede kaynak alan olarak tercih edilmesi, sosyokültürel değişikliklerin yoğun şekilde yaşanmasına neden olmakta ve bölgedeki diğer tehdit unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tehdit unsurunun zayıflatılması, büyük ölçekli bir çalışmanın konusudur. Araştırmalar sonucu karşılaşılan planlama yaklaşımlarında, İstanbul'un sığındığı ve aynı zamanda bütün kaynaklarından yararlanmayı hedeflediği bu bölgenin yakın zaman içinde baskılardan kaçınması mümkün görünmemektedir.

Silivri ilçesi genelinde, yapılaşma açısından niteliksiz olan çok katlı konutlar, olası deprem etkisinin ilçe genelinde yoğun tahribat yaratmasına neden olacaktır. Analiz çalışmaları doğrultusunda, bölgede yer alan hasarlı binaların incelenmesi ve oluşabilecek tahribat açısından genel değerlendirmeler, kentsel sit alanının korunmada öncelikli alan olarak değerlendirilmesine neden olabilir. Dolayısıyla, deprem faktörü, bölgenin değerlendirilmesi ve ön plana alınması, yapılaşma problemlerinin yeniden ele alınması açısından fırsata dönüştürülebilecek bir durumdur.

Planlama yaklaşımlarının, birçok kentsel sit alanında olduğu gibi, piyasa odaklı olması, karşılaşılan diğer bir tehdit unsurudur. Ayrıca, bölgede, yapı ölçeğinde gerçekleştirilen restorasyon faaliyetleri yetersiz ve kısmi olarak niteliksizdir. Koruma için yerel ve merkezi

yönetim tarafından ayrılan finans desteğinin kısıtlı olması restorasyon niteliklerini etkilemekte ve niteliksiz uygulamalara yol açmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde alana ilişkin tespitler, bütünlüklü bir yorumlamaya imkân sağlayacak şekilde SWOT analizi tabloları ile sunulmuştur. Ayrıca, elde edilen analiz sonuçları kentsel sit alanı özelinde hazırlanan harita üzerine grafiksel olarak aktarılmış ve analizlerin bölgesel olarak ifadesi sağlanmıştır.

Harita 4.9. Silivri Kentsel Sit Alanı SWOT analizinin çakıştırılmış grafik modeli (Silivri Belediyesi 2022 yılı hâlihazır haritası kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.)

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tez kapsamında koruma sorunları açısından değerlendirilen Silivri Kentsel Sit Alanı, yaklaşık 60 yıllık bir süreçte koruma uygulamalarına konu olmuştur. Silivri'nin İstanbul'a komşu olması, tespit ve tescil çalışmalarının erken bir dönemde başlamasına olanak sağlamıştır. Özellikle, Bizans döneminin izlerini süren araştırma ve çalışmalar, bölgede yer alan farklı dönemlere ait anıtsal yapıların ve sivil mimarlık örneklerinin belgelenmesine olanak sağlamıştır. Ancak yapı ölçeğinde yaşanan kayıplar ve doku ölçeğinde meydana gelen değişimler, koruma politikalarının ve uygulamalarının yetersizliğini göstermektedir. Silivri Kentsel Sit alanına ilişkin Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nın 2017 yılında onaylanması koruma açısından önemli bir adım olmasına karşın, uygulama sürecindeki aksaklıklar, somut ve somut olmayan mirasın ve çevre değerlerinin korunmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, Silivri Kentsel Sit Alanı, günümüze ulaşan soyut ve somut değerleriyle çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde ele alınması gereken bir alandır.

Silivri Kentsel Sit Alanının sorunlarını değerlendirmeyi hedefleyen tezin analiz sürecinde, öncelikle kentsel koruma alanındaki güncel yaklaşımların koruma planlaması aşamasında nasıl yorumlandığı incelenmiştir. Kentsel koruma kapsamında benimsenen planlama yaklaşımlarının, alanın sorunlarına nasıl odaklandığı genel hatlarıyla değerlendirilerek, Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde yorumlanmış ve alana özgü koşullar doğrultusunda koruma sorunlarının kapsam ve içeriği belirlenmiştir. Tespitlerin ardından koruma sorunları alan analizleri ile ilişkilendirilerek sunulmuştur.

Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunları, içsel ve dışsal analizler olarak iki başlık altında ele alınmıştır. İçsel analizler, yer değerleri, değer kayıpları ve kalkınma baskılarının detaylandırılması ile hazırlanmıştır. Dışsal analizler ise bölgeyi etkileyen, ani gelişen ve zamana yayılan faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Alanın koruma sorunlarının analizler ile ilişkilendirilerek tespit edilmesinin ardından elde edilen veriler, SWOT analizi yöntemi ile ele alınmıştır.

Genel bir değerlendirme ile bakıldığında, Silivri Kentsel Sit Alanı, , yaşayan dokusuyla fiziksel karakterini günümüze kadar devam ettirmiştir ancak, çeşitli etkilerin altında kimliksizleşme ve uzun vadede yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.. Bölgenin dikkat çeken en önemli koruma sorunu, kalkınma baskılarının yoğunluğudur. Bu durum

1960'lardan itibaren artarak devam etmektedir. Kentsel sitin sur içi bölgesinde, tescilli sur kalıntılarının bir yapı elemanı olarak kullanıldığı çok katlı betonarme yapı örnekleri, bu yapılaşma baskısının kentsel sit sınırına dayandığını kanıtlamaktadır.

Silivri bölgesinin, İstanbul'un yayılma alanları arasında birinci sırada olması, göz ardı edilemeyecek dış baskıları doğurmaktadır. Kentsel sit, planlanan yayılım alanlarının dışında olmasına karşın, sosyolojik ve ekonomik etkilere doğrudan maruz kalmaktadır. Silivri'nin, İstanbul'un konut ihtiyacı açısından kaynak alan olarak tercih edilmesi, bölgede sosyokültürel değişikliklerin yoğun şekilde yaşanmasına neden olmaktadır. Tehlikeli bir hızda dönüşüme yol açan bu etkinin azaltılmasına yönelik önlem alınmalıdır. İstanbul'un sığındığı ve aynı zamanda bütün kaynaklarından yararlanmayı hedeflediği bu bölgenin yakın zaman içinde baskılardan kaçınması mümkün görünmese de, merkezi ve yerel yönetim tarafından dönüşümün kontrol edilmesi ve sınırlandırılması, kentsel sit alanı özelinde etkili sonuçlar doğurabilir.

Bölgede yer alan anıt yapılar, fiziksel açıdan tehlike doğuracak ölçüde kötü durumdadır. Bölgenin sınırlarını oluşturan sur duvarı kalıntıları yok olma riski altındadır. Bizans dönemine tarihlenen sarnıç yapısı koruma önlemleri alınmadan kendi haline terkedilmiştir. Bu iki anıtsal yapı, acil önlem alınması gereken yapılar olarak değerlendirilmelidir ve koruma altına alınmalıdır. Sur duvarı kalıntılarının ve sarnıç yapısının varlığı, Silivri Kentsel Sit Alanı'nın tarihsel hafıza bağlamında yakın çevrede yer alan Bizans dönemi yapıları ile ilişkilendirilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda Anastasios sur duvarı çevresinde yapılan tarihsel peyzaj karakteriz asyönü araştırmalarının koruma çalışmaları kapsamında dikkate alınması ve Silivri Kentsel Sit Alanı'nın kültürel peyzaj anlamında bölgesel bir çalışmaya dahil edilmesi, ileriye dönük önemli bir farkındalık yaratacaktır.

Kentsel sit alanında 74 adet sivil mimarlık örneği niteliği taşıyan konut yer almaktadır. Yapıların 28 adedi yüksek nitelikli 26 adedi orta nitelikli 21 adedi düşük niteliklidir. Yapılardan 4 adedinin dışında iyi durumda olan yapı yoktur. Yapıların büyük kısmının harap durumda olduğu ve kapsamlı restorasyon uygulamasına ihtiyaç duyduğu, 10 adet yapının ise acil müdahale görmesi gerektiği tespit edilmiştir. Bu veriler değerlendirildiğinde, kentsel sitin, karakteristik sivil mimarlık örneklerinin oluşturduğu bütünlük oluşturan bir kensel doku niteliği taşıdığı söylenebilir.

Fiziksel bozulma sürecini hızlandırması açısından yapıların terkedilmesi yok olma sürecini hızlandırmaktadır. Bölgede yer alan konutların işlevsel durumu halen kısmi olarak devam etmektedir. Ancak, tescilli yapıların bir kısmı son beş yıllık süreçte eskilik vb. etkilerden dolayı terkedilmiştir. Bu durumun nedeni, KAUİP onayı ardından, planın getirdiği sınırlamalar olabilir. Sınırlamalar sonucu, yerel halkın onarım yapma konusunda çekingen davranması doğal bir sonuçtur. Ancak hem onarımların yapılmaması hem doğal eskime sürecinin devam etmesi yapıların ciddi hasarlar görmesine neden olmaktadır. Bu durum ancak, yönetimsel finans destekleri ile çözümlenebilir.

Türkiye genelinde finansal destek göremeyen kentsel sitlerin, kendi finans olanaklarını yaratmak için turizme yönelmesi koruma açısından önemli bir tehlikedir. Mevcut durumda, bölgede turizm yönelimi açısından herhangi bir konaklama vb. ticari faaliyet yoktur ve konut alanı olduğu için, ekonomik canlandırma açısından herhangi bir ticari işlevin faaliyete geçirilmesi de doğru olmayacaktır. Dolayısıyla, bölgede özellikle sivil mimarlık yapılarının iyileştirilmesi ve işlevsel olarak aktif hale getirilmesi için önlemler alınması ve sivil mimarlık örneklerinin mal sahipleri tarafından ikamet edilecek şekilde onarımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca yerli halkın korumaya katılımcı olması ve yaşama tercihlerini sürdürebileceği konut dokusunun muhafaza edilmesi önemlidir.

Alanın sosyolojik ve ekonomik temelinin doğru tariflenmesi ile yerli halkın bölgeyi terk etmemesi sağlanabilir. Bu tarifleme ancak sosyal anket çalışmaları ile netlik kazanabilir. Sosyal anket çalışmaları, bölgenin insan odaklı koruma kapsamında değerlendirmesi açısından önemli veriler sunacaktır ve sosyal ve ekonomik veriler ve bu verilerin uzmanlar tarafından yorumlanması, mimari yaklaşıma ek olarak koruma faaliyetlerinin önünü açacaktır. İleriye dönük olarak, kentsel sit özelinde hazırlanacak koruma çalışmalarına anket çalışmasının dâhil edilmesi analiz aşamasında da önemli açılımlar yaratacaktır.

Alan çalışması sonucu elde edilen alan verileri, dış gözlemler ile yapılmıştır. Hem çalışmanın kapsamının sınırlılığı, hem de 2019 covid salgını sonucu hane içi ziyaretlerin zorluğu sebebiyle yapıların fiziksel durumları sadece cephe verileri doğrultusunda tespit edilmiştir. Dolayısıyla, alan çalışmalarında yapıların içleri belgelenememiştir. İç mekânlara ilişkin tespitlerin yapıldığı bir çalışma, yapısal karakteri belirlemek açısından daha geniş açılımlar sunacaktır. Bölgede yaşayan halkın nitelikleri ise sosyal anket çalışması ile kısmi olarak belirlenebilir. Sosyal anket yapılarak bölgenin sosyolojik ve ekonomik durumu

hakkında yorumlama yapma imkânı doğacaktır. Dolayısıyla çalışmanın yorumlanması aşamasında daha analitik yargılara varılabilmesi için, alan verilerinin hem yapısal hem de sosyolojik olarak kapsamının genişletilmesi, analiz sürecinin stratejik plana katkısını artıracaktır.

Marmara depremi, bölge için en önemli yapısal risk faktörüdür. Silivri, depremin öncelikli etkileyeceği sınırlar içinde yer almaktadır ve depremin ilçe genelinde yoğun tahribat yaratacağı bilinmektedir. Kentsel sit içinde yer alan tescilli konutların depremde göreceği hasar ve bu durumun giderilmesine yönelik alınacak önlemler, koruma planlamasının önemli konularındandır. Bu konuda alınacak önlemler, bölgede inşaat mühendisleri ve zemin uzmanları tarafından yürütülecek bir saha çalışmasının sonucunda öngörülebilir. Bu çalışma kapsamında sunulan analizlerde sadece arşiv araştırmaları ve belediye raporları ile elde edilen veriler alınacak önlemlerin değerlendirmesi için yetersizdir. Bölgenin, uzmanlar tarafından analiz edilmesi ve verilerin analitik bir çalışmaya dönüştürülmesi ile yorumlanması gerekir. Deprem faktörü, bölgenin değerlendirilmesine ve yapılaşma problemlerinin yeniden ele alınmasına imkân sağlayacağı gibi, terkedilme sürecini de hızlandırabilir. Planlama sürecinde deprem faktörünün çok yönlü olarak değerlendirilmesi ve yorumlanmasının, koruma açısından önemi göz önüne alınarak, bölgeye ilişkin yapılacak deprem odaklı çalışmaların yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Deprem öncesi önlemler ve deprem ardından geliştirilecek acil müdahaleler konusunda edinilecek deneyim önemlidir. 2023 yılı Şubat ayında Doğu Anadolu fay hattı boyunca gerçekleşen iki büyük depremin yarattığı hasar, tarihi kentleri neredeyse geri dönülmez şekilde yok etmiştir. Yıkılan bir kentin korunmasının mümkün olmadığı unutulmamalıdır.

Yukarıda bahsi geçen çeşitli nedenler sonucu oluşan faktörler, içsel ve dışsal analizlerin bir arada değerlendirilmesinin önemini açığa çıkarmaktadır. Bu aşamada, SWOT matrisi, bütünleşik değerlendirme için önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. SWOT matrisine yansıtılan analizlerin yorumlanması, planlamaya yönelik geliştirilecek detaylı bir çalışmanın konusudur. Örnek çalışmalarda, analizlerin planlamada değerlendirilebilmesinin aşağıdaki dört sorunun doğru tariflenmesi ile mümkün olduğu görülmektedir;

- Tespit edilen fırsatlardan yararlanmak için güçlü yönler nasıl kullanılabilir?

- Belirlenen tehditlerin üstesinden gelmek için güçlü yönler nasıl kullanılabilir?

- Fırsatlardan yararlanmak için tespit edilen zayıflıkların üstesinden gelmek için ne yapılabilir?

- Tanımlanan tehditlerin üstesinden gelmek için zayıflıklar nasıl azaltılabilir?

Bu sorulara ilişkin verilecek cevaplar, bölgenin gelişimi açısından planlama yaklaşımlarına yön verebilecek bir değerlendirme sunacaktır. Tehdit ve zayıf yönlerden kaçınmak ve minimize etmek ve mümkünse dönüştürücü öneriler sunmak, güçlü yanların sürdürülebilirliğini sağlamak, fırsatları aktif olarak değerlendirmek ve güçlü yanlar ile eşleştirmek, ilerleyen süreçte bölge ile ilgili hazırlanacak planlamanın temelidir (Doratlı, 2004).

Analiz yöntemi yarattığı açılımlar sayesinde birçok problemli alana ışık tutmaktadır. Bu alanlar farklı disiplinlerin konusudur. Analiz verilerinin elde edilme ve devamında yorumlanma sürecinde yaşanan karmaşık süreç ancak konusunda uzman kişilerden oluşan bir ekibin ortak çalışması ile mümkün olabilir. Sosyoloji, ekonomi, coğrafya ve siyaset bilimi ile ilişkili konularda, veri toplamada yaşanan zorluk ve verilerin yorumlanması aşamasında yaşanan yetersizlik, ancak bir ekip çalışması ile giderilebilir. Bunlara ek olarak, imgesel değerlerin tespit edilmesi ve yorumlanması aşamasında sanatsal vizyonun da planlama sürecine katılması gerekmektedir. Mimari ve şehir planlama disiplini, yapısal ve çevresel değer ve sorunlar açısından yorumlamalarını ancak bu disiplinlerin ileri sürebileceği değerlendirmeler ile olumlu bir koruma stratejisine dönüştürebilir.

Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde ele alınan SWOT analizinin sunduğu yaklaşım, Türkiye'de yürürlükte olan güncel Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı yönetmeliği kapsamında tariflenen analiz çalışmalarına katkı sağlayacak bir bakış açısı sunmaktadır. Çalışmanın, koruma sorunları arasındaki bağlantıları açığa çıkarmak açısından analitik bir çalışma sunduğu ve kentsel koruma planlamasına faydalı bir açılım yarattığı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile Silivri Kentsel Sit Alanı'nın koruma sorunları, alan analizleri doğrultusunda, bölgeye ilişkin verilerin kapsamı genişletilerek ve iç ve dış etkenler bir arada

değerlendirilerek ele alınmıştır. Bu aşamada, kentsel sit alanlarında, koruma planlamasının çağdaş yaklaşımlar çerçevesinde yeniden değerlendirilmesinin ve koruma sorunları tespit edilirken sorun başlıklarının, önceden belirlenen planlama kararına yönelik hazırlanmasının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kentsel sit alanlarına ilişkin koruma sorunlarının, Silivri Kentsel Sit Alanı özelinde SWOT analizi yöntemi ile değerlendirilmesi, elde edilen analiz verilerinin bir bütün olarak kıyaslanmasına imkan sağlamıştır. SWOT'un sunduğu bu bütüncül değerlendirme imkânı, alana ilişkin etkin koruma stratejilerinin tariflenmesine yönelik kapsamlı bir altlık sunmaktadır. Bu bağlamda SWOT analiz yönteminin kentsel koruma çalışmalarının analiz sürecine dahil edilmesi, etkin ve kapsamlı koruma faaliyetlerinin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Akkaya, T. (1984). *Trakya'da Marmara Denizi kıyısında İstanbul'a bağlı bir liman kasabası: Selymbria (Silivri), tarih içindeki gelişimi ve eski eserleri*. Doktora Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 270-271.

Akkaya, T., Koltuk, M. T., Sağlamçubukcu, S. A. (2011). *Bir şehir monografisi, Silivri: Görkemli bir geçmiş, umut dolu bir gelecek*, Silivri, Silivri Belediyesi, 80-85.

Allom, T., ve Walsh, R. (1838). *Constantinople and the scenery of the seven churches of Asia Minor-Second series. Illustrated in a series of drawings from nature by Thomas Allom with an historical account of Constatinople, and descriptions of the plates, by the Rev. Robert Walsh, LL. D*, London: Fisher, Son ve Co.,100-105.

Araoz, G. F. (2011). Preserving heritage places under a new paradigm. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 76-79.

Aydıngün, Ş. G. (2016). Yarımburgaz Mağarası'nda son durum. *Arkeoloji ve Sanat, 152*, 152-217.

Ayhan, F. (2017). İstanbul'un güneybatı ilçelerinde (Beylikdüzü, Silivri ve Büyükçekmece) ulaşımın nüfus ve yerleşmeye etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi* (35), 155-165.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2020). *İstanbul İli Çatalca-Silivri Heyelan Farkındalik* Kitapçığı. İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 100-108.

Silivri Belediyesi. (2021). Silivri Belediyesi 2021 Yılı Faaliyet Raporu, Silivri Belediyesi. İstanbul, 50-65.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, (2020). Silivri olası deprem kayıp tahminleri kitapçığı. *İstanbul Büyükşehir Belediyesi*. İstanbul, 60-80.

Bellibaş, N. E. T., Tanyeli, G. (2021). Arkeolojik Mirasın Korunmasında Kültürel Peyzaj Kavramının Potansiyeli, *Colloquium Anatolicum*, 20, 221-244.

Crow, J. (2005). Anastasian wall project 2005. *Anatolian Archaeology*, 11, 2-4.

Crow, J., ve Turner, S. (2009). Silivri and the Thracian hinterland of Istanbul: an historic landscape. *Anatolian Studies*, 167-181.

Moughtin, C., Cuesta, R., Sarris, C.,ve Signoretta, P. (2003). *Urban design: Method and techniques.* Oxford: Butterworth Architectural, 92-100.

Çiçek, M. (2019). *Selymbria (Silivri) Kalesi ve Nekropolü Üzerine Arşiv Belgeleri Işığında Yeni Değerlendirmeler.* Yüksek Lisans. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dealtry, T. R. (1992). *Dynamic SWOT Analysis: Developer's Guide*: Intellectual Partnerships, 80-85.

Dinç, G. (2008). *Mehmed Nail Bey'in derlediği kartpostallarla Balkan savaşı, 1912-1913*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 81-85.

Dinçer, B., ve Slimak, L. (2016). Doğu Trakya Paleolitiği (Türkiye): sentez ve yeni sonuçlar. *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 10(1), 49-61.

Dinçer, İ., ve Akın, O. (1994). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kapsamında koruma planı ve idari yapısı*. 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kolokyumu, İstanbul, 127-131.

Dinçer, İ., Enlil, Z., ve Evren, Y. (2009). İstanbul'un koruma alanlarının değerlendirilmesi. *Megaron, 3*(3), 81-95.

Dinçer, Y. (2019). *Restorasyon ve Koruma İlkeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2856, 34-67.

Dirimtekin, F. (1948). Anasthase surları. *Belleten, 12*(45), 1-10.

Dirimtekin, F. (1965). *Selymbria (Silivri) bizans kalesi. (Türk.m.engl.Res.) The Byzantine Castel of Selymbria (Silivri)*. İstanbul: Yenilik Basımevi, 15-25.

Doğan, Ö., ve Doğan, Ö. S. (2009). Nüfus coğrafyası açısından bir inceleme: Silivri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (20), 1-19.

Doratlı, N. (2000). *A model for conservation and revitalization of historic urban quarters in Northern Cyprus*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eastern Mediterranean University, Gazimağusa.

Doratlı, N. (2005). Revitalizing historic urban quarters: A model for determining the most relevant strategic approach. *European Planning Studies, 13*(5), 749-772.

Doratlı, N., Hoskara, S. O.,ve Fasli, M. (2004). An analytical methodology for revitalization strategies in historic urban quarters: a case study of the Walled City of Nicosia, North Cyprus. *Cities, 21*(4), 329-348.

Duran, E., ve Özdil, Ş. (2018). Matris tekniğinin metin özetleme becerisine etkisi. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 41-58.

Erder, C. (1977). Venedik tüzüğü tarihi bir anıt gibi korunmalıdır. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi* 3(2), 167-190.

Eriş, K. K., ve Çağatay, N. (2008). Marmara Denizi'nde son buzul döneminden günümüze deniz seviyesi değişimleri. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 7(6), 13-23.

Eyice, S. (1964). Alexis Apocauque et l'église byzantine de Sélymbria (Silivri). *Byzantion*, 34(1), 77-104.

Eyice, S. (1969). Trakya'da Bizans devrine ait eserler. *Belleten*, 33(131), 325-358.

Eyice, S. (1978). Encore une fois l'église d'Alexis Apocauque à Selymbria (= Silivri). *Byzantion, 48*(2), 406-416.

Eyice, S. (1993). Anastasios suru. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 1, 265-266.

Halıcı, G.,Kurun, A. (2018). Silivri kentsel sit alanı cephe uygulama esaslari tipoloji raporu, *Silivri Belediyesi*, İstanbul, 15-35.

Gündüz, S. (2015). *The Ancient South Marmara Harbors*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Gürbüz, F. (2010). A'wot Analizi-Erciyes Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü uygulaması. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 26*(4), 369-378.

Heath, T., Oc, T., ve Tiesdell, S. (1996). *Revitalising historic urban quarters*. İngiltere: Routledge, 85-150.

Heredotos. (2015). *Tarih.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 11(6), 455-456.

İnginar Kemaloğlu, A. (2020). *Trakya'ya iskan edilen göçmenler ve bölgenin sosyo-kültürel yapısına etkileri (1923-1960).* Doktora Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.

İnternet: İstanbul 1 Numarali Kültür Varliklarini Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Sorumluluk Alaninda Kalan Sit Alanlari Web-01: https://korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-245758/sit-alanlari.html, Son Erişim Tarihi: 17.03.2014, Son Erişim Tarihi: 20.12.2022.

İnternet: The European Charter of the Architectural Heritage. Web-02: https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/170-european-charter-of-the-architectural-heritage, Son Erişim Tarihi: 16.01.2022.

İnternet: Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi Web-03: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf, Son Erişim Tarihi: 12.12.2022.

İnternet: Amsterdam Bildirgesi. Web-04: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf, Son Erişim Tarihi: 24.12.2022.

İnternet: Türkiye Geneli Sit Alanları İstatistikleri. Web-05: https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44973/turkiye-geneli-sit-alanlari-istatistikleri.html, Son Erişim Tarihi: 20.12.2022.

İnternet: Silivri Kentsel Sit Alanı Çevre Düzenleme Projesi Örneği. Web-06: http://www.tural.com.tr/imar-planlari/silivri-meydan-duzenlemesi-projesi.php, Son Erişim Tarihi: 20.12.2022.

İnternet: Silivri haritası, İstanbul (1:25000) - Map of Silivri, İstanbul (Scale 1:25000). Web-07: https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/102288, Son Erişim Tarihi: 24.12.2022.

İnternet: Silivri Merkez Ve Yakin Çevresi Taşkin Alanı Bölgesi 1/5.000 Ölçeklİ Revizyon Nazim İmar Planı Plan Raporu. Web-08: https://sehirplanlama.ibb.istanbul/wp-

content/uploads/2022/03/SILIVRI_TASKIN-RNIP_Rapor.pdf, Son Erişim Tarihi: 12.04.2022.

İnternet: Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi. Web-09: https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263664/avrupa-mimari-mirasinin-korunmasi sozlesmesi.html, Son Erişim Tarihi: 16.04.2023.

İnternet: Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development. Web-10: https://unesdoc.unesco.org/search/N-EXPLORE-534a1025-d000-4e3b-90ac-9705e6127cfd, Son Erişim Tarihi: 16.04.2023.

İnternet: Floransa Bildirgesi Web-11: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0034808001536912096.pdf, Son Erişim Tarihi: 12.03.2023.

İnternet: Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü. Web-12: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf, Son Erişim Tarihi: 16.04.2023.

İnternet: *5366 Sayılı Kanun*. Web-13: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5366&MevzuatTur=1&Mevzuat Tertip=5, Son Erişim Tarihi: 12.04.2022.

İnternet: İstanbul Valiliği, (2021). *İl Afet Risk Azaltma Planı*. Web-14: https://www.tkgm.gov.tr/istanbul-bm/istanbul-il-afet-risk-azaltma-plani-irap-ve-eylemleri-hakkinda-duyuru, Son Erişim Tarihi: 19.08.2022.

İnternet: KAUİP. (2017). *Silivri Merkez Kentsel Sit ve Selymbria Antik Kenti Nekropolü III.Derece Arkeolojik Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Notları*. (PİN No:UİP-14872). Web-15: https://www.silivri.bel.tr/imar_planlari/detay/piri_mehmet_pasa_ve_fatih_mahalleleri_kentsel_sit_ve_iii_derece_arkeolojik_sit_alani/90, Son Erişim Tarihi: 25.12.2022.

İnternet: *Kentsel Sitler Koruma ve Kullanma Koşullari* (681). (2017). Kültür Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu Web-16: https://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2017/02/20170215-4-1.pdf, Son Erişim Tarihi: 24.04.2022.

İnternet: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Silivri Merkez ve Yakin Çevresi Taşkın Alanı Bölgesi 1/5.000 Ölçekli Revizyon Nazım İmar Planı Plan Raporu*. Web-17: https://sehirplanlama.ibb.istanbul/wp-content/uploads/2022/03/SILIVRI_TASKIN-RNIP_Rapor.pdf, Son Erişim Tarihi: 15.11.2022.

İnternet: Venedik Tüzüğü (1964). Web-18: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf, Son Erişim Tarihi: 20.05.2023.

Kalafat, D. (2011). *Marmara Bölgesi'nin depremselliği ve deprem ağının önemi*. 1. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, Ankara, 11-14.

Kanberoğlu, N. (2018). Osmanlı Devleti'nin II. Meşrutiyet dönemi demiryolu politikaları 1908-1914. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi,* 3, 158-187.

Karaca, E. (2020). Arkeolojik verilere göre doğu trakya kuzey yolu. *Belleten, 84*(299), 29-42.

Karakaya, E. (2014). Anastasios surları. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*(13), 73-77.

Kayserili, A. (2010). Carl Ortwin Sauer ve kültürel coğrafya. *Doğu Coğrafya Dergisi, 15*(24), 177-190.

Kejanlı, D. T. (2007). Türkiye'de koruma yasalarinin tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(19), 179-196.

Kocabaş, A. (2019). *İklim değişikliği bağlamında kentsel koruma esaslı kentsel dönüşüm*. İstanbul: Dakam Yayınları, 46-76.

Kozanoğlu, C. (1994). Her yönüyle Silivri. Silivri: Silivri Belediyesi Kültür Evi Yayını, 88-95

Kuban, D. (2000). *Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu: kuram ve uygulama*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 12-25.

Kuban, D. (2001). *Türkiye'de kentsel koruma: kent tarihleri ve koruma yöntemleri*.İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 116.

Labadi, S., Giliberto, F., Rosetti, I., Shetabi, L., ve Yildirim, E. (2021) (Editörler). *Heritage and the sustainable development goals: Policy guidance for heritage and development actors.* Paris: International Council on Monuments and Sites, 1-69.

Lordoğlu, N. (2019). Byzantion ve Kalkhedon'un şehircilik açısından incelenmesi: kuruluşlarından Roma İmparatorluk dönemine kadar. *Cedrus, 7*, 169-194.

Mansel, A. M. (1999). *Ege ve Yunan tarihi*. Ankara, Turk Tarih Kurumu Basimevi, 45-65.

Mevsim, H. (2014). Venelin Ganev'in Trakya'daki eski eserlerle ilgili raporu (1913). *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 3*(1), 53-62.

Morel, H., Megarry, W., Potts, A., Hosagrahar, J., Roberts, D., Arikan, Y., Forgesson, S. (Editörler). (2022). *Global research and action agenda on culture, heritage and climate change*. Paris: International Council on Monuments and Sites, 15-60.

Okay, A., Mater, B., Artüz, O., Gürseler, G., Artüz, M., Okay, N., ve Levent Artüz, M. (Editörler). (2007). *Bilimsel açıdan marmara denizi.* İstanbul: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 119-120.

Orbaşli, A. (2017). Conservation theory in the twenty-first century: slow evolution or a paradigm shift. *Journal of architectural conservation, 23*(3), 157-170.

Özçakır, Ö., Bilgin Altınöz, G., ve Mignosa, A. (2018). Political economy of renewal of heritage places in Turkey. *Middle East Technical University Journal of the Faculty of Architecture, 35*/2, 1-30.

Özdemir, M. Z. D. (2005). Türkiye'de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. *Planlama, 31*, 20-25.

Özdoğan, M. (2016). Tarihöncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya'da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları. *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*,1(1), 63-93.

Özgönül, N. (2015). The Turkish involvement in the 1975 European architectural heritage year and it's impact on heritage conservation in Turkey. *Monumenta, 3*, 332-345.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2022). İstanbul Çevre Düzeni Plani Raporu. *İstanbul Büyükşehir Belediyesi.* İstanbul, 142-160.

Saltuk, S. (1997). *Arkeoloji Sözlügü.* İstanbul: İnkılap Kitabevi, 89-90.

Sayar, M. H. (1994). *T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü XII. araştırma sonuçları toplantısı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları,50-60.

Sertkaya Doğan, Ö. (2011). Silivri'de turizmin gelişmesi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Doğu Coğrafya Dergisi, 16*(25), 89-102.

Şahin Güçhan, N.(2009) E. A history of the development of conservation measures in Turkey: From the mid-19th century until 2004. *Middle East Technical University Journal of the Faculty of Architecture*, 26, 19–44.

Tarcan, B. H. (2020). Türk-Yunan nüfus mübadelesinde İstanbul'a gelen Türk göçmenlerin uyum ve entegrasyon süreci. *İçtimaiyat*, 5(1), 90-102.

Turgut, H., ve Enlil, Z. (2010). *Kentsel yenileme ve dönüşüm: deneyimler.* 4. Uluslararası Yapısal Çevrenin Yeniden Canlandırılması Sempozyumu, İstanbul,8-10.

Üçoş , Z. (2017). Silivri şehrinin yerleşme tarihi ve mesken özellikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi,* 35, 110-121.

Ünsal, V. (2019). Eskiçağ tarihinde Anadolu ve Balkan kültürleri arasindaki ilişkiler. *Journal of International Social Research,* 12, 66-70.

Üzmez, Z. (2006). *İstanbul kıyı alanları yönetimi ve Silivri kıyı alanı stratejik planlaması*. Yüksek Lisan Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 55-68.

Vingopoulou, L. (2010). Routes et logements des voyageurs dans la region de la Thrace (XVIe-XIXe siècles). *The Historical Review/La Revue Historique, 7*, 299-322.

Yasak, Ü., ve Doğan, S. (2018). Silivri'de ikinci konutların gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22*(Özel Sayı 3), 2701-2718.

Silivri Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü (2019). Cephe uygulama yönetmeliği. *Silivri Belediyesi Kentsel Tasarım Müdürlüğü,* İstanbul, 1-32.

Zeayter, H., ve Mansour, A. M. H. (2018). Heritage conservation ideologies analysis– Historic urban Landscape approach for a Mediterranean historic city case study. *Housing and Building National Research Center Journal, 14*(3), 345-356.

Zeren, N. (1981). *Kentsel alanlarda alınan koruma kararlarının uygulanabilirliği*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 33-46.

Zhang,Y.,ve Fu, D. (2019). *Analysis of urban design methods based on eco-city green blocks*. Conference Series: Earth and Environmental Science, China, 252(4), 042122.

EKLER

(Ekler Tezin arka kapağında CD ortamında verilmiştir.)

Gazili olmak ayrıcalıktır…